

Ummran

haziran 2004 • 118 • 3.500.000 tl

Yeni Truva Atı

İmam - Hatipler Üzerinden Ha(l)k Düşmanlığı
Mustafa Armağan'la Osmanlı Üzerine

EK: Irak'ta ABD Vahşetini Belgeleyen İşkence Fotoğrafları

Sahibi

Umran Yayıncılık
Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti. Adına
Abdullah Yıldız

Genel Yayın Yönetmeni
ve Yazı İşleri Müdürü
Cevat Özkaya

Yayın Kurulu
Uğur Altun, Cevat Özkaya, İlhan
Gündoğdu, Abdullah Yıldız

Bu Sayıya Katkıda Bulunanlar
Abdurrahman Dilipak,
Vahdettin Işık, İbrahim Karagül,
Ramazan Kayan, Atasoy
Müftüoğlu, M. Engin Noyan,
Mustafa Özcan, Lütfü Özşahin,
H. Vicdan Tekin

İdare Merkezi
Sofular Mh. Yeşiltekte Sk. No: 4/2
Fatih-İstanbul
Tel: (0212) 514 57 47 - 533 72 02
Fax: 534 88 88

www.umran.org
umran@umran.org
abone@umran.org

Temsilcilikler
İstanbul Bağcılar: (0212) 644 50 23
Adana: 0555 416 50 21
Ankara: (0312) 435 94 48
İzmit: (0542) 250 75 77
Trabzon: (0462) 321 95 44
İsparta: (0246) 232 34 77

Abonelik Şartları
Yurtiçi
Yıllık (12 sayı): 40.000.000 TL.
Türkiye İş Bankası Fatih Şubesi TL Hesabı
1020 1386804 (Hasan Ak)
Posta Çeki Hesabı
1605252 (Umran Yayıncılık)

Yurtdışı
Yıllık (12 sayı): 60 Usd - 60 Euro
Türkiye İş Bankası Fatih Şb. Usd Hesabı
1020 301000 0658751 (Hasan Ak)
Türkiye İş Bankası Fatih Şb. Euro Hesabı
1020 301000 0658765 (Hasan Ak)

Fiyatı: 3.500.000 TL.

Dizgi, İçdüzen: Umran
Kapak Tasarım: Sezer Erdoğan
Uygulama: Umran
Baskı: Yıldızlar Matbaacılık
Dağıtım: Yay-Sat

Ayda bir yayımlanır.

ABD'nin Yeni Truva Atı: NATO ve BOP

28-29 Haziran 2004 tarihinde İstanbul'da toplanacak olan NATO zirvesinde, özelde Türkiye'nin, daha genelde İslâm dünyasının, en genel anlamda da tüm dünyanın kaderini etkileyecek önemli kararların alınmasına kesin gözüyle bakılıyor.

II. Dünya Savaşı sonunda dünyanın ABD-İngiltere ve Rusya arasında resmen paylaşılmasının ardından Batı bloğunun askeri gücü olarak ortaya çıkan NATO, Soğuk Savaş döneminde Sovyet/Komünizm tehdidine karşı konuşlanmış, bütün askeri ve psikolojik imkanlarını "kızıl düşman"ın bertaraf edilmesi için seferber etmişti. 1990'da Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bir an(lam)da işlevsiz kalan NATO, dünyanın tek süper gücü ABD'nin liderliğinde yeni düşmanını belirlemekte gecikmedi. Yeni tehlikenin adı: "fundamentalizm" ve "terör" kavramlarıyla özdeşleştirilen "İslâm" yani "yeşil tehdit"ti. 1991 ve 1999'de değişen yeni NATO konsepti bunu işaret ederken, üst düzey NATO yetkilileri de açıkça yeni düşmanın "İslâm" olduğunu dillendirdiler. Ardından 11 Eylül 2001 provokasyonu düzenlenerek el-Kaide bahanesiyle Afganistan işgal edildi; sonra da kitle imha silahları masalıyla Irak işgal edildi.

Şimdi, ABD İslâm'ı durdurmak, İslâm dünyasına tamamen yerleşmek için NATO'yu bir "Truva Atı" olarak kullanmayı planlıyor; bu yeni plânın adı da Büyük Ortadoğu Projesi. Ve dünya -aslan payı ABD'ye ait olmak üzere- yeniden paylaşım açılıyor; ama yeni paylaşım ve sömürü planları, bu amaçla yapılan işgaller, katliamlar yaldızlı lâflarla cilalanıyor.

Bu yeni planların, projelerin odağında yer alan Türkiye, oldukça kritik kararların arifesinde gözüküyor. ABD'nin "radikal İslâm"ı tasfiye etmek için piyasaya sürdüğü "ılımlı İslâm" projesi, "Türk modeli" adı altında Türkiye üzerinden İslâm dünyasına pazarlanmaya çalışılıyor. Türkiye bir tercihle karşı karşıya: Ya BOP'un taşeronluğuna soyunup ait olduğu İslâm âlemine karşı Amerikan çıkarlarını koruyacak ya da İslâm dünyasının kendi dinamikleri ekseninde yeniden derlenip toparlanmasına öncülük yapacak...

Derginiz Umran, ABD'nin Büyük Ortadoğu'ya yerleşmek için yeni "Truva Atı" olarak gördüğü NATO ve BOP konusunu kapağına taşıyor. Umran yazarı Yıldırım Canoğlu, gazeteci Mustafa Özcan, araştırmacı Mehmet Özay'ın yazılarına ilaveten gazeteci İbrahim Karagül, siyaset yorumcusu Cevat Özkaya ve yazarımız Dilaver Demirağ'ın katıldığı açıkoturumla konu enine boyuna ele alınıyor.

Umran'ın Gündem bölümünde; son ayın en çok tartışılan İmam-Hatipler meselesi, Irak'ta ABD işkencesi, Filistin'de tırmanan İsrail katliamı.. gibi konular yer alıyor.

Kültür-Sanat bölümümüzde araştırmacı yazar Mustafa Armağan'la "Osmanlı Üzerine" yapılan röportajı kaçırmamızı umarız.

Yeni Umran'larda buluşmak duasıyla..

GÜNDEM

4

İmam Hatipler Üzerinden
Ha(l)k Düşmanlığı
ABDULLAH YILDIZ

7

Bir Tereddüdün Hikayesi
Tevhîd-i Tedrîsât, Laiklik vs.
ASIM ÖZ

MARMARA BÖLGESİ ÜNİVERSİTELERİ

10

Milliyet ve Basın Ahlakı
DİLAVER DEMİRAĞ

12

Bütünlük Bozulunca
ATASOY MÜFTÜOĞLU

14

Saldırı/İşgal/İşkence:ABD
AHMET MERCAN

16

İngiltere
Mektubu
KÂNİ TORUN

18

Kutsal Topraklarda
"Tarihin" Yada
"İnsanlığın Sonu"
MEHMET AKİF AK

ANALİZ

62

Tinselliğini Söyle
Sana Kim
Olduğunu
Söyleyeyim
ABBAS PİRİMOĞLU

içindekiler

KAPAK:
YENİ TRUVA ATI:
NATO VE BOP

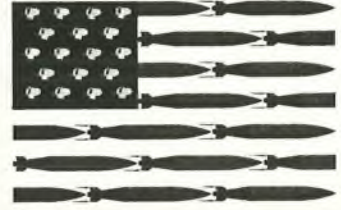
20
21. Yüzyıl Haçlı
Savaşlarında Yeni
Bir Truva Atı:
Büyük Ortadoğu
Projesi
YILDIRIM CANOĞLU

33
Küresel
Güçlerin
Yeni
Oyunları
MEHMET ÖZAY

40
Türkiye Kanat Merkezi mi
Oluyor?
Nato Yeşil Kuşak'ta
MUSTAFA ÖZCAN

BOP (AÇIKOTURUM)
49
Türkiye Bop ve Yeni Nato
Kuşatmasında
Yöneten:
Abdullah Yıldız
Katılanlar:
Dilaver Demirağ
İbrahim Karagül
Cevat Özkaya

YAŞAYAN İSLÂM

70
Taklîdî İmândan Tahkîkî İmâna
Geçişin Dramı
AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

82
"Orda Bir Makedonya Var..!"
Bir Makedonya Seyahatinin
İçinden...
MÜNİB ENGİN NOYAN

85
Tutarlılık
Muhasebesi
VAHDETTİN IŞIK

UMRAN / EK

Irak'ta Amerikan Vahşetini Belgeleyen İşkence Fotoğrafları

KAPAK

Yıldırım Canoğlu
Dilaver Demirağ
İbrahim Karagül
Mehmet Özay
Mustafa Özcan
Cevad Özkaya
Abdullah Yıldız

YAZARLAR

Mehmet Akif Ak: Öykücü yazar.
Mustafa Aldı: Edebiyat araştırmacısı, yazar.
Ertuğrul Bayramoğlu: Eğitimci, tarih araştırmacısı.
Yıldırım Canoğlu: Araştırmacı yazar.
Hikmet Demir: Din sosyolojisi üzerinde araştırmalar yapıyor.
Dilaver Demirağ: Araştırmacı yazar; ekoloji felsefesi, dinler, medeniyetler ve düşünce tarihi ile ilgileniyor.
Mert Eroğlu: "Genç öncü"
Fahreddin Gör: Fıkra ve espiri ustası.
Vahdettin Işık: Eğitimci, araştırmacı, yazar.
İbrahim Karagül: Yenişafak Gazetesi dış politika sayfası ve editörü ve yazarı.
Ahmet Mercan: Deneme, yazar; insan hakları savunucusu.
Mustafa Miyasoğlu: Şair, edip; hikaye ve roman yazarı.
M. Engin Noyan: Kur'an aşığı, tiyatrocusu, yazar, öncü televizyon yapımcısı.
Atasoy Müftüoğlu: Düşünce adamı, yazar.
Âzım Öz: Araştırmacı, eğitimci yazar
Mehmet Özay: Araştırmacı, yazar, gezgin, çevirmen.
Mustafa Özcan: Yeni Asya gazetesi dış politika yazarı.
Ahmed Yüksel Özemre: Türkiye'nin ilk atom profesörü; Türkiye Atom Enerjisi eski başkanı.
Cevad Özkaya: Siyaset yorumcusu.
Abbas Pirimoğlu: Hukukçu, araştırmacı yazar.
Kâni Torun: Doctors Word Wide yöneticisi-Manchester
Abdullah Yıldız: Araştırmacı yazar.

KÜLTÜR SANAT

EDEBİYAT

89

Peyami Safa'nın Romanları
MUSTAFA MIYASOĞLU

101

Genç Öncüler
Yazı ve Karikatür Yarışması
MERT EROĞLU

RÖPORTAJ

92

Mustafa Armağan'la
Osmanlı Üzerine
MUSTAFA ALDI

KİTAP

102

YANSIMALAR

103

Biz ve Onlar
ERTUĞRUL BAYRAMOĞLU

AYNADAKİ TEBESSÜM

104

Fazla Kilolarla Başımız Dertte
FAHREDDİN GÖR

ETKİNLİK

100

Kayseri'de Kur'an Sempozyumu
HİKMET DEMİR

İMAM HATİPLER ÜZERİNDEN HA(L)K DÜŞMANLIĞI

ABDULLAH YILDIZ

2 8 Şubat postmodern darbesinin İmam-hatip liselerini 'bitirmek' amacıyla bütün meslek liselerine üniversite yolunu kapatan haksız kat-sayı uygulamasının AK Parti iktidarınca "kısmen" ortadan kaldırılmaya çalışılması (zira yeni düzenleme tam bir eşitlik sağlamıyor), geçen ayın en önemli gündem maddesi idi. İHL ve meslek lisesi mezunlarının nisbeten eşit şartlarda ÖSS'ye girmesi için AK Parti'nin TBMM'de başlattığı yasal süreç, kimin "ne" olduğunu ortaya koyan bir tur-nusol kağıdı işlevi gördü adeta. Kimileri İHL hazımsızlığını kustu, kimileri darbe kışkırtıcılığı yaptı, kimileri de şecaat arzederken cehaletini ortaya döktü; hani utanmasa, 'imam-hatipliler 2 kere 2'nin kaç ettiğini dahi bilmezler' diyecek. Bu arada malum çevrelerin asıl niyetlerinin üzüm yemek değil bağcıları dövmek olduğu açığa çıktı. İmam-hatipler üzerinden Müslüman halk çoğunluğuyla ve bizatihi İslâm'la hesaplaşmalarına kaldıkları yerden devam edenler, telâş ve fe-verân halinde içlerindeki nefreti ağızlarından taşırdılar...

"Nefretleri ağızlarından taşıyor; içlerinde sakladıkları ise daha büyük!" (3/118)

Apartheidçi Zihniyet

Bu ülkenin en büyük talihsizliklerinden biri, kendi arzusuyla sömürge olmaya teşne "müstemle-keci elitler" tarafından yönetilmesidir. Üstad Cemil Meriç'in "Batı'nın yeniçerileri" diye tesmiye ettiği bu yönetici azınlık halktan kopmuştur ve halkın inançlarına nefretle bakmaktadır. İşte bu zihniyet, daha çok toplumun alt katmanlarının çocuklarının okuduğu İHL ve meslek liselerine karşı bir "apartheidçi tepki" olarak yeniden hortlamış bulunmaktadır. Bir zamanlar Güney Afrika'da Beyaz azınlığın Siyah çoğunluğa karşı uyguladığı "apartheid" (ırk ayırımı) politikasına benzer bir ayırımcılığı savunan zihniyetin 21.yüzyıl Türkiye'sinde hâlâ varlığını koruyor olması oldukça düşündürücü ve incelenmeye değer bir konu doğrusu! Bilindiği gibi, yüz-yıllar boyu sömürgeci Beyaz azınlık tarafından yönetilen Güney Afrika'da Zencilerin Beyazlara ait "ayrıcılık" okullara, mekamlara, otobüslere, lokantalara.. girmesi yasaktı. Ne yazık ki, tarihin karanlıklarına gömüldüğü zannedilen bu ilkel ve çağdışı uygulama 28 Şubat postmodern darbesiyle birlikte Türkiye'de ye-

niden revaç buldu. Bu dönemde dinî inancı gereği başını örten kız öğrenciler Zenci muamelesi görerek okullara ve resmi kurumlara alınmadı, hâlâ da alınmıyor. Dini duyarlılığa sahip halkın (iddia edildiği gibi sadece imam olsun diye değil) dinini öğrensın diye imam-hatip okuluna gönderdiği (İHL'ye hem lise eğitimi hem de dini eğitim almak ve yüksek öğrenime devam etmek için gelenlerin oranı % 83.3) veya bir meslek garantisi olsun diye meslek liselerinde okuttuğu öğrencilere üniversite yolu kapatıldı. Şimdi, AK Parti iktidarı halkın büyük çoğunluğunun istekleri doğrultusunda bu "apartheidçi uygulama"yı kaldırıyor diye vâveylâ koparıyor, "laik" nâralar atılıyor.

İmdi, İmam-hatipler çerçevesinde yapılan tartışmalar sayesinde su yüzüne çıkan bu "apartheidçi zihniyet" ve daha genelde de Batıcı-laikçi elitlerin patolojik zihin yapısı ciddi bir analize tabi tutulmak lazım gelir. Bu da bu yazının konusu değildir. Biz, sadece, son düzenleme nedeniyle bir kaşık suda fırtına koparan sözkonusu zihniyetin bazı karakteristik özelliklerine, alenî çelişkilerine dikkat çekmek, yetkilileri de bu konuda uyanık ve kararlı olmaya çağırarak yetineceğiz:

"Eşitlik Ayrıcalıktır"(!)

Öncelikle; 28 Şubatçıların İmam-Hatiplerin önünü kesmek için tüm meslek lisesi öğrencilerini de mağdur etmeleri karşısında kılını dahi kıpırdatmayıp tam tersine bu ayırımcı uygulamayı

alkışlayanların, şimdi AK Parti hükûmetinin sözkonusu eşitsizliği gidermeye yönelik düzenlemesini “İHL ve meslek liselerine ayrıcalık tanımak” şeklinde nitelermeleri tam bir pişkinliktir! Yıllardır lise ve dengi okul öğrencileri, “daha iyi bilenin ya da daha yetenekli olanın kazandığı” eşit şartlarda üniversite için yarışırken; birileri çıkıp bazı okulların haklarını gaspediyor ve bu ayrımcılık olmuyor, ama bu haksız uygulama düzeltilip eşitlik sağlanınca bu, hakkı gasbedilen mağdurlara ‘**ayrıcalık tanımak**’ oluyor öyle mi? Pes doğrusu! Koca koca prof.’ların, bürokratların, siyaset erbabının hiç utanmadan bu tür lâflar edebilmeleri, dahası düz lise öğrencilerini meslek liselilere karşı kıskırtan, onlara karşı cephe almaya çağıran beyanlarda bulunabilmeleri onların çarpık zihin yapılarını ve marazî ruh hâllerini yansıtmıyor mu?!

Bu marazî ruh haline dikkat çeken bir bilim adamamız (Sabancı Üniversitesi Rektörü Prof. Tosun Terzioğlu) bakın ne diyor: “Meslek liselerinde toplam 900 bin öğrenci var. Hadi buna 1 milyon

diyelim. Peki bunların kaç imam hatipli?.. İmam hatip liselerindeki bütün öğrenciler 70 bin. Biz şimdi bu 70 bini fevkalade ürkülecek, korkulacak bir grup olarak tarif ediyoruz. (...)Bizim kafalarımızda öyle bir şey var ki, cuma namazına giden insanların da akademik dünyada olmasından ürküyoruz biz... Aslında zorluk YÖK’ten ziyade kendi kafamızdan kaynaklanıyor. Türkiye’de biz aklımızı hâlâ sıkıyönetim altında hissediyoruz.” (Neşe Düzel röportajı, Radikal, 19 Nisan 2004, s.6)

Evet, işte Batıcı/laik-çi elitlerin ruh halini özetleyen üç özellik: Ürkme, korku ve aklını sıkıyönetim altında hissetme... 28 Şubat sürecindeki darbeci tutumu nedeniyle “çavuş” olarak isimlendirilen bir yazarımız, hâlâ “**aklını sıkıyönetim altında hissediyor**” olmalı ki, bakın ne diyor: “*getirilmek istenen değişiklik imam hatipliler lehine bir pozitif ayrımcılıktan başka bir şey değildir.*” İşte bu, akıl tutulmasının, çarpık zihin yapısının, kavramları tepetaklak etmenin ta kendisidir. Bu mantığa göre, aynı yarışa giren iki vatandaşın birinin, diğerine göre 50 puan geriden başlaması

“**eşitlik**”, bu iki kişi arasındaki 50 puan farkının 30’a indirilmesi yani aralarındaki mesafenin kısmen azaltılması “**pozitif ayrımcılık**” oluyor! Aman aklınıza mukayyet olun, çünkü bu kadîm bir ruh halidir:

“*Size bir iyilik dokunsa, bu onları tasalandırır; başınıza bir musibet gelse, buna da sevinirler.*” (3/120)

İHL Paranoyası

Aslında Batıcı/laik-çi elitlerin İHL’ler karşısındaki tutumları, ne kadar gizlemeye çalışırlarsa çalışsınlar, onların kendi halkına, halkın dinî hassasiyetlerine ve İslâm’a ne kadar uzak olduklarını, hatta “**hasmâne**” baktıklarını bir kez daha ortaya koymuştur. **Hak**’dan ve **halk**’dan kopuk bu bakış açısı ancak nefret, korku ve paranoya kelimeleleriyle tanımlanabilir. İşbu din-sevmezlik ya da İslâm-fobisinden kaynaklanan İHL paranoyası bazılarının gözlerini öylesine karartıyor ki, koca koca adamlar araştırmaya, soruşturmaya bile gerek duymadan imam hatipler

hakkında işkembe-i kübrâlarından atıp tutuyorlar.

Mesela; çok meşhur bir gazeteci (G.Cıvaoglu), imam-hatip-lerin devletin en önemli kademelerine kadar gelmelerine hayıflanırcasına “Başbakan, Dışişleri Bakanı, TBMM Başkanı imam hatip kökenlidir” iddiasında bulunarak (ki sadece Başbakan İHL mezunu) şuuraltındaki imam hatip nefretini, daha doğrusu İslam-fobisini açığa vuruyor.

Mesela; koskoca Barolar Birliği Başkanı (Ö.Özok), “Dini ve manevi alanda eğitim verilen bu okullarda pozitif bilimin temeli olan felsefe ve mantık dersleri hiç okutulmamaktadır. Bu nedenle bu okullardan mezun olan öğrenciler üniversiteye uyum sağlamakta zorluk çekmektedirler” diyebiliyor. Şu önyargıya, şu fanatizme bakar mısınız? Böyle bir şuuraltına sahip insanlardan hakkı ve adaleti savunmasını nasıl beklersiniz? İmam-hatip okullarında Felsefe, Sosyoloji, Psikoloji, Biyoloji, Fizik, Kimya, Matematik.. gibi

derslerin okutulduğunu hadi bilmiyorsunuz?! Sizin hukukçu misyonunuz, gerçeği araştırıp öğrenmeyi gerektirmez mi? Tam da o günlerde, gazetelerde çarşaf çarşaf imam-hatipler ve müfredat programları hakkında yazılanlara bir göz atmak bile aklınıza gelmedi mi? (İHL’lerde yüzde 40 meslek dersleri, yüzde 60 ise kültür dersleri okutulmaktadır. Yani genel liselerde okutulan bütün dersler, İHL’lerde yüzde 80-85 oranında görülmektedir.)

Ama, gazetecisinin de, hukukçusunun da, sözde bilim adamının da.. gözleri İHL paranoyasından önlerini bile görmüyor.

“Gerçek şudur ki, gözler körelmez, ancak sinelerdeki kalpler körelir.” (22/46)

**Militer Demokrat(!),
Sivil(!) Aydınlar**

Keza bu tartışmalar, resmî ideoloji yanlısı sözde aydın, bilim adamı, yazar ve çizer taifesinin hangi ölçüde “sivil”, “bağımsız”,

“özgür/lükçü” olduklarının anlaşılmasını da sağlamıştır. Bu kesimin, sözkonusu haksız ve adaletsiz “alan sınırlaması” bariyerinin kaldırılmak istenmesi üzerine ha bire “laikliği” gündeme getirerek silahlı kuvvetlere mesaj göndermeleri ve 28 Şubatçı refleksleri yeniden harekete geçirmek için gayret sarfetmeleri ne garip bir tecellidir! Dahası 27 Mayıs’a göndermeler yapan bazı CHP’lilerin, aba altından sopa göstermesine Menderes’i hatırlatmaları ne büyük bir talihsizliktir! Demek ki, 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesini hazırlayan “CHP + üniversite + ordu = darbe” formülü laikçi demokrat(!) siyasetçilerimizin ve elitlerimizin zihninde hâlâ canlılığını, zindeliğini korumaktadır. Daha geçen aylarda “ordu göreve” pankartlarının gölgesinde bilim(!) cüppelerini giyip yürümekten hazer etmeyen militer üniversite hocalarının, aynı cüppeleriyle CHP kürsülerinde arz-ı endâm etmeleri, CHP’li siyaset esnafının tahrik edici konuşmaları ve nihayet üstlerine vazife olan bazı çok önemli konuları üstü kapalı beyanlarla geçiştiren cihet-i askeriye’nin üstlerine vazife olmayan ÖSS sistemindeki değişikliği bir “güvenlik sorunu” gibi algılayan açıklamaları, sözde Demokrasi ile yönetilen Türkiye’de mâhûl formülün hâlâ bazılarının hayallerini süslemekte olduğunun göstergeleri olarak değerlendirilebilir.

Doğrusu, yüzde 99’u Müslüman olan bir ülke halkının, son derece masumâne ve haklı olarak çocuklarına dini bilgileri öğretme taleplerini bir “rejim meselesi” haline getiren elit zümreye dünyanın hiçbir yerinde rast-

layamazsınız. Bu ülkenin en büyük talihsizliği işte budur: kendi halkıyla ve kendi insanının dini, inancı, giyimi, kuşamı, yaşamı.. ile, kendi kendisiyle partallaşmak... Türkiye bu kısır döngüyü aşmak zorundadır. Halkın tamamı Müslüman olan bir ülkede “cami” ile “kışla” arasında sun’î bir karşıtlık üretilip yıllardan beri bu gerilimi diri tutanlar ve bu karşıtlığa prim verenler sadece bu ülkeye zarar vermişlerdir. Camisiz, cemaatsiz, maneviyatsız, dinî aidiyet bilinci zayıf bir toplumu nasıl bir geleceğin beklediğini öğrenmek isteyenler ibret nazarıyla Kıbrıs’a bakmalıdırlar! Son zamanlarda sıkça dillendirilen Kıbrıs gençliğindeki “dini boşluğun” Kıbrıs Türkünün varlığını ve geleceğini nasıl tehdit ettiği görülmeli, Türkiye’yi de aynı türden bir tehlikeye maruz bırakmamak için İHL karşıtlığından, ha(1)k korkusundan, irtica paranoyasından bir an önce vazgeçilmelidir.

Nihayet; bu tespit ve hatırlatmalar ışığında söylemeliyiz ki; AK Parti yöneticileri, belli çevreler tarafından psikolojik harp teknikleri de kullanılarak bilinçli bir gerilim ortamı hasıl etmek amacıyla tekrarlanıp duran “İmam-Hatiplerin önü açılmak isteniyor”, “laiklik elden gidiyor” yaygaralarına asla pabuç bırakmamalıdırlar. Bilmelidirler ki, eğer bu meselede de geri adım atarlarsa, bundan sonra kendri misyonları doğrultusunda halka yaptıkları vaatlerin hiçbirini yerine getirme imkanı bulamayacaklardır. Ve hiç kuşkusuz, halkın AK Parti iktidarına verdiği kredi de uzun süre devam edecek değildir! ■

BİR TEREDDÜDÜN HİKAYESİ TEVHÎD-İ TEDRÎSÂT, LAİKLİK VS.

ASIM ÖZ

Türkiye’nin Batılılaşma tarihini, tarihsel süreklilikler ve kopuşlar ekseninde Tanzimat Fermanı’nın 1839’da ilan edilmesinden, ulus-devlet olarak Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılına, oradan 1950’li yıllara ve son olarak 1980 sonrası gelişmelere değin eğitim, hukuk ve kültürel alanda gerçekleştirilen dönüşümleri hukuk ve kültürel alanda gerçekleştirilen dönüşümleri konu edinen sorunsallaştırmak mümkündür. Tanzimat Fermanı ve daha sonra Islahat Fermanı, Meşrutiyet dönemlerinde toplumsal yapıda kurumsal ve zihinsel olarak köklü değişimler yaşanmıştır. Batılı, Modern ulus-devlet olmaya yönelik ilk kurumsal düzenlemelerin modernleştirici elitlerce gerçekleştirildiği görülmektedir. Özellikle büyük yerleşim merkezlerinde insanların sosyo-kültürel değişime uğradığı, gündelik yaşam biçilerinden, dil, din ve eğitime değin farklılaşmalar oluşmuş, eski ile yeni arasında ikili bir yapı ortaya çıkmıştır.

Batılılaşma politikaları müslüman halkı beyaz mitolojilerin şekillendirdiği uygarlığa götürecek mesihanik politikalar olarak devreye girmiştir. Osmanlı elitleri bu amaçla eğitimsel kurumlara da el atma gereğini duymuşlar-

dır. Eğitimi; yeni bir kamusal yapının bütünüyle dönüştürülmesinde, toplumsal katılımın da sağlanarak siyasal alanın meşruiyetinin sağlanması sürecinde önemli bir yeri olan sosyal kapitalin oluşumunu sağlayacak araçsal bir sosyal olgu olarak batılılaştırıcı elitlerce gündeme getirilmişti. Eğitimi sosyal değişimde, elitlerin dönüşümündeki rolü sosyal bilim literatüründe yeterince incelenmiştir. Sosyal-lik ve siyasallık karşıtlığının en çok dile getirildiği eğitim kurumları aslında sosyo siyasal kurumlardır. Fransız siyaset bilimci Maurice Duverger’in ifadesiyle “her sosyal olayın aynı zamanda siyasal olduğu” saptaması her halde eğitim-siyaset ilişkisini yeterince aydınlatmaktadır. YÖK, Eğitim-Sen ve CHP ısrarla eğitimin siyasileştirilmeye çalışıldığı söylemini gündemde tutmaktadırlar. Eğitimin siyaset-ötesi bir lügatçe içine dahil edilmesine yönelik çabalar varolan siyaseti korumaya ve sürdürmeye yönelik siyasi gayretlerdir. Eğitim kurumlarını güya siyasetleştirerek ya da öyle olduğu yanılsaması oluşturularak başka bir politik angajmana siyasal sermaye devşirmeye yönelik atraksiyonlar artık bayatlamıştır. Siyasetin küresel düzlemde itibarsızlaştırıldığı

MARMARA BÖLGESİ ÜNİVERSİTELERİ

bu tarihsellikte seçimle iş başına gelmiş bir hükümetin eğitimle ilgili "kısmi" düzenlemelerde bulunması hem siyasi hem de sosyal bir olaydır, ama herşeyden önce siyasi bir karardır. Siyaset Atilla Yayla'nın deyişiyle, "başkalarının hayatını etkileyen ve uyulmaları hukuki yaptırımlara bağlanmış kararlar alma sürecidir. Bu anlamda eğitim siyasi bir olaydır. Mesela mecburi eğitimin 5 yıl mı yoksa 8 yıl mı olacağı kararı siyasi bir karardır; çünkü bu karar hem eğitime tabi tutulacak kimseleri ve hem de tabii ki, onların ailelerini etkileyecektir."

Türkiyede modernleşme sürecindeki tartışmanın **modus vivendi**si eğitimin sosyal değişme aracı olarak görülmesi çerçevesinde gerçekleşmektedir. Toplumsal işbölümünde, toplumsal örgütlerin, mesleklerin nitelikli katılımını eğitim ve bu amaçla oluşturulmuş kurumlar sağlar. XIX yüzyılın pozitivist epistemo-

lojik tahayyülünün hegemonik etkisinin kutsalın dönüşü/hiç gitmeyişi ile kırılmaya uğramasının üzerinden yarım yüzyıla yakın bir zaman geçmesine karşın ülkemizin laik ulemasının Süleyman Nazif'in muhteşem ifadesiyle "ansiklopedik bir cehalet içinde" yüzmeye devam etmekteki entellektüel basiretsizliği, kibri hala pozitivist epistemolojinin şekillendirdiği eğitim ufaksuzluğunu sürdürme gayretkeşliği; kendi algısı, tahayyülleri dışındaki eğitimsel arayışları, kurumları, oluşumları "çocukça"; bu anlayış sahiplerini de Aydınlanma çağının seküler zehriyle zehirlenmemiş meyvelerinden yararlanmamış "sapkınlar" olarak görme ısrarını YÖK tartışmalarıyla bir kere daha gördük. Eğitime bakışları batılı beyaz mitolojilerin hayaletleriyle şekillenen siyasa (CHP) ve episteme (YÖK) anlayışları toplumsal yapıdaki konumsuzluklarını/ konumlarını aşındıracağı endişe-

siyle sembolik sermayelere (laiklik, irtica, Tevhid-i Tedrisat, Tahran kriterleri) başvurarak değişim yönündeki kısımlara karşı ellerinden geldiğince direnç göstermektedirler. Pozitivist iktidar istencinin üstünlük perspektifiyle statükoyu süreklileştirme kararlıklarını açığa vuruyorlar.

Tevhîd-i Tedrîsât

Türkiye'deki Eğitim sisteminin temelini 3 Mart 1924'te kabul edilen Tevhid-i Tedrisat Kanunu oluşturmaktadır. Ancak bu kanunun nasıl algılanacağı, nasıl yorumlanacağı ve uygulanacağına ilişkin olarak tartışmalar 1930'lu yıllardan günümüze değin sürmektedir. YÖK tartışmalarıyla ilgili silahlandırılmış bürokrasinin açıklaması Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na göndermede bulunarak ilgili yasanın hükümetin düzenlemesine izin vermediğine vurgu yapıyordu. Tev-

hidi Tedrisat, Osmanlı modernleşme politikalarıyla oluşmaya başlayan ikili yapılanmaya son vermeyi amaçlıyordu. Tanzimat Fermanı'nın açıklanmasından sonra, medreselerin yanında mektepler de açılmış ve böylece toplumsal yaşamda eski-yeni tartışmasını besleyen iki zihniyet oluşmuştu. Ancak süreç içerisinde mekteplerin askeri ve siyasi bürokrasideki etkinliklerini arttırmalarıyla, medreseler şeytanlaştırılmış ve medreseleri ıslah yönündeki çabalar akamete uğramıştı. Medreseler, Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kapatıldı. İslamcı şair Mehmet Akif, medreselerdeki eğitim sistemini eleştirmesine karşın bu kurumların ıslah edilmesini, geleneğin yenilenerek sürdürülmesini istiyordu. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na ilk itiraz edenlerin başında Mehmet Akif Ersoy geliyordu. Atatürk; din eğitiminin artık mekteplerde verileceğini, dolayısıyla medrese gibi kurumlara gerek olmadığını ifade ediyordu. Ancak İnönü dönemi uygulamaları Tevhid-i Tedrisat'a ilişkin farklı siyasaların devreye girişinin ilk örneğidir.

Ayrıca bu yıllarda radikal kopuşçu mitolojinin etkisiyle edebi eserlerde kurgulanan öğretmen/imam çatışmaları devrin halet-i ruhiyesini anlatması açısından anılmaya değerdir. İkinci Dünya savaşı sonrasında CHP içi tartışmaların dünya siyasetiyle de etkilenmesiyle Tevhid-i Tedrisat Kanunu tartışmaları 1946'lı yıllardan itibaren mecliste hareketli oturumlara sebebiyet vermiştir. Seküler zihniyetin şekillendirdiği radikal batıllaşma politikaları; materyalist ve pozitivist bir zihinsel art yöreye

sahibi. Recep Peker ve Hasan Ali Yücel bu politikaların uygulayıcılarındandı. 1946 yılında Milli Eğitim bakanlarından Tahsin Banguoğlu; Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 1930'lu yıllardaki yorumlamalarının yanlış olduğunu belirterek; "laiklik namına yapılan tatbikat yanlış olmuştur" şeklinde düşüncelerini dile getirmiştir.

Bugünkü YÖK tartışmaları direkt olarak üniversitelerle ilgili bir tartışma; olmanın ötesinde Türkiye'nin eğitim sisteminde din eğitiminin, dini değer yargılarının davranış örüntülerinin yerinin ne olacağına ilişkin yüzyıldır ertelenmeye, ötelenmeye çalışılan bir tartışmadır. Dolayısıyla yasal olarak İmam-Hatip Liseleri meslek lisesi statüsünde olmasına karşın halkın bu okulları algılaması, sahiplenmesi, desteklemesi salt mesleki okul olmasıyla ilgili değildir.

Avrupa Birliği'nin meslek liselerine ilişkin olarak dile getirdiği talepler ne olursa olsun, Sekizinci Kalkınma Planı'nda yer alan kararlar ne olursa olsun, son tartışmalar ve 1946'lı yıllardaki tartışmalar modernleşmenin ilişkisine dair cevapsız bırakılan soruların gündemleşmesini sağlamaktadır. Cemil Çiçek'in Erdoğan Teziç'e yönelttiği "İHL'ye karşı çıkıyorsunuz da din eğitimi için alternatifiniz ne peki?" şeklindeki soru aslında Türk modernleşme projesinin görünmezleştirmeye çalıştığı bir sorudur.

Tartışmanın boyutlarını kavramak, anlamlandırmak açısından ve İslam-Türkiye ilişkisi bağlamında Türkiye'nin nomosu/namusu olarak İslam ve Türk insanının dinle ilişkisi ve hükü-

metlerden beklentisini açığa vuran tarihsel bir veriyi hatırlamak gerekiyor. Demokrat Parti Kestamonu milletvekili Muzaffer Ali Mukta'dan bir vatandaşın dile getirdiği şu istek oldukça dikkat çekicidir. *"Bizler Demokrat Parti'den iktidara geçer geçmez milleti refaha kavuşturacağımızı beklemiyoruz. Bu zamanla olacak iş tir. Bizlerin birden çıkarılarımızı kundura; bez pantolon ve ceketlerimizi kumaştan yapamazsınız. Bunu da beklemiyoruz. Yalnız bizleri dini ve manevi sahada hürriyet ve refaha kavuşturun, bu kâfidir."* AKP'nin seçim başarılarını ve ardından YÖK'e ilişkin tartışmaları bu alıntı ekseninde düşündüğümüzde "yakın çevre politikaları" suçlamalarının yersizliği ve haksızlığı daha iyi anlaşılır.

Sonuç

İmam Hatip ekseninde sürdürülen tartışmalar bir nevi turnusol kağıdı işlevi görmektedir. Türkiye'de İslam'ın yerine ilişkin sembolik barajı yüksek bir tartışma Meslek Liseleri, AB, gibi sığ bir düzeyde sürdürülmektedir. Dünyada Meslek Liselerinin oranının %65, düz liselerin oranının %35 olması gibisinden istatistiksel veriler İmam Hatip Lisesi tartışmalarını anlamsızlaştırır, sığlaştırır. İslam'ın kültürelleştirildiği batılı kavramsal lügatçenin siyasallaştırıldığı, dünyasallaştırma sürecinin hızlandırıldığı bir tarihsellikte Jaques Derri-da'nın *Specters of Marx*'ta dile getirdiklerini yapı-bozuma uğratarak diyebiliriz ki; *"İslam'sız olmaz. İslam'sız bir gelecek olmaz. İslam'ın hatırası ve mirası olmadan hiç olmaz."* ■

MİLLİYET VE “BASIN AHLÂKI”

DİLAVER DEMİRAĞ

5 Mayıs 2004 tarihli *Milliyet* gazetesinde, “**İmam Hatiplerin Referans Dergisi**” başlığıyla İmam Hatipleri vurmak için derginiz *Umran* ve *Umran* yazarlarından Abdurrahman Arslan ve Benim dergimizin **Kamusal Y(A)lan** dosya konulu sayıda yer alan yazılarımızdan alıntılarla bir haber yapıldı. Haberde Abdurrahman Arslan’dan yapılan alıntı (ki her iki yazıdan da alıntılar yazının genel bütünlüğünden kopartılıp, haberin mesajını destekler biçimde verilmiş) ile Müslümanların kendi giyim tarzından vazgeçip batılı toplumların giyim tarzını benimsemesi ile kendi kimliğini kaybetmeleri müslümanın kılık kıyafet değişimi ile dini kimliğinde zafiyete uğradığı, kısacası Müslümanların başına gelenlerin kılık kıyafet değişiminde kaynaklandığı gibi farklı bir anlam üretilmiş.

Benim yazımdan “... Yeterince güçlü bir orduya sahipseniz hiç

kimse sizin bir terörist, bir cani olduğunuzu iddia edip bunun için yargılayamaz. Peki o zaman El - Kaide, Hamas, İslami Cihad ya da Hizbullah neden terörist oluyor ve neden onlar için hukuk geçerli olabiliyor. Siz Hamas, İslami Cihad ya da başka örgütün mensubu olsanız yaptığınız eylemi terör olarak mı yoksa bir savaş durumu olarak mı görürsünüz? Dahası kendinizce saptadığınız askeri hedefleri imha ederken orada ölen sivilleri ‘istem dışı zayıyat’ olarak görmez misiniz?” biçiminde yapılan keyfi alıntıda ise (hem genel bağlamdan kopartılmak sureti ile, hem de yapılan alıntıda bile kimi cümleleri makaslayarak) benim ve dolayısıyla *Umran*’ın “İslami terör” denilen şeyi destekleyen, en azında onların yaptıkları kitlesel düzeyde insan kaybına dayalı eylem tarzını meşru gördüğüm(üz) gibi bir anlam ortaya çıkması sağlanmış. Oysa alıntı yapılan yazı eğer med-

ya ahlaksızlığı olarak özetlenecek bir tarzda değil de, gerçekten eleştirmek maksadı ile yer alsaydı, o zaman aynı yazının sonunda benim el-Kaide ve onun nezdinde kitlesel ölümlere yol açacak ve dahası tek suçu o eylem yapıldığı esnada orada olmak olan ve eylemin hedeflediği siyasi sorun ile en ufak dahi olsa ilişkisi olmayan insanların da canlarını kaybetmesine yol açan eylemin/eylemlerin tarafımdan cinayet olarak tanımlandığını, dahası yapılanları “faşistçe” diye nitelediğimi, katilin, katliamın hiçbir yüce amacı kutsayamayacağını belirttiğim de ortaya çıkmış olacaktı. Fakat, amaç içeriğine, yahut serdedilen fikirlere yönelik eleştiri değil de çarpıtmalara başvurarak hizmet edilen sistemin bazı “derin” güçlerine yaranmak, dahası bir takım yerlere ihbar etmek olduğundan bu yazı ahlaksız bir biçimde çarpıttılarak verildi.

Oysa yazının vermek istediği mesaj çok açıktı, dünyada terör olgusu karşısında çifte standarda dayalı ahlaksızca bir anlayış hakim kılınmaya çalışılırken ve küresel kapitalizmin saldırgan gücü ABD, İsrail vb. güçlerin estirdiği terör dokunulamaz kalırken, bu yapılanlara duyulan öfkenin ürettiği kontra-terör yahut saldırganlık kendini bu durumdan dolayı meşrulaştırma imkanı bulabili-

İşte İmam hatiplerin referans dergisi

İSTANBUL Milliyet

“El - Kaide, Hamas, İslami Cihad neden terörist oluyor?”, “Müslüman erkeğin İslami kıyafetini terk etmiş olması onun kimliğinde ciddi bir kırılmaya neden olmuştur.” Bu görüşler, Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi’nin kütüphanesinde bulunan “*Umran*” adlı dergide yer alan makalelerde yer alıyor.

“*Umran*’ın “**Kamusal (Y)alan**” başlığıyla çıkan sayısının sunuş yazısında, kamusal alanın, dini ve dindarlığı azaltma mücahadesi olduğu savunuluyor.

“Sonsuz adalet” başlıklı yazısına, “Anarşist bir siyasal duruşa sahip olduğumu” belirterek giriş yapan Dilaver Demirağ, şunları kaydediyor: “... Yeterince güçlü bir orduya sahipseniz hiç kimse sizin bir terörist, bir cani olduğunuzu iddia edip bunun için yargılayamaz. Peki o zaman El - Kaide, Hamas, İslami Cihad ya da Hizbullah neden terörist oluyor ve neden onlar için hukuk geçerli olabiliyor. Siz Hamas, İslami Cihad ya da başka örgütün mensubu olsanız yaptığınız eylemi terör olarak mı yoksa bir savaş durumu olarak mı görürsünüz? Dahası kendinizce saptadığınız askeri hedefleri im-

ha ederken orada ölen sivilleri ‘istem dışı zayıyat’ olarak görmez misiniz?”

Abdurrahman Arslan da, Kemalizmin tercih ettiği modernleşme yöntemine karşı çıkanın modernizme karşı çıkma anlamına gelmediğini savunarak şunları söylüyor: “Geçen yüzyılın başlarında Müslüman erkeğin kamusal alana katılım şartı, başında ki ve üstündeki çıkartıp özellikle kasket giyinmesine bağlanmıştır... İstedikçe kadar İslam’ın bir kıyafeti yoktur dense de, Müslüman erkeğin İslami kıyafetini terk etmiş olması onun kimliğinde ciddi bir kırılmaya neden olmuştur.”

yor. Nitekim el-Kaide her fırsatta ABD'ye özellikle de Bush'a teşekkürü adeta bir borç bildiğini açıklıyor. Dahası ABD nefretinin en yoğun olduğu Güney Amerika ülkeleri nezdinde maçlarda Usame bin Ladin lehine sloganlar atılıyor. el-Kaide ABD sayesinde, HAMAS Şaron faşisti sayesinde birer kahraman olmuş durumda. Yöntemlerini onaylayalım ya da onaylamayalım (ki hiçbir zaman onaylamadım, AMA İÇİNE DÜŞÜLEN ÇARESİZLİĞİ ANLAMAYA ÇALIŞTIM) HAMAS'ın durumu İsrail terörünün boyutlarının açık bir göstergesi. Dahası vahşi yöntemler ile yapılan direniş bile İsrail denilen savaş makinesi karşısındaki çaresizliğin açık bir kanıtı.

İşte çarpıtılan yazının konusu da buydu. Yani terör denilen olgu varsa bunun nedenlerinin de olduğu. Ama **Milliyet**'ten böylesi bir duyarlılık, bir basın namusu beklenemeyeceğinden, doğal olarak ben ve düşüncelerim hedef tahtasına kondu. Kaldı ki asıl hedef tahtası İmam Hatiplerdi. **Um-**

ran ve çarpıtılan yazılar aracılığı ile aslında bu gençlerin ne denli tehlikeli eğilimler içinde olduğu(!) derin devlete ihbar ediliyordu.

Ben kendi adıma **Milliyet**'in hedef tahtasına oturmaktan şeref duyarım, çünkü benim mevcut sisteme kökten muhalif olduğum çok açık. Bunu hiçbir zaman gizlemediğim gibi her fırsatta da açıkladım. Her fırsatta derin devlet yanlısı, mevcut sistemi destekleyen, resmi ideoloji yanlısı bürokratik oligarşiyi meşrulaştıran, ama daha önemlisi sermayenin tahakkümünden yana tavırları olan bir medya organı benim fikirlerimden rahatsızlık duymuş, bu anlamda beni hedef tahtası yapmış ise bu benim (ve tabi ki **Umran**'ın) doğru bir düşünce istikametinde olduğumun alametidir. Eğer tersi olup, **Milliyet** beni destekliyor, fikirlerimi olumlu bularak bana sayfalarında sık sık yer veriyor olsaydı o zaman benim kendi savunduklarımdan yana kuşkuya kapılmam gerekirdi. Hiçbir zaman kitle kıyımını ve

terör denilen şeyi meşru görmedim, bundan sonra da destekleyeceğimi hiç sanmıyorum. Ama küresel sermaye ve onun silahlı gücü olarak NATO'nun terörünü her zaman yereceğim, Şaron faşistini her fırsatta yerin dibine sokacağım. Kısacası nerede bir zulüm var ise ben orada sesimi yükselteceğim, beni ne bu medya terörü yıldırabilir, ne de başkaları. Hayatımı kaybetmek, hapishanelerde çürümek pahasına da olsa vicdanımı susturmayacağım ve savunduğum Anarşist düşüncenin bir sonucu olarak her zaman her yerde güçlülere kafa tutacağım. Bunda sonra hedeflerim arasında **Milliyet** özel olarak yer alacak. Onun nezdinde medya denilen namussuzluk odağını da ilk fırsatta sığaya çekeceğimi de şimdiden belirtiyorum. Ama ben sizin gibi çarpık yöntemler, belden aşağı metotlara başvurmayacağım; tek silahım olan fikrimi, bu fikri destekleyen düşünceleri kendime dayanak yapacağım. Kimbilir belki ahlak denilen şey buralara da uğrar diye.

Vakit'e Ekonomik Linc

28 Şubat Sürecinde darbeci zihniyete karşı kararlı ve onurlu bir duruş sergileyen Vakit gazetesi yazar Asım Yenihaber'in "Vatan" kavramı çerçevesinde başlattığı tartışma bahane edilerek susturulmak isteniyor. Post-modern süreçte, "Siyasallaşan hukuku" bir silah gibi kullanan çevreler, aynı yöntemlerle özgürlükçü basını da boğmaya çalışıyorlar.

312 generalin Vakit'teki bir köşe yazısı için açtığı tazminat davasının 900 milyar gibi rekor bir ceza ile sonuçlanması kelimenin tam anlamıyla "Ekonomik Linc"tir.

Vakit Gazetesine geçmiş olsun dileklerimizi sunarken "Hukuk" kavramını da zan altında bırakan bu yanı(ş) kararın düzeltilmesi umuduyla fikirlerin, düşüncelerin bu tür yöntemlerle susturulamayacağını bir kez daha hatırlatmak istiyoruz.

Umran

BÜTÜNLÜK BOZULUNCA

ATASOY MÜFTÜOĞLU

Hangi koşullar içerisinde bulunmuş olursak olalım, her durumda temel sorular ve temel sorunlar üzerinde yoğunlaşmamız gerekir. Tarihsel gecikmeleri kapatabilmek için bitip tükenmeyen tek düze tekrarları bırakmak gerekir.

Bütün zamanlar boyunca olduğu gibi, bugün de, hayatın, insanlığın, bilimin, siyasetin, sanatın, hikmetin bütünlüğünü İslam temsil ediyor. Bu bütünlük her hangi bir nedenle bozulduğunda herşey bozuluyor, bu bütünlük bozulduğunda, bilim bozuluyor, siyaset, sanat ve hikmet bozuluyor; bütünlük bozulduğunda İslam'ın kendisi tahrif edilmiş oluyor. Bütünlük bozulduğunda yapay, sahte karşıtlıklar ortalığı kaplıyor; bütünlük bozulduğunda ırkçılıklar, ayrımcılıklar, düşmanlıklar, hizipçilikler, bencil ve egoist yorumlar, değerlendirmeler meydana çıkıyor. Bütünlük bozulduğunda, İslam insanlığa hitap etmek yerine, hiziplere hitap eden bir mahiyet kazanıyor; herkes tarafından çıkar amaçlı olarak kullanılan özel diller, özel yöntemler, özel yaklaşımlar üretiliyor; İslam eğilip bükülüyor. Bütünlük bozulduğunda, insanlık arasında, insanlar arasında yapay sınırlar ortaya çıkıyor. Bu nedenle tarih felaketler üretiyor, kötülükler üretiyor.

Anlam ve değer üretmeyen tarih; düşünsel, entellektüel içeriği ve yoğunluğu olmayan siyaset, ancak faşizm üretebiliyor. Tarih, ahlaki tercihler, yollar, yöntemler geliştiremediği için, konjonktürel, oportünist tercihler, yollar ve yöntemler geliştiriyor. Bugünün tarihine yön veren emperyalist/ faşist zihniyet, *farklı'yı*, kendi dünya görüşü ve hayat tarzını kabul etmesi koşuluyla, teslim almak koşuluyla kabul edebiliyor, kimseye farklı olma, farklı düşünme, farklı yaşama hakkı tanımıyor. Öteki'ne hayat hakkı tanımayan korkunç bir faşizmle karşı karşıyayız.

Bugün, algılarımız modern, postmodern hayat tarzının baskısı ve tehdidi altındadır. Özgür bir varoluş tarzı yerine, teslimiyetçi bir varoluş tarzına doğru hızla sürükleniyoruz. Algılarımız ve inançlarımız, algılarımızın ve inançlarımızın sınırları, Batı'lı kavram ve kurumların mantığına göre şekilleniyor, şekillendiriliyor. Kölece algılama biçimlerine zorlanıyoruz. Kendi hakikatimize, kendi gerçekliğimize başkalarının gözüyle bakmaya başlıyoruz. Hakikate ilişkin sorumlulukları dirençle korumak gerekirken, çok çarpıcı tükenme biçimleriyle, çok çarpıcı ayartılmalarla karşılaşyoruz.

Bugünün tarihi ekonomik değerler dışında hiç bir değer tanımıyor. Bugünün tarihi yalnızca güçlülerin özgür olabildiği bir tarihtir. Modern, postmodern tarihin bütün sloganları, hiç bir şekilde gerçekliğe dönüşmeyen sloganlardır. Toplumlarımız her alanda işgal, istila, soykırım, katliam ve aşağılanmalara maruz bırakılırken nasıl "insan hakları"ndan söz edilebiliyor? Düşünsel, kültürel kimliğimizin sürekli olarak tahkir edildiği, edilebildiği bir dünyada, nasıl "insan hakları"ndan, düşünsel ve kültürel ifade özgürlüğünden söz edilebiliyor? Emperyalizmin ve sömürgeciliğin yoğun bir biçimde sürdürebildiği, Haçlı Seferlerinin insanlığın gözü önünde açıkça sürdürülebildiği bir dünyada; Amerika, İngiltere ve İsrail'in insanlık tarihinin en büyük hak-

Mücadele süreçlerinin dışında kalmak, zilleti, onursuzluğu kabul etmek anlamına gelir. Varlığımıza anlam katan değerlerimizin, ölçülerimizin hayatımızdan geri çekilmesine, kitap sayfalarına geri dönmesine asla seyirci kalamayız.

tünlük bozulduğunda, bilim bozuluyor, siyaset, sanat ve hikmet bozuluyor; bütünlük bozulduğunda İslam'ın kendisi tahrif edilmiş oluyor. Bütünlük bozulduğunda yapay, sahte karşıtlıklar ortalığı kaplıyor; bütünlük bozulduğunda ırkçılıklar, ayrımcılıklar, düşmanlıklar, hizipçilikler, bencil ve egoist yorumlar, değerlendirmeler meydana çıkıyor. Bütünlük bozulduğunda, İslam insanlığa hitap etmek yerine, hiziplere hitap eden bir mahiyet kazanıyor; herkes tarafından çıkar amaçlı olarak kullanılan özel diller, özel yöntemler, özel yaklaşımlar üretiliyor; İslam eğilip bükülüyor. Bütünlük bozulduğunda, insanlık arasında, insanlar arasında yapay sınırlar ortaya çıkıyor. Bu nedenle tarih felaketler üretiyor, kötülükler üretiyor.

Anlam ve değer üretmeyen tarih; düşünsel, entellektüel içeriği ve yoğunluğu olmayan siyaset, ancak faşizm üretebiliyor. Tarih, ahlaki tercihler, yollar, yöntemler geliştiremediği için, konjonktürel, oportünist tercihler, yollar ve yöntemler geliştiriyor. Bugünün tarihine yön veren emperyalist/ faşist zihniyet, *farklı'yı*, kendi dünya görüşü ve hayat tarzını kabul etmesi koşuluyla, teslim almak koşuluyla kabul edebiliyor, kimseye farklı olma, farklı düşünme, farklı yaşama hakkı tanımıyor. Öteki'ne hayat hakkı tanımayan korkunç bir faşizmle karşı karşıyayız.

Bugünün tarihi ekonomik değerler dışında hiç bir değer tanımıyor.

Bugünün tarihi yalnızca güçlülerin özgür olabildiği bir tarihtir.

Modern, postmodern tarihin bütün sloganları, hiç bir şekilde gerçekliğe dönüşmeyen sloganlardır. Toplumlarımız her alanda işgal, istila, soykırım, katliam ve aşağılanmalara maruz bırakılırken nasıl "insan hakları"ndan söz edilebiliyor? Düşünsel, kültürel kimliğimizin sürekli olarak tahkir edildiği, edilebildiği bir dünyada, nasıl "insan hakları"ndan, düşünsel ve kültürel ifade özgürlüğünden söz edilebiliyor? Emperyalizmin ve sömürgeciliğin yoğun bir biçimde sürdürebildiği, Haçlı Seferlerinin insanlığın gözü önünde açıkça sürdürülebildiği bir dünyada; Amerika, İngiltere ve İsrail'in insanlık tarihinin en büyük hak-

sızlıklarını ve zulümlerini gerçekleştirebildikleri bir dünyada, İslam'ı ve Müslümanları tanımak ve anlamak yerine, aşağılayıcı klişelerle tanımlayarak etkisiz hale getirmeyi amaçlayan kapsamlı bir despotizmin yürüttülebildiği bir dünyada, nasıl modern/postmodern bir uygarlıktan bahsedilebilir?

Modern, postmodern hayat tarzı, ilkesiz, ölçsüz, değersiz hayatlar üreiyor; anlık ve ucuz bağlılıklar, anlık ve ucuz ilgiler, ilişkiler; anlık ve ucuz tercihler üreiyor. Modern, postmodern insan, bir nesne gibi yaşıyor, bir eşya muamelesi görüyor. Modern, postmodern kadın bir eğlence aracı, bir sömürü aracı, bir bayağılaşma aracı, bir ticaret aracı haline getirilmiştir. Modern, postmodern hayat, bilerek, düşünerek, seçerek, gerektiğinde hayır diyerek yaşamak yerine, kişisel kaygı ve ilgilerle sınırlı bir hayat tarzını dayatıyor. Modern tüketim kültürü her tür sapkınlığı ve sınırsızlığı içerebiliyor. Kolay yükselişlerin, kolay çıkışların, düşüşü ve inişi de kolay oluyor. Hangi düzeyde olursa olsun, statükonun basit bir nesnesi haline getirilebilen bireylerden hakikat sadır olamıyor. Statükonun nesnesi konumuna getirilmiş bulunan bireyleri, düşünsel olarak, ahlaki olarak nereye/nasıl konumlandırabileceğimizi belirlemekte güçlük çekiyoruz.

Parçalanmış hayatlar, parçalanmış algılar, parçalanmış hassasiyetler ve değerlerden bir mücadeleye bilinci ve ahlaki çıkmıyor. Yenilmekle, mücadele süreçlerinin dışında kalmak aynı şeyler değildir. Mücadele süreç-

lerinin dışında kalmak, zilleti, onursuzluğu kabul etmek anlamına gelir. Hayatın içerisinde, canlı varlıklar olarak, ilişkilerimizi düzenleyen, varlığımıza anlam katan kavramlarımızın, değerlerimizin ve ölçülerimizin hayatımızdan geri çekilmesine, kitap sayfalarına geri dönmelerine asla seyirci kalamayız. Tanımlarımıza, değerlerimize ve ölçülerimize hayatın ve tarihin içerisinde canlılık, hayatiyet ve hareket kazandırmalıyız. Özgürlüğü seven ve özgürlüğe ihtiyaç uyan herkes, dayanışmaları da çok sever ve dayanışmalara derinden ihtiyaç duyar. Özgürlük hakkını, onur hakkını, bağımsızlık hakkını büyük bir aşkla, büyük bir tutkuyla istemeliyiz.

İnançlarımız, aşklarımız, bağlılıklarımız, içimizin derinliklerini sarsmıyor, kuşatmıyorsa, bunların dış dünyamızda kalıcı ve dönüştürücü etkileri olamaz.

İslâm'ın Amerikan merkezci tanımlara, yönlendirmelere, yapılandırmalara ihtiyacı yoktur. İslâm, kendi imkanlarıyla yeniden inşa'yı gerçekleştirebilir. Bunun için kavramsal bir arınma ve bütünleştirmeye ihtiyaç vardır.

Koşulsuz bağlılıklar, ahlaki ağırlıklı bir yaşama biçimi içerisinde, derin bir ruhi ve manevi hayat içerisinde ifadesini bulur.

Özgürlük bir bağış değildir, onu içten çabalarımızla hak edecek bir noktaya gelebilmeliyiz.

Özgün ve özgür bir tarihsel inşa için, köklü bir zihniyet eleştirisi gerekir, temel sorunlarla yüzleşmek gerekir, ortak bir irade oluşturmak gerekir, en geniş

anlamda dayanışma gerekir, doğru tarafta bulunmak gerekir. Günümüzde, kimi İslami cemaatler İslam'ın temellerini sarsacak ödünler verebiliyor, İslam'ın geleceğine ilişkin olarak Amerika ile işbirliği yapabiliyor. Bu durum, İslamî algıların, İslamî bilincin çöküşünün açık bir tezahürüdür. Haçlı mantığına dayalı, İslam'ı yok etme siyasal projesi ile işbirliği yapmak, vahşetin mantığı ile işbirliği yapmak demektir. İslam'ı yok etmeye yönelik siyasal proje, tam anlamıyla siyasal bir cinnetin, ideolojik bir cinnetin sonucudur. İslam'ın Batı merkezci, Amerikan merkezci tanımlara, yönlendirmelere, yapılandırmalara ihtiyacı yoktur. İslam, kendi başına, kendi imkanlarıyla yeniden inşa'yı gerçekleştirebilir. Bunun için kavramsal bir arınma ve bütünleştirmeye ihtiyaç vardır. İslam'ı nasıl algılamamız

ve nasıl yaşamamız gerektiğini emperyalist/ faşist iradenin belirlemeye çalışması katlanılabılır, kabul edilebilir bir durum değildir.

Her şartta inançlarımızın ve düşüncelerimizin onurunu korumalıyız.

Dirençli bir tavrımız ve tarzımız olmalı. Kendi irademizi somutlaştırmaksızın özgür olamayacağımızı bilmeliyiz. ■

SALDIRI/İŞGAL/İŞKENCE: ABD

AHMET MERCAN

ABD'nin niyetini değil ancak, dış politikadaki biçimsel değişikliğini tesbit açısından, 11 Eylül tarihi belirleyiciliğini koruyor. İkiz kuleler saldırısından sonra, ABD gözü dönmüş ve kural tanımayan bir dış politika ile, Afganistan saldırısını, Irak işgalini gerçekleştirdi. Tüm bunlar, binlerce suçsuz insanın ölümü ile neticelendi.

ABD Afganistan saldırısında 11 Eylül'ün faili iddiası ile, yargı sonucuna dayanmayan saldırı gerçekleştirdi. Uluslararası antlaşmaları hiçe saydı. Irak saldırısında ise, nükleer silahların Irak'ta varlığını bahane seçti. Özellikle Irak saldırısı, halk vicdanında ciddi muhalefetle karşılaşılık buldu.

BM silah denetçilerinin raporlarında, nükleer silahın olmadığı ortaya çıkmasına rağmen, saldırı ve işgal gerçekleştirildi.

İki saldırı da, tüm dünyaya

karşı önemli bir tehdit taşımakla birlikte, uluslararası tüm kazanımları, bir çırpıda geçersiz kılma açısından ciddi kayıptı. BM Irak saldırısı ile birlikte kötürüm bir kurum durumunda, tüm yetki ve otoritesini kaybetmiş hale düştü.

Öte yandan, basında yeterince yer almayan başka bir olay da, ABD'nin El Kaide üyesi bahanesiyle, Afganistan, Pakistan'dan çeşitli ülkelere mensup insanları Guantanamo'ya toplamasıydı. Bu insanların Guantanamo esir kampına, hangi hukukla götürüldüğü, hangi mevzuatla, neden yargılandığına bakıldığında hiç bir dayanak bulunamayacaktır. Tamamen keyfi bir tasarrufla, insanları toplayıp işkence kampı oluşturan ABD, insan hakları kuruluşlarının bu insanlarla görüşmesine izin vermedi. Yapılan müracaatlara, yazışmalara cevap vermiyor, veremiyor.

Esir kampından kurtulan insanların anlattıkları ve güçlükler altında çekilen fotoğraflardan, işkencenin vahim boyutlarda olduğu, açıkça anlaşılıyor. Irak'ta, Amerikan askerlerinin medyaya yansıyan işkencelerinin varlığı, emir komuta zinciri içinde gerçekleştiği beyanlar arasında yer alıyor. Bunun yanında, yetkililerin münferit olay niteliği, kulağına çok alışık anlayışını ortaya koymaktadır.

Bu korkunç anlayış, saldırı ve işgallerini hukuku çiğneyerek gerçekleştirdi. Hukuku çiğneme-

yi meşru gören şiddet mekanizması, kendiliğinden işkenceye yakın durmaktadır. Yetkililerin emri ve bilgisi dahilinde gerçekleşen işkencelerin, medyaya sızdırılması ise, yine bilinçli olarak yapıldığı izlenimini vermektedir. Saldırı, işgal yanında, işkence ile, dünyanın psikolojisine gönderme yapıp, Amerikan çıkarları karşısındaki direnci zayıflatma amacı güdüyor.

Görüntü kirliliği ile, duyguları kararan çağımız insanı, ne yazık ki, artık hiçbir görüntüden etkilenmiyor ve hiçbir şekilde harekete geçmiyor. Yaklaşık onbeş yıl kadar önce, buzullar arasına sıkışan iki balinanın durumu, o tarihte dünyayı ayağa kaldırmıştı. ABD ve Sovyetler Birliği, balinaları kurtarmak için yarışa girmişti. Kurtarma operasyonları naklen yayınlara konu olmuştu.

Balina örneğinden günümüze gelindiğinde, insanlık vicdanının ne kadar kirlendiği ve hareket edemez duruma geldiğini, Irak'ta yapılan işkenceler karşısındaki sessizlikten anlayabiliriz.

ABD saldırı, işgal ve işkencelerle hiçbir antlaşma tanımadığını ortaya koymakla kalmıyor, referans aldığı kutsalının da, artık kalmadığını izhar etmiş oluyor. Soğuk savaş döneminde, sosyalist blok üzerine, insan hakları söylemi ile cennet tasviri yapan ABD'nin yerinde yeller esiyor. İnsan hakları kurumları kendine hasım gören, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni tanımasın diye, çeşitli ülkelere baskı yapan, niyetiyle görüntüsü bulmuş bir ABD var karşımızda. İşkenceci yaftasından da fazla rahatsız olduğu söylenemez.

ABD siyaseti ilkokullar seviyesine indirip, siyah-beyaz algısı içinde, kendini melek, Müslümanları şeytan göstererek, zihni kirliliği ve dolayısıyla şiddeti çocuklar seviyesine indirmiştir. Bu

durum, dünyanın artık barış görmeyeceğini resmeden, korkunç kin boyutunu ortaya koyuyor.

ABD bu haliyle, tarihiyle ve iddialarıyla açık bir çelişki içine düşmüştür. Şimdiye kadar imaj vardı. Artık gerçek resim ortaya çıkıyor. ABD, Virginia İnsan Hakları Bildirisi ve Bağımsızlık Bildirisinde, dün hangi tavır içindeydi, bugün, kendini dünya imparatorluğuna hazırlarken, hangi anlayış ve tavırda?

Madde 16: "Yaradan'a borçlu olduğumuz görevimiz, dinimiz ve bunu yerine getirme tarzımız, şiddet ve baskıyla değil, ancak irade ve inançla belirlenebilir; bu yüzden herkes, dininin gereklerini, vicdanının buyruklarına göre yerine getirmek hakkına sahiptir; birbirine karşı, Hristiyan sabrını, sevgisini ve merhametini göstermek herkesin görevidir." (Virgina İnsan Hakları Bildirisi / 12 Haziran 1776)

Şimdi cevap gerek: "Bu şiddetin öznesi kim? Nerde sabır, hangi sevgi, nasıl merhamet?"

Şiddet karşı şiddeti, işkence karşı işkenceyi besler. Güvenlik diye, tüm uluslararası insanlığın kazanımlarını, hak ve özgürlüklerini hiçe sayarsan, baskı oluştursan, yaptığının karşılığı seni bulur.

Artık ABD sadece fiziktir. Anlam olarak dünya insanının gözünde negatif olmuştur. Fizik ise kısa ömürlüdür.

Brezilya'da satıcı bir kadın, orada iş için bulunan arkadaşın Türk olduğunu öğrenince, sevgi dolu cümleler sıralıyor. Arkadaşımız nedenini sorduğunda, kadın; "Siz Amerika'nın Irak'ı işgaline onay vermediniz" diyor.

Tanrısı sadece kendine hizmet eden, bencil ABD artık işkenceci de. Merak konusu ise, bu şiddet ve aşağılanmaya maruz alan İslam dünyasının kendine gelme zamanı ve seyirci Avrupa ve diğerlerinin tavrı. ■

ABD'NİN İŞKENCE SABIKASI

İşkencenin ABD terörizminin dikkatlice örgütlenmiş bir unsuru haline geliş 1960'lara rastlar. 1965'te "Project X" adı verilen çok gizli bir istihbarat programı devreye girer. Merkezi Holabird üssü, Maryland'deki "Ordu İstihbarat Merkezi ve Okulu" olan program "dost ülkelere istihbarat eğitimi vermek" için bir dizi kurs içermektedir. Bu birikim ilk kez Okinawa'daki ABD istihbarat okulu'nda Vietnamlı anti-komünist askerlerin gizli operasyonları için eğitiminde yardıma çağılır. 1967-68 arasında Project X'e Vietnam'da yeni devreye giren Phoenix Projesi'nde çalışan subaylar katılırlar; işkence yöntemleri ile ilgili unsurlara eğitim programı eklenir. 1970'lerde ordu istihbarat merkezi ve okulu Arizona'daki Huachuca üssüne taşınır ve eğitim programının yabancı ülkelere ihracına daha yoğun bir biçimde başlanır. Türkiye de dahil olmak üzere Sovyet Bloku dışındaki hemen her ülke ordusu bu dönemde project x materyallerini edinirler. Aynı dönemde bu programın şantaj, adam kaçırma, suikast, gözetleme, paramilitar örgütlenme ve bazı şiddet içermeyen istihbarat yöntemleri ile ilgili unsurları Latin Amerika'nın faşist subaylarını eğiten School of The Americas (SOA) müfredatına girer. (Bu gerçekler 1992'de ifşa edildiğinde birinci Bush iktidarı Project X kayıtlarının büyük kısmının yok edilmesi emrini verir.)

20 Eylül 1996'da Pentagon'daki bazı subaylar SOA (Benning üssü, Georgia) tarafından Latin Amerikalı subaylara 1982-1991 arasında verilen eğitimin içinde işkence, infaz, karşı-ayaklanma teknikleri üzerine ayrıntılı kurslar bulunduğunu ifşa ederler. Müfredatta kullanılan el kitapları dolaşıma girer. Joseph Kennedy (d-mass.) gibi temsilciler SOA'nın kapatılması yönünde baskı yaparlar.

1982-91 arası SOA'da kullanılan yedi istihbarat eğitim el kitabı bilinmektedir. İşte buna birkaç kanıt:

- **1983 CIA Sorgulama El Kitabı;** resmi adıyla "human resource exploitation training manual". Honduras'ta verilen eğitimden derlenmiş, Honduras ordusunun uyguladığı "etkin" işkence yöntemleri kitaba dahil edilmiştir. "Baskı içeren teknikler" başlığı altında mahkumların sabah aniden uyandırılmaları, gözlerinin bağlanması, çıplak bırakılması, açlık ve susuzluk çektirilmesi üzerine öneriler bulunmaktadır.

- **1983 Kontra Eğitimi El Kitabı;** CIA danışmanı John Kirkpatrick tarafından derlenmiştir. "Bazı işler" için Kontraların profesyonel suçluları kiralaması, isyancı liderlerine suikast düzenlenmesi, Nikaragualılar'a zorla bazı görevlerin yaptırılması ile ilgili taktikler kitapta yer alır. (El kitabının tam metni için: <http://www.kimsoft.com/guerilla.htm>)

- **1982'de Ordu İstihbarat Merkezi ve Okulu'nun SOA'ya verdiği gizli ders notları;** Mart 1991'de savunma istihbarat bürosu işkence yöntemleri ile ilgili bu notları keşfedip dönemin savunma sekreteri Dick Cheney'e şikayet eder.

- **28 Haziran 1996 tarihli "İstihbarat Teftiş Kurulu Raporu";** SOA'nın ve ABD Ordusu Güney Komutası'nın Guatemala'da ordu subaylarına terörizm yöntemleri üzerine ders verdiklerini belgeler.

- Eylül 1996'da Savunma Bakanlığı SOA'nın işkence, suikast, infaz, aşağılama, adam kaçırma gibi yöntemlerle ilgili eğitim verdiğini resmen itiraf eder. Carol Richardson, Panama'da SOA eğitimi amacıyla evsiz insanların kaçırılıp üzerlerinde işkence yöntemleri denendiğini ispatlar. ("what does god require? working to close the 'school of assassins', sojourners, january, 1997; ayrıca: <http://www.soaw.org/new/>)

- ABD ordusunun yakın işkence tarihinin yeni bir örneği de geçtiğimiz yıl Toledo Blade isimli Ohio eyaletinde yayınlanan yerel bir gazete tarafından yazı dizisi haline getirilmişti. Diziyi hazırlayan 3 gazeteci geçtiğimiz ay Pulitzer ödülü kazandılar. Yazı dizisinin konusu Amerikan ordusuna bağlı 101. Hava İndirme Birliğinin "Tiger Force" özel biriminde görevli askerlerce işlenmiş savaş suçları. 45 gönüllü ve özel eğitilmiş askerden oluşan bu birim işkence, tecavüz ve 100 kişiye varan sayıda sivilin öldürülmesinden sorumlu. Olayın ilginç yönlerinden biri de bu birimin 1971 yılında başlayan ve 4,5 yıl süren bir soruşturmayla uğramış olması ve soruşturma sonunda 18 askerin çeşitli savaş suçlarından suçlu bulunmasına karşın, hiçbirinin askeri mahkemede yargılanmamış ve en küçük bir ceza almamış olması ve hatta soruşturma belgelerinin bugüne kadar kamuoyuna açıklanmadan 'classified' olarak saklanmış olması. Daha da ilginç, 6 askerin soruşturma devam ederken askerlikten emekli olmalarına izin verilmiş. Çok da ilginç olmayan ise o dönem savunma bakanlığı koltuğunda oturan kişinin adının Donald Rumsfeld olması. (eksisozluk-Sourtimes)

İngiltere Mektubu:

“TEFLON TONY” OLDU “CIRT TONY”

KÂNİ TORUN

Daha önceki mektuplarda bahsetmiştim Blair'e "Teflon Tony" dendiğini. Son zamanlara kadar her probleminden yada her politik saldırıdan yara almadan kurtulduğu için kendisine "Teflon Tony" deniyordu. Ancak son zamanlarda işler değişti. Geçenlerde BBC de artık "Teflon Tony"nin -elbiselere ve ayakkabılara düğme yada bağcık yerine konan- "cirt" adı verilen yapıştırıcılar gibi herşeye yapıştığı söylendi. Bunda da en büyük etken bildiğiniz gibi Irak'taki savaş. Savaşın başından itibaren partisi içinde Blair'e karşı bir muhalefet vardı ancak bu kesim genellikle partinin sol kanadını oluşturduğu için ve sayısal olarak fazla büyük olmadığından bir tesiri olmuyordu. Ancak savaş uzadıkça ve Irak'ta işler sarpa sardıkça artık her kesimden muhalefet sesleri yükselmeye başladı. Hatta savaşın başında Amerikan ordusuna gönüllü yazılacak kadar ABD taraftarı olan ve hükümete tam destek veren muhafazar parti bile artık savaşı eleştiriyor hatta bugün sabah BBC'de Fröst ile kahvaltı programında parti başkanı Michael Howard Başbakanın Bush ile arasına mesafe koymas

ve Bush'un Irak politikasını onaylamadığını açıkça ilan etmesi gerektiğini söyledi. Gerçi muhafazakarların yaptığı tam bir fırsatçılık, kendileri iktidarda olsaydı Blair'in yaptığından farklı davranmazlardı. Aynı şekilde Liberal demokrat partide savaş karışıklığını iki hafta sonraki mahalli ve Avrupa parlamentosu seçimlerinde kullanıyor. Irak'taki hapsede fotoğraflarını basıp Blair'e oy vermek Bush'a oy vermektir diye propaganda yapıyorlar.

Aslına bakarsanız Irak'ta işler bu kadar kötüleşmeye hele de fotoğraflar ortaya çıkıncaya Blair'e birşey olmazdı. Bu niye böyle çünkü şu anda ortadaki politikacılar içinde onun kadar birikimli, karizmatik bir başkası yok, ne kendi partisinde ne de muhalefette. Gerçekten eğer ben İngiliz olsam ona oy veririm. Bir kere çok iyi eğitim almış, entelektüel, ikna yeteneği çok fazla, çok iyi hatip, iyi aile babası, eşi de tanınmış bir insan hakları avukatı, iyi bir Hristiyan, yolsuzluk yada usulsüzlük gibi şeylere bulaşmamış, ülkesini en iyi şekilde temsil edebilen birisi. Daha ne olsun! Ancak bütün bunlar bir politikacı için bazen yeterli olmayabiliyor. Yukarıda saydığım özellikleri dolayısıyla şimdiye kadar iç me-

selelerde muhalafet ne kadar saldırırsa saldırırsın (o kadar çok iç sorun varki, ulaşım, şuç oranları, gençliğin durumu, eğitim vs.) Blair'in karizmasına hiçbirşey olmadı hatta oylarını artırdı (tabii bu arada ekonomi iyi durumda, işsizlik azalmış). Ancak bu Irak meselesi bütün karizmayı çizdi. Anketlerde İşçi partisi Muhafazakar partinin gerisine düştü. Artık parti içinde sesli olarak Blair'in liderliği başkasına devretmesi konuşuluyor. Basın bunu tartışıyor, hatta yaklaşan mahalli seçimler Blair için bir test olacak. Blair'in kendisi, eğer kendi partisinden secim kazanması önünde bir engel haline gelirse istifa edeceğini söyledi. Gelecek bir ay çok kritik olacak. En büyük aday Maliye Bakanı Gordon Brown. Ancak Brown fazla solcu olduğu için establishment merkeze yakın bir başkasına oynayabilir. Ben hala Blair'in kalacağı görüşündeyim. Son anda vartayı atlatıp önümüzdeki yıl yapılacak genel seçimleri de kazanabilir. Bakalım göreceğiz. Tabii bu arada bizdeki politikacılara da bundan iki ders olduğu kanaatindeyim. Birincisi, ne kadar karizmatik olursanız olun yanlış kararları ve kötü yönetimi halk affetmiyor. 70'lerin sonunda Ecevit'in karizması böyle eridi. İkincisi de bu ülkede kaybeden çekilmesini biliyor. Hiç kimse vazgeçilmez değil. Maalesef bizde yenilen pehlivan güreşe doymaz misali politikacılarda mezara kadar bırakmıyorlar.

Bu fotoğraflar mevzuunda biraz tafsilat vermek istiyorum. ABD'li askerlerin fotoğrafları yayınlanır yayınlanmaz İngiliz mediasındaki ciddi gazeteler bu konuda gerçekten çok aydınlatıcı yayın yaptılar. Televizyonlar da bu konuda çok iyi yayın yaptı.

Tabii İngilizlerin baştan beri söyledikleri şöyle bir tezi var: İngiliz askerleri Iraklılara insanca davranıyor; onların deyimiyle "şöftly şöftly" yani yumuşak bir şekilde yaklaşıyorlar ama Amerikalılar maalesef çok kötü davranıyor. Bu yüzden İngiliz bölgesi olan güneyde olay yok ama ABD bölgesinde olaylar durulmuyor. Fotoğraflar çıkınca bu söylemi daha sesli olarak dillendirdiler, ta ki İngiliz askerlerinin işkence fotoğrafları *Daily Mirror*'da çıkana kadar. Ertesi günkü *Mirror*'da bu haberin olduğunu geç saatte BBC haberde öğrendik. Spikerlerin suratından düşen bin parçaydı. Bu haber gerçekten İngilizler için çok yıkıcı oldu. Bunu İngiliz milletine yapılmış en büyük bir ihanet olarak gördüler. Fotoğrafları yayınlamayı değil askerlerin yaptıklarını. Tabii yine ciddi gazetelerden bahsediyorum, tabloidlerden değil. Sadece *Mirror* tabloid olarak bu konuda (tabii fotoğrafları da bastığı için) ısrarlı oldu. *Mirror* savaşın öncesinden itibaren savaş karşıtı cephenin en önemli yayın organıydı. Ünlü yazar ve televizyoncu **John Pilger** burada yazdığı yazılarla savaş karşıtlığını ateşledi. *Mirror*'un editörü **Pierce Morgan** genç ve hırslı bir gazeteci (di'li geçmiş zaman kullanıyorum çünkü artık editör değil). Biraz da hırslının kurbanı olarak sahte olduğu sonradan ortaya çıkan fotoğrafları yayınladı. Aslında fotoğraflara dikkatli bakınca ortamın temizliği insanı şüpheye düşürüyor. Ancak onun söylediği başka. Diyor ki bu fotoğraflar gerçeği aksettiriyor. Yani İngiliz askerleri bu türden işkenceler yaptılar. Hatta bunu destekleyen asker itirafları da yayınladı. Ancak fotoğrafların sahte olduğu ortaya çıkınca *Mirror* okurdan özür diledi ve Mor-

gan'ı gönderdi. Başından beri *Mirror*'dan ve *Morgan*'dan rahatsız olan hükümet te rahat bir nefes aldı. Ancak tutuklulara kötü muamele sonucu ölümler olduğu iddiası şimdi araştırılıyor, hatta yüksek mahkeme Iraklı ailelere İngiliz savunma bakanlığını dava etme hakkı tanıdı.

Son olarak Türkiye'deki YÖK yasası ile ilgili olarak yapılan tartışmalar (gürültüler demek daha iyi olur) vesilesiyle eğitim konusundan bahsetmek istiyorum. Maalesef bizde her konu medyada tüketildiği ve meselenin aslı astarını öğrenmek gibi birşeye kimse zahmet etmediği için bu konular gümeye gidiyor. Bu konuyu (imam hatip konusunu) gündeme getirip *laiklik elden gidiyor* provokasyonu yapanlar ve her konuda batıyı referans gösterenler nedense bu konuda batıya bakmıyorlar.

Mesela İngiltere'de anaokulundan itibaren din dersi vardır. Devlet okullarında sadece din dersi varken kiliseler tarafından açılan okullarda ayrıca toplu dua, sabah duası gibi ritüeller de vardır. Hatta Katolik kilisesinin okullarında görevli papaz bulunur. Bu kilise okullarının büyük kısmı devlet tarafından finanse edilir. Yani devlet öğrenci başına bu okullara grant(fon) verir. Buna rağmen yine bu okullar kiliseler tarafından yönetilir, devlet sadece teftiş eder. Kilise okullarına ilaveten bir kısım yahudi okulu da bu fonlardan istifade eder. Hatta son zamanlarda sayıları 10'a varan müslüman okulu da bu fonlardan istifade etmeye başladı. Bu okullarda (yani fon alan müslüman okulları) devletin diğer okullarındaki eğitime ilave olarak islami ilimler okutulur, ilaveten Arapça ve Kuran eğitimi yapılır. Bu okulların (kilise ve diğer dini okullar) mezunlarının üni-

versiteye girme açısından diğerlerinden hiçbir farklılıkları yoktur. Kimse de bundan dolayı laiklik elden gidiyor diye feryad etmez.

Gelelim işin bir diğer yanına. Herkes şekile takılmış gidiyor, özü konuşan yok. Yani eğitimin kalitesi. Bir konuda burayla bizdekileri bir konuda kıyaslamak istiyorum ki bence çok önemli. Bu da yazı konusu. Burada çocuklar ilkokuldan itibaren yazmaya özendiriliyorlar. Öyle bizdeki kompozisyon dersleri gibi baştan savma değil. İlkokul çocuğuna proje yazma öğretiliyor. Yani bilgisini sistematik bir şekilde kağıda dökme işi. Mesela geziye gidilecek öğrencilere bunu bir proje olarak yazmaları isteniyor. Hikaye yazdırılıyor daha o yaşta. Liselerde lise bitirme için gerekli puanları yazarak alıyorsun (bizdeki testler türü sınavlar çok az bir yer tutuyor). Liselerde araştırma yapmak ve bunu makale olarak kağıda dökmek gerekiyor. Tüm bunlar burada çocuklarda yazı işini geliştiriyor. Maalesef bizde üniversite öğrencileri bile bu türden bir çalışmayı bilmiyor. Herşey ezberden ibaret. Burada adamlar çocuklara kütüphane kullanmayı, araştırma yapmayı küçük yaşta öğretiyorlar; bu yüzden bir bakıyorsun, üniversite öğrencisinin birkaç tane yayını var. Bu ezber işi yüzünden maalesef biz yazı özürlü bir toplum haline gelmişiz. Ezber işini o kadar azaltmışlar ki; mesela doktora gidiyorsun, muayene, tahlil vs. iş reçete yazmaya gelince, ilaç dozları için doktor açıyor ilaç rehberini, doza bakıyor. Sadece genç doktorlar değil, profesörü bile öyle. Kimse de bu doktor birşey bilmiyor diye düşünmüyor. Bu konuda daha söylenecek çok söz var ancak şimdilik bu kadar.

Allah'a emanet olun. ■

KUTSAL TOPRAKLARDA “TARİHİN” YA DA “İNSANLIĞIN SONU”

MEHMET AKİF AK

Nostradamus’un Hayaletleri

Beyaz Saray’ın Baş Kâhini Müneccimbaşı Fukuyama, yıllar önce Zalim Kralının arzusu ve iradesi ile, yer kürenin ve üstünde meskûn insanların istikbalinin ne olacağına dair şöyle bir tarassutta bulunmuş ve gözlemlerinin sonucunu, Kelle Uçuran Kralına meş’ûm bir müjde halinde şu şekilde dile getirmişti.

“**Tarihin Sonu!**” geliyor, “Beyazlara üzerinde yalnızca kendilerinin yaşayacağı ve hakim olacağı bir dünya muştuluyorum.”

Müneccimbaşı’nın ağzından sanki söz değil, kan ve ateş fışkırıyordu. Bütün dünyada eli kalem tutan ve okuyan hemen herkes, bu kehanet üzerine düşündürüldü ve bu kehanet üzerine sayısız yayın yapıldı.

Beyaz Saray’ın bir diğer müneccimi **Huntington** ise bir başka meş’ûm kehanette bulundu. Akmakta olan ve daha da akacak olan insan kanı, O’na büyük bir zevk veriyor olmalıydı; hazret, ölüm sahnelerini tiyatro izlere gibi seyretme iştiağıyla “**Medeniyetlerin Çatışması**”ından haberler verdi. Bu kehanet de kısa sürede dünyaya ezberletildi.

Yeni Kâhinler, “mücrim” insanların törenle aslanlara fırlatıldığı arenaların kıdemli seyircileriydiler. Bu arenalarda köleler, birbirlerini boğazlıyor, böylece devletin

sırtındaki yükü hafifletiyorlardı. Nostradamus’un çağdaş hayaletleri neo-Kâhinler, bu mezbaha sahnelerini, Şeref locasında taş yürekli, kuş beyinli kralları’nın sağında ve solundaki yerlerini almış olarak, ağızlarından sular akıta akıta izliyorlardı. Kral ailesi ve kâhinler, kölelerin aslanlarca parçalanışını ve birbirlerine kılıç vuruşlarını zevkten çıldırmış halde alkışlıyorlardı. Kölelerden her birinin canını teslim ettiği son demde ise gürûh, vahşi tatminlerinin doruğuna yükseliyordu.

Çağdaş Nostradamus’lar, “**Tarihin Sonu**” türünden kehanetlerinin gerçekleşmesi için özel gayretlere giriyor, hayatı zorluyor, tabiata müdahale ediyor, hazırlanan komplolarda, yürütülen operasyonlarda roller alıyor, böylece kehanetlerini bizzat kendileri gerçekleştiriyorlardı; tıpkı beş asır önce yaşamış üstadları gibi.*

“**Tarihin Sonu**”, şimdi “**İnsanlığın Sonu**” olmuştur.

Kimse “**tarihin sonu**” ve “**medeniyetler çatışması**” türünden kehanetlerin birer şifre olduğunu tahmin etmemişti. Şimdi artık herkes şunu öğrendi. “**Tarihin Sonu**” gibi futurist (geleceği okuyucu) retorikler, birer kehanet değil, operasyonel senaryolardı. Ancak Afganistan ve Irak işgali, gaflet uyularını bölebildi; çünkü Filistin arenasında her gün canavarlara yem olarak verilen yaşlı, kadın ve

çocuk kurbanların canhıraş feryatları, elli yıldır keçeleşmiş vicdanlarda herhangi bir yankı bulmaya yetmemişti. Şimdi ise Fukuyama, Huntington, Richard Perle v.b. cehennem senaryocularının ne idükleri meydana çıkmıştır.

Tevhidin Kutsal Mekanlarının Kalbindeki Haşer

Filistin, Tevhid dininin ana rahmi. İbrahim’in, İshak’ın, Yusuf’un, Davud’un, Musa ve İsa’nın doğdukları, yaşadıkları, öldükleri toprakların adıdır Filistin. Âlemlerin Rahmeti’nin ve Tevhid Dininin son mü’minlerinin ilk kibleğâhları buradadır. Yüce Yaratıcı, son mesajında şöyle buyuruyor:

“Biz, Kitap’ta İsrailoğullarına: Sizler, yeryüzünde iki defa fesat çıkaracaksınız ve azgınlık derecesinde bir kibre kapılacaksınız, diye bildirdik. Bunlardan ilkinin zamanı gelince, üzerinize güçlü kuvvetli kullarımızı gönderdik. Bunlar, evlerin arasında dolaşarak (sizi) aradılar. Bu, yerine getirilmiş bir vada idi. Sonra onlara karşı size tekarrar (galibiyet ve zafer) verdik; servet ve oğullarla gücünüzü arttırdık; sayınızı daha da çoğalttık. Eğer iyilik ederseniz kendinize etmiş, kötülük ederseniz yine kendinize etmiş olursunuz. Artık diğer cezalandırma zamanı gelince, yüzünüzü kara etsinler, daha önce girdikleri gibi yine Mescid’e (Süleyman Mâbedi’ne) girsinler ve ellerine geçirdikleri her şeyi büsbütün tahrip etsinler (diye, başınıza yine düşmanlarınızı musallat kıldık). Belki Rabbiniz size merhamet eder; fakat siz eğer yine (fesatçılığa) dönerseniz, biz de sizi yine cezalandırırız. Biz cehennemi kâfirler için bir hapishane yaptık.” (İsrâ, 4-8)

Tevhid Dininin son şekli İslâm

gelenek kadar bu bölge aralıksız kanlı savaşlara, boğuşmalara sahne oldu. Yahudiler, yukarıdaki ayetlerde de anıldığı üzere defalarca katliama uğradılar, mabedleri yıkıldı.

Hiz. İsa'dan sonra ise bu kerre Yahudiler, Hristiyanlara korkunç zulümlere giriştiler. Roma krallarını ve valilerini kışkırtarak tam üç asır boyunca Hristiyanları böcek ezer gibi ezdiler. Ama sonunda galip gelen Hristiyanlıktı. Sistem, tersinden işlemeye başladı ve bu defa da Hristiyanlar, Yahudileri, çiğnediler, darmadağın ettiler.

Ne zaman ki İslâm bölgeye hakim oldu, bölge barışla tanıştı. Böylece İslâm'ın Tevhid dinini hayata geçireceği fiziki mekân da hazırlandı.

Tevhid Dininin yegâne tecellîgâhı Filistin toprakları olabildi. Dünyanın başka hiçbir mekânının, üç büyük dini bir mekanda buluşturma, yanyana getirme şansı yoktu. Kudüs'ün kiblegâh edinilmesinden başlayarak Müslümanlar, her zaman bu İlâhi maksadın derin şuurunda oldular ve bölgeyi can, mal, din, mezhep güvenliği bakımından mutlak bir barış mekânı haline getirdiler.

Bugün Filistin, tarihte bu misyonu bin dört yüz sene sırtında taşımış olmanın bedelini ödüyor ve bölgede her olay bire bir şekilde Kur'an-ı Mecid'in haber verdiği şe-

kilde gelişiyor.

Eğer Müslümanlar orada olmasaydılar, Filistin topraklarında Yahudilere ve Hristiyanlara ait bir tek iz kalmazdı. İbrahim, Musa, İsa (a.s.) geleneğinin bu topraklardaki izlerini sadece İslâm ihya edip yaşatabilirdi ve aynen böyle de oldu.

Yahudiler, Yirminci Yüzyıla İslâm'ın Müsamahası Sebebiyle Geldiler

Dünyanın hiçbir coğrafyasında, etrafı Hristiyan ülkelerle çevrili bir Yahudi devletine izin verilmezdi.

Hatta "Siyonizm", her ne kadar dini kaynakları referans gösterse de gerçekte Avrupa icadı bir ideolojidir. Bu ideolojinin nihai hedefi, Yahudilere bir devlet temin etmenin çok ötesindedir. Nihai hedef, Avrupa'nın tarihi seyrini ve dengelerini bozacak ölçüde maddi güç ve nüfus yoğunluğuna ulaşmış Yahudilerden Avrupa'yı kurtarmaktır. Böylece Avrupalılar, bir taşla bir yığın kuş vurmuş oluyorlardı. Şöyle:

1. Filistin'e göçler, Avrupa Yahudiliğinin gücünü kıracaktı.

2. Bölgeye yeteri kadar Yahudi yerleştikten sonra, Hristiyanlarla Yahudiler arasındaki "kadim düşmanlık" ve "kan davası", "Müslüman-Yahudi düşmanlığı"na ve yeni bir kan davasına tahvil edilecekti.

3. İslâm'ın, Hiz. İbrahim'den başlayarak, Peygamber Efendimiz'e gelene kadarki tarihi serüvenine tanıklık etmiş mücevher değerindeki sembollerle dolu bu topraklarda, Müslümanların bir kere daha tayin edici rol üstlenerek Dini barışı sağlaması imkânsızlaştırılacaktı.

4. İnsanlar, 20. yüzyılın hemen başlarında gelişen ve Hitler'le zirveye çıkan Avrupa'daki Yahudi düşmanlığı dalgasının, bilinen tarihi nedenlerden başka sebeplerinin de bulunmadığını mı sanırlar? Bu rüzgâr karşısında, bir Almanya'da değil tüm Avrupa'daki Yahudiler, nereye kaçabileceklerdi? Elbetteki sadece dini nedenlerle verimsiz toprakları, susuz çölleri vatan edecek değillerdi. Avrupa'da gördükleri tazyikin, zaten Theodor Herzl'den beri vatan olarak hazırlanmakta olan Filistin'e göç dalgalarına yol açacağı aşikârdı. Bunu önleyecek ne bir Sultan Abdülhamid, ne de güçlü bir Türkiye vardı. İsrail devletinin, İkinci Savaş'tan hemen ardından kurulması tesadüf değildir. Pakistan İslâm Devleti de aynı yıllarda, bu ahlaksız operasyona karşılık Müslümanların rüşveti olmuştur.

Şimdi artık sorabiliriz: "Siyonizm, bir Avrupa ideolojisi olduğuna göre, Theodor Herzl'in de Kayser Wilhelm'in adamı olduğu yolundaki iddialar, doğrulanmak için başkaca delil ister mi?" ■

(*) Nostradamus (1506-1566), Elyse Sarayına kapılanmış bir münecim ve hekimdi. Daha da önemlisi saf kan bir Yahudi idi. Fransa Kralı IX. Charles ve naibi Catherine de Medicis'e hizmet sunuyordu. Geleceğe ilişkin kehanetleriyle temayüz etmişti. Meş'ûm kehanetleri kan, ateş ve ölüm kokuyordu. Nostradamus, hayatta iken ileri sürdüğü herhangi bir kehaneti, şayet haber verdiği tarihte gerçekleşmezse, bizzat harekete geçiriyor ve Vahşi Efendileriyle birlikte kehanetini kendisi gerçekleştiriyordu. Bu vahşi adamı için insanın hayatı değil, kehanetinin gerçekleşmesi önemliydi. Mesela, filan tarihte çıkacak bir yangınla yok olacağını haber verdiği Pouzin şehri, günü gelip de söylediği tarihte yanmıyınca, bizzat Nostradamus ve hempaları, Pouzin şehrinin kumda kayarak yalanış ve yok olmuşlardı. Yahudi Kâhin, hamisi de Medicis ile birlikte Orta Çağın en büyük din katliamını da gerçekleştirmişti St. Bartelemous Katliamı olarak tarihte geçen toplu cinayetlerde, Protestan Fransızların költü kazınmış, on binlercesi öldürülmüş, kalanı da ancak Katolik olarak yakayı kurtarabilmişti.

21. YÜZYIL HAÇLI SAVAŞLARINDA YENİ BİR TRUVA ATI: BÜYÜK ORTADOĞU PROJESİ

YILDIRIM CANOĞLU

'Her gecenin bir gündüzü vardır.'

'Yeni NATO ve Yeni Misyon'

ABD yönetimi 'Büyük Ortadoğu Projesi' diye adlandırdığı ve 11 Eylül provokasyonu ile uygulamaya sokmaya çalıştığı bir projeyi, önce G-8'lere, sonra İstanbul'daki NATO zirvesine ve

daha sonra da AB'ye getirecektir. ABD'nin patronluğunda dünyanın 3. büyük paylaşımı gerçekleştirilmeye çalışılacaktır. Bu nedenle başta Müslümanlar olmak üzere tüm insanlık için her üç toplantı da tarihi önemi haizdir.

İstanbul'da Haziran ayında yapılacak NATO toplantısında, eğer pastanın paylaşılmasında anlaşılabilirlerse, NATO'ya yüklenecek yeni misyon tartışılacaktır. Daha doğrusu ABD yönetimi, 'Büyük Ortadoğu' diye isimlendirdiği müslüman coğrafyayı en az zararlarla işgal edebilmek için NATO'ya yüklediği yeni misyonu diğer NATO ülkelerine kabul ettirmeye çalışacaktır.

ABD'nin NATO'ya yüklemeye çalıştığı yeni misyonu, ABD'yi temsil eden yetkili şahısların yaptığı konuşmalardan ve yazdığı yazılardan anlamamız mümkündür. 24 Ekim 2003' Prag'da gerçekleştirilen 'NATO ve Büyük Ortadoğu' adlı konferansta NATO Konseyi Daimi Üyesi R. Nicholas Burns'ün yaptığı 'Yeni NATO ve Büyük Ortadoğu' adlı konuşmasından NATO İstanbul Zirvesinin kabaca hangi konular etrafında şekilleneceği anlaşılabilmektedir. Burns, bir savunma örgütü olan NATO'nun Büyük Ortadoğu'da konuşlanmasının zorunlu olduğunu söylemektedir:

"Soğuk Savaş boyunca Batı Avrupa'yı koruma adına Batı Avrupa'da devasa bir kıta ordusu yapıldı. Avrupa ve Kuzey Amerika hâlâ NATO'nun güvencesi (mandate) altındadır. Fakat Batı veya Orta Avrupa'da ya da Kuzey Amerika'da oturarak bu işi yapabileceğimize inanmıyoruz. Hem kavramsal yönelimimizle hem de askeri gücümüzle doğuya ve güneye konuşlanmak zorundayız. NATO'nun geleceğinin doğu'da ve güneyde olduğuna inanıyoruz. Bu da Büyük Ortadoğu'dur."¹

Ayrıca NATO Askeri Komitesi Başkanı General Naumann NATO'nun yeni döneme ilişkin fonksiyonunu, Burns'e benzer şekilde tanımlamaktadır:

"NATO artık eskiden olduğu gibi bölgesel bir savunma örgütü olarak kalamaz: üye ülkelerin çıkarlarını nerede olursa olsun koruyabilecek ve gelecekte kurulabilecek koalisyonların temelini oluşturacak küresel bir ittifak haline gelmelidir. NATO komuta ve kuvvet yapılarını bu doğrultuda uyarlamalı ve yeni şartlara mukabele edebilecek yetenekleri kazanmalıdır."²

Burns'e göre NATO'nun Büyük Ortadoğuya konuşlanmasının nedeni, bu müslüman coğrafyanın NATO ülkeleri için tehlikeli olmuş olması ve NATO ülkelerine asıl tehdidin bu coğrafyadan gelecek olmasıdır. NATO'nun yeni misyonu bu olguya göre şekillenmelidir:

"NATO'nun gelecekteki misyonu, krizleri önleme ve söz konusu krizlere karşılık verme şeklinde ola-

çaktır. Krizlere verilecek karşılık ya bir savaş görevi veya bir rehine kurtarma operasyonu ya da Fransa, İspanya, Çek Cumhuriyeti ve Birleşik Devletler'e yönelecek tehdidin kaynağı olabilecek Orta ve Güney Asya, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde gerçekleştirilecek barış gücü operasyonları şeklinde olacaktır. Bu tehdit, hepimizin bildiği üzere, Başkan Bush'un 11 Eylül 2001'den bu yana dile getirdiği üzere kitlesel imha silahlarıyla küresel terörizmle eş anlamlıdır. Söz konusu küresel tehdit Amerikan halkını ve aynı zamanda, NATO içinde yer alan bir süre sonra sayısı yirmialtıya çıkacak olan- ondokuz ülke halkının tamamını da etkileyen en büyük tehdittir. Bu, temel bir değişim işaretidir."¹

Ayrıca Burns, bu konuda Cumhuriyetçiler ile Demokratların aynı fikirde olduğunu söyleyip diğer NATO ülkelerine kibarca bir uyarıda bulunmuştur. Büyük Ortadoğu Projesi, ABD'deki hakim güçlerin projesi olup parti politikalarının üstündedir:

"Birleşik Devletler'de siyasal partiler arasında bu konuda partizanca bir ayırım olduğunu zannetmiyorum. Bununla ilgili olarak, Demokrat bir dostum olan Ron Asmus'un bir süre önce Foreign Affairs'de yayımlanan çalışmasının okunmasını tavsiye ediyorum. Ron'un argümanının temel noktası NATO'nun değişime olan ihtiyacını ortaya koymaktır. NATO'nun görev alanıyla ilgili bu değişim Büyük Ortadoğu'dur. Sanırım, Birleşik Devletler'de Demokratlarla Cumhuriyetçilerin hem fikir olabilecekleri pek çok ortak nokta vardır."¹

Aralarındaki fark kullanılacak yöntemin, izlenecek politikaların uygulanmasına ilişkindir; öze dönük bir ayrılık yoktur. Tüm müslüman dünyanın bu gerçeği görmesinde, ABD' de yapılacak seçimlerin sonuçlarına ümit bağlamamasında fayda vardır.

ABD, Büyük Ortadoğu Projesini en az zayıflatı uygulayabilmesi için pek çok ülkeyi projeye taşeron olarak dahil etmeye çalışmaktadır. Bu nedenle NATO'nun kademeli bir şekilde genişletilmesini istemektedir. Aynı zamanda farklı girişim ve organizasyonlarla nüfuz alanını genişletmeye, gelebilecek muhalefeti engellemeye ve karşısındaki bloğu bölmeye çalışmaktadır. 'Akdeniz Diyalogu' bunlardan biridir:

"Söz konusu Büyük Ortadoğu'daki bu stratejiyle ilgili bir başka boyut ise şudur: NATO 1995 yılından bu yana, İsrail'in yanısıra Mısır ve Ürdün'le birlikte Kuzey Afrika'daki Arap ülkelerinin yer aldığı toplam altı Arap ülkesinin bulunduğu, "Akdeniz Diyalogu" adıyla anılan bir program geliştirmiştir. Akdeniz projesi bağlamında Arap ülkeleri ve İsrail arasında siyasal diyalogu geliştirme konusunda görüşmeler devam etmektedir. Akdeniz diyalogunu önemsiyoruz ve belki de katılımcı ülkeler arasında askeri tatbikatlarında yer aldığı daha fazla askeri içerikli bir yapı kazanmasını arzuluyoruz.

...Hükümetimiz, bir başka adım daha atmamız gerektiğine inanıyor. Bu yıl İstanbul Zirve'sini dört gözle bekliyoruz. İstanbul, zirve için son derece uygun bir mekân. Sadece NATO'nun Akdeniz Diyalogu'yla ilişkisini geliştirmeyi değil, aynı zamanda Kafkasya ve Orta Asya ile de bu ilişkiyi geliştirmeyi düşünmeliyiz. Söz konusu bu bölgelerdeki ülkeler Afganistan'da sergilenen çabalar için son derece büyük önem arz etmektedir. Bu ülkeler bizimle yani NATO ittifakındaki ülkelerle demokratik değerlerin tümünü paylaşmıyorlar. Fakat bu ülkeler, barışın korunmasında bizimle birlikte hareket etmek ve çatışmayı önlemede bizimle birlikte olmayı arzuladıkları stratejik bir perspektifi paylaşmaktadırlar. Bu ülkeler bizim ortaklarımızdır ve bu ülkelerle ortaklığı geliştirmeliyiz."¹

Dikkat edilirse bu ülkelerin, ABD ile aynı değerleri paylaşıp paylaşmamaları önemli değildir; önemli olan ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi kapsamında yapacağı işgal hareketine yardımcı olması, ses çıkarmamasıdır. Nasıl olsa sıra bir gün onlara da gelecektir. Saddam'a yapılan budur. Suud Kralına yapılmak istenen de bundan başkası olmayacaktır.

Baba Bush döneminde Ulusal Güvenlik Konseyi üyeliği yapan ve ABD nin Askeri duruşunu belirleyen taslağın hazırlayıcısı Richard N. Haass 1997 yılında yayınlanan kitabında (The Reluctant Sheriff) ABD'yi şerif, yandaşlarını da 'İstekliler Koalisyonu' olarak tanımlamıştır. ABD kademeli olarak yaptığı organizasyonlarla bütün ülkeleri şerifin gönüllüleri ordusuna dahil etmeye çalışmaktadır. İşte ABD'nin NATO'ya yüklemeye çalıştığı yeni misyon, ABD-İsrail-İngiltere menfaatleri istikametinde yeni bir işgal gücü olmasıdır. Savunma amaçlı bir kuruluş, yavaş yavaş Şeytanî ittifakın askeri kanadını oluşturmaya dö-

nüştürülmektedir. Burns'a göre eski NATO öldü, yaşasın yeni NATO:

"Yeni ortaklar, yeni üyeler, yeni askeri güç ve yeni stratejik görev bir arada ele alındığında yeni bir NATO'ya sahip olduğumuz ortaya çıkıyor. En azından, mecazi anlamda, Soğuk Savaş döneminde gerçekleştirdiği başarılarından ötürü eski NATO'yu şerefli bir emekliliğe sevk ettik; fakat şu an çok farklı tehditler karşısında çok farklı zaman dilimi için yeni bir NATO inşa etmekteyiz."¹

ABD, Dünya için öngördüğü yönetim piramidi tepesine kendisini yerleştirmekte; diğer tüm ülkeleri ve oluşumları NATO ile ilişkilendirmektedir. Bu bağlamda NATO ile AB'yi bir alt düzlemde birbirine eşdeğer olarak konumlandırmaktadır. Oysa AB, ABD'nin karşılığıdır, NATO'nun değil. Fakat ABD, NATO ile AB'yi karşılaştırarak AB'ye kendisine nazaran bir alt konum vermek çabası içerisinde bulunmaktadır:

"Bu ülkelerin aynı zamanda Avrupa Birliği üyesi olmak ve bu iki kurum arasında seçim yapmak zorunda oldukları yönünde Washington hükümetine büyük bir güvenimiz söz konusudur. NATO ve Avrupa Birliği arasındaki sadakati test etmemiz gerekmiyor. Bu ülkeler her iki kurumun da üyesi olmalıdırlar. Böylece her iki kuruma da güç katmış olacaklardır. Söz konusu bu iki kurumun birlikte genişleme göstermesi Avrupa'da demokrasiyi güçlendirmede tarihi bir fark yaratacaktır."¹

ABD, NATO ile AB'yi böyle bir konumlandırmaya tabi tuttuktan sonra, AB'nin kendisine bağlı ayrı bir askeri birim kurmasına şiddetle karşı çıkmaktadır:

"...Özellikle, "Berlin Plus" anlaşmasıyla NATO'nun, bir savunma ve güvenlik gücü olarak gelişmesine katkıda bulunarak Avrupa Birliği'ne yardımcı olacağı ifade edilmiştir. Elbette Avrupa Birliği Avrupalıların ve Amerikalıların geçen elli yıl boyunca gerçekleştirdikleri şeyleri motamot kopya etmeyecektir. Bu bağlamda NATO'yla rekabet halinde ne yeni bir askeri karargâh ne de SHAPE ile mücadele edecek yeni bir plânlama birimi kurulacaktır. Bir ay sonra, Fransa, Almanya, Belçika ve Lüksemburg liderleri Brüksel'de buluştuklarında, yeni bir Avrupa Birliği askeri karargâhı yaratma;

yeni bir plânlama birimi kurma; Avrupa anayasası için ortak savunma şartı oluşturma; bir Avrupa Kalesi ya da bir Atlantik karşıtı savunma ticareti haline gelmediği sürece itiraz edilemeyecek olan silahlanmadan sorumlu bir örgüt (agency) oluşturma konusundaki isteklerini dile getirdiklerinde şaşkınlığımızı hayal ediniz. Bu durum, birlikte çalışmak zorunda olduğumuz NATO, Avrupa Birliği ilişkilerinde önemli bir konudur. "¹

Burns konuşmasında ABD nin görüşlerini yansıtmış olup AB'yi ikaz etmiştir.

ABD, Sovyetlerin yıkılışı ile meydana gelen tek kutuplu dünyayı, yeni dünya düzeni adı ile kendi patronluğunda yeniden düzenlemek istemektedir. Bu amaca hizmet edecek tarzda NATO'yu bir truva atı olarak kullanmak niyetindedir.

Huntington'un Medeniyetler çatışması tezi, salt bu amaca hizmet etmek için ortaya atılmış,³ 11 Eylül provokasyonu bunun için icra edilmiş,⁴ Afganistan ve Irak bunun için işgal edilmiştir. NATO'ya yüklenmek istenen yeni misyon da bu amaçlıdır.

NATO'nun yeniden yapılandırılma isteğine bu zaviyeden bakmadığımız sürece bundan sonra olabilecekleri anlayamayacağımız gibi tedbir alma, karşı tavır belirleme imkanına da sahip olmayacağız.

Şeytan İmparatorluğu

ABD, Sovyetlerin yıkılışı ile ortaya çıkan boşluğu, bir ABD imparatorluğuna dönüştürmeye çalışmaktadır. Sahip olduğu ekonomik, askeri ve teknolojik üstünlüğü bir dünya imparatorluğu kurma noktasında harekete geçirmiştir. ABD'deki iktidar odakları, sahip oldukları gücü, hem kendi halkının hemde insanlığın rızası hilafına kullanmak kararındadırlar:

"ABD, bugün dünyadaki ezici askeri güçtür. Askeri gücünün menzili / etki alanı ve etkisi dikkate alındığında tarihte bilinen en güçlü devletlerin bir kısmını geçmektedir... ABD, dünyanın ondan önce gördüğü büyük devletlerden daha korkulacak güçler topluluğuna sahip. Küresel bir etki alanı var. Savaş sanatında ustalaşmış profesyoneller tarafından kullanılan en gelişmiş teknolojik silahları

bulunduruyor... Bu şartlar altında, eskilerden gelen dayanılmaz bir istek -emperyalizm cazibesi- ABD için zorlayıcı bir hal alabilir... ABD ulusu, geçmişin **sömürgeci devletlerini** harekete geçiren hayallerden pek de etkilenmiş gözüküyor; bununla birlikte kendisini emperyalist yönetimin klasik görevlerini yerine getirmek zorunda bırakmayacak bir hayali pekala çekici bulabilir.”⁵

Burada söylenmek istenen, kapitalizmin doğasından kaynaklanan emperyalist bir sürecin, tüm dünyayı içine alacak tarzda genişletilmesi arzusudur. İfadelerden anlaşıldığı kadarı ile böyle bir sürece ABD halkı, sıcak bakmamaktadır. Ancak onlara bunu cazip hale getirip sunmak, bir yönetim sorunu olarak değerlendirilmektedir. Provokasyonlar, terör ve şiddet kullanımının bir boyutu da ABD halkını yapılanlara ikna etmek içindir.

ABD stratejisini, gelecekte karşısına hiçbir gücün çıkmaması esası üzerine kurmuştur. Baba Bush'un zamanında (1992) Paul Wolfowitz'in başkanlığında savunma bölümü tarafından hazırlanan gizli bir belgede (Defense Planning Guidance) bu noktaya özel bir vurgu yapılmıştır:

“Stratejimiz şimdi (Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra), gelecekte potansiyel bir küresel rakibin ortaya çıkışına meydan vermeyecek şekilde yeniden ayarlanmalıdır (New York Times, 8 Mart 1992)”⁵

17 Eylül 2002'de kabul edilen ve 20 Eylül 2002'de kamuoyuna duyurulan ABD'nin **Ulusal Güvenlik Stratejisi** (Bush Doktrini) belgesi ile ilgili Kongrede yaptığı konuşmasında Bush, tam 10 yıl sonra, aynı konuyu tekrarlamıştır:

“ABD, kendisi üzerinde, müttefikleri ya da dost ülkeler üzerinde kendi isteklerini gerçekleştirmek isteyen bir düşmandan gelen girişimleri alt edecek güce sahip olmalıdır ve gelecekte de sahip olacaktır.”

tır... Gücümüz, ABD'nin gücünü aşma yada ona denk olma ümidiyle yeniden askeri yapılanmaya giden potansiyel düşmanları caydıracak kuvvette olmalıdır.”⁵

ABD, tehlikelerin üstesinden gelebilmek için dost ve müttefiklerinin askeri gücünü birlikte artırmayı değil, yalnızca kendi gücünü artırmayı öngörmektedir. İşte bunun için Burns, AB'nin NATO'nun dışında bir askeri güce sahip olmasına karşı çıkmış ve üstü kapalı bir şekilde AB'yi tehdit etmiştir.

21.Yüzyılın ABD yüzyılı olması için hazırladıkları ‘Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi’ (PNAC), ABD'nin tek başına dünya hakimiyeti kurması için daha önce hazırlanmış projelerin birleştirilmesi ile elde edilmiş bir projedir. ABD politikalarında etkili olan stratejist Brzezinski'ye göre ABD'nin dünya hakimiyetinin yolu Avrasya'nın kontrolünden geçer. Brzezinski bu bölgenin önemini, jeopolitik analizci Harold Mackinder'e atıfta bulunarak seslendirir:

“Doğu Avrupa'yı yöneten Merkez bölgeye kumanda eder;

Merkez bölgeyi yöneten Dünya adasına kumanda eder;

Dünya adasını yöneten, Dünyaya kumanda eder.”⁶

Brzezinski, ABD'nin Avrasya Stratejisini biçimlendirmek için yazdığı ‘**Büyük Satranç Tahtası**’ adlı kitabında, ABD yönetimini bu bölgeyi kontrol edebilecek bir gücün ortaya çıkmaması konusunda uyarır:

“Amerikan politikasının nihai hedefi, iyi huylu ve uzun vadeli eğilimlerle ve insanlığın çıkarları ile uyum halinde, ortaklaşa küresel bir topluluk oluşturma hayaline sahip olmalıdır. Fakat bu arada, Avrasya'ya egemen olan ve böylece Amerika'ya meydan okuma yeterliğine sahip bir rakibin ortaya çıkmaması şarttır.”⁶

Diğer taraftan Avrasya'nın kontrolü ise **Büyük Ortadoğu** diye isimlendirilen bölgenin kontrolünden geçmektedir.

Büyük Ortadoğu

Fas ve Moritanya'dan başlayıp Afrika'nın kuzeyi, Ortadoğu'nun tamamı, Kafkaslar, Kazakistan, Türki Cumhuriyetler, Orta Asya, Afganistan, Pakistan ve Bengaldeş'e kadar uzanan tüm bölge, **Büyük Ortadoğu** diye isimlendirilmektedir. Brzezinski'nin **Büyük Satranç Tahtası**'nda ve S.B. Cohen'in **'Dünya Sisteminin Jeopolitiği'** kitabında⁷ bu bölgenin önemi üzerinde ısrarla durulmaktadır.

Bu bölge İslam, Çin ve Hint gibi üç büyük medeniyetin birbirleri ile arakesit oluşturdıkları, buluştukları bir bölgedir. Batı medeniyetinin burada ciddi bir varlığı yoktur.

Bu coğrafya, kara, deniz ve hava ulaşımında stratejik geçitlere sahiptir. Dünyanın en zengin petrol ve doğal gaz kaynakları bu bölgededir. Alternatif enerji kaynakları bulunamadığı takdirde gelecekte de bu üstünlüğü devam edecektir. Enerji açısından Japonya tamamen, Batı Avrupa ise %60 civarında bu bölgeye bağımlıdır. ABD'nin enerji ihtiyacının çok küçük bir bölümü bu bölgeden sağlanmaktadır.

Bu bölge bugüne kadar ABD'nin giremediği, kontrol edemediği bir bölgedir. Bölgenin neredeyse tamamında müslümanlar yaşamaktadır. Bu coğrafyada İsrail, Siyonist bir Yahudi devleti olarak bulunmaktadır. Filistin halkına karşı soykırım uygulamakta ve tam bir katliam yapmaktadır. Siyonist İsrailin **'Büyük İsrail Hedefi'** bölgeyi daha büyük bir kaosa sürüklemektedir.

Diğer taraftan ABD ve İngiltere'nin Irak'ta Müslüman bir halka karşı uyguladığı işkence ve katliam, ABD-İsrail-İngiltere'ye karşı korkunç bir düşmanlığın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Amerikan düşmanlığı her geçen gün artmaktadır. ABD böyle bir gelişmeden ciddi bir rahatsızlık duymakta ve korkmaktadır. Bu gelişimin büyük bir güç haline dönüşmeden kontrol edilmesini arzu etmektedir. Brzezinski 1997'de yazdığı **Büyük Satranç Tahtası** adlı kitabında bu tehlikeye özellikle dikkat çekmiştir:

"Amerikan önceliğine İslamcı köktendincilikten gelebilecek olası bir meydan okuma, bu istikrarsız bölgedeki sorunun bir parçası olabilir. İslamcı köktendincilik, dinsel düşmanlığı Amerikan yaşam biçimine karşı istismar ederek ve Arap-İsrail anlaşmazlığından yararlanarak çeşitli batı yanlısı Ortadoğu hükümetlerine zarar verebilir ve nihayet özellikle Basra Körfezinde Amerikanın bölgesel çıkarlarını tehlikeye atabilirdi. Ne var ki, siyasal bağıllık olmadan ve gerçekten güçlü tek bir İslamî devletin yokluğu durumunda, İslamcı köktendincilikten gelecek bir meydan okuma, bir jeopolitik merkezden yoksun olacak ve bu nedenle kendisini yaygın şiddet olayları ile ifade edecektir."⁸

1997 yılında Brzezinski, bir taraftan İslamî gelişmelerin tehlikesine dikkat çekerken; diğer taraftan güçlü bir İslam devletinin olmamasından şikayet etmektedir. Üstü kapalı olarak adı İslam olan ve fakat İslam'la alakası olmayan bir İslam devleti(!) kurulmasını, güçlendirilmesini ve bunun aracılığı ile anti-amerikancılığın önlenmesini, sömürüye karşı çıkabilecek tüm İslam eklenli direnişlerin bizzat böyle bir devlet tarafından tasfiye edilmesini önermektedir. Nitekim Başkan Clinton, kendi döneminde **'Müslümanların sorunlarının çözümü için kendisi ile görüşülebilecek bir halifeleri olamayışından'** yakınmış; Türkiye'de Rahmi Koç da bunu seslendirmiştir. Bu gün de ABD Dışişleri Bakanı Powell **'Ulmalı İslam Cumhuriyeti'** kavramını kullanarak konuyu gündeme taşımıştır. (Bu konu, Umran'ın geçen sayısında ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.)

Büyük Ortadoğu denilen bu müslüman coğrafyadaki yönetimlerin çoğu, batı yanlısı ve hatta batı işbirlikçisi olup halktan kopuklar. Halka zulmetmekte, kendileri lüks ve israf içerisinde yaşarken halk açlığa ve sefaletle mahkum edilmektedir. Vurgun, soygun ve yolsuzluk en yaygın olan bir şeydir. Bilimsel ve teknolojik alt yapı hemen hemen yok gibidir. Yönetimler, hem İsrail'in hem de ABD'nin bölgede yaptığı zulme ses çıkaramamakta; bu da her geçen gün halkla aralarının açılmasına sebebiyet vermektedir. Bütün bunlardan dolayı İslamî uyanış, çığ gibi büyümekte ve bütün bu coğrafyayı bir ucundan diğer ucuna kadar kuşatmaktadır. ABD-İsrail-İngiltere kendi elleri ile uyuyan bir devi uyandırdıklarının farkında değillerdir.

Büyük Ortadoğu Projesi

Büyük Ortadoğu diye anılan bölge, yukarıda ifade edilen önemine binaen tarih boyu dünyayı kontrol etmek isteyen güçlerin hep ilgisini çekmiş ve bütün büyük güçlerin çatışma alanı haline gelmiştir. Sovyetlerin çöküşü ile ABD'nin buraları kontrol edebilmek için gelip yerleşmesi ve buralarda üsler kurması daima stratejik hedefleri arasında olmuştur. Normal şartlar altında da buraya gelip yerleşebilmesi sözkonusu değildi. Olağanüstü bir durum oluşturulmadan veya Batı medeniyeti için büyük bir tehlike ve tehdidin bu bölgeden gelebileceğini ortaya koymadan ABD'nin buralara girmesi de mümkün gözükmemekteydi. 11 Eylülle yapılmak istenen bu olağanüstü durumu yaratmaktı. Nitekim 11 Eylülün ertesinde eylemcilerle ilgili ortalıkta dolaştırılmaya başlayan liste bu amaca dönüktü. Akabinde ABD, Büyük Ortadoğu denilen coğrafyanın en stratejik iki bölgesini işgal etmiştir.

Afganistan olayında dünya kamuoyundan büyük bir destek gören ABD, aynı desteği Irak işgalinde görememiştir. Dünyanın ABD'nin gerçek niyetini anlaması çok uzun sürmemiş, BM ve NATO'nun işgalde kullanılması engellenmiştir.

ABD-İngiltere-İsrail şer ittifakının gerek Afganistan ve gerekse Irakta batağa saplanması, Büyük Ortadoğu projesini tek başlarına icra etmenin zorluğunu görmelerine neden olmuştur. Şimdi ABD, G-8, NATO ve AB'yi ikna etmek için 'Büyük Ortadoğu Projesine'(BOP) ayrı bir elbise giydirep sunmaya çalışmaktadır.

BOP Nedir?

ABD tarafından BOP'a ilişkin yayınlanmış resmi bir belge bulunmamaktadır. Bu konudaki bütün değerlendirmeler, 'NNSS 02' olarak kodlanan 'Ortadoğuda ABD'nin Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi: Bir 11 Eylül Sonrası Analizi' (New National Security Strategy of The USA in the Middle East Apost September 11 Analysis) adlı belgeye dayandırılmaktadır.⁹ Bu belgenin içeriğinde ne var tam olarak belli değildir. Bununla beraber ABD politikasını şekillendiren stratejistlerin ve yönetimde bulunan yetkili kişilerin yaptıkları açıklamalar, projenin mahiyeti hakkında önemli bilgilerin elde edilmesini sağlamaktadır. Yazılanlar ve konuşulanlar derlenip üzerinde analiz ve sentez yapıldığında projenin amacı, kapsamı ve işleyişinin nasıl olabileceği anlaşılabilmektedir.

Yukarıda ifade edildiği gibi ABD yönetimi, 21. Yüzyılı bir Amerikan Yüzyılı olarak düşünmekte ve stratejilerini buna göre şekillendirmektedir. O nedenle bütün projeler, PNAC ana projesinin alt projeleri olarak ele alınmaktadır. BOP da ABD'nin Avrasya hakimiyeti için geliştirdiği bir alt projedir. Başlangıcı 1990'lı yıllara uzanır. Kamuoyuna ilk kez Joint Forces Quarterly dergisinin (ABD Silahlı Kuvvetler dergisi) Sonbahar 1995 sayısında **'The Greater Middle East'** ismi ile duyurulmuştur.

26 Şubat 2003'te Amerikan Girişim Enstitüsünde ABD Başkanı Bush tarafından **'Ortadoğuda Demokratik Değerlerin Yayılmasını Öngören Plan'** açıklanırken 'Büyük Ortadoğu Projesi'nden bahsedilmiştir. Bush ayrıca 9 Mayıs 2003' yaptığı bir konuşmada 10 yıl içerisinde **'ABD- Ortadoğu Serbest Ticaret Bölgesinin'** kurulacağını açıklayarak projenin hedeflerinden birini dile getirmiştir.

Bush'un Ulusal Güvenlik Danışmanı **Condolezza Rice**, 7 Ağustos 2003'te The Washington Post gazetesinde ki yazısında, BOP kapsamında 22 ülkenin hedef tahtasına konulup yeniden yapılandırılacaklarını ifade etmiş, projenin kapsamı hakkında daha ayrıntılı bilgi edinilmesine imkan vermiştir.

Ulusal Demokrasi Vakfında 6 Kasım 2003'te Bush, **'Ortadoğuyu Özgürleştirme Stratejisini'** açıklayarak BOP'ta nelerin sloganlaştırılması gerektiği mesajını vermiştir.

Başkan yardımcısı **Dick Cheney**, Davos'ta Dünya Ekonomik Forumunda **'Büyük Ortadoğu'ya Reform'** projesini açıklamıştır.

Dışişleri Bakanı Colin Powell, değişik zamanlarda yaptığı konuşmalarda İslam coğrafyasının siyasal olarak değiştirileceğini belirtmiştir.⁹

ABD NATO Konseyi Daimi üyesi **Nicholas Burns** 24 Ekim 2003'te **'NATO ve Büyük Ortadoğu'** adlı bir toplantıdaki konuşmasında, NATO'ya yeni bir misyon biçilip Büyük Ortadoğu'da konuşlanmasını istemiştir.¹

Londra'da yayınlanan **El Hayat** gazetesi 13 Şubat 2004'te, ABD'nin G-8 zirvesi için hazırlanmış üye ülkelere dağıttığı taslak metni yayınlamıştır.¹⁰

Bütün bunlar incelendiğinde BOP'un birbiri ile iç içe geçmiş **bir görünür, diğeri gizli olan iki amacı** olduğu anlaşılmaktadır.

BOP'un Görünür Amaçları

ABD yönetiminin kamuoyuna dönük yaptığı yazılı ve sözlü açıklamalardan BOP'un görünür amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Bölgedeki **Kitle İmha Silahlarının (KİS)** kontrol edilmesi, üretiminin ve yaygınlaştırılmasının engellenmesi,
- Bölgedeki terör odaklarının kurutulması, terörle mücadelenin sürekli hale getirilmesi,
- Totaliter rejimlerin demokratikleştirilmesi,
- Serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaştırılması ve gerekli mekanizmaların kurulması,
- Bölgenin modernleştirilmesi,
- İnsan haklarının ve özgürlüklerin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması,
- Kadınlara eşit haklar tanınması,
- Radikal İslami unsurların temizlenmesi,
- Dini eğitimde reform yapılması.

Yukarıdaki gerekçelerin bir kısmı ABD yönetiminin bölgedeki politikasının bir ürünüdür.

Kitle İmha Silahları

Bölgeye kitle imha silahlarını sokan bizzat ABD'dir. İran-Irak savaşında Saddam savaşı kaybetmek üzere iken bizzat Donald Rumsfeld tarafından Irak'a kitle imha silahları verilmiştir. Fao adasında binlerce İran askerinin ölümüne ve Halepçe'de beşbin civarında sivil Kürt'ün ölümüne neden olan KİS'ler ABD markalıdır. Diğer taraftan Büyük Ortadoğu coğrafyasında gerçek anlamda Kitle İmha Silahlarına sahip olan tek ülke İsrail'dir. BM'in bölgenin kitle imha silahlarından arındırılmasına ilişkin kararına rağmen İsrail'e bir yaptırım uygulanamamış, sadece Irak'ın üzerine gidilmiş ve fakat orada da herhangi bir kitle imha silahı bulunamamıştır. Bununla beraber KİS'ler Irak işgalinin gerekçesi yapılarak dünya kamuoyu ABD-İsrail-İngiltere tarafından aldatılmıştır.

Gerçekte sürekli silahlanma içerisinde bulunan ABD'dir ve bu konuda hiçbir kısıtlama kabul etmemektedir. ABD Savunma Bakanı **Donald Rumsfeld Foreign Affairs** dergisinin Mayıs/ Haziran 2002 sayısında yer alan ifadelerinde, dehşet verici yeni silahlara sahip olmanın zorunluluğundan bahsetmektedir:

"Biz öyle değişik yeni varlıklar geliştirmeliyiz ki, sırf bunlara sahip olmamız bile düşmanı rekabete girişmekten alıkoysun. Örneğin bizim etkili füze savunması konuşlandırmamız karşı tarafı balistik füze satın almak için harcama yapmaktan vazgeçirebilir. Çünkü bu füzeler onlara istediklerini, yani ABD ve müttefiklerinin şehirlerine karşı nükleer şantaj yapabilme imkanını sağlamayacaktır."¹¹

Diğer taraftan ABD, Rusya ile yaptıkları antibalistik füze anlaşmasını tek taraflı terk etmiştir. BM kararlarını hiçbir zaman önemsemeyip nükleer silah denemeleri ve kara mayınları konusundaki ek kısıtlamalara karşı çıkmaktadır.

Demokrasi

'Bölgeye demokrasiyi getirmek', 'totaliter rejimleri değiştirmek' gibi bir söylem, bölgedeki baskıcı sistemlerden bunalan müslüman halkın ağızına bir parmak bal çalmak ve dünya kamuoyunu yanıltmak için kullanılmaktadır. Çünkü bugüne kadar bu bölgede diktatörlükleri besleyen ve koruyan başta ABD olmak üzere batıdır. Cezayir örneği ortadadır. Türkiye'deki tüm darbelerin arkasında ABD vardır. Seçimle işbaşına gelen Venezuelalı Devlet başkanı Chavez, ABD destekli darbe ile düşürülmek istenmiştir. Ayrıca Haiti devlet başkanı Aristide, Amerikan askerlerinin bizzat iştirak ettiği bir darbe ile düşürülüp sürgüne gönderilmiştir. Zimbabve ve Ekvator Ginesi'nde ABD destekli darbeler engellenmiştir.¹² Dolayısıyla ABD'nin derdi demokrasiyi yaymak değil, onu bir **Truva atı** olarak kullanmaktır.

İnsan Hakları ve Özgürlükler

ABD'nin niyeti, bu coğrafyaya özgürlükleri, insan haklarını, hukukun üstünlüğünü getirmek değildir. ABD bugüne kadar nereye insan hak ve özgürlüklerini getirmiştir ki Büyük Ortadoğuya da getirmiş olsun. Tarihteki en büyük soykırım ABD tarafından yapılmıştır. Kızıldere'nin neredeyse tümünü yok etmişlerdir. Zencilere daha yakın tarihe kadar reva gördükleri davranışlar ortadadır. Irak'ta ABD askerlerinin komutanlarının direktifleri istikametinde icra ettikleri zulüm ve kadınlara yaptıkları tecavüz, ne tür bir hak ve özgürlük getirmek istediklerinin en açık örnekleridir. Kendilerini savunurken Saddam döneminde yapılan-

lara sarılmaları, aralarında fark olmadığının bir göstergesidir.

Daha da önemlisi, ABD'nin uluslararası **İnsan Hakları Sözleşmesine** katılmış olmaması, küresel ısınma konusundaki **Kyoto Protokolünü** kabul etmemiş olmasıdır. Saddam'ın Kürt halkının üzerine Halepçe'de attığı kimyasal silahları ona veren ABD yönetimi idi ve yapılan katliama ses çıkarmamıştır. Fao'da İran askerlerinin üzerine atılan kimyasal silahı veren de ABD idi ve yüz bine yakın İran askerinin kimyasal silah kullanımı sonucu ölmesine seyirci kalmışlardı.

Doğrusu ABD insanlık için bu güne kadar ne yaptı ki, bugün insan hakları adına bayrak açıp müslümanların üzerine yürümektedir. Bu kavramları kullanmadaki niyeti, yerli işbirlikçi diktatörlüklerden çok çekmiş bir halka şirin görünüp bu kavramların yarattığı cazibeden yararlanarak halkın direnişini kırmaktır.

Terör

Bu coğrafyada baştan beri terörü besleyip büyüten ABD olmuştur. PKK'nın arkasında ABD vardır. Molla Mustafa Barzani'yi kandırıp silahlı mücadeleye iten ABD'dir. Molla Mustafa Barzani'nin dönemin ABD başkanlarına yazdığı mektuplar ortadadır. Dileyenler bunları Erbil Tuşalp'ın **Zehir Yüklü Bulutlar** adlı kitabından okuyabilir.¹³ İsrail Filistin'de, ABD, Irak ve Afganistan'da tam bir devlet terörü uygulamaktadır. Başta Latin Amerika olmak üzere dünyanın her tarafındaki terörün arkasında ABD vardır.¹⁴ Meşhur 11 Eylül, ABD derin güçlerinin ürünüdür.⁴ Dolayısıyla ABD-İsrail-İngiltere terörün aslı unsurlarıdır.

BOP'un amaçları arasında yer alan 'Serbest Piyasa Ekonomisinin' bölgede yaygınlaştırılması ve bölgenin modernleştirilmesi konusunda ABD samimidir. Serbest piyasa ekonomisinin yaygınlaştırılmasındaki arka plan aşağıda incelenecektir.

ABD bölgenin modernleşmesini ABD yaşam biçiminin bölgeye getirilmesi ile toplumsal bağların çözüleceği ve bireyselleşen insanların. ABD işgaline karşı herhangi bir direnç gösteremeyeceği düşüncesi ile istemektedir.

Özet olarak BOP'un asıl amacı bunların bir kısmını da içeren gizli amaçlarda saklıdır.

BOP'un Gizli Amaçları

Bop'un gizli amaçları 4 başlık altında toplanabilir:

- 1- Müslümanlardan ABD'ye karşı meydana gelebilecek olan bir meydan okumayı kırmak; İlimli İslam adında yeni bir din inşa ederek kaos meydana getirmek. Bununla eş zamanlı olarak etnik temele dayalı yeni uluslar inşa edip bölgedeki karışıklığı ve çatışmayı sürekli kılmak.
- 2- Devletlerin Uluslararası Sermayeye göre yapılandırılması.
- 3- Bölgedeki enerji kaynaklarını ve ulaşım yollarını kontrol ederek enerji nedeniyle buralara bağımlı olan ve gelecekte ABD'ye rakip olabilecek güçleri frenlemek. Bölgede var olan stratejik madenlere el koymak.
- 4- İsrail'in güvenliğini sağlamak ve Büyük İsrail'i kurmak.

Yeni Din ve Ulus İnşası İle Bölgeyi Sürekli Çatışma İçerisinde Tutmak

ABD'li bir çok stratejistin ısrarla üzerinde durduğu en önemli nokta, gelecekte ABD'ye karşı değerler sistemi bazında kafa tutacak ve ABD yayılmacılığını durduracak yegane gücün İslam medeniyeti olacağıdır.^{3,6} Bu nedenle Müslümanların kendilerini toparlamalarına imkan verilmemeli; iç çatışmaya sürüklenerek enerjilerini kendi içlerinde harcamalıdır. Bunun için bölgede yapılan dini eğitimler yeniden yapılandırılarak ismi İslam olan ve fakat kendisi İslam olmayan yeni bir din inşa edilmelidir, **İlimli İslam**.¹⁵ Hatta mümkünse İslam toptan tasfiye edilmelidir. ABD'de yönetimde bulunan '**Yeni Muhafazakarların**' önemli isimlerinden **Richard Perle**'un yazdığı '**Şerre Son**' (An End to Evil) adlı kitapta işlenen ana tema, budur (İlter Türkmen'in özetlemesi ile):

"Batı ya İslam'a karşı zafer kazanır veya soykırımına uğrar. Müslümanların gazabının kökü İslam'ın kendisindedir. Suudi Arabistan teröre karşı ya batı ile tam işbirliği yapar veya zengin petrol kaynaklarının bulunduğu Doğu eyaleti ondan kuvvet zoru ile koparılır. İsrail- Filistin ihtilafına gelince, Washington'un bir Filistin kurulması fikrinden vazgeçmesi gerekir. 11 Eylülün ortaya çıkardığı İslam dünyasındaki marazı Judea tepelerinde 23.üncü Arap devletini kurarak tedavi edemeyiz. Tahran'da ki rejim mutlaka yıkılmalı ve bu maksatla İranlı

muhalliflere her türlü yardım yapılmalıdır. Müslüman gazabı Arap kültürü ile özdeşleşmiştir. Ortadoğu'daki kötendinciler ve laik militanlar, Sünniler ve Şiiler, Komünistler ve Faşistler birbiri ile kaynaşmışlardır. Hepsi patlamaya hazır gazabın haznesinden fışkıyorlar. Bu durumun çaresi demokrasi değil demokratikleşmedir. Demokratikleşme derhal seçimlere gidilerek sonra onun sonuçlarına katlanmak anlamına gelmez. Seçimler 1995'te Cezayir'de denenmiştir. Orada yozlaşmış statükonun yerini az daha köktendinciler alıyorlardı. Böyle bir sonuç kabul edilemez. Reform süreci güdüm-lü ve tedrici olmalıdır."¹⁶

ABD'de Ulusal Demokrasi Vakfı Başkanı **Carl Gershman** bölgeye ilişkin demokrasi Stratejisini anlatırken '**Özgürlükler ve hukukun üstünlüğü** garantiye alındıktan sonra yönetim biçiminin krallık ya da cumhuriyet olması önemli değildir' derken,¹⁷ asıl niyetlerini ifşa etmiş olmaktadır.

Anlaşılan onlar özgürlük derken, uluslararası sermayenin serbest piyasa adı altında bölgeyi serbestçe işgal etmesi; **hukukun üstünlüğü** derken de, bu sermayeyi koruyacak **uluslararası tahkimin** kabul edilmesini kastediyorlardı.

ABD imparatorluğunu genişletebilmek için hedef aldığı ülkeleri alt etnik gruplara bölüp yeni uluslar oluşturmayı bir strateji olarak benimsemiştir. Mevcut yönetimde danışmanlık yapan ve Afganistan'ın geleceğinde Amerikan Politikası Koordinatörlüğü görevini üstlenen **Richard Haass**, '**Karışıklık**' adlı kitabında yeni bir ulus inşa etmeyi, ABD'nin işgal edeceği bölgelerde hakimiyet kurabilmesi için şart olarak görür:

"...Güç politik değişiklik olayı ise, fazla bir zeka gerektirmeden ve birazda iyi şansla işe yarayabilir. Aksi halde tek başına güç kullanımı politik değişiklikler için yeterli değildir. Bu şekilde bir değişiklik için en etkili yol değişik şekillerde karışıklık yaratmaktır. '**Ulus inşa etmek**' bu yollardan biridir. İlk önce tüm karşı çıkanları yok edeceksin ve daha sonra başka bir topluluk yaratma işiyle meşgul olacaksın."¹⁸

Diğer taraftan 2003 yılında RAND Corporation tarafından hazırlanan '**Sivil Demokratik İslam: Ortaklar, Kaynaklar ve Stratejiler**' adlı raporda, Türk İslamı, Alman İslamı, Arap İslamı, Mısır İslamı, Köktendinciler, Gelenekçiler, Mo-

dernist Müslümanlar ve İımlı İslam gibi kavramlaştırmalara gidilmesi, Büyük Ortadoğu coğrafyasında yeni ulus inşasının yanı sıra yeni dinler inşa edilmek istendiğini göstermektedir.¹⁵

Bugün ABD, Irak ve Afganistan'da buna benzer bir politika izlemektedir. Büyük Ortadoğu projesinin gizli amaçlarından en önemlisi bölgeyi etnik ve dini eksenli olarak paramparça edecek tarzda yeni uluslar ve yeni dinler ortaya çıkarmaktır.

Müslümanların BOP'a bu boyutu ile bakmaları ve ona göre çözümler üretmeleri gerekir. ABD'nin bu bölgede tutunamaması için öncelikle bizim olaylara bakışımızın berraklaşması şarttır.

Devletlerin Uluslararası Sermayeye Göre Yapılandırılması

BOP'un gizli amaçlarından biri de, uluslararası sermayenin tam olarak giremediği bu bölgeye girip yerleşmesini sağlamak ve bunu güvence altına almaktır. Onun için bu bölgede yer alan devletler uluslararası şirketlerin menfaatına uygun bir şekilde yeniden yapılandırılmak istenmektedir. Başta Türkiye olmak üzere Büyük Ortadoğuda bulunan ülkelere uluslararası tahkimi kabul etmeleri konu-

sunda baskı yapılması, işgal hareketine hukuki bir boyut kazandırmak içindir. Bu arada NATO Konseptinin, iç karışıklıklar, ekonomik krizler ve doğal felaketler gibi esnek bir alana doğru genişletildiğini hatırlamakta fayda vardır.¹⁹ Bütün özelleştirmelerde yabancı ortak şartının istenmesi, yabancıların hisse edinmeleri ile ilgili limitlerin kaldırılması noktasında baskı yapılması ve halkın yönetimdeki etkisini kırarak tarzda üst kurullar denilen dokunulamaz mekanizmalar oluşturulması²⁰ ABD'nin yeni sömürgecilik anlayışının en temel karakteristiğidir:

"Sömürgecilik, doğrudan askeri ve politik gücün uygulanması olarak algılanır. Aslında bağımlı ülkelerin sosyal ve ekonomik kurumlarının metropolan merkezlerin ihtiyaçlarına göre tekrar şekillendirilmesi gereklidir. Bir kez bu yeniden şekillendirme başarıya ulaşırsa, ekonomik güçler (uluslar arası fiyatlandırma, pazarlama ve finansal sistemler), devam etmek ve aslında ana ülke ve sömürü arasındaki hakimiyet-sömürülme ilişkisini güçlendirmek için tek başlarına yeterlidirler. Bu koşullar altında sömürgeye esas olan hiçbir şey değiştirilmeden resmi politik bağımsızlığı verilecek ve sömürgeye gerçek işgal nedeni olan konularda ciddi bir biçimde karışılmayacaktır."¹⁸

İşte BOP'un gizli amacından biri de, ABD menfaatleri istikametinde Büyük Ortadoğu denilen müslüman coğrafyadaki devlet yapılarını post modern sömürgeciliğe uygun olarak yeniden yapılandırmak, uluslararası sermayenin emrinde çalışacak işbirlikçi, kukla ve şirket hükümetleri kurmaktır. Türkiye'de Derviş'le beraber başlatılan Üst Kurullar Cumhuriyeti uygulamasına bir kez de bu gözle dönüp bakmakta fayda vardır.²⁰ Ekonomik kriz çıkartılarak Türkiye'ye dayatılan yapılanma ile Büyük Ortadoğuya şiddet uygulanarak kabul ettirilmeye çalışılan yapı aynıdır.

Uluslar arası şirketlerin serbest piyasa ekonomisi adı altında bölgeye gelip yerleşmesi ve milli ekonomilerin tümünü çökertmesi asıl amaçtır.

Enerji Kaynakları ve Ulaşım Yollarının Kontrolü

Büyük Ortadoğu Projesinin gizli amaçlarından bir diğeri de, bölgenin sahip olduğu enerji kaynakları ve bunun uluslararası camiaya ulaştırılma yollarının kontrol altına alınmasıdır. Yukarıda Büyük Ortadoğu bölgesinin önemini incelerken, bölgenin dünyanın en büyük petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip olduğunu, AB ve Japonya'nın buraya neredeyse tam bağımlı olduğunu ifade etmiştik. Bu bölgeye enerji bakımından en az bağımlı olan ABD'dir. Üstelikte bu bölgedeki petrolerin işletilmesinin büyük bir kısmı Gulf, Exxon, Chevron ve Texaco gibi dev ABD petrol şirketleri tarafından işletilmektedir. Dolayısıyla ABD'nin kendi ihtiyacı olan petrol veya doğal gaz ihtiyacını bu

bölgeden temin etme konusunda herhangi bir sıkıntısı yoktur. Bundan dolayı BOP kapsamında Enerji kaynaklarını ve yollarını güvenliğe almak bu projenin amacı olamaz. Öyleyse amaç başkadır. Enerji bakımından bu bölgeye bağımlı olan ve gelecekte ABD ye rakip olabilecek güçleri, enerji vanalarını kontrol ederek terbiye etmek BOP'un gizli amacı olmalıdır. ABD rakiplerini devre dışı bırakabilmek için bu bölgede ki enerji kaynaklarını rakiplerine karşı bir silah olarak kullanmak

istemektedir. Brzezinski National Interest dergisindeki(Kış 2003) '**Hegemonik Bataklık**'(Hegemonic quicsand) adlı makalesinde bunu ifşa etmektedir:

"(Bölgenin enerji kaynaklarına ilişkin) veriler, ABD'ye buraya egemen olmaktan başka bir alternatif bırakmamaktadır. O nedenle ABD, **Global Balkanlar**(Büyük Ortadoğu) kendi stratejik çıkarlarına uygun olarak şekillendirmelidir. Bu bölgeye egemen olmak ABD'ye başka bir stratejik manivela da sağlamaktadır: Ekonomileri bölgeden güvenli petrol akışına bağımlı Avrupa ve Asya ekonomilerini denetim altında tutma gücü. Bu bölge okadar önemlidir ki, ABD herhangi bir bölgesel gücün beklenti ve önceliklerini buraya dayatmasına izin vermemelidir."²¹

İsrailin Güvenliği ve Büyük İsrail'in Kurulması

BOP'un gizli amaçlarından biri, İsrail'in güvenliğinin sağlanması ve Siyonizmin '**Büyük İsrail Projesinin**' hayata geçirilmesidir. Bugünkü ABD yönetiminde Yahudilerin büyük bir etkinliği vardır. Yönetimin şahinler kanadını Yahudiler oluşturmaktadır. Necati Doğru'nun analizine göre **ABD'yi İsrail egemenleri ve Yahudi sermayesi ile bağlantıları olan 400 Amerikan zengini yönetmektedir.**²²

Diğer tarftan Emekli Orgeneral Kemal Yavuz'un ABD'de de iken bir ABD'li generalle aralarında geçen konuşmayı, BOP kapsamında iyi okumak gerekir:

“(İsrail’in Ortadoğu politikaları ile ilgili eleştirilerinizde) Tamamen haklısınız. Ama, ABD’nin bu konudaki bir gerçeğini de bilmelisiniz. Amerika’da, devlette ve hatta özel sektörde hiç kimse, Başkan dahil(bunu iki defa tekrarladı), İsrail’in politikalarını körü körüne desteklemedikçe, sandalyesinde kalamaz. Çünkü, Amerika’da insanları yöneten iki güç odağı mevcuttur; paranın ve medyanın(yazılı ve görsel basın ve sinema) patronları. Bu iki güç odağı da Yahudilerin denetimindedir.”²³

(ABD’deki Yahudi etkinliğini daha iyi anlayabilmek için ABD’de *İsrail Lobisi* kitabı mutlaka okunmalıdır²⁴

Büyük Ortadoğuyu terörden arındıracağını söyleyen ABD’nin İsrail’in yaptığı devlet terörünü kayıtsız şartsız desteklemesi, ABD’deki yahudi nüfuzunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ama aynı zamanda da ABD’nin Büyük Ortadoğu Projesi kapsamında ileri sürdüğü argümanlar konusundaki samimiyetsizliğini ve Projenin, öne sürülen amaçlarından, daha başka gizli amaçlarının var olduğunu gösterir.

ABD’de Yahudiler Evanjelik Hristiyanlarla şu an ittifak halindedirler. Ancak bu durumdan Katolikler şikayetçidir ve aralarında büyük bir çekişme vardır. ‘İsa’nın Çilesi/ Tutku’ filminin yapılmış olması, ‘İsa’yı Yahudiler öldürdü’ tarzında bir iddianın seslendirilmesi ve arkasından Mel Gibson’un babasının WSNR radyo programına çıkıp ‘Musevilerin, tek bir dünya dini ve tek bir dünya hükümeti yaratmaya çalıştığını, bu işin içinde Yahudi bankerler ve ABD Merkez bankasının bulunduğunu’ söylemesi,²⁵ içerdeki bir kavganın büyüklüğünün somut göstergesidir. Müslümanlar bu çatışmadan yararlanmasını bilmelidirler.

Sonuç:

Türkiye Büyük Ortadoğu Projesinin Truva Atı Olmamalıdır

Bu ülkenin en büyük şanssızlığı, Müslüman insan unsurunun Kur’an eksenli olarak kazandığı basiret ve ferasete, aydınların ve yönetici kadroların sahip olmamış olmasıdır. Müslümanların büyük bir basiret ve ferasetle Siyonizm ve Batı hakkın da söyledikleri herşeyin birer birer vuku bulma-

sı ve fakat bunu İhsan Sabri Çağlayangil’den Kamuran İnan’a, Kemal Yavuz’dan Güler Kömürçü’ye kadar Batı yanlısı aydın ve yöneticilerin anlayamamış olmasıdır. Türkiye’deki sorunun ana kaynağı kafa karışıklığıdır. O nedenle Müslümanlara düşen en büyük görev, bu aydın ve yönetici kesiminin kafasının aydınlatılmasıdır. Bu durum bugün daha da aciliyet kazanmıştır.

Diğer taraftan Türkiye’nin elinde ABD-İsrail-İngiltere ittifakına karşı tutum belirleyecek imkanlar vardır. Türkiye’nin potansiyeli buna müsaittir. Türkiye kendi gücünün farkına varmalı, iç çekişmelerle potansiyel enerjisini harcamamalıdır. Türkiye kendi içinde bütünleşmeyi sağlayacak yeni bir sosyal mukavele hazırlamalıdır. Böyle bir mutabakata her zamankinden daha fazla bugün ihtiyaç vardır.

BOP, bu coğrafyayı unufak etme projesidir. 21. asrın firavunları olarak ABD’nin Irak’ta; İsrail’in Filistin’de yaptıkları, Büyük Ortadoğuya yerleştikleri taktirde yapacaklarının bir göstergesidir. Komünisti, faşisti, sağcısı, solcusu, milliyetçisi, liberali, laiki ve Müslümanı ile hepimizi aynı kefeye koyduklarının farkına varmalıyız. O nedenle de, asgari müştereklerde, bir üst kimlik altında toplumsal bir uzlaşa sağlamalıyız.

Saddam gibi bir gün fırlatılıp atılacaklarını düşünerek hiç kimse ve fakat özellikle hiçbir Müslüman, Şer ittifakının işbirlikçisi durumuna düşmemelidir. Bu zilleti ne kendisi yaşamalı ve ne de çocuklarına yaşatmalıdır.

Filistin temsilcisinin, ‘Osmanlıya yaptığımız ihanetin bedelini ödüyoruz’ tarzında bir açıklama yapmış olması, bugün için Türkiye’ye nasıl bakıldığını ve ondan nasıl bir beklenti içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Türkiye atacağı adımlarda Büyük Ortadoğu coğrafyasındaki müslüman halklardan, (yönetimlerden değil) tecrit olmalıdır. Türkiye bu coğrafyadaki Müslüman halkın gönlünü kazanarak onlarla bütünleşmenin çarelerini aramalıdır.

Türkiye’ye rağmen BOP’u bu coğrafyada uygulamaları mümkün değildir. Türkiye yapılan katliamlara, uygulanan şiddete karşı çıkmalı, dik durmalı ve sesini yükseltmelidir.

Türkiye, ABD’deki Hristiyan –Yahudi ihtilafından ve ABD-AB, ABD-Rusya, ABD-Çin, ABD-Hindistan ihtilaflarından yararlanmalıdır.

NATO içerisinde yaşanacak olan ABD-AB çekişmesinde NATO'nun Büyük Ortadoğu'da konuşturulmasına karşı çıkmalıdır. Türkiye, ABD'nin taşeronluğuna, jandarmalığına soyunmamalı ve Truva atı olmamalıdır. BOP'un hedefe yerleştirdiği Çin, Hindistan, Rusya, İran, Suriye, Mısır başta olmak üzere Büyük Ortadoğu'daki tüm ülkelerle ilişkileri geliştirmelidir. İdarei maslahatçı politikaları terk etmelidir.

Şer ittifakının sahip olduğu askeri ve ekonomik güce dayanarak Filistin'de ve Irak'ta yaptıkları, Allah'a iman edenleri paniğe, yese ve korkuya kaptırmamalıdır. Müslümanlar, Moğol istilasından Haçlı seferlerine kadar yığınla badireyi atlattı, hepsinden alınlarının akı ile çıkmışlardır. Şimdi de Şer İttifakının Müslüman coğrafyayı işgale kalkmak istemesi, dünyanın sonu değildir. Bu tür dönemleri müslümanlar birer arınma olarak görmüşler, Allah'a imanın, sadakatin, sabır ve sebatın bir ölçüsü olarak anlamış ve gerekli bedeli ödemeyi peşinen kabullenmişlerdir. Bu iman edenlerin Kur'an'da geçen en temel vasıflarından biridir:

“Onlar, kendilerine insanlar: «Size karşı insanlar topla(n) dılar, artık onlardan korkun» dedikleri halde, (buna rağmen) imanları artanlar ve: «Allah bize yeter, O ne güzel vekildir» diyenlerdir.” (3.173)

Unutmamak gerekir ki zalimler, zulümlerini katmerleştirdikleri anlarda yıkılır giderler. İsrail Filistin'de, ABD Irak'ta zulümlerini katmerleştirmektedirler. O nedenle de güçleri ne olursa olsun Firavunlar gibi, Moğollar gibi Romalılar gibi yıkılıp gideceklerdir:

“Zulmetmekte olanlar, nasıl bir inkılabı uğrayıp-devrileceklerini pek yakında bileceklerdir.” (26/227)

Bu ilahi bir sünnettir. Allah'ın sünnetinde bir değişiklik olmaz. Zalimler, sahip oldukları gücün, sürekli var olacağını varsayarak müstağnileşirler. Kendilerinin ebedi olacaklarını, kimsenin kendilerine güç yetiremeyeceğini vehme ederler. Onun için de fütursuz davranırlar. Başta Müslümanlar olmak üzere tüm insanlığa karşı tuzak kurarlar. Bilmezler ki kurdukları her tuzak, ayaklarına dola-

nacak ve onları mukadder akıbetlerine doğru sürükleyip götürecektir:

“Gerçek şu ki, onlar hileli-düzenler kurdular. Oysa onların düzenleri, dağları yerlerinden oynatacak da olsa, Allah katında onlara hazırlanmış bir tuzak, bir düzen vardır.” (14/46)

İşte BOP böyle bir tuzaktır. ■

Kaynaklar

1. R. Nicholas Burns (NATO Konseyi Daimi Üyesi) Yeni Nato Ve Büyük Ortadoğu 24 Ekim, 2003
2. Naumann K., NATO Yeni Karar Zamanı, *NATO Review*, Yaz 2002, S:1-6
3. Huntington S., *Medeniyetler Çatışması*, Vadi Yayınları, Ankara, 1997.
4. Canoğlu, Y., 'Küresel Derin Devletin Düşük Yoğunluklu Savaşı', *Umran*, Ekim 2001, S:18-26
5. Foster, J.B., 'Emperyalizmin Yeni Çağı', *Cosmo Politik*, Sayı:6, Sonbahar 2003, S: 12-22
7. Brzezinski, Z., *Büyük Satranç Tahtası*, Sabah Yayınları, İstanbul, 1997, S: VI, 38
8. Törüner Y., *Büyük Ortadoğu Projesi*, *Milliyet Gazetesi*, 26.02.2004
9. Brzezinski, Z., *Büyük Satranç Tahtası*, Sabah Yayınları, İstanbul, 1997, S: 51
10. Buze Ö., 'Büyük Ortadoğu Projesi ve Yeni NATO', *Teori*, İstanbul, Mayıs 2004, S:3-19
11. 'Büyük Ortadoğu Girişimi' Taslak Metni, *Kudüs Dergisi*, El Hayat Gazetesinden Çeviri; Kış 2004, Sayı 4 S: 112-121
12. Yost D.S., 'ABD Güvenlik Stratejileri', *NATO Review*, Kış 2003, S:1-8
13. Karagül, İ. Chavez, Gizemli Uçak, BOP: Petrol, Senaryo, ortak Kader, *Yeni şafak*, 11.03.2004
14. Tuşalp E., *Zehir Yüklü Bulutlar*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1989
15. Chomsky N., *ABD Terörü- Terörizmin Kültürü*, Pınar Yayınları, İstanbul, 1991
16. Canoğlu, y., 21. Yüzyıl Haçlı Savaşlarında yeni Bir Tuzak: İlimli İslam Cumhuriyeti, *Umran Dergisi*, Sayı:117, 2004, S:15-25
17. Türkmen İ., Ortadoğu Vizyonları, *Hürriyet*, 28.02.2004
18. Bilici, A., Amerika Ortadoğu'ya Demokrasi Getirir mi?(2), *Zaman Gazetesi*, 25.02.2004
19. Foster J.B. 'Emperyal Amerika ve Savaş', *Cosmo Politik*, Sayı:6, Sonbahar 2003, S: 39-45
20. NATO Strateji Belgeleri, *Umran Dergisi*, Ağustos 1999
21. Canoğlu, Y., 'Sürekli Bürokratik Post Modern Darbeler Dönemi', *Umran Dergisi*, Sayı:102, S:31-43
22. Brzezinski, Z., 'Hegemonic Quicksand', *The National Interest-Winter 2003/04* 5 P: 1-15
23. Doğru N., *Sabah Gazetesi*, 2.2.2003
24. Yavuz K., *Büyük Ortadoğu ve ABD*, *Akşam Gazetesi*, 10.03.2004
25. Findley P., *ABD'de İsrail Lobisi*, Pınar Yayınları, İstanbul, 1994
26. Kömürçü G., Yahudi- Katolik Savaşımı?!, *Akşam Gazetesi*, 27.02.2004

KÜRESEL GÜÇLERİN YENİ OYUNLARI

MEHMET ÖZAY

Büyük Ortadoğu

Amerika Birleşik Devletleri, herhangi bir muhalif yaşam tarzına tahammül edemediği bir ruh hali içerisinde, özellikle

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla çatışması gereken bir unsur olarak İslam toplumlarını evrime tabi tutma girişimini gündeme getirmiştir.

Amerika'nın, halkı müslüman olan ülkeleri ideolojik bir üst çatı altında toplama hayalinin geçmişte plânlandığı ortaya çıktı. Adına "Büyük Ortadoğu Projesi" (Greater Middle East) denilen bu plânın eyleme geçirilmesinde aranan uygun ortamlar birer birer zuhur ettiğine göre artık bu konuda ikna edilmesi gereken sadece müslüman halk kitleleri kalmıştır. Kendilerini 'ılımlı İslam' bayrağı altındakilerin, görüşlerini müslüman halka benimsetmede kullandıkları argüman ise uluslararası nizam, çağdaş Batılı değerler vb. olmakta, ancak İslam düşüncesinden de bu mentaliteyi destekleyecek görüşleri bulup çıkarma maharetini sergilemektedirler. İslam coğrafyasında halka önderlik ettiği görülen kişi ve gruplar dünya'da ezilen ve mağdur edilen halkların, grupların ve bireylerin sözcüsü olmaya hazır ve nazır bir İslam birliği yerine, Batılı kapitalist sistemin isteklerine uygun bir şekilde hareket eden bir politikayı tercih etmektedirler.

Amerika'nın İslam coğrafyasına yönelik söz konusu bu politikasına karşı, Fransa'nın da Amerika'ya karşı, geçmişten gelen muhalifliğinin bir

ifadesi ve uzantısı olarak Ortadoğu'yla ilgili bir projesi olduğu ortaya çıkmıştır. Fransa'nın da benzer tabiri kullanarak (Great Middle East) ortaya koyduğu bu projeye destek verdiğini açıklayan Mısır Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'in bu yaklaşımı İslam toplumlarının kendi aralarında ortak hareket etmeme yönündeki istikrarsızlıklarını Batı'nın temelde aynı, ancak özelde farklı politikalarına teşne olarak izale etmeye çalıştıklarının bir göstergesidir.

Amerika'nın Fas'tan Pakistan'a kadar uzanan coğrafi bölgeyi içine alan Büyük Ortadoğu Projesi'ne karşı çıkış Hüsnü Mübarek'in Fransa gezisinde ortaya çıktı. Fransa'nın, Irak İşgali karşısında Amerika'yla arasında beliren görüş ayrılıklarını pekiştirecek bir yaklaşım bu sefer özelde Ortadoğu'nun, genelde hemen hemen neredeyse bütün bir İslam coğrafyasının şekillendirilmesinde görülmektedir. Mübarek, kendilerine ve bölgeye dayatılacak herhangi bir siyasal yaptırımını benimsemediklerini, aksine aktif katılım esasına dayalı bir gelişmeye taraftar olduklarını ifade ederek Fransa'nın Büyük Ortadoğu Projesine (Great Middle East) destek verdiğini açıkladı.

Mısır Devlet Başkanı H. Mübarek ABD'nin ortaya attığı BOP projesine karşı çıkarken yaklaşık çeyrek asırdır yönetimde olduğu Mısır'daki hakimiyetini kaybetme korkusuyla davrandığını söylemek de mümkün. Çünkü böylesi bir durumda, Mübarek'in Cezayir örneği bağlamından yola çıkarak, "islamcılar" işbaşına gelme riski taşıdığını dile getirmektedir. Bu nedenle öncelikle böyle-

si bir riski ortaya çıkmasını engelleyecek Filistin-İsrail gerginliğini ortadan kaldırılmasını bir ön koşul olarak gündeme getirmektedir. Mübarek, ayrıca her ne kadar seçim görüntüsü altında ülkesinde yönetimi elinde tutar gözüke de, mevcut durumun ne tür bir demokratik yapı arz ettiği kuşkuludur. ABD'nin 'demokrasi baskısı' bir anlamda sessiz, ancak kızgın çoğunluğun işine yarayacağı endişesiyle Fransa'yla birlikte hareket etmektedir.

Uzun erimli bir proje olarak ortaya atılan ve gerçekleştirilmesinin yarım yüzyıl alacağı plânlanan Amerika'nın söz konusu bu projesi ile bütün bir İslam coğrafyasında köklü toplumsal dönüşümlerin hesabı yapılmaktadır. Bu dönüşümler salt dini algılayışı değil, siyasal, ekonomik, kültürel ve toplumsal reformları da içermektedir. Batılı politika yapıcılar, kapitalist sistemin uzmanlarıyla ortaklaşa giriştikleri plânlamalarda, hem kendilerine engel olmayacak bir kitle yaratmayı hem de bu kitlenin kendi sistemlerine bile isteye razı olacakları ve katılacakları bir toplumsal atmosfer inşa etmeyi hedeflemektedirler. Bunun göstergelerinden biri de söz konusu projenin önce 'think-tank' kuruluşları marifetiyle kamuoyuna tanıtılması ve söz konusu ülkelerdeki 'ılımlı İslam' görüşüne teşne kişi ve grupların onayıyla gündeme getirilmesinin ardından asıl politik görüşün İstanbul'daki NATO Zirvesi'nin yanı sıra, Haziran ayındaki G-8'ler toplantısında gündeme getirilmesi beklenmektedir.

Dışarıdan dayatılan politikalarla müslüman halkların gündeminin ve özellikle de İslam inancına dair yorumların ve uygulamaların belirlenmesine yönelik böylesi bir yaptırım varsayıldığı gibi demokratik ideallerle de örtüşmemektedir.

Görünen o ki, aralarında hakiki bir birliktelikten yoksun halkı müslüman olan devletler ya Amerika'nın ya da temelde benzer emeller doğrultusunda hareket eden Avrupa eksenli oluşumların görüşlerini paylaşmak zorunluluğunda içindedirler.

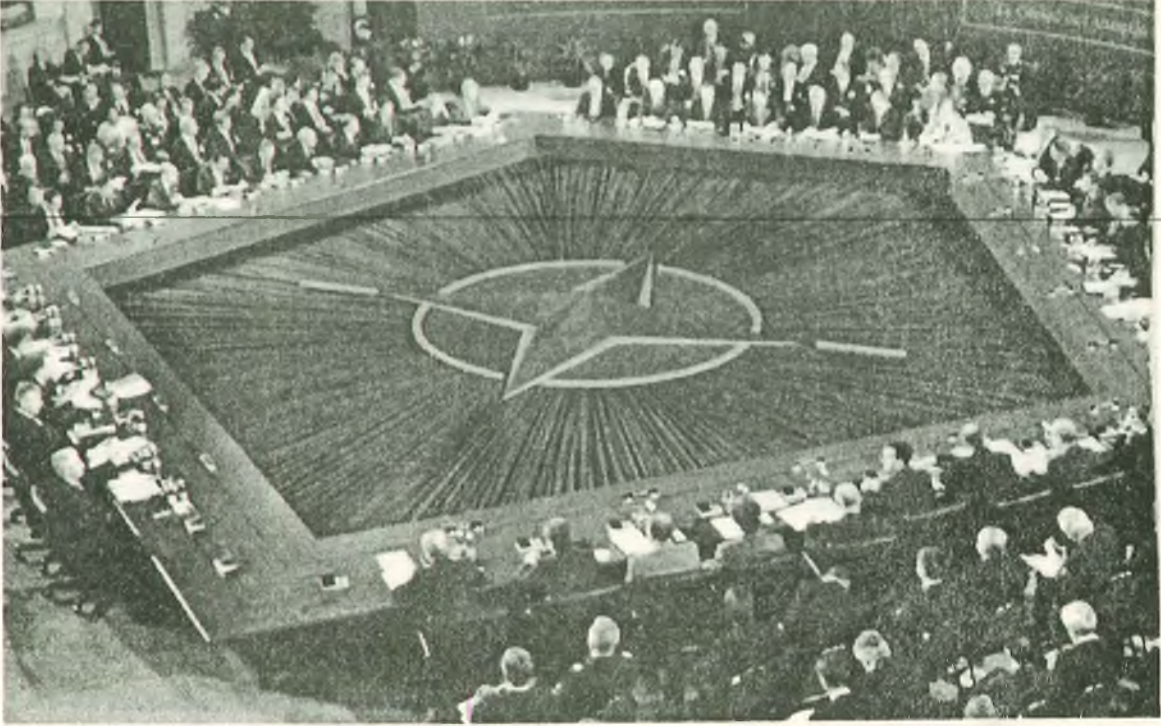
Türkiye'nin Rolü

ABD'li yetkililerin Ortadoğu başta olmak üzere, bütün bir İslam coğrafyasında gerçekleştirilmesini arzu ettikleri, daha doğrusu dayattıkları sözde demokratik yapının öncüsü olarak Türkiye ve Mı-

sır'ı görmektedirler. Söz konusu bu ülkelere biçilen yönlendiriciliğin ve modellüğün temeli ise Batılılaşmaya endeksli bir yakın dönem tecrübesine sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. Ayrıca bu iki ülke Batı'nın nezdinde ılımlı toplum yapılarına sahip olmaları, eğitilmiş elitlerinin varlığı, güçlü milliyetçi kimlikleri ve uzun sayılabilecek seküler yönetim yapıları birer avantaj olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye, Batılı yönetimler tarafından XX. yüzyıl boyunca sekülerliğini pekiştirmiş, bir yandan da sekülerlikle uyumlu bir İslam anlayışını ortaya koyabilmede başarılı olmuş bir ülke olarak tanınmaktadır. Bu bağlamda, Batılılar açısından Türkiye'nin halkı müslüman olan uluslara 'model' olarak sunulmasından daha doğal bir şey olamaz. Yukarıda ifade edildiği üzere, Amerika'nın bölge ülkeleri için biçtiği politikadaki dört temel unsurun Türkiye'de hangi şartlarda gerçekleştirildiği ve nihayetinde başarılı olup olmadığı konusu göz ardı edilmektedir. Demokratik ortamının askeri darbelerle kesintiye uğratılmasının gelenek haline geldiği, ekonomisinin kapitalist borç tuzakı IMF yönetiminde olduğu, ülkenin gelişiminin temel unsuru olan üretim ve yatırımların sağlıksız bir yapı sergilediği, toplumsal yaşamın kalitesinin sorunlu olduğu Türkiye'nin hangi yönüyle örneklik taşıdığını sorgulamamızı gerektirmektedir.

Batı'nın özellikle de Amerika'nın Türkiye'yi istese de istemese de yanında görme zorunluluğu Türkiye'nin 1951'de NATO'ya başvurusuyla başlamakla birlikte, zamanla Soğuk Savaş'ın bir uzantısı olarak Doğu Akdeniz'in güvenliği ve İslam Dünyasına öncü rolü nedeniyle kamufle edilmesi gereken bir ülke olmasından kaynaklanmaktadır. Tezkere krizinden sonra da ortaya çıktığı gibi, beklentilerin aksine Türkiye ve ABD ilişkilerinin dondurulması bir yana geliştirilmesine yönelik çabalarda gelişme kaydedilmiştir. Bu bağlamda Amerika'nın AB nezdinde Türkiye'yi destekleyici konumu dikkati çekmektedir. Acaba Amerika'nın Türkiye'yi bu şekilde algılamasındaki temel neden nedir diye sordüğümüzde yukarıda zikrettiğimiz iki şıktan artık birincisinin sona ermesiyle birlikte öne çıkan hususun İslam Dünyasındaki alternatif söylemin egemenlik yarışında ilerlemesini Türkiye'yi de sarmasını engellemektir. İslam Dünyası rotasını belirlemede bir 'kaptan'a duyduğu ihtiyacı

henüz giderememiş olması, tarihi gerçekler bağlamında bu rolün Türkiye'ye atfedilmesi Batılı ülkeler bağlamında Türkiye'nin çevresinin kuşatılmasını gerekli kılmaktadır. 'Seküler dünya düzenini' kurmada başarılı olmuş kabul edilen Türkiye bu özelliğini halkı müslüman olan diğer ülkelere ihraç etme konusunda da teşvik edilmektedir. Günümüzde Türkiye'ye biçilen rolün bu ekseninde görülmesi gerekmektedir. Rotası belirlenmemiş ülkelerin nereye doğru seyredeceği belirsizliğini devam ettirecektir. Bu ülkeleri birleştirmek amacıyla ortaya çıkmış, ancak primitif gelişmelerin ötesinde ne kendi ülkelerinde ne de uluslararası arenada söz getirecek bir gelişmeye imza atabilmiş İslam Ülkeleri Teşkilatı ve benzeri birlikteliklerin beklediği bu öncü ülkedir. Amerika'nın ve AB'nin politikalarının eksenini bu öncü ülkenin Türkiye olduğu ve bu ülkenin bir şekilde bu yarışta yönünün şaşırtılması gerekmektedir.

Büyük Ortadoğu Plânları

Ortadoğu özelinde aslında bütün bir İslam coğrafyasına şekil verme sürecine dair aktif politika Bush'un güvenlik danışmanı C. Rice'in yaklaşık dört ay önce ABD büyükelçilerine verdiği komutla harekete geçirilmiş durumda. Konunun Haziran

ayında yapılacak NATO İstanbul Zirvesi ile G-8'ler toplantısında ana hatlarının oluşturulması bekleniyor. Bu zirve sonunda çeşitli Arap ülkelerinin de içinde yer alacağı bir forum beklentisi söz konusu. Geçtiğimiz dönemde Azerbaycan ve Gürcistan'da yaşanan yönetim değişiklikleri Amerika'nın Ortadoğu'da da nasıl bir yönetim oyununa hazırlandığının ipuçlarını vermektedir. Büyükelçilerin görev alanlarına giren hükümet değiştirmeye yönelik eylemleri ve gelişmeleri tetikleme ve çeşitli kuruluşların bu hareketlerin mali yükümlülüğünü üzerlerine almaları İslam coğrafyasında halk egemenliğine dayalı bir siyasal ortamdan ziyade, belirlenmiş kişi ve grupların bir takım oyunlarla ön plâna çıkarılmaları beklenebilir. Bush'a atfen kullanılan "seçilmiş diktatör" oyununda yandaşlar arama çabası olarak gösterilebilecek bu gelişmede müslümanların nasıl bir rol alacakları merak konusu olmaya devam ediyor.

ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik projesinde kullandığı demokrasi argümanı, Kaddafi'ye karşı hem T. Blair hem de G. Bush tarafından gösterilen ilgi ve alâka ile çeliştiği ortadadır. Amerika'nın ve genelde Batı'nın ikiyüzlülüğünün bir ifadesi olarak okunması gereken bu gelişme ile önceliğin zannedildiği gibi bölge halkının istikrarı ve refahı değil, gelişmelere ve çıkarlara uygun politi-

kalar üretmek ve piyasaya sürmekten ibarettir. Amerika istediği zaman kiminle masaya oturacağına demokrasinin kurallarına değil, kendi stratejik hedefleri ve amaçları doğrultusunda karar vermektedir. Bölge ülkelerinin bu oyuna sık sık geldiği yirminci yüzyıl tecrübesi ortadayken bir kez daha bu sefer bütün bir bölgeyi eş zamanlı kuşatıcı bir yönlendirme karşısında uyanık olunmalıdır.

NATO'nun Doğu Gündemi

Tarihte yüzyılları belirleyen büyük değişim anlarıdır. XX. yüzyılı sona erdiren de işte böylesi önemli bir gelişme olan Doğu Bloku'nun 1989 yılında varlığına son ver(il)miş olmasıdır. NATO'nun 1989 sonrası gelişmelerle rakipsiz kalmasıyla işlevini yitirdiği görüşü hakim olmaya başlayınca bu devasa askeri gücü ve bunun getirmiş olduğu egemenliği bırakmayı arzu etmeyen Batı kendine rakip olabilecek alternatifler arasından birini ön plana çıkarmak suretiyle NATO'nun varlığını yeni bir boyuta taşıma gereği duydu. NATO Avrupa Komutanı General Joseph W. Ralston'un ifade ettiği üzere düşmansız bir NATO varlık nedenini yitirmiş bir birlik olacaktı.

NATO'da yaşanan dönüşümü ve yeniden biçimlenişi belirleyen iki unsurdan birincisi yukarıda bahsedilen Doğu Bloku'nun çöküşü, ikincisi ise 11 Eylül saldırılarıdır. Özellikle 11 Eylül saldırıları ile ABD'nin düşman tesis etmede histerik bir gelişme gösterdiği ortaya çıkmıştır. Öyle ki, başta Amerika'nın kendi içinden olmak üzere dünyanın hemen hemen her yerinde söz konusu güvenlik

gerekçeleriyle dünyanın küresel bir hapishane ve gözetim evine dönüştürülmesine tepkiler ortaya çıkmıştır.

Bu gelişmeler Kapitalist Batı'nın çıkarlarını korumaya adanmış askeri birliktelik olan NATO 'adaptasyon' ve 'değişim' geçirme zorunda kaldı. Ekonomik ve askeri olarak 'ortada' kalmış olan Doğu Bloku'nun küçük ve orta

büyüklerdeki devletlerini hem kapitalist sisteme eklemlenmede hem de tarihsel gelişiminin gösterdiği gibi istenilmeyen sonuçların önünü alma adına kendi bünyesine 'eklemlenme' eylemine girişmiştir. NATO'nun değişimi coğrafi olarak öncelikle doğu'ya kaydırıldığı görülmektedir.

Geçen on beş yıllık sürede doğu Avrupa çapındaki üyelik planlamalarının dönüm noktasının 2002 yılının Kasım ayında gerçekleştirilen Prag Zirvesi olduğu görülmektedir. Her ne kadar AB'nin işine yarıyormuş gibi gözükse de Prag Zirvesiyle NATO'ya eklemlenen Bulgaristan, Estonya, Latvia, Litvanya, Romanya, Slovakya ve Slovenya NATO'nun öncelikle güvenlik esaslı bir kuruluş olmasından ötürü ABD'nin yörüngesinde oluşturulan yeni uydu devletler olarak görülmesi gerekir.

Tam da bu noktada akla şöylesi bir soru gelmektedir: Varşova Paktının sona ermesiyle öncelikli tehdidinden kurtulmuş olan Kapitalist Batı acaba bünyesine kattığı söz konusu Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin ordularını modernleştirmek suretiyle kime karşı hazırlık yapmaktadır? AB gibi ekonomik ve siyasi birliktelik içerisinde de yer alan veya alacak olan söz konusu ülkeler nasıl bir askeri tehditle yüz yüzedirler ki, Amerika'nın önderliğinde silahlanmaktadırlar?

Kapitalist Batının söz konusu bu adaptasyon ve değişim sürecinde göz önüne aldığı siyasal, ekonomik ve askeri olmak üzere üç temel olgu vardır. Kapitalist Batı, Sovyet tehdidini bertaraf ettikten sonra, mücadele edebileceği bir rakip olarak halkı müslüman olan ülkeleri seçmiştir. Bu ülkelerin

değişik coğrafyalarda yer alması, Batılı askeri odakların hakimiyetinin tesisinde de -her ne kadar teknolojik savaşın gündeme geldiği söylene de- büyük ölçekli ordulara ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Batı'nın kapitalist öncü devletleri tıpkı Ortaçağ'ın paralı askerleri gibi kendileri adına savaşacak 'paralı ülkeler' tutmaktadırlar. Böylece bir taşla birkaç kuşu birden ele geçirme hedefi güden öncü kapitalist ülkeler bir yandan güvenliklerini sağlamada başka ülke insanlarını satın alırken, bir yandan da aynı askerlerin çocuklarını kapitalist sisteme eklemleme çabasından geri durmamaktadırlar.

Bununla birlikte, Amerika'nın Orta ve Doğu Avrupa'ya konuşlanma plânının ardında, Kafkasya, Orta Asya ve Orta Doğu'yu kuşatma altına alabileceği yeni üsler peşinde olmasının payı son derece büyüktür.

Prag Sonrası Gelişmeler

Prag Zirvesi, NATO'nun 1989 sonrası dünya siyasetindeki hedeflerinin gerçekleştirilmesi konusunda önemli bir aşamayı daha sonlandırdığı anlamına gelmektedir. Söz konusu tarihi dönüşümle birlikte ortaya konan hedeflerin, yani Almanya'nın birleşmesi, Orta ve Doğu Avrupa'nın birliğe entegrasyonu, Rusya ile Avrupa arasındaki ortaklık anlaşmaları ve Balkanlar'da sağlanan görece istikrar ortamı bağlamında gerçekleştirildiği görülüyor.

NATO'nun genişleme stratejisinde yer alan kimi ülkelerin askeri yardımları görece küçük ölçekli olsa da, bu genişlemeyle oluşacak siyasal ortama önemli bir katkısı söz konusudur. NATO'nun yeni üye ülkelerle hem Avrupa'nın savunma sınırlarını olduğunca doğuya kaydırması hem Amerika'nın NATO'ya ayırdığı savunma harcamalarında tasarrufa yol açacak hem de başta Amerika olmak üzere diğer önde gelen NATO kurucu üyelerinin asker ihtiyacını karşılayacak insan gücünü tedarik etmesi söz konusudur. Bu duruma yakın geçmişte bir örnek olarak Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyetinin katılımıyla ABD'nin NATO içindeki sivil bütçesinin %23.3'den %22.5'e, askeri bütçesinin ise %28'den %26.2'ye düştüğünü görmekteyiz.

NATO'nun geleceğe yönelik projeksiyonunu

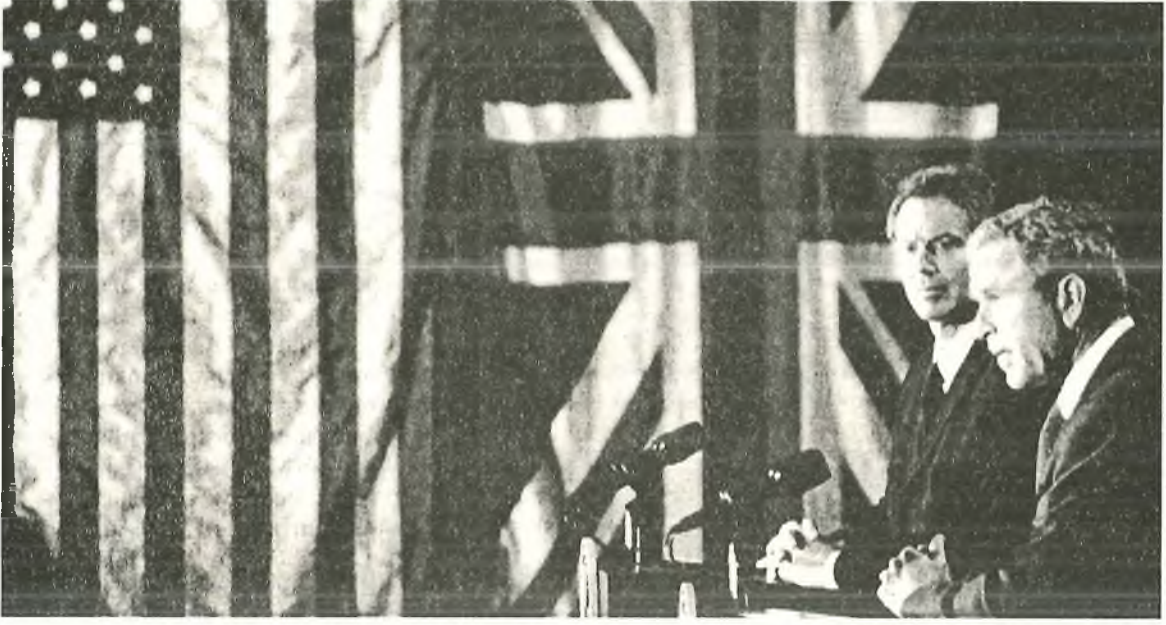
belirlemesinde önemli bir yere sahip olan Prag Zirvesiyle, üyeliğe dahil edilen ülkelerle doğuya doğru genişlemede bir adım daha atılmıştır. Artık Doğu Avrupa'nın da siyasal ve askeri sınırlar içine dahil edilmesi bir başka evrenin gelişiminin habercisi olmaktadır. Bu dönemde Kafkasya ve Orta Asya ülkelerine yönelik politikalar ağırlıklı olacaktır.

ABD'nin NATO şemsiyesi altında doğuya yönelmesindeki bir başka gerekçe de, 11 Eylül saldırılarından sorumlu tutulan bazı Asya ve Ortadoğu ülkelerini içeren ablukadır. Bu saldırılar neticesinde kendisine yeni bir tehdit alanı yaratmayı başarmış olan Amerika bunun sorumlularını ele geçirme bahanesiyle söz konusu bölge ülkelerine ve dolayısıyla halklarına rahat yüzü vermemek amacıyla siyasal ve askeri baskılarını artırmaktadır. İşte NATO'yu böylesi bir ortamda aktif rol üstlenen bir kurum olarak görmek gerekmektedir.

NATO'nun bu adaptasyon ve değişim evresinde, henüz dillendirilmese de zamanla, bölük pörçük bir duruş sergileyen Ortadoğu, Kafkaslar ve Kuzey Afrika'dan kimi ülkeleri de bünyesine kataracağını öngörmek zor olmayacaktır.

Nato Bağlamında Türk - Yunan İlişkileri

Amerika'nın ve dolayısıyla NATO'nun soğuk savaş döneminde Avrupa'nın güney ucundaki iki ülkesi arasındaki gergin ilişkilerin sona erdirilmekte olduğu bir süreç yaşanmaktadır. Bu sürecin bölge barışı için gerekli olan moral desteği sağlaması kadar, değişen stratejik ortamdan ABD'nin bu işten oldukça yararlanmaya çalışacağını yabana atılmaması gerekir. Aslında Türk-Yunan gerginliğinin sona erdirilmesinde iç aktörler kadar dış aktörlerin de uluslararası arenadaki oluşumlara koşut olarak etkide bulunmaları söz konusudur. Özellikle de NATO'nun yeni gelişmeler bağlamında yapısal değişikliği, bölgesel etkinlik alanını genişletme çabası doğrultusunda ilk etapta Balkanlar, Kafkasya, Ortadoğu ve uzun erimli bir vizyonla Orta Asya ve Kuzey Afrika üzerinde geliştirmeye çalışacağı politikalar ve hatta yönetim değişiklikleri söz konusudur. Bu bağlamda Türkiye ve Yunanistan'ın bölgede barışçı bir hava estirmeleri, aynı zamanda ABD'nin hesabına önemli bir faktör olmaya adaydır.

Annan Plânı çerçevesinde yürütülen müzakerelerde ve Türkiye-AB ilişkilerinde ABD'nin takındığı tutum bölgede AB'nin olası egemenliğini engellemeye yönelik olarak uygulanan stratejik bir öneme sahiptir. ABD, Türkiye'nin AB içinde kendi uzantısı olarak rol alması konusunda da aktif bir yaklaşım sergilediği bilinmektedir. Türk-Yunan gerginliğinin sonlandırılması özellikle Türkiye'nin sahip olduğu askeri gücünü güneye konuşlandırmasını kolaylaştıracaktır.

İki ülke arasındaki ilişkileri kadar, 1995'ten bu yana giderek artan bir şekilde İsrail'le olan ilişkilerin de bölgede kurulacak güç dengelerinde önemli yeri olacaktır. Doğu Akdeniz'i bir NATO ve Amerikan egemenliğine dönüştürme planlarının yavaş yavaş ortaya çıktığını görmek mümkün. Bu bağlamda AB'ye kabul edilen bir Kıbrıs, petrol ve doğalgaz hatlarının sevkiyatında güvenliği sağlamaya yönelik olarak önemli bir işleve sahip olacak bölge ülkelerine müdahil olmada Amerika'nın bölgede askeri konuşlanmasında da önemli bir yer üstlenecektir.

Kıbrıs sorununda geline nokta hem AB için hem de bölgede uzun vadeli hesapları olan ABD için istenen ve arzulanan bir gelişmeydi. Ayrıca Türkiye'nin yaşadığı ekonomik sorunu atlatma konusunda da her iki cephenin -AB ve ABD- teşviklerini eksik etmemeleri gene bu politika çerçevesinde ele alınmalıdır.

Kuzey - Güney Gerilimi Çerçevesinde NATO'nun İşlevi

Küreselleşme tartışmalarının yoğun olarak tartışıldığı dönemde özellikle endüstrileşmiş, gelişmiş kuzey ülkeleri karşısında az gelişmiş, gelişmemiş güney ülkeleri arasındaki tezata dikkat çekilerek, Sovyet Bloğunun çöküşüyle artık bu ekonomik uçurumun ortadan kaldırılacağı hayali kuruluyordu. Ancak ulus devletlerin de bu süreçte yavaş yavaş etkinlik alanlarını hem ülke içinde hem de uluslar arası arenada çokuluslu şirketlere devretmesiyle söz konusu uçurumun aşılması bir yana, kimi gelişmiş ülkelerin içinde de ortaya çıkan gelir dağılımındaki eşitsizlikleri tartışmalara eklenmiştir.

NATO özellikle, Amerika'nın marifetiyle, 11 Eylül'ü bahane ederek uluslararası arenada güvenlik unsurunu ön plâna taşıyarak ister istemez yukarıda ifade edilen kuzey-güney gerilimine bir de askeri boyutu eklemiş oldu. Kuzey'i temsil eden ülkeler NATO güvenlik şemsiyesi adı altındaki örgütlenmeleriyle Vancouver'dan Asya'nın Pasifik kıyılarına değin uzanan bir coğrafyayı bünyesine katma plânlarında yol almaktadır. İçerisinde İslam coğrafyasının da bulunduğu ve genelde güney olarak telaffuz edilen coğrafyanın bütününde ise bu güce benzer şekilde yanıt verebilecek ne bir birliktelik ne de maddi imkan söz konusudur. Güneyin bu pozisyonunun farkında olan Batı ve özel-

likle de Amerika, güneyden gelebilecek tek ve güçlü alternatif yaklaşım olan İslam'ı ve müslümanları kendi güdümündeki bir yapıya zorlamaktadır. Yaşanan sürece bakıldığında, bunun araçlarını bulma konusunda ise zorlandığı söylenemez.

Batı'nın Güvenlik Kaygılarının Nedeni

Terörist saldırıların önünü almak amacıyla Bush ve ekibinin savunma politikalarının temelini oluşturan önleyici savaş mekanizmasının kökeni yirmi yıl öncesine dayanmaktadır. Zamanın Devlet Bakanı George Schultz'un dile getirdiği ve pasif karşılık yerine, aktif yönelimi amaçlayan bu kavram terörist eylemlerin başlamadan bitirilmesi hedeflenmektedir. Terörist saldırılar karşısında nasıl bir politika izleneceği konusundaki muğlaklığın **Hamlet metaforuyla** özdeşleştirilen belirsizlikleri gidermeye yönelik bir siyasi yönelim olan önleyici savaş karşı saldırıyı hedeflemektedir.

Günümüz Amerikan hükümetini oluşturan yeni muhafazakarların yaklaşımıyla temsil edilen bu politik duruşun karşısında, gene bugünkü Amerikan Dış İşleri Bakanı Colin Powell'in bir prototipi olan Savunma Bakanı Caspar Weinberger ise önleyici savaşın belirsizlikleri ve olası başarısızlıklarını öncelleyerek daha makul politikalar izlenmesi yönündeki görüşünü dile getirmişti.

Afganistan'la başlayan ve Irak'la devam eden önleyici savaş senaryosunun ardında bir başka güç olarak enerji endüstrisinin bulunduğu ortaya çıkmıştır. Amerika'da 11 Eylül'le ilgili kurulan araştırma komisyonunda Afganistan'da yürütülen savaşın bölgedeki petrol ve doğal gaz boru hatlarının güvenliğini sağlamanın ötesinde bir anlamı olmadığı yanı sıra, Irak'a saldırıda temel bir argüman olan kitle imha silahlarının varlığı da zamanla ortaya çıktığı gibi, savaşın temel nedeni değil, kitleleri yanıltmaya yönelik kullanılan bir araçtı. Zengin petrol rezervlerinin varlığının yanı sıra, bölgede oluşabilecek bir İslam halkları güç birlikteliğinin ve bu minvalde hükümetler arası ortak hareket edilmesinin önünü almaya yönelik bir çabanın ürünü olarak gözükmektedir.

Önleyici savaş senaryosunun dünya kamuoyuna tanıttığı bir kavram da G. W. Bush'a atfedilen 'seçilmiş diktatör' olmuştur. Dick Cheney'in araştırma komisyonuna yaptığı açıklamanın da

ortaya koyduğu gibi seçilmiş olan bir başkan istediğini yapabilir ve ne Kongre'yi ne de Amerikan kamuoyunu bilgilendirmek zorundadır.

Hangi Güvenlik?

Batı'nın güvenlik olgusu temelde kurduğu teknolojinin egemenliğindeki yaşam standardının devamına dayanmaktadır. Bu durumu, sokaktaki vatandaşın sahip olduğu elde edilebilir maddi olanakların devamına kadar indirgemek mümkündür. Kullanılan teknolojik ürünlerin sürekliliğinin bağlı olduğu hammaddelerin temini Batı'nın dünyadaki güvenliğini sağlamaya yönelik atraksiyonlarının temelini oluşturmaktadır. Bunların başında da elbette ki petrol gelmektedir.

Batı'nın enerji kaynaklarının ağırlıklı olarak bağımlı bulunduğu İran Körfezi vazgeçilemez bir güç savaşının odağını oluşturmaktadır. Klasik coğrafi sınırların tespitiinde yeşil hilal olarak adlandırılan kuşak sadece sahip olduğu petrol, doğal gaz vb. yer altı zenginliklerinden dolayı değil, bu kuşağın sahip olduğu dünya görüşünün kendine dönüp hakim bir egemen yapı tesis etme olasılığı da siyasal baskılara konu olmaktadır.

İran Körfezi dünya petrolünün %60'ını barındırırken, küresel petrol ticaretinin de %30'unun kaynağını oluşturmaktadır. Amerika'nın önderliğinde sergilenen saldırgan politikaların gelişmiş batı dünyasının, yani bir anlamda Kuzey'in önde gelen temsilcilerinin önümüzdeki yirmi yıllık dönemde ihtiyaç duyacakları hammadde ihtiyacının artış gösterecek olması yatmaktadır. Bunu anlayabilmek için kısa vadeli geçmişe göz atmamız bu olguyu anlamamızı kolaylaştıracaktır. Kuzey Amerika'nın petrol ihtiyacını gidermek amacıyla söz konusu bölgeden 1995 yılında %8 olan tüketimi %14'e çıkacak, Avrupa'nın payı ise yaklaşık beş yıl öncesinde %25 olan tüketimi ise %35'e çıkacaktır. Batıyı bir bütün olarak değerlendirmek mümkün olmadığı gibi, zaman zaman Avrupa Birliği ve Birleşik Devletler arasında ortaya çıkan görüş ayrılığı ve siyasal açılımlardaki anlaşmazlıkların bir bölümünü söz konusu bölgeden elde edilecek hammadde tedariki oluşturmaktadır. ■

TÜRKİYE KANAT MERKEZİ Mİ OLUYOR? NATO YEŞİL KUŞAK'TA

MUSTAFA ÖZCAN

NATO kurulalı tam 55 yıl oldu. Soğuk Savaş döneminin bitmesi ve karşılığı Varşova Paktı'nın havlu atmasından sonra miadını doldurdu. Misyonu da bitmişti. Ancak bünye olarak

ayakta tutulmaya devam edildi. Mevcudu devam eden varlığına anlam katabilmek için şimdi yeni bir misyona ve tanıma ihtiyacı var. NATO'nun bu kabuk değiştirme devresiyle alakalı olarak Nicholas Burns'un Prag'da 2003 sonlarında yaptığı **'Yeni NATO ve Büyük Ortadoğu'** adlı konuşmasında buna dair ipuçları var. Konuşmasının bir yerinde şöyle diyor: *"Soğuk savaş döneminde gerçekleştirdiği başarılarından ötürü eski NATO'yu şerefli bir emekliliğe sevkettik; fakat şu an çok farklı tehditler karşısında çok farklı bir zaman dilimi için yeni bir NATO inşa etmeliyiz..."* İstihale sancıları geçiren NATO'ya değişen şartlar muvacehesinde yeni bir tanım getirmek ve bu tanıma uygun olarak yeni bir görev alanı belirlemek gerekiyordu. Şartlar değiştiğinden NATO artık geleneksel görev alanında faaliyet gösteremezdi. Bununla alakalı olarak Burns şunları söylemektedir: *"Hem kavramsal eğilimimizle hem de askeri gücümüzle doğuya ve güneye inmek ve mevzilenmek zorundayız. NATO'nun geleceğinin doğuda ve güneyde olduğunu inanıyoruz. Bu da Büyük Ortadoğu'dur..."*

Bu tespitlerden de anlaşıldığı gibi NATO'nun hayatiyeti için BOP gibi bir projeye ihtiyaç var. NATO'nun canlandırılmasında ve yeniden yapılandırılmasında BOP yeni bir hareket alanı ve kilometre taşı. İstanbul da yeni bir dönüm noktası.

NATO ve İslam Tehdidi!

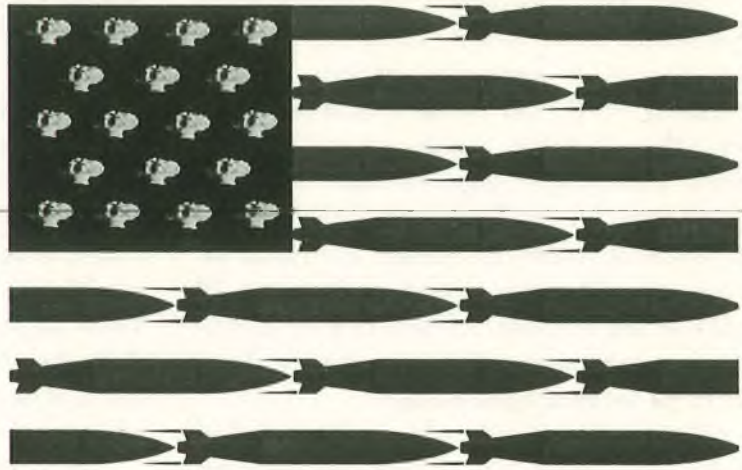
NATO eski Genel Sekreteri Willy Cleas'dan, Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanı James Jones'a kadar, 10 yıllık bir zaman süresi içinde NATO'nun gündeminde, İslam tehdidine karşı konuşlanması var. 1994-95 yıllarında NATO Genel Sekreterliği yapan Belçikalı politikacı Willy Cleas Soğuk Savaş döneminin bitmesinden sonra yeni tanım arayışları çerçevesinde yeşil tehlikenin en az kızıl tehlike kadar büyük olduğunu ve bunun asla hafife alınmaması gerektiğini söylemişti. Thatcher da soğuk savaşın bitiminden sonra benzeri şeyler söylemiş ve NATO'nun düşman rengi yeşile bürünmeye başlamıştı. Cleas'dan sonra NATO'nun genişleme stratejisi çerçevesinde konuşan NATO Avrupa Müttefik Kuvvetler Komutanı Orgeneral James Jones Eylül 2003 tarihinde, **"ittifakın stratejik önceliğinin Doğu Avrupa'dan Ortadoğu ve Afrika'ya kaydığı"**nı söyledi.

Soğuk Savaş sonrası yeniden yapılandırılan ittifak, Avrupa ve Amerika'yı tehditlerden koruma doktrininin vazgeçerek doğrudan askeri müdahalelere ve Yeni Dünya Düzeninin jandarmalığına yöneldi. "Savunma"yı esas alan askeri ittifak rolünü terkedip, barışı koruma namına "saldırgan", "yayılmacı" ve aynı zamanda siyasi bir blok haline dönüştü. Jones'un sözleri on yıl önce başlayan sürecin yeni aşamasına işaret ediyor: **"NATO'nun ilgi açısından ağırlık merkezi son 50 yıldır Doğu Avrupa idi. Şimdi bu ağırlık merkezinin Ortadoğu'ya kaydığını söylemek yanlış olmaz. NATO,**

şimdi, bu kaymanın getireceği tehditleri karşılayacak şekilde organize olma-ya yöneldi. Amerikan birliklerinin konuşlandırılması bu stratejiyi destekleyecek şekilde düzenlenecek. Sadece ittifak açısından değil, ABD açısından da yeni bir öncelik ortaya çıkıyor: O da Afrika.”

Sovyet sonrası ABD'nin stratejik çıkarları Kafkaslar, Orta Asya, Balkanlar ve Doğu Akdeniz üzerinde yoğunlaşmıştı. NATO da “genişleme perspektifi”ni bu çıkarlar doğrultusunda belirledi. Balkanlar’a müdahale, Ukrayna ve Kafkaslar’a doğru genişleme, bu bölgeler ile Orta Asya’ya yönelik “Barış İçin Ortaklık” projesi tamamen ABD dış politika önceliklerine göre şekillendi. NATO’nun güneye ve Akdeniz’e doğru genişletilmesi ve yayılmasının nedenlerinden birisi de kimi zaman ‘uyanık dev / marifetli İslam’ olarak da nitelenen ‘İslam tehdidi’nin NATO tarafından kontrol altına alınması. Zira ABD bunu tek başına yapmakta zorlanıyor. ABD insiyatifinde devreye NATO bünyesinde yardımcı unsurların da girmesi gerekiyor. Zamanın NATO eski Genel Sekreteri Willy Cleas bu değişimi, “İslami fundamentalizm en az komünizm kadar tehlikeli. Lütfen bunu hafife almayın” cümleleriyle ifade etmişti. Jones’un açıklaması, o zaman başlayan savaşın daha da şiddetleneceğini haber veriyor. Sunday Times’ın, 10 Temmuz 1990’da, “*Varşova Paketi’nin ortadan kalkmasından sonra İslam tehdidi büyüyor. Bu yeni tehdit, Soğuk Savaş’tan çok farklı. Ancak Batı, komünizmi kuşattığı gibi İslam tehdidini kuşatmayı da öğrenecektir*” diye yazmıştı. Esasen ABD’nin geçmişte Irak ve İran’a karşı uyguladığı çifte kuşatma (dual containment) doktrini, BOP ile genelleştirilmiş oluyor.

Şimdi “fundamentalist İslam” adı altında İslam’ın siyasal, ekonomik, kültürel ve sosyal söylemlerine karşı açık bir savaş yürütülüyor. 90’larda NATO’nun güvenlik doktrininde yapılan değişiklik de bu savaşa paralel biçimde geliyor/genişliyor. Jones’un Ortadoğu ve Afrika’ya yönelik sözleri bu büyük savaşın içinde yeni bir aşamayı ifade ediyor. NATO İslam’ın kalpgâhına doğru ilerliyor.

NATO’nun Genişlemesi ve BOP’un Tarihçesi

NATO’nun genişleme ve yayılma tarihçesi eski olmasına rağmen BOP projesi henüz yeni. Fakat NATO’nun genişlemesiyle de, BOP projesiyle de varılmak istenen hedef aynı. İslam dünyası üzerinde kontrolü ebediyen pekiştirmek. Sözgelimi Bush’un 2003 yılı başlarında yapmış olduğu konuşmalarında BOP’a dair hiçbir veri ve işaret yoktur. Henüz milat olmamıştır. Ancak Bush 2003 yılı başlarında Ortadoğu ile alakalı olarak başka bir kavram ortaya atmıştı. Ortadoğu Serbest Ticaret Bölgesi. Bush’un bu projesinde 22 Arap ülkesine ilaveten İsrail ve ABD de yer almaktaydı. Bu proje içinde Türkiye, ne resmen ne de ismen vardı. Aslında bu proje Şimon Peres’in Yeni Ortadoğu veya **Büyük İsrail Projesine** Amerikan şapkası geçirilmesinden başka birşey değildir. BOP çerçevesinde Bush’un daha önce ortaya attığı serbest ticaret bölgesi projesi Ortadoğu’nun dünya ekonomik sistemine entegre edilmesi parantezine dönüşmüştür. Bush bu proje ile dünya sistemine yabancı olan ve ona göre kayıtdışı olan ticareti denetim altına almak istiyor. BOP’da ise Ortadoğu Serbest Mübadele Bölgesi’ne aday 24 ülkenin yanına Pakistan, Afganistan ve İran gibi ülkeler de ilave edilmiştir. İran’ı ilave etmeleri herhalde Saddam sonrası Irak’ı ilave ettikleri gibi bir anlamda olmalıdır. İran’ı ilave etmek rejim değişikliğine matuf bir kışkırtma olarak da nitelendirilebilir. Böylece BOP önceki proje gibi Arap bağlamıyla sınırlı olmaktan çıkarılmıştır.

Bush Güney Carolina'da 9/5/2003 tarihli konuşmasında serbest ticaret bölgesi projesiyle alakalı 10 yıllık bir süreçten bahsetmiştir. Nicholas Burns da NATO'nun **Büyük Ortadoğu**'ya veya **Yeşil Kuşak**'a girişi ve müdahalesinin 10 yıllık bir süreyi kapsayacağını öngörmektedir. Demek ki planlar aynı. Ve her iki plan da; NATO'nun genişlemesi ve serbest ticaret alanı, birbirlerini tamamlıyor ve bunların gerçekleştirilmesi için 10 yıllık bir süre öngörülüyor. Burns Prag'da tek kelimeyle şöyle konuşuyor: **"Sanırım, Prag gündemi ni 10 yıl boyunca uygulayacağız."**

Bush aynı konuşmada serbest mübadele bölgesiyle alakalı bölge ülkelerinden bazı reformlar beklediklerini dile getirmişti.¹ Bunlar yolsuzluklar ve terörle mücadele, mülkiyet hakkının masuniyeti ve yatırım ortamının iyileştirilmesi gibi hususlardı. Bu talepler, daha sonra daha büyük proje olan BOP'un ayakları haline gelmişlerdir.

NATO, Arkabahçenin Bekçisi

Bush'un sözkonusu konuşması Saddam sonrasında Filistin devletinin kurulması vaadini de içeriyordu. Onun demesine göre Saddam gidince herşey kolay olacaktı. Ama söylediklerinin üzerinden birbuçuk yıl geçmeden Şaron'un ısrarları sonucu kendi projesi olan **Yol Haritası**'ndan bile vazgeçti. Bu sefer de Arapları iyi kötü ikna etmiş ama İsrail'i ikna edememiş, aksine Şaron kendisini kendi planı doğrultusunda ikna etmişti. Güney Carolina'daki konuşmasında Thomas Friedman gibi gazetecilerin de telkinleriyle Şaron'dan Arapları aşışılammamasını da istiyordu. Ne ki, kendisi de bunları işgal sırasında ve sonrasında fazlasıyla Iraklılara reva görmekten çekinmeyecekti! Ele verir talkını kendi yutar salkımı misali. Bush işgalde Arapları arkasına alabilmek için ağızlarına bir parmak bal çalmıştı. Arkası yine gelmedi. Bu çerçevede BOP'u, 'ya tutarsa' kabilinden bir seçimlik yatırım olarak görenler de var. Ürdünlü yazar Fehd Fanik, serbest mübadele bölgesi projesinin aslında Ortadoğu'yu **ABD'nin arkahahçesi** haline getirme projesi olduğunu yazdı. Şimdi onun yerini alan BOP bu misyona namzet. NATO ise bu arkahahçenin bekçiliğini yapacak.

Aslında ekonomik olarak Ortadoğu ile ilişkilerde şanslı olan bir blok varsa o da ABD değil

Avrupa Birliği'dir. Zaten AB, Akdeniz Ortaklığı çerçevesinde güney ülkelere açılım sağlıyor. Yer yer rakip durumuna düşen NATO da bu yönde AB'ye özeniyor ve onu taklit ediyor. Bu meyanda Avrupa'nın şemsiyesi AB, Amerika'nın şemsiyesi ise NATO. İlginç bir şekilde dünyada iki blok yayılıyor ve devleşiyor. Bunlardan birisi miadı dolmuş ve kendisine yeni bir milat arayan NATO ki, son iki yılda 16 üyeden, önce, 19'a sonra da ilave 7 yeni üye birlikte 26'yı buldu. Aynı ritmik ve tardı büyüme hızına AB de kavuştu. 12 iken 15'e ulaştı. Ardından 10 ülkeyi daha haziresine katarak sayısı 25'e vurdu.

NATO'nun güneyle ilişkisine gelecek olursak; sözelimi İsrail -Şimon Peres'in müteaddit ifadesiyle- hem AB'ye hem de NATO'ya girmek istiyor. Bunda da şaşılacak bir şey yoktur. 7 ülkenin katılımının kutlandığı sırada Brüksel'de NATO merkezinde İsrail'i temsil eden büyükelçi de ülkesinin hedeflerinden birisinin NATO üyeliği olduğunu söylemiştir. Bunda şaşılacak bir durum yoktur. Zira NATO'nun 5.maddesi üyeler arasında kollektif savunmayı getirmektedir. Buna göre bir üyeye yapılan saldırı diğerlerine yapılmış sayılacaktır. Ama BM'nin ilgili maddeleri gereği, 'Filistin devleti kurulsun ve sınırlarını NATO askerleri savunsun' denilse İsrail buna hemen itiraz edecektir. İsrail bu çerçevede NATO'dan Arapların hakkını değil sadece kendi işgalini meşrulaştırmasını beklemekte ve ümit etmektedir.

NATO, 1995 yılından beri, İsrail'in yanı sıra Mısır ve Ürdün'le birlikte bazı Kuzey Afrika ülkelerinin yer aldığı altı Arap ülkesinin bulunduğu, **'Akdeniz Diyalogu'** adıyla anılan bir program geliştirmiştir. Bunun hedeflerinden birisi Arap ülkeleri ile İsrail arasında diyalogu geliştirmektir. Ana gaye budur. Araplarla İsrail'i İsrail lehinde bir araya getirmek. Bunu yaparken de, Katar'da Katarlı devlet adamlarının söylediği gibi bloktan bloğa bir diyalog yok. Diyalog İsrail'in istediği ve yaptığı gibi ikili ya da NATO ile Arap ülkeleri arasında teker teker; zira teker teker ikna daha kolay. Ortak müzakerelerde veya pazarlıkta blok daha avantajlı. Mesela Araplarla İsrail arasında ilişkiler blok halinde olsa, İsrail Suriye'ye Golan tepeleri'ni iade etmeden Ürdün bu ülke ile ikili ilişki kuramazdı. Toplu görüşmelerde karşı tarafa isteklerini dikte ettirmek daha güçtür. Bundan dolayı,

1991'deki Madrid süreci İsrail yüzünden sürüncemede bırakılmıştır. CSIC üyeleri Mart (2004) sonlarında Ürdün'e ziyaretlerinde de Arap tarafıyla ikili görüşmeleri savunmuşlardır. ABD bu meyanda bölge ülkelerinden genel olarak şunları istemektedir: *Terörle mücadele, İsrail'le barış yapmak ve ABD'nin çıkarlarını ve stratejik hedeflerini gözetmek ve bunlara boyun eğmek.*

BOP Tamam mı, Devam mı?

BOP'u, bir seçimlik yatırım olarak görenler, son nefesini vermese bile şimdiden ölü doğduğuna inanıyorlar; tabi iyimser olanlar da yok değil. BOP daha başlamadan fire vermiş ve revizyona girmiş bulunuyor. İstanbul zirvesine doğru ABD, BOP'u revize etti. Bu revizyon NATO üyeleri, Arap ve İslam ülkeleriyle görüşmeler ve koordinasyondan sonra belirlendi. Revize taslağı hazırlayanlar planın Irak'taki son durum ve Şaron'un Gazze planı ışığında ideal bir girişim olmadığını kabul ediyorlar. 'Ne yaparsınız, halihazırda bundan iyisi de can sağlığı' demeye getiriyorlar. Enseyi tam da karartmak istemiyorlar. *El Ahram* yazarlarından Ahmet Behçet'in de hatırlattığı gibi bir İngiliz atasözüyle meramlarını anlatmaya çalışıyorlar 'Sırça köşkte oturan başkasına taş atmasın...' İyi de ABD bölgeye model almaya mı yoksa model vermeye mi geldi? İdealizmi savunan tarafın evi daha muhkem olmalı değil mi?

Revize taslak, "İşbirliği İçin İstanbul Girişimi" adını taşıyor.² Amaç, Ortadoğu ülkelerinin NATO ile bağlantıya geçmelerini sağlamak. Taraflar arasında kalıcı irtibat ağları ve mekanizmalar oluşturmak. Revize taslakta, teklif edilen reform belgesinin Ortadoğu barışına alternatif olmayacağı da söyleniyor. Bu şu anlama geliyor: İstim arkamdan gelsin. Yani Amerikalılar diyorlar ki, "Önce proje bir yol katetsin. Nasıl olsa Arap-İsrail barışı arkasından gelir." Acaba öyle mi? Araplar ve Avrupalılar da tersini söylüyorlar. 'Önce dirayetini Arap-İsrail ihtilafını çözümlemeye göster, ardından proje nasıl olsa şekillenir' diyorlar. Şaron'un planına teslim olan Bush ve ekibi ise hiç oralı değil. Bildiklerini okuyorlar.

5 ay kadar önce G-8 ve NATO zirvesine hazırlanmaları için Condeleezza Rice Amerikan büyükelçilerine Beyaz Saray antetli diplomatik inisiyatifini okumuş ve 'Büyük Ortadoğu'da demokrasi için düğmeye basacaklarını söylemişti. *The Washington Post*'tan Jackson Diehl hala BOP'un öldüğüne kanaat getirmese de Bush yönetiminin darbeleri altında can çektiğine inanıyor. Ebu Garib'in garip ve çirkin fotoğrafları adeta BOP'un naaşındaki son çiviler. Şaron'un yaptıkları ise işin tuzu biberi. Rice gibiler de zaten yaptıklarını nefsi müdafaa kabilinden görüyorlar. Bu itibarla, İskenderiye Kütüphanesinde BOP çerçevesinde hazırlanan reform paketinin mimarlarından ve liberal kanattan Üsâme Gazali Harp gibi Arap yazarlar bile Bush'a karşı zehir zemberek ifadeler kullanıyorlar.³

Esasen BOP'un ideolojik zeminini, BM'nin 'Arap İnsani Gelişme Raporu 2002' adlı raporu hazırladı. Bu rapor neo-con'lara malzeme ve gerekçe sağladı; Arap dünyasını modernize etmek için neo-conlara hem bir fırsat hem de ilham kaynağı oldu. Daha sonra raporu hazırlayan Ürdün asıllı BM raportörü, 'BOP tutmaz ve geleceği yok' dese bile artık ok yaydan fırladı. Atı alan Üsküdar'ı çoktan geçti. Brzezinski ve Bernard Lewis gibi şahinler derhal geri kalmış Arap havzasına medeniyet götürmek için harekete geçirici makaleler kaleme aldılar. Yine beyaz adamın yükü hatırlandı (White man's burden). Bu gibi yazarlara ve neo-con ekibe göre BOP'un gerekçesi işte Arap aleminin geri kalmışlığı ve kendi kendisini yönetemez hale gelmesidir. Oysa şimdi, asıl kendileri Irak'ı yönetilemez hale getirdiler.

BOP kavramını ilk defa Bush Haziran 2003'te

Georgia'da; yardımcısı Cheney de Davos'da ikinci kez telaffuz etmiştir. Bununla da kalmayan Cheney BOP çerçevesinde batılı ortaklarını imdada çağırmıştır. Filistinli tarihçi Es'ad Abdurrahman projeyi büyük bir illüzyon olarak nitelemektedir. *Yolsuzluklarla mücadele, hür ve adil seçimlerin icrası, istihdamın artırılması, eğitim ve öğretimin geliştirilmesi, ümmiliğin yenilmesi, kadın haklarının teşvi-ki*, bütün bunlar iyi de bunları kim yapacak? Amerika'nın yaptıkları nedeniyle söyledikleri bölge insanının vicdanında makes bulmamaktadır. E. Abdurrahman'a göre, ABD Arapları diktatör sevmekle suçlayadursun, kendisi farklı olarak ne yapıyor? Seçimle işbaşına gelen Salvador Allende ve Musaddık'ın devrilmesinde kilit rol oynayan ABD değil midir? Demokrat liderleri devirerek otokratik rejimlere kapı aralayan kendisi değil midir? Müşerref'i desteklemek bir yana Kaddafi demokrasiye mi geçmiştir ki tekrar onunla barışık hale geldiler? İslam Kerimov, Bin Ali, Kaddafi demokrat oldukları için değil 'evet efendimci' oldukları için ABD'nin atıfetine ve desteğine nail oldular. Kaddafi demokrasiye değil ABD'nin stratejik çıkarlarına teslim olmuştur. O halde Amerikan demokrasisi seçici, pragmatik bir demokrasi-dir. İşine geldiği gibidir. Dolayısıyla vaatleriyle hiç bir alakası yoktur. Bu itibarla, BOP revnâkını kaybetmiştir. Türkiye uzmanı tarihçi Feroz Ahmet, Leyla Tavşanoğlu'na yaptığı değerlendirmede *Bush kazansa da kaybetse de BOP'un bittiğine hükmetmiştir.*⁴ Ona benzer bir ifadeyi Filistin asıllı siyaset bilimci Dr. Azzam Temimi, Wolfowitz'e yakın ekipten Fuad Acemi'nin dilinden nakletmektedir. Temimi'nin aktardığına göre, Fuad Acemi de ABD'nin projeyi şimdilik kağıt üzerinde bıraksa bile fiiliyatta rafa kaldırdığını söylüyormuş.⁵

BOP planında Irak hayati öneme haiz bulunan bir laboratuvar. Bu laboratuvardaki deneyler kötü gidiyor. Irak BOP modelinin bir uygulama alanıdır. Türkiye ise bir ikmal ve lojistik alan olarak belirlenmiş durumda. Bu meyanda Colin Powell Pakistan, Türkiye ve ulus inşa etme tecrübesinden sonra Irak'ı İslam alemine model olarak takdim ediyor. O Powell ki savaştan önce bile müstakbel Irak için Türkiye'yi bir model olarak tasarlıyordu. Ancak 'ılımlı İslam' vurgusu Türkiye'deki bazı kesimlerin ayağa kalkmasına yetti de arttı bile.

Türkiye'nin nasıl bir model olacağı konusu ise hâlâ tartışılıyor.

NATO'nun Güneye ve Akdeniz'e Açılması

NATO Genel Sekreteri Jaap de Hoop Scheffer ittifak'ın Akdeniz ülkeleriyle diyalogu derinleştirme arayışında olduğunu, bunun da İstanbul zirvesinde ele alınacağını açıkladı. 'New Defence Agenda' isimli bir sivil toplum kuruluşunun Brüksel'de düzenlediği konferansa, Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül ile birlikte katılan Genel Sekreter Scheffer, NATO Genel Sekreter Yardımcısı Alessandro Minuto Rizzo'nun 6 Akdeniz ülkesini ziyaret ederek temaslarda bulunduğunu duyurdu. Rizzo, 'Fazla dikkat çekmeyecek bir şekilde', Ürdün, İsrail, Fas, Tunus, Moritanya'ya giderek '**Akdeniz diyalogunun nasıl derinleşebileceği**' konusunda müdavele-i efkarda bulunmuş. Scheffer, görüşmeyi kabul eden ülkelerin, NATO ile diyalogun ve işbirliğinin gelişmesini ne kadar istediklerini anlamaya çalıştıklarını belirtiyor. Bunlara, 'nabız yoklama gezisi' de denebilir.

NATO, 1995 yılında başlattığı '**Barselona Süreci**' çerçevesinde Akdeniz ülkeleriyle ilişkilerini geliştirmeye yönelik çalışmalarını sürdürüyor. ABD'nin 'Büyük Ortadoğu Projesi' çerçevesinde bu çalışmalara sürat kazandırmak isteyen ittifak, konuyu 28-29 Haziran'da yapılacak İstanbul zirvesinde ayrıntılı olarak ele almayı planlıyor. NATO, Akdeniz ülkeleriyle özellikle *savunma reformları, terörizmle mücadele ve ordular arası operasyonlar* konularında işbirliği hedefliyor. Ancak, ABD'nin BOP planı Akdeniz ülkelerinde tereddütlü ve şüpheli bir yaklaşımla karşılanıyor. NATO Genel Sekreteri Scheffer, bu önemli projenin ancak sözkonusu ülkelerin desteğinin sağlanması ile mümkün olabileceğinin altını çiziyor. NATO Genel Sekreter Yardımcısı Rizzo ile görüşmeyi reddeden Mısır, İttifak'ın Ortadoğu ülkelerinde siyasi reformlar alanında oynayacağı bir rol olmadığı görüşünü savunuyor. Yani NATO'nun siyasi veya askeri olarak bölgeye girmesine karşı çıkıyor. Bu bağlamda Mısır Dışişleri Bakanı Ahmet Mahir, NATO Genel Sekreteri Yardımcısı ile görüşmeyi reddettiklerini bildirirken, 'Mısır'ın uzun süredir reformlar yaptığını, bu alanda yardımlara

açık olduğunu ancak kimseden talimat almayı kabul etmeyeceğini' söyledi.

1949 yılında kurulan NATO yoluna bu şekilde devam ederken karşı ağırlığı Varşova Paktı çoktan tarihe karıştı. Şimdi NATO İstanbul'da yeni yüzüyle kendisini gösterecek. Bu yeni yüzünde sadece militarizm yok. Siyaset de var. NATO bundan böyle çift şapkalı oluyor. Yeni NATO diplomatik eldivenler de giyecek. El Ahram gazetesinden Said Ellavendi'nin yorumuna göre, NATO'nun nihai hedefi BM'nin yerini almak. Böylece ABD yer yer ters düştüğü BM'den kurtularak NATO üzerinden dünya hakimiyetini tesis edecek. BOP üzerinden Yeni Dünya Düzeni için NATO'yu araç olarak kullanacak. Yeniden yapılanma arefesinde NATO'nun yeni konsepti, **terörizm, kitle imha silahları, haydut devletler, yasadışı göç ve yasadışı ticaretle mücaale etmek** olarak belirleniyor. Böylelikle ABD, NATO vasıtasıyla dünyayı pençelerinin arasına almak istiyor. NATO'nun yeni misyonunda veya yapılanmasında SSCB'nin yerini genellikle İslam ülkelerinden oluşan haydut devletler (rogue states), SSCB'nin nükleer silahlarının yerini de diğer çeşidinden (kimyasal ve biyolojik) kitle imha silahları alıyor. Yeni NATO soğuk savaş dönemindeki gibi dışarıda kesif asker bulundurmamak yerine çevik ve erken müdahale güçleri ve bunun için de önkarakollar veya üsler bulunduracak. Yoğun lojistik destekle birlikte istediği noktaya ulaşabilecek ve istediği hedefleri vurabilecek. Operasyonların kolaylaştırılabilmesi için de Ortadoğu ülkeleriyle kalıcı ilişkiler tesis etmeye ve bunu yürütecek mekanizmalar kurmaya ve geliştirmeye çalışıyor. Bunun fikri altyapısını oluşturma babından İstanbul NATO toplantısından önce Katar'da yerel RAND'ın inisiyatifiyle NATO ile Körfez ülkeleri arasında ilişkiler masaya yatırıldı. Katar bu toplantıya evsahipliği yaptı. Soğuk savaş döneminde NATO kolektif savunma yükümlülüğü nedeniyle alan dışına kaymıyordu. 5.madde hükmünce kolektif savunmayı önceliyordu ama artık ne eski şartlar ne de eski bakış açısı var. Afganistan'la zaten alan dışına kaymış bulunuyor. NATO kurum olarak Irak'ta olmasa bile üyelerinin çoğunluğu fiilen işgal güçlerinin yanında asker bulunduruyor. Türkiye'nin sınır olması hasebiyle 5.madde itibarıyla kolektif savunma gündeme gelse de Belçika,

Fransa ve Almanya gibi ülkelerin itirazlarıyla karşılaştı. Velhasıl NATO yeni şekliyle kolektif savunma mekanizması olmaktan ziyade **kolektif sömürgeciliğin askeri şemsiyesi** olmaya doğru ilerliyor. Yayılma arayışında olan NATO, kendisine Körfez'de Katar gibi müttefikler bulabiliyor. Katar NATO ile KİK'in buluşma noktası haline geldi. Katar'da yapılan toplantıda, İran ve Şii yayılmacılığına karşı NATO'nun üstlenebileceği görevler ile Irak'ın parçalanması durumunda NATO'nun misyonu tartışıldı.

Bu arada BOP ve NATO içinde Türkiye'nin yeri konusunda Bedreddin Dalan, *Star* gazetesine şunları söyledi: "ABD ile Ortadoğu rejimleri arasında neden kara kedi girdi? Demek ki bu yönetimler eskidi. İhtiyaca cevap veremez hale geldi. Halkın kendisi değiştirirse kontrolden çıkar. O halde kontrollü bir değişim lazım. Büyük Ortadoğu Projesi bu eskimiş yönetimleri kontrol altında yenilemek istiyor. Ancak Türkiye'nin aktif olarak içinde yer almadığı bir projenin başarı şansı yoktur."6

BOP'u içi boş bir kitaba benzeten neo-con ekipten CFR üyesi Walter Russell Meade Türkiye'nin rolü ile alakalı olarak şunları kaydediyor: "ABD için Türkiye yegane ülke. Soğuk savaş döneminde Türkiye stratejimizin mihrak noktasıydı. 11 Eylül'den sonra büyük ihtimalle Ortadoğu bizim stratejik odak noktamız oldu. Prof. B.Lewis'in 'Ortadoğu'daki tek Avrupa ülkesi' olarak tanımladığı Türkiye şu açıdan yegane; çünkü soğuk savaş döneminden beri bunca yıldır ABD için stratejik önemi hiç azalmadan artarak süren tek ülke. Türkiye, NATO, İslam ve demokrasi zirvelerine evsahipliği yapıyor. Türkiye, dostluğu ve yardımı, ABD için hayati önem arzeden bir ülkedir."7

Araplar reformlarla alakalı olarak G-8 zirvesine taktim edilmek üzere bir planı 22-23 Mayıs 2004 tarihleri arasında Tunus'ta yapılan Arap zirvesinde gündeme aldılar. Bu çalışmalar aslında Mart ayı içinde yapılacaktı, lakin Bin Ali'nin girişimiyle akim kaldı. Arap Birliği'nin Sivil İşlerden Sorumlu Komisyon Başkanı Tahir el Mısri Arapların reform paketini NATO zirvesinden önce ABD'de yapılacak olan G-8 zirvesine yetiştireceklerini söyledi. G-8 zirvesinde Araplarla alakalı olarak '*Sizinle Nasıl Ortak Olabiliriz*' başlıklı bir bildiri yayınlayacak. Araplar hala reformun dıştan dayatma ile değil içten gelmesi gerektiğini savu-

nuyorlar. Tahir el Mısı'ye göre Arap zirvesinde benimsenen kararlarla ABD'nin G-8 zirvesine sunacağı belge harmanlanacak ve ortak bir metin haline getirilecek.⁸

Paketler Açılıyor

BOP ve Tunus zirvesi çerçevesinde Sabah Yayın Yönetmeni Erdal Şafak şunları yazıyor: "BOP bir tesbitten yola çıkıyor: 'Ortadoğu totaliter rejimlerin, umutsuzluğun ve öfkenin pençesinde oldukça, ABD ve müttefiklerinin güvenliğini tehdit eden insanlar ve akımlar üretmeye devam edecek.' Çözüm? İslam dünyasını dönüştürmek. Tüm bu reformlar için önerilen çözümler siyasal, ekonomik ve stratejik paketlerde toplandı. İlk iki paket 10 Haziran'da ABD'nin Georgia eyaletinde toplanacak G-8 zirvesinde ele alınacak. Güvenlikle ilgili tekliflerin ya da planların yer aldığı stratejik paket ise 28-29 Haziran'da İstanbul'da yapılacak NATO zirvesinde tartışılacak. Arap ülkeleri yönetimlerinden BOP'a yoğun eleştiriler geldi. Başlıcaları şöyle: Dıştan dayatmalarla reform olmaz. BOP hazırlanırken bize danışılmadı. Ülkelerin siyasal, sosyal, kültürel ve tarihi farklılıkları gözlemedi. ABD'nin Filistin-İsrail sorununu çözmede çaresizliğinin gizlenmesi amaçlanıyor. Irak savaşının gayri meşruluğu maskelenmek isteniyor. BOP bölgede ABD hegemonyasını pekiştirmenin aracı olarak tasarlandı. Sonunda Bush AB'nin bastırmasıyla Araplar'ın alternatif plan hazırlamasını kabul etti. İşte Arapların G-8'e sunulacak 13 maddelik planı Tunus'daki Arap zirvesine takdim edildi. İşte başlıcaları:

- * Siyasal, ekonomik, sosyal ve eğitime dair reformların sürdürülmesi ve daha da yoğunlaştırılması.
- * Demokrasinin ve şuranın temellerini derinleştirmek. Siyasal katılım alanının genişletilmesi. Eşitlik ve adaleti sağlayacak, insan hakları ve ifade hürriyetine saygı gösterilmesi.
- * Ekonomik ve sosyal ve insani gelişme strateji hazır-

lanacak ve yoksulluk ve cehaletle mücadele edilecek ve çevre ve istihdam ve sağlık sorunlarına önem verilecek.

- * İlmi ve teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmek için eğitim sisteminde reform yapılacaktır. Bilginin temelleri geliştirilecek.
- * Kadının toplumdaki konumunu iyileştirilecek, hakları artırılacak, siyasal, ekonomik ve sosyal ve kültürel hayata katılımı teşvik edilecek.
- * Hoşgörü değerlerinin benimsenmesi, dinler ve kültürler arasında diyalog kültürünü yerleştirmek, uluslar arasında dayanışma, işbirliği ve uzlaşma değerlerinin yayılması için çaba harcanması.
- * Terörün her çeşidiyle mücadele edilecek, terör örgütlerini ve şiddetin nedenlerini ortadan kaldırmak için uluslararası toplumla işbirliğini artırmak. Kara

para aklama, uyuşturucu ticareti ve organize suçlarla savaşmak.

- * Ekonomik reformları hızlandıracak, büyüme hızını artırmak, özel sektörü geliştirmek, ticareti serbestileştirmek ve devlet kurumlarını yenilemek için gerekli düzenlemelerin yapılması.⁹

Adeta BOP adına Araplara ant hazırlatan Amerikan yönetimi Tunus zirvesi sırasında onlardan önemli bir jest koparmayı da başardı. Şaron Refah kentinde katliamın zirvesinde iken (zirve günü ölen-

lerin sayısı 57'ye yükselmisti) Arap liderleri ilk defa Filistinlilerin İsraili sivilleri öldürmesini kınadılar.¹⁰ Bush G-8 zirvesine en az 5 Arap liderini davet etti. Bunlar, S.Arabistan, Mısır, Ürdün, Fas ve Yemen.¹¹ Buna ilaveten kimi haberlerde Bahreyn ve Katar emirlerinin de adı geçiyor. Bununla birlikte Bin Ali'nin de katılmayacağı belirtilen zirve daveti Mısır Lideri Mübarek tarafından geri çevrildi.

ABD'nin başı Irak'ta ve Afganistan'da fena halde sıkışınca, bir yandan NATO'yu diğer yandan da BM'yi devreye sokmaya çalışıyor. NATO, ISAF adı altında Afganistan'da sorumluluk almaya angaje edildi. Halbuki Afganistan NATO için kapsam dışı kalmaktaydı. ABD zorlamasıyla Afganistan'da NATO'nun beşinci maddesi işletilmiştir. Bugün aynı şeyi Irak'ta da yapmaya çalışmaktadır.¹² BM ve NATO'nun iki sorunlu bölgede

görev üstlenmesi ABD üzerinden, başkanlık seçimleri yaklaşırken, yükünü hafifletmesi tasarlanıyor. Bunun 30 Haziran'da Irak'ta yetki devriyle yakın alakası var. Haziran sonlarında İstanbul'da yapılacak NATO zirvesi bütün bu girişimler için uygun vasatı oluşturacak. ABD'nin Türkiye'ye vermek istediği yeni rol için Türkiye'de bir merkez kurulması da gündemde. Buradan BOP için eşgüdüm sağlanacak. Bu merkez muhtemelen İzmir'de kurulacak. Buradan hem demokratikleşme süreci hem de güvenlik meseleleri takip edilecek. Ayrıca buradan Irak ve Afganistan'daki mücadeleye lojistik ve ikmal desteği sağlanması da tasarlanıyor. Bu planla ilgili en detaylı değerlendirmeyi BİA'dan Merdan Yanardağ yapmış bulunuyor.

Yeni NATO İstanbul'da Kuruluyor

Bu hususta Yanardağ şunları yazıyor: "ABD Başkanı George W. Bush ve İngiltere Başbakanı Tony Blair, 15-20 Kasım 2003 tarihlerinde İstanbul'daki sinagoglara, İngiliz Konsolosluğu'na ve Yahudi sermayesi ağırlıklı HSBC isimli İngiliz bankasına yapılan saldırılardan birkaç saat sonra, birlikte kameraların karşısına geçip Türkiye'yi "Küresel teröre karşı savaşta cephe ülkesi" ilan ettiler. Bu tanımlamanın arkasında yatan politik değerlendirme önemlidir. Çünkü, ABD'nin diplomatik jargonunda "*küresel terör*" ile "*radikal İslam*" aynı anlama gelmektedir. Bu durumda, Bush ve Blair'in yeni tanımına göre Türkiye, "*Radikal İslam'a karşı savaşın cephe ülkesi*" olmaktadır. İstanbul'da patlayan bombaların, Türkiye'nin küresel düzen içindeki yerinin tanımlanması için aktüel bir gerekçe oluşturduğu anlaşılıyor. Hem ABD hem de Batı Avrupa'daki amerikancı güçler, Türkiye için yeni bir rol biçmeye hazırlanıyor. Türkiye'ye, "*ılımlı İslam*" ile *radikal İslam'ın* *kapışacağı bir test alanı* olarak bakılıyor. Çünkü Batı, Atlantik ötesi ve berisiyle kendisine yönelik küresel bir tehdit olarak algıladığı radikal İslam'a karşı çözümü, giderek artan oranda, ılımlı İslam'ı güçlendirmekte arıyor.

İşte, tam da bu tarihsel dönemeçte, 28-29 Haziran 2004 tarihlerinde İstanbul'da toplanacak NATO zirvesinin önemi artıyor. Çünkü, son genişleme dalgasıyla 26 üyeli küresel bir savaş örgütüne dönüşecek olan NATO, 11 Eylül'den sonra ABD'nin yönlendirmesiyle başlattığı dönüşüm

çabalarını sürdürüyor. İttifak, yeni varlık gerekçelerini belirleyerek kendisini yeniden tanımlamaya hazırlanıyor. Bu nedenle, NATO'nun İstanbul zirvesi, Ekim 2003'te Prag'da toplanan konferanstan sonra, İttifakın Soğuk Savaş sonrasındaki en önemli toplantısı olacak. Daha da önemlisi "*Yeni NATO*" İstanbul'da kurulacak. Yeni görev tanımı ve tehdit değerlendirmesinin de yapılacağı bu toplantıda NATO, daha önce "*Akdeniz Diyalogu*" ismini verdiği sınırlı yayılma siyasetini geliştirmeyi; "doğu ve güney coğrafyasını" içine alan yeni bir genişleme stratejisi oluşturmayı hedefleyecek. Başka bir anlatımla, ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi'ne paralel olarak geliştirilen ve Kuzey Afrika'dan Orta Asya'ya kadar uzanan bir alanı hedefleyen "*Geniş Bölgesel Diyalog*" konsepti, İstanbul zirvesinde karara dönüşecek. NATO'nun genişleme alanı olarak tarif edilen yeni bölge, büyük ölçüde bir İslam coğrafyasıdır. Dolaısıyla, bu bölgenin yeniden yapılandırılmasındaki kilit kavramın "*ılımlı İslam*" olacağını kestirmek güç değil. BOP'un taşıyıcısı olacağı anlaşılan "*ılımlı İslam*" stratejinin nasıl uygulanacağı da İstanbul zirvesinde tartışılan konular arasında yer alacak. Bu anlamda İstanbul zirvesi, ABD'nin 21. Yüzyılda küresel egemenlik stratejisini oluşturan "*Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi*"nin bir alt sistemi olan BOP'un, ittifak siyasetine dönüştürülme girişimine sahne olacak. İttifakın, 2003 Prag zirvesinde oluşturduğu *Acil Müdahale Gücü*'nün geliştirilmesinin de gündeme alınacağı İstanbul'da, tartışılacak bir başka önemli konu ise ABD'nin uyguladığı "*önleyici saldırı doktrini*".

Görüldüğü gibi, zirvenin gündem başlıkları bile, bu savaş örgütünün yeniden yapılanmaya hazırlandığını açıkça ortaya koyuyor. Aslında, NATO'nun dönüştürülmesi ve yeniden tanımlanması girişimi yeni değil. ABD'nin NATO nezdindeki büyükelçisi Nicholas Burns, daha 19 Ekim 2003'de Prag'da toplanan konferanstaki konuşmasında NATO'nun geleceğinin "krizlere el koymak ve cevap vermek" olduğunu da belirterek, yeni yapılanmanın Avrupa ve Amerika için tehdit oluşturan "Orta ve Güney Asya'da, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yer alan ülkelere yapılacak operasyonlara" göre şekilleneceğini vurguluyor. Burns, İstanbul zirvesinin önemini de şöyle belirtiyor: "*İstanbul zirvesine hazırlanırken -ki İstanbul zirve için uygun bir yerdir- bir adım atmamız gerekti-*

ğine inanıyoruz. NATO'nun genişlemesini sadece 'Akdeniz Diyalogu' ile değil, Kafkasya ve Orta Asya ile birlikte düşünmeliyiz."

Yeni NATO Merkezi İzmir Olacak

Peki, eğer NATO ağırlık merkezini Batı Avrupa'dan doğu ve güneye, başka bir anlatımla Büyük Ortadoğu'ya kaydıracaksa, ittifakın yeni askeri ve politik merkezi neresi olacak? Soğuk Savaş dönemi boyunca Belçika'nın Başkenti Brüksel'de bulunan NATO Ana Karargâhı güncel ihtiyaçları karşılayabilir mi? Bu sorular önemli. Çünkü, bu sorunun cevabı Türkiye'nin ABD ve NATO'nun yeni stratejik yöneliminde oynayacağı rolün niteliği ve çapı hakkında da bir fikir verecek.

Aslında Yeni NATO karargâhının nerede kurulacağını, 5 Nisan 2004 tarihinde İzmir Ege Üniversitesi'ndeki bir uluslararası panelde konuşan, ittifakın Güneydoğu Avrupa masası yöneticilerinden Stefani Babst açıkça söylemişti: "NATO'nun yeni güvenlik misyonu ABD'nin Büyük Ortadoğu planını içeriyor ve bu paralelde Belçika dışında, burada, Türkiye'de ikinci bir üsse ihtiyaç var. İzmir'in üs olmasını istiyoruz. NATO, Büyük Ortadoğu ile ilişkilerini düzenlemek için Türkiye'de İzmir'i merkez olarak kullanmalıdır." Babst, Belçika'da bulunan ana karargâhla "paralel" faaliyet yürütecek, diğer bir deyişle onunla eşdeğer düzeye ve ağırlığa sahip ikinci bir "NATO üssü" kurulması gerektiğine işaret ediyor. Bu planlamayı, NATO'nun yeni görev tanımı ve tehdit algılamasıyla birlikte değerlendirdiğimizde, İzmir'in paralel bir üs olmaktan da öteye, ana karargâh olmasının tasarlandığı açıktır. Eğer, "Geniş Bölgesel Diyalog" un hedefi doğuya ve güneye doğru açılmak, bu coğrafyadaki ülkelerin -ki sayısı 22'dir- siyasal ve toplumsal bakımdan yeniden yapılandırılmasını gerçekleştirmek ise, asıl merkezin İzmir değilse bile Türkiye'de olacağı da bellidir.

Neden İzmir ya da Türkiye? Çünkü Türkiye, ittifak içinde NATO üyesi olmanın ötesine geçen tek ülke konumunda. Türkiye, hem Akdeniz hem Ortadoğu hem Balkan hem de bir Kafkasya ülkesi olmak gibi "özel" bir konuma sahip. Dahası, kültürel ve siyasal ilişkileri Orta Asya'nın derinliklerine kadar uzanan ve en önemlisi Avrasya'nın merkez ülkesi olmak gibi bir jeopolitiğe sahip. Ancak, Türkiye'nin önemi sadece coğrafyasından kaynak-

lanmıyor; aynı zamanda içinde bulunduğu bölgedeki en güçlü orduya, en gelişkin ekonomiye ve en büyük tarihi birikime (imparatorluk varisi) sahip olmasından kaynaklanıyor. Ayrıca unutmamak gerekiyor ki, Büyük Ortadoğu Projesi'nin yaşama geçirilmesinde belirleyici etabı oluşturacak "**ılımlı İslam**" siyasetinin "**model**" ülkesi de Türkiye. Ve unutmamak gerekiyor ki, yine bu proje kapsamında düşünülmesi gereken Adalet ve Kalkınma Partisi de söz konusu "**model**" için son derece uygun özelliklere sahip. AKP yönetimi, hem kadim hedeflerine ulaşmasını sağlayarak tabanını tatmin edecek hem de ABD'nin küresel ölçekteki stratejik ihtiyaçlarını karşılayacak düşük yoğunluklu bir islamizasyon hamlesi için, 'dış ve iç dinamiklerin tarihte ilk kez örtüştüğünü' düşünüyor."¹³

Arapların Tunus'da zirvede almış oldukları kararlar arasında yeralan dinlerarası diyalog vs. gibi etkinliklerin de (Abant/Washington gibi) BOP çerçevesinde yapıldığını anlaşılmaktadır. Bu bağlamda önce Lübnan'da ardından da Fas'da Muhammed Arkun gibi tanınmış simaların önderlik ettiği bir takım faaliyetler bu türdendir. Fas'da 31 Mayıs ve 3 Haziran günleri arasında yapılan Dünya İmamlar ve Hahamlar Konseyi toplantısı BOP'un fikri altyapısını olgunlaştırma girişimlerinden birisidir. Faslı araştırmacı Mustafa Halfi böyle bir toplantının Fas'da yapılmasını BOP çerçevesinde istenilen reformlara bağlamaktadır.¹⁴

Bush'un Irak'ın Zaire'den uranyum aldığına dair yalanlarını ortaya çıkaran ve bunu gazetelerde yazmaktan çekinmeyen Josef Willson, Irak'a saldırı planının Afganistan'dan önce BOP çerçevesinde yapıldığını söylüyor. Bununla birlikte bu yöntemle projenin akim kalmaya mahkum olduğunu da beyan ediyor.¹⁵

Dipnotlar:

- 1-El Kuds el Arabi gazetesi, 10/05/2003
- 2-El Hayat gazetesi, 4/5/2004
- 3-Washington Post, 10 Mayıs 2004
- 4-Yeni Asya gazetesi, ılımlı İslam, 6/4/2004
- 5-Cuma dergisi, 23-29 Nisan 2004
- 6-Star gazetesi, 17 Mayıs 2004
- 7-Cumhuriyet gazetesi, 25 Nisan 2004
- 8-A start on Democracy, The Washington Post, 28 nisan 2004
- 9-Bu da Arapların BOP'u, Erdal Şafak, Sabah gazetesi, 23/5/2004
- 10-El Kuds el Arabi, 22/5/2005
- 11-El Hayat gazetesi, 23/5/2004
- 12-Füsün Türkmen, Zaman gazetesi, 03/04/2004
- 13- Merdan Yanardağ, BİA Haber Merkezi 22/05/2004
- 14-El Kuds el Arabi, 15/5/2005
- 15-el Kuds el Arabi gazetesi 22/5/2004

TÜRKİYE BOP VE YENİ NATO KUŞATMASINDA

Açıkoturum:

Yöneten: Abdullah YILDIZ

Konuşanlar: Dilaver DEMİRAĞ, İbrahim KARAGÜL, Cevat ÖZKAYA

Abdullah Yıldız: Efendim hepiniz hoş geldiniz. Bu sayıdaki tartışmamızın ana başlığı Yeni NATO ve BOP. Bildiğiniz gibi Haziran sonunda İstanbul'da NATO zirvesi toplanıyor. Biz zirve öncesinde *Umran* okuyucuları için geçmişten geleceğe uzanan bir perspektif çizebilir miyiz? İstanbul'da masaya yatırılması muhtemel tartışma konuları neler olabilir? Zirveden sonra ne gibi gelişmeler yaşanabilir? NATO zirvesi Türkiye'nin dış politikasına, hatta iç politikasına nasıl yansır? Bu çerçevede zirvede gündeme getirilmesine kesin gözüyle bakılan Büyük Ortadoğu Projesi de ister istemez müzakeremizin konusu olacak.

Dilerseniz, müzakeremize önce kısa bir yakın tarih turu yaparak başlayalım. Zira, Yeni NATO'yu ve BOP'u anlamak için son on yılları hatırlamak ve dünyamızın iki kutupluluktan tek ku-

tupluluğa nasıl evrildiğini gözden geçirmek durumundayız. 1990'larda Sovyetlerin çöküşü ve duvarların yıkılmasıyla beraber 1991'de NATO konseptinin değişmesi, çok önemli bir kırılma noktası. Dolayısıyla NATO'daki konsept değişikliğini iyi etüt etmeliyiz. Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından sıkça telaffuz edilen "*Yeni Dünya Düzeni*" ve "*Yeni Soğuk Savaş*" gibi kavramsallaştırmaları tekrar irdelemeliyiz.

Kısaca, 1990'lardan 2000'lere ve 11 Eylül'e bir yakın tarih turu yapmak faydalı olur diye düşünüyorum ve bu turu ilk olarak İbrahim Karagül'le başlatalım diyorum. Buyurun İbrahim Bey.

İbrahim Karagül: Şimdi, "Soğuk Savaş" döneminden sonra yeni bir dünyanın kuruluşuna tanıklık ediyoruz. I. Dünya Savaşı açısından düşünürsek, şu an ikinci bir dizayn operasyonu yaşıyo-

ruz. I. Dünya Savaşından sonra yeni bir küresel sistem oluşturulmuştu. Şimdi ikinci aşamadayız. NATO merkezli düşündüğümüzde 89-90'da Sovyetlerin yıkılmasıyla I. Dünya Savaşında oluşan güç dengesi ortadan kaldıktan sonra NATO da işlevsiz hale geldi. Atlantik - Transatlantik yapıyı belirleyen, tanımlayan tehdit ve tehdit değerlendirmeleri ortadan kalktı. Batı'nın Yeni Dünya Düzeni'ni oluşturması yönünde ilkeleri, öncelikleri değişmeye başladı. NATO Soğuk Savaş sonrasında yeniden yapılandı; şimdi ikinci kez yeniden yapılandırılıyor. Birinci yeniden yapılanma Sovyetlerin çöküşünden sonra başladı. NATO genişleme takvimi uyguladı. Bu genişlemede Soğuk Savaş döneminden farklı olarak Doğu Avrupa ve Balkanlar, Ukrayna gibi Karadeniz'i çevreleyen ve Güney Kafkaslara oradan da Hazar çevresine doğru genişletilen bölgelerde kanat ülkeler oluşturuldu. İkinci olarak da güneye ve Doğu Akreniz'e, Kuzey Afrika ülkelerini de kapsayacak bir şekilde genişleme planlandı; her ne kadar o anlamda somut bir gelişme olmadıysa da. Böylece NATO'da iki kanatlı bir genişleme programı uygulandı. Bu aslında Amerika'nın o zamanlar daha netleşmeyen dış politika tezleriyle örtüşen bir genişleme haritasıydı. Bu minvalde ABD "barış için ortaklık" projeleri geliştirdi. Orta Asya ülkeleri için, Doğu Avrupa için, özellikle Ukrayna ve Güney Kafkasya için. Ve Doğu Akdeniz için..

NATO için ilk değişim, Soğuk Savaş'tan sonra ilk yeniden yapılandırma programıydı. Bu değişiklik ve NATO'nun genişleme perspektifi, Soğuk Savaş'tan sonra dünyanın daha doğrusu Amerika'nın tehdit algılamalarına paralel bir şekilde belirlenmişti. Hatırlarsanız, 1990'lardan özellikle 1991'deki Körfez savaşından sonra yeni tehdit değerlendirmeleri kamuoyunda açık bir şekilde tartışıldı. Bu konuda güvenlik konseptini ilk değiştiren de NATO oldu. Yani **İslam'ın Komünizm'in** yerine yeni bir tehdit olarak ilan edilmesinden sonra ilk kez NATO'nun güvenlik doktrininde

İbrahim Karagül

değişiklikler yapıldı. Ardından başka ülkelerin güvenlik konseptlerinde değişiklikler yapıldı. "**İslam tehdidi**" yeni küresel sistem için "Sovyet tehdidi"nin yerine kondu. Böyle bir süreç izledik, 1990-1995 arasında..

Yıldız: Yani, ABD ve Batı'daki tehdit algılamasının değişmesiyle NATO'nun yeniden yapılanması ve yayılma alanının değişmesi arasında bir paralellikten söz edebilirsiniz...

Karagül: Evet, NATO buna göre yeniden yapılandırıldı aslında. Yani NATO Soğuk Savaş döneminde nasıl Sovyet tehdidine karşı kuruldu ve görevini ifa ettiyse, merkez güçler için yeni yapılanma da yeni tehdit algılamasına pa-

ralel bir şekilde gelişti. Ve Amerika'nın yayılma ilgi alanına doğru NATO'nun genişleme haritası şekillendirildi. Birbirlerine tamamen paralel olan bu gelişmelerin merkezinde Amerika, İngiltere ve bugün "Anti-Amerikan" cephe olarak Ortadoğu'da dikkatle izlediğimiz ve yeni bir süreç başlatan diğer güçler vardı. Sadece bu değil. Anglo- Amerika'nın dışında olan bütün Avrupa ülkelerinde, Rusya'da, Ortadoğu ülkelerinde güvenlik konseptleri değişti. Bir anlamda uluslararası bir konsensüs oluşturuldu. Sanki, **Arap ülkeleri dahil, İslam'ın** tehdit olarak ilan edilmesi konusunda küresel güçlerle tam bir işbirliği içerisinde oldular. Türkiye de bu anlamda tam bir işbirliği içerisinde oldu. Özellikle Soğuk Savaş döneminde Amerika'nın desteğiyle ayakta duran iktidarlar "**radikal İslam**"ın tehdit olduğunu kabul ve ilan ettiler. Bu konuda merkez ülkelerin projeleriyle yerel güçlerin, çevre ülkelerin beklentileri birbiriyle uyumlu hale geldi. Bir koalisyon, oluştu adeta. İslam'ın **küresel tehdit** ilan edilmesinde çoğu ülkenin payı var; Türkiye'nin de var. Başbakan Tansu Çiller 1995'te Amerika'ya gittiğinde "**Bizi desteklemeyeniz İslamcılar gelir.**" demişti.

Yıldız: 96'da da Milli Askeri Stratejik Konsept(MASK) değiştirilmiş ve "**irtica**" yani İslam "**1. tehdit**" ilan edilmişti

Karagül: Tabi ki bunlar NATO çerçevesinde

değiştirdi. 1995'lere kadar, İslam tehdidine göre güvenlik ve istihbarat anlamında, diplomatik, entelektüel anlamda bir tartışma başladı. Kitaplar yayınlandı, makaleler yazıldı, küresel düzeyde bir kamuoyu oluşturuldu. "İslam" ve "terör"ü yanyana getirme konusunda maalesef şu an için başarılı olduklarını görüyoruz. Ve 1995-1997'lerde **anti terör** merkezleri kurdular, Orta Asya'dan Ortadoğu'ya kadar. Sırf bunun için özellikle Türk-İsrail eksenini oluşturuldu. Amerika'nın bugünkü Büyük Ortadoğu Projesi'ne zemin hazırlamak için..

Ve sonra Türkiye'de 28 Şubat yaşandı, bu tehdit algılamaları çerçevesinde. Bu arada Özbekistan'dan Tunus'a kadar İslami hareketlere karşı çok geniş çapta operasyonlar yürütüldü. Böyle bir ortamda Türkiye - İsrail - Ürdün eksenini oluşturuldu..

Kısaca, "**İslam tehdidi**"ne karşı NATO'nun yeniden yapılanması ile sözkonusu genişleme planı paralellik arzetti.

Türkiye "Soğuk Savaş" döneminde Sovyet tehdidine karşı Atlantik İttifakı içinde bir "**kanat**" rolü oynamıştı. 1990-2000 yılı arasında Türkiye, bölgede Batı'nın yanında stratejik değerini İslam tehdidine göre yeniden tanımladı. Türkiye, NATO'nun konsept değişimine paralel bir şekilde Türk-İsrail eksenini güçlendirilerek, batının gözündeki kendisine yeni bir stratejik değer atfetti; bu anlamda da çok etkin roller üstlendi. Endonezya'dan Kuzey Afrika'ya kadar Amerika-İsrail-İngiltere üçlüsünün bölgesel operasyonlarında çok etkin rol oynadı Türkiye. Bu konuda Amerika adına başarılı çalışmalar yaptı.

Yıldız: Peki, bu çalışmalar uzun vadede Türkiye'nin kendi kuyusunu kazması anlamına gelmiyor mu?

Karagül: Tabi ki. Türk-İsrail eksenini o anlamda İran, Irak, Suriye'yi istikrarsızlaştırmayı hedef alan bir eksendi. Bu ülkelerin istikrarsızlaşması Türkiye'nin de istikrarsızlaşması demek. Yani Türkiye'nin kendine göre PKK gibi gerekçeleri de vardı ama temelde Amerika-İngiltere-İsrail cephesinin bugün tüm İslam dünyasına yapmaya çalıştığı şeyi o zaman, Ortadoğu üzerinde yapmayı denediler. Ve ciddi etkileri ve sonuçları da oldu. O dönemde, dikkat edin, Türkiye'yle Ürdün ve Tunus arasında çok yakın ilişkiler gelişti..

Böylece, bunlara paralel olarak NATO

1990'dan 2000'li yıllara kadar aslında Amerika'nın tehdit algılamasına paralel bir şekilde genişleme takvimi uyguladı ve bir noktaya geldi. İşte bu, NATO'nun Soğuk savaş'tan sonra yeniden birinci yapılanmasıydı.

Yıldız: İkinci yapılanma ne zaman başladı? Ve bu süreç devam ediyor mu?

Karagül: İkinci yapılanma aslında 11 Eylül'den sonra başladı. Ama bu ikinci yapılanma birincisinden farklı bir şey değil; birincisinin bir sonraki aşaması. 1990-2000 arası yaşananları izleyen bizler aslında bu işlerin bu şekle dönüşebileceğini tam olarak görmedik, tahmin edemedik. Olayların daha farklı gelişeceğini düşündük. Çünkü her ne kadar sonradan anlaşılsa da 1991-1995 arası dünyada şöyle bir algı vardı: Tek kutuplu dünyada Amerika'nın liderliğinde bir "dünya düzeni" kurulacak ama bu dünya düzeni, çatışmaların olduğu bir dünya düzeni değil, refahın, adaletin daha çok yaygınlaştığı, özgürlüğün daha çok yaygınlaştığı bir dünya sistemi olacak. Böyle genel bir kabul, bir beklenti vardı. Ama bu 1995'ten sonra kırıldı. 1. Körfez Savaşında Amerika'ya bütün dünya destek verdi, ama ondan sonraki operasyonlarda hiç kimse destek vermedi. Başka güçler gittikçe desteklerini çekmeye başladılar. En son Irak işgaline hiç kimse destek vermedi. Yani Amerika tamamen tecrit oldu. Bu yüzden NATO, 1990-2000 arası yeni yapılanmasından sonra şimdi ikinci bir kez yeniden yapılandırılıyor.

Yıldız: İstanbul'da Haziran'da yapılacak NATO zirvesi de bu "**ikincisi yeniden yapılanma**"nın önemli bir ayağı gibi görünüyor. İbrahim Bey, bu konudan başlamak üzere tekrar size döneceğim. Ama İstanbul zirvesine geçmeden Cevat Bey'e söz vermek istiyorum. Bu arada bir-iki kısa hatırlatmada bulunmak istiyorum: Sözkonusu birinci yapılanma döneminde, "Batı, nasıl komünizmi kontrol altına almışsa, İslam'ı da kontrol altına almayı bilecektir" deniyordu. Yine zamanın İngiltere Başbakanı Margaret Thatcher, daha Sovyetlerin çöküşü arefesinde Rusya'ya, "İslam tehlikesine karşı işbirliği yapmayı" öneriyordu. 90'lar da da, artık, NATO'nun icra alanının Ortadoğu ve Kuzey Afrika olacağını müjdeliyordu.. Evet, Cevat Bey, o günlerden bu günlere nasıl gelindi sizce?

Cevat Özkaya: Şöyle ifade edeyim: NATO,

Abdullah Yıldız

Soğuk Savaş'ı yapmış ve netice itibariyle bu savaştan başarılı da çıkmış bir blok'un askeri gücü. Soğuk Savaş'ın düşman muhatabı ortadan kalkınca bu askeri gücün yeni bir misyon üslenmesi, bu yeni misyonu üslenen askeri gücün de yeni tehditlere, yeni stratejilere, yeni askeri birliklere ihtiyaç duyması bilinen bir gerçek. Peki kim olacaktı bu yeni tehdit? İslâm. Aslında bu, illa da Sosyalizm'i ya da İslâm'ı düşman seçmenin ötesinde bir şey. Batı, dünyanın hepsini istiyor ve netice itibariyle tüm dünyayı bir "global köy"e çevirmek niyetinde. Sadece kültürel olarak değil, fiili ve fiziki olarak da dünyanın hepsini istiyor. Bu dünya coğrafyasında alınması gereken önemli yerlerden bir tanesi de İslâm coğrafyasıdır. Azıcık bir düşünürsek bu hedefi açık bir biçimde görebiliriz. Bunu da net olarak söylediler zaten.

Dolayısıyla Batı kendi yapılanmasını da ona göre değiştiriyor. Mesela şöyle bir şey ortaya atıldı: **"Bunda sonra NATO, terörizme karşı mücadele edecektir."** Fakat terörizmin tanımlanmadı, ama terörizmin coğrafyası tanımlandı. Terörizmin coğrafyası, netice itibariyle bugün **"Büyük Ortadoğu"** denen coğrafya. Buna "İslâm coğrafyası" demiyorlar; "Büyük Ortadoğu" diyorlar. Daha önce de Ortadoğu isimlendirmesi nasıl birilerine göre, Yani Ortadoğu dediğimiz coğrafya İngiltere'ye göre Ortadoğu'ysa, ABD'ye göre de "Büyük Orta-

doğu". Böyle bir isimlendirme var orta yerde. Yani buna "İslâm coğrafyası" deseler başka türlü bir şey çıkar. Oysa "Büyük Ortadoğu" diye nitelendirdikleri coğrafyaya dönüp baktığınız zaman %98'i İslâm ülkelerinden müstehtil.

Öte yandan, **"Akdeniz Diyalogu"** denen bir süreç de başlattılar NATO bünyesinde. Bunun içine Mısır ve birçok Arap ülkesinin yanında İsrail'i de kattılar. Orada bir entegrasyon yapmak istediler.

Karagül: Bu, Araplarla İsrail'i entegre etme operasyonuydu...

Özkaya: Evet, böyle bir fiili durum meydana getirdiler. Bir NATO yetkilisi dedi ki: "2.4 milyon askeri var NATOnun; fakat bunun kullanılabilir kısmı 55 bin kişi, bu yetmiyor artık." Dolayısıyla yeni ortaklara ihtiyaçları var. Bir de NATO'nun görevini o kadar çoğalttılar ki; dünyanın değişik yörelerinde, uyuşturucudan bilmem neye kadar hepsini bir **güvenlik meselesi** olarak algılıyorlar...

Yıldız: Müsaade ederseniz, tam burada, 1991'de yenilenen NATO Konseptinin 8. maddesini, **Umran** dergisinin Ağustos 1999'daki 60. sayısının **ek'**inden aynen okuyayım: "Artık tek boyutlu tehlike yerine; çok boyutlu, çok sinsi, çok cep-heli, çok yönlü, önceden bilinirliği son derece düşük tehdit ve tehlikeler söz konusu. Tabi bu dururma NATO'nun böylesi tehdit ve tehlikelere ayarlı olması gerekiyor..."

Özkaya: Yani boyunu bilmiyorsun, enini bilmiyorsun, yönünü bilmiyorsun. Bu, aynı zamanda herşeyi o tarfin içine sokarak, her yere müdahale etme imkanı veriyor o güce... Zaten yaptıkları da bu. Eskiden, soğuk savaş döneminde, askeri yapılanmada "blok ordu" bulunduruyorlardı, Avrupa kıtasını, Batı Avrupa'yı korumak için; şimdi blok ordunun çok fazla anlamı kalmadı, **seyyar kuvvetlere** ihtiyaç var. Bu seyyar kuvvetler Amerika'da mevcut, ama Avrupa'nın böyle kuvvetleri yok. Ayrıca Avrupa buraya yatırım yapmak niye-

tinde değil. Çok fazla asker vermek niyetinde de değil. Dolayısıyla, Mısır gibi ülkelere kaymanın bir çok bakımdan anlamı var. Bir, İslam dünyasıyla bu anlamda bir bağlantı kuruyorsunuz; iki, Mısır'da asker çok. Adamlar bunu açık ve net söylüyor. Hatırlarsanız, Irak'a girerken Türkiye'den, asker geçirmenin yanında başka taleplerde bulundular; Trabzon'da liman istediler. Irak'a girecek gücün İskenderun'da limana ihtiyacı vardır; peki niye Trabzon limanına ihtiyacı var, niye Samsun limanına ihtiyacı var? Hatta üçüncü bir üs istiyor onların dışında. Buna niye ihtiyacı var diye düşündüğünüzde Irak'la bağdaşacak bir anlam bulamıyorsunuz. Ama şu anda 28 Haziran'da yapılacak NATO toplantısından önce Türkiye'nin gündemine tekrar o işler düştü. Amerika'nın tekrar böyle talepleri var. Şimdi bu taleplerden de anlaşılıyor ki, Büyük Ortadoğu'nun kontrolü için uygun bir bölge olarak Türkiye gözüküyor ve Türkiye'nin bu bölgeyi kontrol etme amacının var olduğu ortaya çıkıyor...

Şimdi, bu arada müsaadenizle şöyle bir anekdot aktarayım. Geçen hafta Ortadoğu'daydık. Lübnan ve Ürdün'e gittik. Ortadoğu'nun son derece önemli figürleriyle, Nasrallah, Fadlallah ve diğerleriyle görüşmeler yaptık; keza İlerici Sosyalist Parti ve Hristiyan liderlerle görüştük. Bir ke-re bölgeye işgal için gelen güçlere yardım eden bölgesel güçlere olağanüstü derecede tepkiyle bakıyorlar; ve giderek tepkileri artıyor. Tabi ki bu bölgede diktatörlükler var, bu bölgede sıkıntı var, bu bölgede özgürlüklerin kısıtlanması var, bundan olağanüstü derecede şikayet söz konusu; ama dışardan gelen bir işgal gücü vasıtasıyla, bölge ahalisinin özgürleştirilmesi istenmiyor. Benim tespitim bu. Ve ben böyle bir anlayışın da doğru olduğunu düşünüyorum. Şu anda Arap ülkeleri Amerika'ya büyük bir nefret duyuyor. Oysa eskiden sempati gösterirlerdi. Ürdün, bilhassa Suudi Arabistan, Suriye olmasa bile Lübnan gibi bölgelerde Amerika'ya karşı olağanüstü sempati vardı. Şu anda Amerika'ya karşı en yüksek antipati % 98'le Ürdün'de var. ABD'ye yoğun bir tepki var. Şunun için anlattım bunu: Evet Amerika Türkiye'den bu tür taleplerde bulunacak. Tabi, bir bölge ülkesi olarak Türkiye Amerika'nın taleplerini karşılamak için kendisini mecbur hissediyor olabilir ama sonuç itibarıyla Türkiye bu coğrafyada oturuyor,

bu coğrafyada bulunacak ve Türkiye'nin komşuları da bu coğrafyada çok değişmeyecektir. Evet, Amerika şu an Türkiye'nin Irak'ta komşusu ama bu ilelebet burada komşu olacağı anlamına gelmiyor. Ama Iraklılar bu toprakların insanı ve burada kalacaklar. Yani Türkiye bu tür kararları verirken bu gerçeği dikkate almak zorunda diye düşünüyorum.

Yıldız: NATO toplantısına da bu bilinçle, bu gerçekleri gözönüne alarak gitmeli, diyorsunuz.

Özkaya: Evet, öyle. Bu arada bir şeyi daha hatırlatayım. Gezimizde Hizbullah liderinin önemli bir sözü de şuydu: *"İşgalcilere yardım edenler er veya geç işgalciler burdan çıktuktan sonra bölgede kendilerini yabancı ve sıkıntılı hissedeceklerdir."*

Buradan hareketle şunu söylemeliyim: NATO'da bu değişiklik devam ediyor. Hatta Nikolas Burns'ün Prag'da yaptığı konuşmada (ki önemli bir konuşmadır; NATO'nun işlevlerini, önümüzdeki zamanda neler yapması gerektiğini de ciddi bir şekilde ortaya koyan bir konuşmadır; **Umran**'ın Mayıs 2004 sayısında *ek* olarak yayınlandı) deniyor ki: *"Önümüzdeki on yıl bu sürecin yerleştirilmesi ve oturtulması sürecidir."* Bu tabi ki bölge ülkelerinin iç politikalarını ciddi bir biçimde etkileyecektir. Ama şunu söyleyelim; Amerika Irak'ta fahiş hatalar yapmıştır; kanaatimce, bu hatalar bu politikanın uygulanmasını zora sokuyor. O bölge halkının istekle yapabileceği birçok işleri bu hatalardan dolayı karşısına almış pozisyonadadır Amerika. İddia edildiği ve zannedildiği kadar kolay olacak bir işe de benzemiyor.

Yıldız: Peki, Amerika bu anlamda tersinden İslam dünyasında ümmet bilincinin canlanmasına hizmet ediyor denebilir mi?

Özkaya: Bana kalırsa, Amerika, istemeden farklı bir bilinçlenime meydana getirmiş oldu. Mesela, Lübnan'daki Dürzilerin lideri Velid Canbolat'ın hem anti-Amerikancı hem anti-İsrailci olması ve *"ben sonuna kadar Hizbullahçıyım"* demesi için böyle bir şeye ihtiyacı vardı... Yine Fadlallah, Nasrallah ve diğer Lübnanlı, Filistinli liderler hep şunu vurguladılar: Irak'ta bir Sii-Sünni çatışması belki olabilirdi, ama bu Ebu Garib hapishanesindeki işkence görüntüleri çıktıktan sonra bu ihtimal sıfıra inmiştir. Aslında tarihin hiç bir döneminde Irak'ta ciddi bir Sünni-Sii çatışması yaşan-

mamıştır. Fadlallah şunu söyledi: “Bizde kitap Mısır’da yazılır, Beyrut’ta basılır, Irak’ta okunur. Irak halkı sanıldığı gibi kültürel seviyesi düşük değildir; kültürel seviyesi yüksektir, İslami anlamda entellektüelleri vardır ve asla bu iç çatışma tezgahına düşmeyecektir.”

Bu çerçevede bir başka gerçek de şu: İran, Suriye ve Türkiye bölgede çok önemli üç ülke. Bu ülkelerin arasında bir cephe oluşturmaktan bahsediyor değilim. Ama, bu ülkelerden herhangi birisine bir müdahale olursa diğer ikisinin güvenliği ciddi biçimde sarsılır. Bu birisi Suriye olabilir, İran olabilir, Türkiye olabilir, değişmez. Eğer İran’a bir müdahale olursa diğer ülkeler kendilerini güvende hissedemez; Türkiye dahil. Burada İran’la Türkiye rejimleri arasında ne kadar büyük farklılıklar olursa olsun. Bu konjonktür, üç ülkeyi de kendilerini korumak açısından birbirlerine muhtaç kılmıştır. Türkiye İran’a, İran Suriye’ye, Suriye Türkiye’ye muhtaçtır.

Yıldız: ABD’nin Suriye ya da İran’ı hedef alması aslında Türkiye’yi kuşatmasıdır bir anlamda..

Özkaya: Tabi, burada şunu da söylemek lazım: Senelerdir en büyük düşmanlardan biri olarak nitelenmiştir Suriye. Bu kadar deruni düşmanlıklar, en ufak emek vermeden sadece dost olduk demekle bir çırpıda izale olmaz; ama öyle derin bir düşmanlık olmadığı da ortaya çıkıyor, Suriye’yle Türkiye arasında. Buna karşılık Yunanistan’la aynı işi yapmakta zorlanıyorsunuz.. Dolayısıyla suni düşmanlıkların bölge açısından ne kadar sıkıntı meydana getirdiğini de görüyoruz.

Bir şey daha ekleyelim bu konuda: Irak savaşında Tezkere’nin meclisten geçmemiş oluşu yani Amerikan askerlerinin Türkiye üzerinden Irak’a girmesine izin verilmeyişi, Ortadoğu’da Türkiye’nin itibarını olağanüstü artırmıştır. Aramızda var olan sıkıntıları neredeyse sıfırlamıştır. Yani 1950’lerde ABD’nin İncirlik’ten kalkan uçaklarının Lübnan’ı vurmaları gibi Arap şuuraltında yer etmiş kırgınlıklar bir anda kalktı ortadan.. Tabi ki Tezkere ile Türkiye son derece doğru bir karar aldı. Kendi üzerinden Amerikan askerlerinin bölgeye girmesine izin vermedi. Biz bunu Türkiye’nin bölgeyle tekrar ilgilenmeye başladığının delili olarak alıyoruz. Bunu Fadlallah da, Velid Canpolat da, Hizbullah da, Lübnan’daki siyasal parti liderleri de aynen böyle dedi. Bu çok önemli bir şey..

Yıldız: Teşekkürler Cevat Bey. Efendim, Dila-ver Bey’e dönerken şöyle bir soru yöneltmek istiyorum: Amerika Irak’a yerleşirken (Büyük Ortadoğu Projesi çerçevesinde) bölgeye “özgürlük ve demokrasi” getireceğini vaad etti. Bu ne menem bir özgürlüktür? Nasıl bir demokrasidir, ABD’nin getireceği demokrasi? Yani Iraklıların boynuna tasma takmak, başına çuval geçirmek mi bunların özgürlükten, demokrasiden anladıkları?!

Dilaver Demirağ: Şimdi ben bir alıntıyla başlayacağım, müsaadenizle: 16 Mayıs 2004 tarihli Radikal’de Yıldırım Türker’in bir yazısı yayınlandı. Orada şöyle bir pasaj var. (Sorunuzun en güzel cevabı bu cümlede saklı.) Irak’ta işkence yapan kadın askerin (Lynndie) komşularından birisi şunu söylüyor: “Biz hepimiz öteki / Iraklıların yarı insan ilkel yaratıklar olduğunu öğrenerek büyüdük. Bu yüzden Lynndie’nin yaptıklarını garip karşılamamak lâzım..”

Yıldız: Bu nasıl bir zihin yapısı Allah aşkına!?

Demirağ: Bu zihin yapısı şöyle açıklanabilir. Bakınız, Levina diye bir filozof var, benim çok beğendiğim bir adamdır, onun güzel bir tanımlaması var, diyor ki: “Her ontolojik görüş, içerisinde ister istemez bir emperyalist perspektif taşır.” Şimdi Levina, burada “total” anlamda bir bütünsellikten söz ediyor. Yani varlık, insan ve tabiat arasında kurulan denklem üzerinden oluşagelen klasik dinlerin bütünselliği anlamında bir bütünsellik değil de bir sistematik bütünsellik, totolojik bir bütünsellik belki bu anlamda. Böylesi bir mantık var bu anlayışın temelinde. Bütün unsurları tek bir potanın içinde eritmek var, bu bakış açısının içerisinde. Ve dolayısıyla böyle üsttenci bir bakış açısı bu... Ki bu bakış açısının kökleri ta antik Yunan’a, hatta belki ondan da öncesine kadar uzanıyor. Bu bakış açısının doğal bir tezâhürü olarak tipik bir Avrupalı mantığı var. Yani kendini eksene alan, merkeze alan, kendi dışındakini de “öteki” olarak konumlandıran bir bakış açısı... Şimdi kendinizi “özne” olarak, diğerini de “nesne” olarak konumlandırırsanız nesneyi biçimlendirme anlamında yapabileceğiniz uygulamalar da olağan görülmeye başlanır...

Yine burada, batının son zamanlardaki en kaliteli toplumbilimcilerinden biri olan Bauman’ın bir kavramı var; “ahlaki izolasyon” diye. Ahlaki görünmezlik dediğimiz bir olgu bu. Ve sözünü et-

tiğimiz olay bağlamında söylersek, ahlaki görünmezlik bu şekilde oluşturuluyor. Yani sistem kendi mantığını bu şekilde inşa ediyor. Oysa bakıyorsunuz Bush'a, örneğin köpek seven, son derece sevecen bir aile babası gibi görünüyor. Şimdi, Bush'un buradaki samimiyetine inanabiliriz yani hakikaten o köpeği seviyor. Ama sistem öyle konumlanmış durumda ve nedenlerle sonuçlar arasındaki ilişkileri öylesine bir bütünlük içerisinde kopartmış durumda ki, öylesine paramparça bir hale getirmiş ki, insanlar neden-sonuç ilişkisini göremediği için yapılan eylemlerin sonuçlarını da görmüyor. Şu anda Irak'ta işkence yapan askerlerin bakış açısı bu. Hatırlayın, Irak'ta sivilleri bombalayan uçağın pilotu ne diyordu: "Kendimi çok harika hissediyorum!".. Şimdi, normal koşullarda düşündüğümüz zaman, bu normal bir "insan"ın söyleyebileceği bir söz değil, ama bir Amerikalı bunu söyleyebiliyor; çünkü ahlaki bir tampon yok arada artık. Demek ki, sistem bu hale getirdi onu.

Buradan hareketle sorunuza gelmek istiyorum: Neden **"özgürleştirilmek"** isteniyor Ortadoğu? Ve neden Ortadoğu?

Batının kendi kafasında oluşturmuş olduğu bakış açısıyla olaya bakalım istersiniz: Nedir bu? Her şeyin tüketim içerisinde tanımlandığı özgürlüğün de bu anlamda çerçevelendiği ve oluşturulduğu bir perspektif bu. Yani insanın gerçekliği sadece medyada tanımlanan gerçeklik olarak kabullendiği, gerçeklik algısının böylesine sanallaştığı ve insanın insanla değil yani öznelerarası bir ilişki değil, nesnelerarası ilişkinin tesis edildiği bir dünya bu. Yani nesnelerle örülü bir dünya var bizim ilişkilerimizde ve nesnelerle kurduğumuz bu ilişkilerle tesis ediyoruz herşeyi. Tüketim toplumu dediğimiz toplum bize böylesine bir dünya inşa ediyor. Yani öznelerarası bir ilişki yok bu dünyada. İnsanın insanla ilişkisi yok bu dünyada. Her şey bir tüketim uyumu içerisinde tanımlanmıştır. Şimdi böylesine sahte bir cennet var. Yine Benjamin Barber'in bir ifadesi var. Diyor ki batının bakış açısına ilişkin: **"Bu bölgede petrol olmasa, bu bölgedeki insanların varlığı çok da umurunda olmayacak Batılıların."** Bu insanların tümü yok edilse, Batının çok da umurunda değil yani.

Şimdi bir küresel sistem var; **küresel kapitalizm** olarak özetleyeceğimiz bir sistem. Bu sistem için Ortadoğu bir tıkaç noktası şu anda; daha doğ-

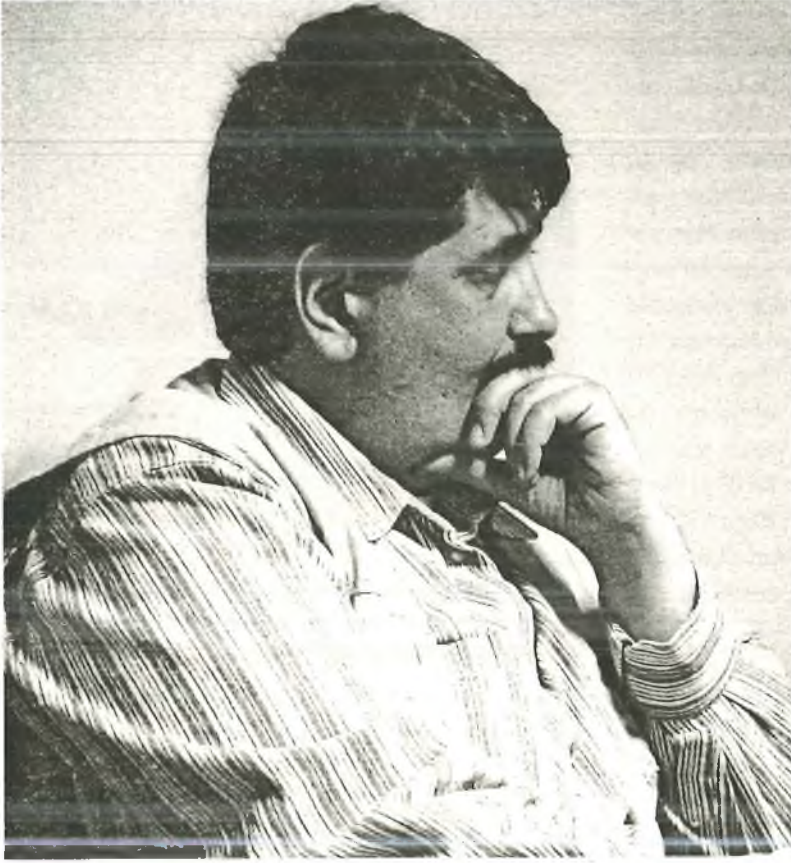

Cevat Özkaya

rusu bunun adını koyalım; İslam medeniyeti. İslam bugün için bu sistemin önünde neden bir tıkaç vazifesi görüyor? Çünkü şunu görüyor batılı. Bakıyor, ortalama bir müslümana; işte üzerinde kot pantolonu olabiliyor, üstünde stereo kulaklık olabiliyor o stereo kulaklık içerisinde ilahi dinleyebiliyor. Şimdi teknik olarak belki bu insan batının üretmiş olduğu imkanları kullanabiliyor ama bu insan zihniyet dünyası olarak bir batılı gibi yaşa/ya/mıyor. Şimdi sistem açısından sorun bu. Çünkü sistemin **aynılaştırıcı, bütünleştirici** bir mantığı var..

Yıldız: Buna **"tektipleştirici"** de diyebilir miyiz?

Demirağ: Evet, tektipleştirmek istiyor. Ortak bir tüketim kültürü üretmek istiyor. Dolayısıyla İslam coğrafyasındaki insanlar buna ısrarla karşı koyuyorlar. Gerçi bugün müslümanlar çok bilinçli değil, küresel sistem açısından. Yani ortalama müslümanlar mesela batı ile ilişkili olarak konuşurken çok da bilinçli olarak karşılarındakinin kapitalizm olduğunu bilmiyorlar belki, ama sonuçta kapitalizmin uygulamaları ile bir mücadeleleri var. Bu anlamda basit bir örnek vereyim. Başörtülü, tesettürlü bir kadın, tüketim normları açısından bakarsak bir tehlike sinyalidir. Neden? Çünkü koskoca bir kozmetik endüstrisi var; yine batının tüketim normları açısından kadının görünüşü esas unsur; Müslüman açısından ise tam tersi. Şimdi böyle bir durumda koskoca bir kozmetik endüstrisinin çıkarları zedelenir; moda endüstrisinin çıkarları sarsılır. Dolayısıyla insanların zih-

Dilaver Demirağ

niyet dünyasını değiştirmek gerekiyor ki ürünlerle birlikte kurulan ilişki de değişsin...

Yıldız: Yani, Büyük Ortadoğu Projesi ve Yeni NATO, Müslümanların petrol kuyuları ve coğrafi sınırlarından ziyade onların zihin yapısı ile ilgileniyor diyebilir miyiz?

Demirağ: Kesinlikle. Son yıllarda sistemin yaptığı yatırımlara baktığımız zaman da bunu görüyoruz. Yatırımların ve teknolojik araştırmaların büyük oranda üzerine bindiği nokta insanların bilinçlerini etkilemeye yönelik. Yani bugün ortada bilinç endüstrisine yönelik ciddi bir sermaye yatırımı var. Yani enformatik sistem dediğimiz teknolojik alana büyük yatırımlar yapılıyor. Küresel sistemin de en çok üzerinde durduğu nokta bu. Yani bu küresel iletişim ağı dediğimiz hadise esas olarak küreselleşmenin odak noktası zaten. Dolayısıyla bütün yatırımlar bunun üzerine yapılıyor.

Cevat Özkaya: Ben burada araya girmek istiyorum. Bu zihniyet dünyasına ilişkin olarak şöyle düşünülebilir mi? Mesela ekonomik üretim açısından, potansiyel açıdan, Hindistan ve Çin'in Amerikan gücü karşısında yükselen bir güç oldu-

ğu dillendiriliyor. Şimdi şu soruyu soruyorum: Niye ABD o bölgeyi hedef seçmedi de bu bölgeyi, İslâm coğrafyasını seçti? Bence bu sorunun cevabı sözünü ettiğiniz **zihin** meselesi ile alakalı. Dahası, Konfüçyazizm veya Hinduizm hukuku olan dinler değil; bunların bir **hukuk düzeni** yok. Yani eğer hukukunuz yoksa düzen kurma ihtimaliniz de zayıf tır; netice itibarıyla hukukla düzen eşdeğer bir şey. Ama bu anlamda bir İslam hukuku var, bir düzen talebi de var Müslümanlarda. Yani küreselleşen bir dünyada, **tektipleştirici** bir düzenin hakim olmaya çalıştığı bir dünyada **farklı bir hukuku** icra etmek isteyen bir cemaat, bir ümmet, bir insan topluluğu "tehlike" arzeder.

Demirağ: Söylediklerinize aynen katılıyorum: Sözünü ettiğiniz dinler 'ontolojik dinler' diye adlandırabileceğimiz yani varlık merkezli düşünen ve esas olarak insanın iç dünyasının değişimini öne çıkartan bir zihniyet yapısına sahipler. Fakat İslam / medeniyeti, iki temel esastan yola çıkıyor; yani insanın madde dünyası da var, ruh dünyası da var; bu iki dünyayı birbirinden ayrı olarak kabul etmiyor. Zira bu iki dünya arasında son derece girif ilişkiler var; diyalektik bir kurgu var bu anlamda; ikisi birbirinden kopuk değil. Ama bir Budist mantığıyla bakarsanız, onun açısından önemli olan dünyadan yüz çevirmek. Bir Müslüman için dünya ile kurduğu ilişki de önemlidir. Bu anlamda dünyayı kendi inanç ve düşünce sistematığına veya anlayış sistematığına göre kurgulayabilmek de çok önemlidir bir müslüman açısından...

Yıldız: Çünkü Kur'an, hayatın her alanına müdahale ediyor ve dünyayı vahye göre tanzim etmenizi emrediyor..

Demirağ: Evet, aynen öyle. Dolayısıyla, İslam'ın onlar açısından sorun teşkil etmesinin nedeni bu. Çünkü eritilebilir bir şey olarak görmüyorlar İslam'ı. Ama Hristiyanlık bu anlamda siste-

min bir parçası haline getirildi. Diğer doğu dinleri ise daha ruhani bir bakış açısına sahip. Bir şu var; Batı uzun süredir doğu dinlerini yanına alıyor. Bu anlamda bir zihinsel sömürgecilik de yaşıyor batıda..

Yıldız: Kuşkusuz, İslam'ı da tüketmek, ehlileştirmek istiyorlar; bu amaçla "*sivil demokratik İslam*" veya "*light İslam*", "*ılımlı İslam*" gibi kavramsallaştırmalarla zihinsel olarak Müslümanları dönüştürmek istiyorlar. BOP da bundan başka bir şey değil..

Demirağ: Aynen katılıyorum. Bir şey ilave edeyim: Burada kurgulanan İslami bakış açısı şu değil; daha özgürlükçü, dünya ile ilişkisi daha pozitif, küresel dünya karşısında daha asi, kendine özgü değerleri olan ve bu değerlerini öne çıkartan ve dünyaya bu anlamda yön vermeye çalışan bir İslam değil; tam tersine bu tür iddialarından soyutlanmış, hayatın kıyısında, köşesinde insanın iç dünyasını zenginleştirmeye yönelik bir fonksiyon üstlenmiş bir din.. Bir müslüman açısından böylesi bir konumlanış kabuledilebilir birşey olmadığı için ciddi bir sorun ve dolayısıyla asıl hedef de bu yüzden zihin dönüştürmeye yönelik. Yani Ortadoğu'da batının asıl hedefi, bu zihniyet dünyası...

Bu anlamda bir benim dikkatimi çeken bir toplantı oldu geçenlerde; AB ile Amerika arasında Büyük Ortadoğu Projesi çerçevesinde bir ön toplantı... Bu toplantıda bir görüş ortaya çıkıyor; Amerikalılara diyorlar ki 'saldırgan, militer bir politika ile Ortadoğu'yu dönüştürmeye çalışmayın; bu yanıltır, bunun yerine içsel dinamikleri kullanarak, aralarından müttefikler bularak dönüştürün'. Yani Avrupa Birliği'nin bu konudaki görüşü farklı..

Özkaya: Tabi, bölgeye ilişkin derin sömürge tecrübeleri var...

Demirağ: Ve ben öyle zannediyorum ki, İstanbul'daki NATO zirvesinde de bunlar tartışılacak...

Yıldız: Evet, böylece tekrar NATO zirvesine dönersek, İbrahim Bey, sizce neler tartışılacak İstanbul'da?

Karagül: Biraz önce ifade ettiğim gibi, NATO'nun bu ikinci yeniden yapılandırılması. Bu sürecin iyi anlaşılması gerekiyor. Daha önceki anlattığımız süreç, aslında bütün NATO ülkelerinin birlikte belirlediği bir süreçti. Ama şu anda Ame-

rika'nın dünyaya pazarlamak istediği formül Yeni NATO, genel yapısı itibariyle Amerika - İngiltere projesi. Yani bütün NATO ülkelerinin katıldığı bir proje değil. Amerika tek merkezli bir politika izliyor dünyada. Tek yanlı bir küresel düzen inşasına girişti. Daha önce dünyayı birlikte kurduğu merkezlerle ayrıştı. Atlantik ittifakı çatladı. Aradaki açıklık giderek genişliyor ve bu süreçte tekrar kapanması mümkün değil. Merkez Avrupa ile Amerika arasındaki açık kapanacak cinsten gözüküyor. Dolayısıyla NATO içerisinde çok ciddi bir krize neden olur bu. Amerika tek taraflı olarak Orta Asya'ya girdi, Ortadoğu'ya girdi, Güneydoğu Asya'ya girdi, Kuzey Afrika'ya girdi. Bu bölgelerde bütün denetimi eline aldı ve askeri üsler kurdu. Ve küresel iktidarı, küresel kaynakları, küresel pazarları diğer güç merkezleriyle paylaşmayı reddediyor. Tek yanlı olarak bir savaş ilan etti. Aslında bu savaş sadece İslam dünyasına ilan etmedi. Bu savaş diğer bütün güç merkezlerine ilan etti; Rusya'ya ilan etti, Çin'e ilan etti; bütün dünyaya ilan etti. Dünya Amerika ile bütün ilişkilerini mesafeli tutmaya başladı bundan sonra ve tecrid olmaya başladı. Amerika, İngiltere ve İsrail bir cephe olarak kaldı. Şimdi Amerika'nın bu şartlar altında yeni bir NATO formülü ortaya koyması ne kadar mantıklı veya ne kadar tutarlı?!

Yıldız: Peki, neden "Yeni NATO" formülüne ihtiyaç duymuş olabilir?

Karagül: Yeni NATO'nun Amerika için işlevi şu: Bugün Amerika "küresel terör tehdidi"ni, "İslam tehdidi"ni gerekçe göstererek bir dünya savaş başlattı. Amerika NATO'yu bu sürece eklemek istiyor; bir yedek güç olarak kullanmak, bir öncü güç olarak hedef ilan ettiği bölgelere yerleştirmek istiyor. Doğrudan askeri güce dönüştürmek istiyor. Ancak Amerika'nın tek yanlı olarak stratejisini belirlemesi NATO içerisinde kriz yarattı. Merkez Avrupa ülkeleri bunu kabul etmiyor.

Yıldız: Almanya - Fransa ekseninden mi söz ediyorsunuz ?

Karagül: Sadece Almanya, Fransa değil, NATO ekseninde bütün dünya. NATO içerisindeki anti-Amerikan cephenin dışında diğer güç merkezleri de NATO'nun bu yeni formülünü kabul etmiyorlar. Tıpkı Amerika'nın tek yanlı küresel yayılma hareketini kabul etmedikleri gibi. Bunu Irak işgali sırasında da gördük. Hatta Türki-

ye'yi de buna ilave edelim. 50'lerden bu yana bütün dış politikasını Amerikan cephesine göre belirleyen Türkiye bile 11 Eylül ve özellikle Irak işgalinden sonra çok ciddi değişiklikler göstermeye başladı dış politikada. Cevat Bey'in bahsettiği Türkiye, İran, Suriye yaklaşması bunun bir örneğidir. Bu anlamda Amerika'nın Yeni NATO formülü, aslında Amerika ile İsrail'in İslam dünyasına karşı yürüttüğü **"Haçlı Savaşı"**nda bir bakıma NATO'yu kullanma biçimi, NATO'yu o cepheye sürme biçimi. Yani Yeni NATO'nun hedef alanı doğrudan İslam dünyası. Eğer bu formül kabul edilirse, İslam dünyası belki de 21. yy boyunca NATO ile uğraşacak. Bu çok tehlikeli bir şey. Soğuk savaş döneminde NATO bizim için çok fazla sorun değildi; Sovyet tehdidine, Çin tehdidine karşı bir kalkandı. Ama şimdi doğrudan bizi hedef alacak. Yani Türkiye, bu konuda **kanat ülke** idi ama şimdi **cephe ülke**. Hem Arap-İslâm dünyasına karşı bir cephe hem de kendi toplumuna, vatandaşlarına karşı bir cephe. Türkiye müslüman bir ülke. Bu kadar çelişkiyi Türkiyenin kaldırması mümkün değil. Bu anlamda Amerika'nın projesinin başarılı olma şansı da azalıyor. Dahası, Irak'ta yaşanan son durum Amerika ve İngiltere'yi gerçekten zor durumda bıraktı. Şu an, dünyada tecrit olmuş durumlar. Bir şekilde Irak'tan çıkış stratejileri veya başka stratejiler geliştirmek zorundalar.

Hasılı, 28 Haziran'da İstanbul'a geldikleri zaman bu mantıkla NATO zirvesinde hiç bir tezlerini kabul ettiremezler. Yeni NATO formülünü merkez Avrupa kabul etmiyor. Bu anlamda Amerika'nın dış politikasına da karşı çıkıyorlar; Irak'taki bütün projelerini NATO dışındaki diğer güçlerle beraber reddediyorlar. Kesinlikle Irak'ın Irak'a bırakılmasını ve BM gözetiminde Müslüman bir ordu kurulmasını istiyorlar; Irak'ı istikrara kavuşturması için. Aslında bunu Türkiye de önerebilirdi, son derece masum bir şey. Bakın Arap dünyası da açıklama yaptı; BM gözetiminde olmadığı sürece hiç bir şekilde Irak'a asker göndermeyeceğiz. Yani dünyada Amerika - İngiltere cephesine karşı bir saflaşma ortaya çıkıyor. Bu sadece NATO'nun içinde değil, NATO dışında da böyle.

BOP'a gelince; bu konuda da aynı güçler Amerika'nın tezini reddediyorlar. G-8 ülkelerinin

dışişleri bakanları toplandı; büyük tartışmalar yaşandı. Aynı tartışma İstanbul'a da yansıtacak. İngiltere dışında AB ülkeleri büyük oranda Amerika'nın Büyük Ortadoğu Projesi'ni reddediyor. Şu açıdan reddediyor. Bir kere ortada bir sürü Ortadoğu Projesi var. Amerika'nın projesi var, İngiltere'nin projesi var, bir de AB projesi var. Amerika'nın projesi tamamen dayatmaya, tahakküm altına almaya, kontrol altına almaya ve bir şekilde yağmalamaya ayarlı. Ortadoğu'nun kültürünü, siyasetini, ekonomisini, hatta dinini değiştirecek, her alanda dönüştürecek, ama zorla. Avrupa Birliği'nin (mesela Almanya'nın) bu konudaki itirazı şu: Bu dayatmayı İslam dünyasına kabul ettirmemiz mümkün değil. Şöyle olursa destekleriz; işbirliğiyle, karşılıklı iradeyle böyle bir değişimi; demokratikleşmeyi, özgürleştirmeyi, refahı artırmaya yönelik projeleri destekleriz. Amerika ise, G-8 zirvesinde "gelin Yeni NATO'yu destekleyin, gelin BOP'u destekleyin" diyor, İstanbul'da da bunu söyleyecek. Aslında ABD kimseye **ortaklık** önermiyor; **"gelin peşime takılın"** diyor. Dolayısıyla da kimse bunu kabul etmiyor..

Demirağ: Bir de, Amerika'nın bu tezine Avrupa Birliği'nin karşı çıkmasının arka planında yatan başka bir şey daha var: Bölgede oluşabilecek huzursuzluğun yaratabileceği sosyal ve siyasi etkilerin (şiddet vb.) Avrupa'nın huzurunu kaçırarak olması. Ayrıca, AB'nin küreselleşme teziyle ABD'nin küreselleşme tezleri de farklı. Avrupa, iç dinamikleri gözeterek dönüştürmeyi hedefliyor gibi..

Özkaya: Bana kalırsa, bu çelişkiyi çok abartmamak lazım. İbrahim Bey'in dediği gibi, Amerika tek başına hegemonya kurmak istiyor ve bu nimetten kimseye pay vermiyor. Sıkıntı da burada başlıyor. Yani Amerika bu nimetten pay verecek pozisyonda olsa bu çelişkinin büyük bir kısmı ortadan kalkacak gibi görünüyor. Nitekim Alman lider Shroder'le ABD Başkanı Bush'un görüşmesinde çok da öyle büyük çelişkilerin varlığı pek görülmedi. Fransa'nın talep ettiği şeylere baktığınızda da, 'biz bu işlerin niye dışındayız' pozisyonunda duruyorlar. Şimdi, AB bir Avrupa ordusu oluşturmaya çalışıyor, ama bu olmadı, olacağı da benzemiyor. Eğer olsaydı, bu çelişkiyi derinleştirirdi. Bana öyle geliyor ki, önümüzdeki zamanda Amerika, 'Fransa'nın da burada bir yeri olsun, Al-

manya'nın da burada bir yeri olsun' dediği zaman bu çelişkinin büyük bir kısmını ortadan kalkar. Bir de ABD karşısında Avrupa bu anlamda ikiye bölünmüş durumda. İtalya, İspanya, Polonya vs. ABD'nin yanında..

Yıldız: Peki, bu şartlar altında, Türkiye NATO zirvesine giderken nelere dikkat etmeli?

Karagül: Bir kere şunu bilmeliyiz: Bütün güçlerin Ortadoğu ile ilgili planlarının merkezinde Türkiye var. AB'nin, ABD'nin ve diğerlerinin.. Avrupa 1 Mayıs'ta 450 milyon nüfuslu bir imparatorluğa dönüştü. Şimdi bu imparatorluğun yayılma alanına ihtiyacı var. Bu anlamda AB, Amerika ile mücadele edebilir. Türkiye'yi de bu kuşağa katmak istiyorlar. Türkiye ile Doğu Akdeniz'e, Ortadoğu'ya, Kafkaslara ve Orta Asya'ya ulaşmak istiyorlar. Yani, AB bu kuşatmayı kıramazsa Avrupa kıtası içerisinde sıkışıp kalacak ve bütün proje heba olacak. Onun için Türkiye'ye sarılıyor. Ve Türkiye'yi AB'ye davet etmesinde bence Almanya samimi ve bunu bir imparatorluk açılımı olarak görüyor. Yani bir şekilde "Avrupa Birleşik Devletleri"ni yeni bir süper güç olarak görüyorlar. Bu anlamda Türkiye ile ilişkileri güvenlik ekseninde geliyor; siyasi kriterler hiç önemli değil. Artık konjonktür çok farklı; yani bölgede AB'nin yaşayıp yaşamaması sorunu var; Ortadoğu'ya ulaşım ulaşamama sorunu var. Avrupa'nın bugüne kadar oluşturmuş olduğu tek dış politika tezi bir Akdeniz Projesi var. Yani Avrupa, Amerika'nın baktığı gibi bakıyor Türkiye'ye. Amerika Soğuk Savaş döneminde Türkiye'yi bu anlamda kullandı; 1990-2000 arasında Ortaasya'da, Kafkasya'da kul-

landı. Dediler ki "Atlantik'ten Çin Seddine"; ama ABD gitti oraya, biz gidemedik. Şimdi "Yeni Osmanlı" diyorlar. Şimdi Türkiye'yi Ortadoğu'ya karşı konuşlandırmaya çalışıyorlar. Amerikan büyükelçiliğinin Osmanlı brifingleri vermesi tesadüf mü?

Kısaca, Avrupa'nın da Türkiye konusunda düşünceleri Amerika'dan farklı değil. O da Türkiye üzerinden Orta Asya'ya, Ortadoğu'ya açılmak istiyor, Akdeniz'e açılmak istiyor. Kıbrıs meselesi bu anlamda hayati önem arz ediyordu ama bu şekilde tartışılmadı. Oysa Kıbrıs meselesi Amerika'nın ve Avrupa'nın Ortadoğu projeleri ekseninde tartışılmalıydı.. Ama hiç böyle olmadı. Şu anda Doğu Akdeniz mücadelesi yaşanıyor, Amerika ile Avrupa arasında.

Dünya hızla büyük kutuplaşmalara gidiyor ve dünya hiç bir zaman tek kutuplu olmayacak. Ve ben kıta Avrupasıyla Anglo-Amerikan cephe arasındaki ayrışmanın ciddi olduğunu düşünüyorum. Bu anlamda da faydalı olduğunu düşünüyorum; desteklenmesi gerektiğini düşünüyorum. İslam dünyası için ve Türkiye için iyi olacağını düşünüyorum. Çünkü bir şekilde Amerika'nın emperyal hırslarının dengelenmesi lazım; sınırlanması lazım. Amerika'nın kendini kontrol etmesi lazım. Artık tek yanlı değil de dünyadaki değişik güç merkezleriyle ortak bir küresel irade ortaya koyabilir..

Yıldız: Yeni NATO zirvesi ve G- 8 toplantısı böyle bir açılıma sahne olabilir mi?

Karagül: Bence ABD diğerlerini de sürece dahil edecek. Bu açıdan İstanbul'daki NATO zirvesi bence 21. yüzyılın en önemli zirvesidir. Yani

gerçekten Amerika - Avrupa ayrışması ciddi mi, değil mi? Burada göreceğiz. Amerika'nın Büyük Ortadoğu Projesi'nin kabul görüp görmeyeceğini burada göreceğiz. Yeni NATO projesinin kabul görüp görmeyeceğini göreceğiz. Eğer bu iki proje de kabul görmezse, bu ayrışmanın son derece ciddi olduğunu düşüneceğiz. Kısaca, burada çıkacak sonuç önümüzdeki yıllarda oluşacak dünya sisteminin şeklini belli edecek.

A. Yıldız: Tabi, Türkiye de bu denklemi iyi gözlemeli ve ona göre tavır almalı..

Karagül: Aslında Türkiye'nin son iki yıldır, AB üzerine bu kadar yoğunlaşmasının nedeni bu. Türkiye artık bir anlamda güvenlik endişesi taşıyor. Irak Türkiye için bir Kürt meselesi olmaktan ziyade Anlgo-Amerikan gücün, Ortadoğu'nun merkezine yerleşmesi açısından önemli...

Özkaya: Hatırlarsanız, Türkiye İngilizlerin, Basra'ya gelmesine ciddi bir biçimde karşı çıkmıştı. Netice itibarıyla Türkiye, yönetilme konusunda sıkıntıları olsa da bir tarihi hafızası olan bir devlet. Dolayısıyla, İngilizlerin Basra'ya geliyor olması, Türkiye'nin hafızasında tramvalar meydana getirdi.

Karagül: Son yıllarda Türkiye'nin yeni güvenlik denklemini çok iyi algıladığını düşünüyorum. Siyasiler, askeri ve sivil bürokrasi.. bunu iyi algıladı. Bakın, merkez Avrupa'nın Türkiye yaklaşımı güvenlik eksenli olduğu gibi Türkiye'nin AB yaklaşımı da artık güvenlik eksenli; medeniyet eksenli değil. Gerçekten Türkiye, Cumhuriyet tarihinden bu yana ilk defa bu kadar ciddi bir güvenlik endişesi taşıyor. Ve bunun iyi algılandığını düşünüyorum. Türkiye'nin İsrail'le ilişkileri hızla açılıyor, soğuyor. Bu çok önemli bir şey. Adamlar Türk-İsrail eksenini kurdular; ardından Türkiye-İsrail-Hindistan eksenini kuracaklardı. Şimdi bunlar yattı. Bu tez hala var ama, Türkiye Avrupa'yla, Rusya'yla, Ortadoğu'yla yakın ilişkiler geliştiriyor; iyi bir diyalog geliştiriyor. Bunlar Türkiye'nin farklı arayışlarıyla ilgili bir şey. Türkiye-İran-Suriye yakınlaşması Türkiye'nin AB projesiyle paralel bir şey. Ve tabi, Amerika bu üçlüye yakınlaşmadan son derece rahatsız. Bölgenin üç aslı unusu olan Türkler, Farslar ve Araplardan oluşan bu birliktelik Amerika'yı ürkütüyor. Ve dikkat ederseniz, bu üçlü ile Avrupa'nın çok yakın ilişkisi var..

Özkaya: Fakat burada bir şey daha var, söylenmesi gereken: Konseptler değişti, durumlar değişti, yeni bir yapılanmaya ihtiyaç var; peki, İslam dünyasında İKÖ gibi, Arap Birliği gibi bir takım kurumlar var. Bu kurumlar da o eski döneme ait kurumlar. Yani eski dönemin kurumları tasfiye oluyorsa, bunların da tasfiye olmasını beklemek lazım. Buralarda da yeni bir takım oluşumlar olacak, tabi bu proje yürürlüğe girerse... Eğer BOP, Yeni NATO bağlamında yürürlüğünü devam ettirirse, bu kurumlar farklı yapılanmalar kazanmak zorunda. Velid Canbolat bana ilginç gelen bir adam.. Ona 'Arap Birliği Tunus'ta niçin toplanmadı?' diye sorulduğunda, dedi ki; "*Birileri bir tiyatroyu oynuyor; varsın o tiyatroyu da oynasınlar. O tiyatroyun (Arap Birliği'nin) aktörleri var, ama burada halklar başka birşey yapıyor.*" İşin esası budur.

Bir de Mısır Devlet Başkanı Mubarek geçenlerde ilginç bir şey söyledi: dedi ki; "*Eğer bu bölgeye demokrasi getirmek istiyorsanız, çok arzu etmediğiniz sonuçlarla karşılaşsınız.*" Hakikaten bölgede bir seçim yaparsanız, bin Ladin'in cumhurbaşkanı olmayacağını, Kral Fahd'in yerine Prens Abdullah'ın geçmeyeceğini kimse garanti edemez. Tabi bunları ismen söylemedi de kastedilen buydu, herhalde. Burada bir mesaj da veriyor aynı zamanda; yani bu değişikliği bizim vasıtamızla yapabilirsiniz diyor. Fakat görünen o ki, mevcut yönetimlerin bölgede meşruiyeti sıfırın altına inmiş durumda ve bunda da Amerika'nın katkısı çok büyük. O zaman BOP'u kiminle hayata geçireceksiniz? Nasrallah'a BOP hakkında ne düşündüğü sorulduğunda: "**BOP Irak'ta sürünlüyor, görüyor-sunuz**" dedi. Ve şunu da ekledi: "*ABD bölgeye demokrasi mi getirmek istiyor? Hiç bir itirazım yok.. Demokrasinin gereklerinden bir tanesi de hemen Irak'ta seçimler yapmak. Çok basit bir uygulama.. Emin olun seçim yapılırsa bu sorunlar çıkmaz.. Ama Irak'ta bizim istediğimiz sonuçları verecek seçimler yapılmayacak...*"

Üzerinde durmak istediğim bir şey daha var: Hatırlarsanız, Clinton Cidde'de bir konuşma yapmıştı. Dedi ki "**Eğer Hz. Muhammed bugün yaşasaydı, büyük bir araba fabrikası kurardı; başına da hanımlarından birini koyardı.**" Bunu Peygamber'in(s.) yüceltilmesi gibi algıladı bazı Müslümanlar, ama bu, demin Dilaver Bey'in sözünü ettiği zihinsel dönüşüm projesinin en önemli

ayağıydı. Biliyorsunuz, bütün İslam ülkelerinde modernleştirme projesi kadınlar üzerinden uygulanıyor. Türkiye’de de böyle oldu, başka yerlerde de böyle. Şimdi Suudi Arabistan’ı bu anlamda zorluyorlar. Tabi burada kadınlar şoförlük yapmasın, bir takım yerlere girmesin... demiyoruz. Ama şunu görmek lazım: Amerika, gerek insan haklarını, gerek kadın haklarını, gerekse İslam dünyasındaki mezhebi tartışmaları, bölge insanının pek de hazırlıklı olmadığı bir ortamda başlatarak zihinsel travmayı yaygınlaştırmak istiyor. Bizim ülkemizde de müslüman elitler eliyle bu tür tartışmalar suni biçimde devreye giriyor. Dolayısıyla çok dikkatli olmak gerekir diye düşünüyorum. Yani, İslâm dünyasında mevcut durum, mevcut kültürel algılama, kadın algılaması mükemmeldir; bu algılamının asla değişmemesi lazım gibi bir noktadan hareket etmiyorum. Fakat bu algılamaların ABD’nin hedefleri, istekleri doğrultusunda değiştirilmeye çalışılması büyük bir sıkıntı ve kaos meydana getirir..

Yıldız: Söz, Clinton’dan açılmışken, önceki yıl Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde yaptığı bir konuşmayı da hatırlamalıyız. Demişti ki; “20. yüzyılı Osmanlı’nın çöküşü belirlemişti; 21. yüzyılı da Türkiye’nin tercihi belirleyecek.” Bu anlamda Türkiye, İstanbul NATO zirvesi öncesi, sanki kritik bir tercihin arifesinde gözüküyor. Bu tercih sadece stratejik bir tercih olarak da gözüküyor. Burada zihinsel anlamda Türkiye’nin İslam dünyasına yönelik olarak bir tercihte bulunması isteniyor. “*Türk modeli*” denilen “*ılımlı İslâm*”, “*light İslam*” modeli denilen şey de galiba bu çerçevede dillendiriliyor... Dilaver Bey, tekrar size dönersek, İstanbul zirvesi öncesinde bu çerçevede son olarak neler söyleyeceksiniz?

Demirağ: Kendi adıma, bu NATO zirvesini bir imkan olarak görüyorum. Hangi anlamda? NATO zirvesiyle birlikte Batıdaki küreselleşme karşıtları da gelecekler. Şimdi “Kara Blok”tan kişilerin de geldiği bir ortamda Müslümanlarla Anarşistlerin arasında bir diyalogun oluşması demek; bana göre bir eksenin oluşması demek; dünyadaki küresel sistem için büyük bir kâbusun başlangıcı demek. Ben bu kâbusun başlamasını arzu ediyorum. Nasıl ki birileri bir medeniyet savaşını tezgahlamaya çalışıyorlarsa, aslında alttan alta bir medeniyet barışı da bu anlamda yakalanabilir,

oluşturulabilir. Ve bunun oluşturulması da gerekiyor...

Şimdi, demin konusu geçti; 11 Eylül’le birlikte “*Üçüncü Dünya Savaşı*” başladı. Ama bu dünya savaşı, diğer dünya savaşları gibi güçler arasında bir *paylaşım savaşı* biçiminde değil; tam tersine bir tür *Haçlı Seferi* biçiminde yürüyen bir *üçüncü dünya savaşı* bu. Ve bence bu kez hedefin odak noktasına Müslümanlar oturtulmuş durumda. Ve İslâm’a yönelik bir mücadele yürütülüyor. İşte bu noktada Küreselleşme Karşıtı hareketlerle Müslümanlar arasında kurulabilecek bir diyalogla bu kuşatmanın kırılacağını düşünüyorum. Müslümanların artık dışa açılmaları gerekiyor. Son derece özgüvenli, rahat, son derece demokrtak bir bakış açısıyla kendi medeniyetlerinden getirmiş olduğu bütün avantajları kullanarak başka bir insanlık projeksiyonunun, başka bir dünyanın nasıl mümkün olabileceğini karşılıklı bir hasbihal şeklinde, farklı eksenler arasında bir diyalogun oluşması gerektiğini düşünüyorum. Ben buna “*zehirli sarmaşık*” diyorum. Bu zehirli sarmaşığın küresel sistemi boğacağını düşünüyorum. Zira, küresel kapitalizm dünyanın baş düşmanı. Bu düşmanı yok etmek gerekiyor. Bu düşmanı yok etmenin yolu da bence ittifaklar, koalisyonlar oluşturmaktan geçiyor. Haziran’daki NATO zirvesi bence müslümanların dünyadaki muhaliflerle ortak bir dil yakalamaları için bir fırsat olabilir. Bu fırsatın iyi değerlendirilmesi gerekiyor bence..

Yıldız: Anti-emperyalist, anti-Kapitalist, anti-Küreselci bir söylem ve cepheden söz ediyorsunuz!

Demirağ: Özellikle anti-Kapitalist. Bunun altını çiziyorum. Çünkü modernleşme dediğimiz süreç aslında Kapitalizm projesi çiziyor. Ben şunu düşünüyorum. İslam dünyasındaki başörtülü hanımlar küresel sisteme karşı, kapitalizme karşı direnişin sembolleri haline geldiler. Böyle bir pozisyonda görüyorum onları. Müslüman erkekler de kadınları öne sürüp kendilerini arka plana çekmekten vazgeçmeli ve tesettürün ifade ettiği direnişçi vi dirilişçi anlamlar çerçevesinde farklı bir zihniyet üretmelidirler. Bir direniş hattının, bir direniş söyleminin geliştirilmesi lazım Müslüman dünyada..

Yıldız: Yani, her türlü dönüştürme operasyonlarına karşı bir zihnî direniş ve tevhidî duruş! Teşekkürler. ■

TİNSELLİĞİNİ SÖYLE SANA KİM OLDUĞUNU SÖYLEYİYİM

ABBAS PİRİMOĞLU

Dergilerin düşünce hayatımız açısından önemini inkar etmek mümkün değildir sanırım. Belirli aralıklarla çıkan bu yayın organları, çeşitli fikirlerin veya bir fikir hareketi içerisinde değişik bakış açılarının derlenmesi ve tartışılması suretiyle zihin dünyamıza seviye kazandıran önemli birer araçtırlar. Ancak bu işlevlerinin yanında birde *gösterge* olmak gibi bir fonksiyonu da, tabii olarak deruhte ettikleri kanaatindeyim. Bir fikrin müntesiplerince değişik dönemlerde çıkarılan dergiler, o fikrin zaman içerisinde hangi mecraya doğru yol aldığını, konjonktürden ne denli etkilendiğini veya dünya üzerinde cereyan eden yeni söylemlerle hangi seviyede ünsiyet peyda edilerek otantiklik kaygısından ne denli sarf-nazar edildiğini göstermesi bakımından da bir 'gösterge' olsalar gerektir.

Bu satırlarla başlayan bu yazıyı kaleme almamdaki sâik, farklı dergilerde okuduğum iki yazarın benzer mahiyette anlam ifade eden yazıları oldu. Yazıların ilkinde yazar '*yeni bir din anlayışı*' önerir. Ashab-ı Kehf gibi yüz yıllardır uyuyan Müslümanlar için lazım olan uyanış, ihya, diriliş vs. değil, yenilik ve tecdittir artık. Peki bu nasıl olacaktır? Yazara göre bu sorunun cevabı son derece vâzıhtır: '*Varlığa dair ontolojiyi, bilgiye dair epistemolojiyi yeniden kurarak*'. Dini ilimlerin mihverinin teolojiden antropolojiye kaydırılması bizleri 'Allah merkezli' dünya görüşünden 'insan merkezli' dünya görüşüne geçirecektir. Bu aynı zamanda 'Teolojik ilahiyatın' yerini 'antropolojik ilahiyata' terk etmesi anlamını taşımaktadır. Teolojik ilahi-

yat insanı Allah ile dikey bir ilişki içerisinde algı-larken, yenilikçi ve ilerici olan Antropolojik ilahiyat ise yatay bir ilişki öngörür. İlişkinin dikeyden yataya doğru evrilmesi Müslümanları dünyaya döndürecek, bu da yazara göre en çok sömürücüleri rahatsız edecektir. Çünkü klasik teolojide sufi, dünyayı bırakarak Allah'ta fani olmaya çalışırken sömürücülerin talanının farkında dahi değildir... Kapitalist talancı için dünyadan elini eteğini çekmiş sufi mi yoksa tüketime kışkırtılmış bir dünyalı mı daha tercihe şayandır? sorusunu konumuzla doğrudan alakalı olmaması hasebiyle hatırlatmakla yetinerek, yazarın önerdiği Antropolojik ilahiyatta insanın ne yaptığı sorusuna yine kendi cümlesi ile cevap verelim: "Tarihin meydanında 'Allah'a doğru' değil 'Allah'la birlikte' yürümek."

Diğer yazar da aynı konular nedeniyle muzdariptir. Yazısına her ne kadar 'tartışmaya açmak istediğim Kur'an'ın toplumsal hükümleridir' şeklinde bir kısıtlama ile başlasa da buna pek riayet etmeyerek lafı Allah-İnsan ilişkisine kadar vardırı. '*Acaba Kur'an günümüzde nazil olsaydı yine kul kavramını kullanır mıydı dersiniz?*' diye de iddialı bir soru sorar. İddiaya göre geçmişte inen Kur'an'ın insanlara kulluğu layık görmesinin nedeni Mekke ve Medine'nin eşitsizlikçi toplumsal yapısının insan zihnine yerleştirdiği kul-efendi kategorisinin söylem düzeyindeki tezahürüdür. Yazar bu tezahürün vuku bulduğu VII.asır Arap toplumunu niteleyerek konuyu daha da anlaşılır hale getirir: Prekapitalist toplum... Üstelik bu Prekapitalist yapıya uygun Kur'an hükümleri ta-

rihselcilğe karşı çıkanlarca evrensel kabul edildiği için, içinde yaşadığımız modern toplum buna göre değiştirilecek, sonra da sonsuza kadar sosyal, psikolojik, ekonomik yönlerden aynı kalması beklenecektir. Üretim ilişkilerinin değişmesi hukuku değiştirmeyecek, bunun yanında **insan-insan, insan-tabiat, insan-yaratıcı** ilişkisi de değişmeyecektir... Yazarımızın izinde biraz mantık yürütecek olursak; Kur'an günümüzde inseydi geçmiş rahmetle okutan günümüz kapitalizminin eşitsizliği karşısında biz insanları nitelemek için hangi kavramı kullanırdı ve bu kavram kapitalist-proletarya ikileminden mi yoksa gelişmiş-az gelişmiş ikilemlerinden mi mülhem olurdu acaba? Hem madem ki Kur'an, dün, Arapların kategorik yapılarına ve sosyal psikolojilerine uygun bir lisanla inmişse bu insanlar neden hemen Müslüman olmamışlar da aksine direnmişler? Toplumsal ve kavramsal müktesebatlarını tehdit etmeyen bilakis tinselliklerini okşayan bir hitaba tepki göstermek nasıl izah edilir? gibi soruları yine değinerek yazarımızın Kur'an'ı anlamada evrensel okumanın yerine önerdiği metodu söyleyelim: Antropolojik okuma. Bu arada yazıda, bırakalım günümüzün Müslümanlarını ilk dönem Müslümanlarının dahi toplumsal ve siyasal sorunlarının çözümünde Kur'an'a başvurmadıkları, Kur'an'ı sorunlarının çözümünde temel referans kaynağı olarak almadıkları şeklinde bir iddianın da üstüne basa basa vurgulandığını hatırlatalım.

Hakikate Biçilen Tarih

Bir ideoloji olarak tarihselcilik¹ insani varlıklara Tanrı veya doğa tarafından sabit ve değişmez bir öz verilmediği şeklinde ki bir kabule dayanır. Varsayıma göre insanın 'öz'ünün olmaması, onun tarihsel varoluş tarzı nedeniyledir. İnsanı insan kılan onun tarih içerisinde gerçekleştirdikleri yani geçici, değişebilir, tekil ve tarihsel olan yaptıklarıdır. Bu nedenle bir özü varsa bile bu öz yine *tarihsellikten* başka bir şey değildir.² İnsanın bir sabitesinin olmaması, varoluşunu zamana/tarihe yüklemesi, oluşu ve zamanı insansızlaştırmanın yanında haliyle üzerinden sorumluluğunuda kaldıracaktır. Hiçbir sabitesinin olmaması halinin doğurduğu geçicilik duygusu 'şimdiyi yaşama' anlamında sekülerizme sebep teşkil ederken, varlıkta zaman te-

meli üzerinde anlaşılacak ve varlığın başına gelen bu bahtsızlığa da *varlığın kendisini açması* veya *varlığın kaderi/ tarihi* denilecektir.

Bunun izahı da çok zor değildir. Herhangi bir bilgi iddiasının onu formüle eden ve geliştirenlerin tarihsellik illeti ile maluliyetten kurtulamayacağı düşüncesidir. Bu düşüncenin mantıki ve dahi evrensel neticesi açıktır: "Hiçbir bilgi iddiası ezelî ve ebedî hakikat/ doğru olma talebinde bulunamaz. Ancak bilgi iddiaları, tarihin ortamını sağladığı bir anlama tarzları, ilgiler ve pratikler takımı-na göre üretilmiş bulunan bir probleme belirli bir zamanda pragmatik en iyi çözüm olma anlamında doğrudurlar."³

Bu denli nitelenen bir bilgi vasıtasıyla varlığa yaklaşımın neticesinin geçiciliği/tarihselliği ve değişkenliği varlık hakkında şu soru zincirini akla getirecektir: Kendinde hakikati var mı? Varsa apaçık mı? Değilse anlamanın bir yolu var mı?

İşte tam bu noktada Nicolai Hartmann'ı anmamak mümkün değildir. Bilgi edinmede özneyi önceleyen ve bilgiyi sadece öznenin başarısı olarak niteleyen anlayışlara karşı itirazının nedeni, bilgiyi aşkın bir edim olarak görmesidir. Zira onun için önemli olan nesnenin nasıl düşünüldüğü değil nesnenin nasıl olduğudur.⁴ Bilginin aşkınlığı ile vurgulanmak istenen nesnenin zihindeki tasarımının ötesindeki varlığın olduğu hal ile ilgili bilgidir. Düşünür "doğruluk" ve "varlığa" ilişkin tarihsel görelilik görüşünün 'biz nesneleri oldukları gibi bilemeyiz, onlara ilişkin bizde kalan tek şey değişken kavrayışlardır' şeklindeki ana iddiasını aktardıktan sonra bu anlayışın bizi ulaştıracağı yere, *hakiki bilginin yok edilmesine* dikkat çeker ve şöyle devam eder: Ortadan kaldırılan yalnızca doğru olan ve doğru olmayan ayrımının anlamı değildir; aynı zamanda varlığın anlamıdır da. Artık öznenen bağımsız bir real varolandan söz edilemez.⁵ Hartmann ise ısrarla varlığın öznenen bağımsız oluşu üzerinde durarak bilgi anlayışını bu temel üzerine bina eder. Ontolojiyi dikkate alan bu bilgi anlayışında varolanlar ancak sonradan "karşıda duran" yani nesne haline getirilirler. Üstelik bu durum varlıklarında herhangi bir değişiklikte meydana getirmez. Tasarım dünyasının çokluğu ise yalnızca bilgi oluşumu ile ilgili ve sınırlıdır. Böyle bir durumda ise doğruluğun göreliliğini savlamak en azından anlamlı bir tezdır: ama

doğruluğu varlığa taşımak ve “varlığın göreliliği”nden söz etmek anlamsızdır.⁶ Kolayca anlaşılacağı üzere düşünür bilinçteki tasarım(imge) ile bilincin dışındaki varlığın farklılığı hususuna gösterdiği hassasiyet ile esasen doğru ve yanlışın yalnızca bilgide cereyan ettiğine varlığın bundan azade olduğuna işaret etmektedir. Bilgiye ulaşmada ontolojiyi esas alması, hakikatin, bilinçten olduğu kadar tarihten de bağımsız olduğunu göstermesi bakımından da manidardır. Zira Doğan Özlem’in deyiimiyle “ontolojiler daima kalıcı nitelikler peşindedirler”⁷ Kalıcı olanın doğruluğu da kalıcı/ ebedidir. Üstelik bu saltık ve zaman dışı olan geçerlilik sadece matematiğin ve mantığın nesnel ve genelgeçer olan tümceleri için değil, aynı zamanda bir kez olan “şimdi ve burada olan” içerikli olgu doğruları içinde geçerlidir.⁸ Nesnenin kendisinin bilinçten bağımsız varlığı sadece mekansal-maddi nesneler için değil, insanla ilgili, ruhsal, kişisel veya tarihsel-tinsel nesnelerde kendi başına vardır.⁹

Yukarıda varlık hakkında dile getirmeye çalıştığım diğer soruyu tekrarlayalım. Özneden bağımsız olan bu “kendinde doğru” ayrıca apaçık mıdır? Başka bir ifadeyle insanlar bu kendinde hakikati, kendilerini tarihin aracılık ettiği bir anlama kontekstine yerleştirmeksizin kavrayabilirler mi? Bilginin ontoloji kaynaklı olması sorunu halletmeye yeter mi? Yoksa Doğan Özlem’in itirazında ileri sürdüğü gibi ontolojilerin kendileri de, belli çağların görüş açıları, görüş olanakları içerisinde ortaya konulabilmeleri bakımından tarihsellikten yakalarını kurtaramamakla mı malul?¹⁰ Ama önce insan ile ilgili olarak bize verilen bir bilgiyi hatırlayalım.

Müstekar ve Müstevda Olan İnsan

Allah bizlerin tek bir nefisten yaratıldığı gerçeğini hatırlattıktan sonra her birimiz için bir karar yeri (*müstekar*) birde emanet yeri(*müstevda*) olduğunu haber verir.¹¹ Merhum Elmalılı tefsirinde evvela bu ayet ile ilgili zamanına kadar yapılan yorumları hülâsa eder ve sonrada “hasılı kaynak bir oluş çeşitli” cümlesinin ardından kendi yorumunu getirir. Müfessire göre, karar yeri ile istikrar ve tabiatı gereği birbirini takip etmeye yani insanın sabit olan yanına, *istida* (emanet bırakma) ile

de yeniliklerin ve değişimlerin yaşandığı oluşum yönüne işaret vardır. Yine Elmalılı’ya göre hikmet dolu bu ayetten istifade edebilmek için sadece ilim ehli olmak yeterli olmayıp ayrıca kendini bilmiş olmak, nefsin hallerini tanımakta şarttır.¹²

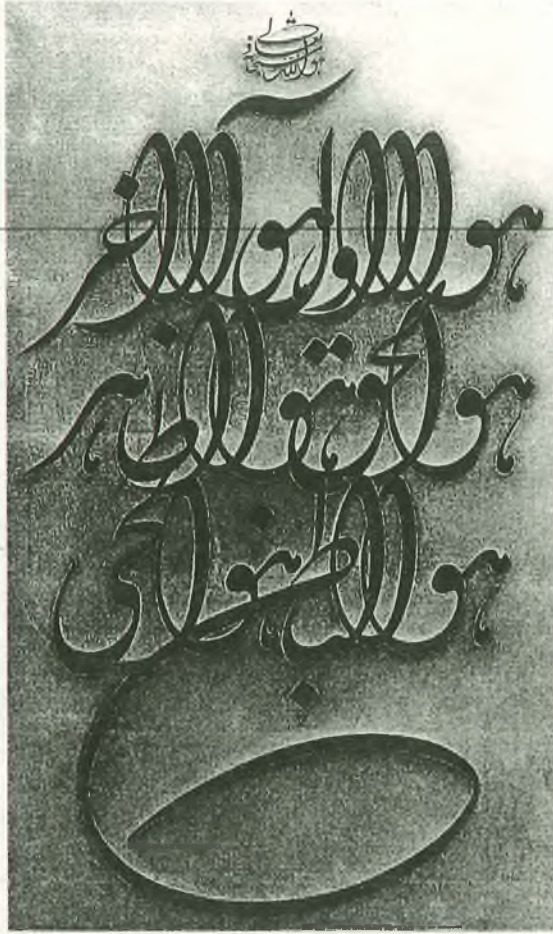
Ben buradan hareketle insanın değişmeyen sabit bir yanının yani ontolojik yapısının olduğunu söylemek istiyorum. Şayet ontoloji varlığın varlık olmak bakımından doğasının ne olduğuna dair soru soran bir bilim¹³ ise insanın ontolojisinden de insanın insan olarak doğasının ne olduğu sorusuna aranan cevap anlaşılmalıdır. Değişik bir ifadeyle, somut bir insanı ele almak yerine, insanı soyut olarak ele alıp onun genel çerçevesi hakkında cevap aramak. İnsandan bahsederken onu soyut ve somut terimleriyle bir ayırma tabi kılmak, hemen anlaşılacağı üzere insanı iki ayrı düzeyde ele almak demektir. Muhyiddin Arabi bu iki idrakten ilkinde kevnî(kozmik) düzey diğerine ise ferdi düzey der. Kevnî düzeyde insan kozmik bir nesne gibi telakki olunur. Söz konusu olan “insanlık”tır, ferdi bir şahıs olarak “insan” değil. Bu düzeyde insan bizzatıhi kâmilidir. Alemdaki İnsan’ın dışındaki her bir mevcûd Allah’ın bir veçhesini(ismini) yansıtır. Bu varlıkların bir araya gelmesiyle teşekkül eden alem her ne kadar Hakk’ın Bilinci’ne tekâbül eden bir büyük bütün teşkil ederse de, alemin bizzatıhi bilinci olmadığından tam ve gerçek vahdet teşkil etmez. Sadece İnsan Hakk’ın bütün varlık alemine yayılmış olan tecellilerinin suretlerinin tümünü tevhid etmenin yanında bu bütünün bilincine de sahiptir. Bu İnsanın cem etme özelliğidir. Mevcudatın manevi hakikatlerinin İnsan nefsinde cem olması İlahi İsimlerin hepsinin İnsan’ın meydana gelişinde tecelli ettiği anlamına gelmektedir. İbn Arabi bu mânâda İnsan için Alem-i sagır(Küçük Alem/ mikro kozmos) derken onun aynı zamanda Hakk’ın Sûreti olduğunu ve bu özelliği nedeniyle Hakk’ın Yeryüzündeki Halifesi olduğunu vurgulamaktadır.¹⁴ İkinci düzeyde ise “insan” artık bir ferdi göstermektedir. Ortada somut bir insan vardır. Kevnî düzeyde İnsan bizzat İnsan-ı Kâmil iken ferdi düzeyde insanların hepsi de “kâmil” değildir. İbn Arabi’nin deyiimiyle her insanda “cem” etme yeteneğinin kuvveden fiile çıkması beklenir çünkü ontolojik açıdan bu yetenek beşere türünün aslı tabiatı olarak verilmiştir ve bunun istisnası yoktur. Fakat insanların hepsi de

bu “cem” etme yeteneğinin bilincine vakıf bulunmamaktadır.¹⁵

Buradan yeniden insanın bir özünün, sabitesinin olmadığı, olsa bile bunun tarihsellikten başka bir şey olamayacağı şeklindeki iddianın sahibi olan “tarihselcilik” düşüncesine dönecek olursak, demek istediklerimizin daha iyi anlaşılabilmesi için bu görüşün yani tarihselciliğin dayandığı anahtar kavramı olan *tarihsellik*ten söz etmek gerekecektir. İnsanın yapıp etmelerinin tarih içerisindeki bütünlüğü anlamına kullanılan *tinsellik* kavramı, esasen tarihsellik ile aynı şeyi ifade etmektedir veya biri neyse diğeri de odur. Doğan Özlem’in işaret ettiğine göre tarihsellik kavramını fel-

safi anlamıyla kullanan ilk düşünür Hegel olmuştur. Hegel tarafından iki anlamda kullanılan tarihsellik evvela geçmişte olup biten her şeyin geçmişte kalmasına rağmen etkisini sürdürmekte olması halidir ki O buna “sürekli tarihsel etkililik” der. Diğer anlamı ise bir çağın, bir dönemin, bir halkın kendilerini nasıl anladıkları konusundaki bilinçleri, onların kendi tarihselliklerinin bilincidir. Örneğin Grek tininin “tarihsellik karakteri” özgürlük ve güzellik idelerine göre anlaşılabilir.¹⁶

Dilthey ise “tarihsellik” kavramını kullanırken tinselliğin sadece insana özgü ve insana ait olduğuna vurgu yaparak Hegel’i tarihselliğe Tanrısal Tin bulaştırmakla suçlar. Zira Hegel’de tinin bir tarihsel sürece girdiği, zamana atıldığı, dolayısıyla etkin olan tinin zaman içerisinde kendisini açması, görünüşe çıkma formu olarak anlaşılmakta iken Dilthey tarihselliği insanın tarih içerisinde neliğini(mahiyetini) yapan, tarihsel olup-bitmeler içinde insanı hem oluşturan, hem de insanın oluşturduğu tinsellik olarak algılar. Diğer bir deyişle Dilt-

hey’e göre insanlar yine kendi yaratıları olan tinselliğe öylesine gömülürler ki bunun dışına çıkmaları mümkün değildir. Değildir çünkü insanın ne olduğu sorusunun cevabı zaten kendi tinsellerinde/ tarihsellerinde saklıdır. O **tarihteki tinsellik ne ise insan işte odur.** Bu nedenledir ki Dilthey tarihte mutlak bir anlam aramayı beyhude bir çaba olarak görür. Zira ona göre tarihte mutlak bir anlam değil, her zaman değişip duran bir “anamlar çokluğu” vardır. Dilthey genelgeçerliğe karşıt bir şey olarak tarihsellikten söz ettiği için tarihsellik kavramını, tarihte genelgeçerlik arayan her türlü girişime karşı korumak

gerektiğine dikkatleri çeker.¹⁷

Kolayca anlaşılacağı üzere, düşünce olarak Tarihselciler temel argümanlarını ,insan ile tarihsellik/tinsellik arasındaki ilişki üzerine bina ederler. Ben bu ilişkinin mahiyeti hakkında şöyle bir sorunun sorulması gerektiğini düşünüyorum. Bu ilişki ontolojik mi yoksa varoluşsal bir ilişki midir? Değişik bir ifadeyle, insanın kendisini içerisinde bulunduğu “tarihsel şartlar” ile etkilenmişliği ve belirlenmişliği onun ontolojisi ile mi yoksa varoluşu ile mi izah edilecektir? Verilecek cevap ontolojiktir şeklinde olursa, yani insan-tarihsellik/tinsellik ilişkisinin yorumu ontoloji ile açıklanırsa, bu izah zımnen, değişik tarihselliklerde hep aynı kalan, insan doğası türünde bir numenal, tarihdışı çekirdeğin varlığının reddi anlamına gelecektir: Böyle bir durumda, mesela Kur’an’da “kul” olarak tanımlanan insanın Allah karşısındaki konumu, insanın doğasının gereği ile değil, inzal dönemi tarihselliğinin konteksti ile izah edilerek bu anlamın tarihsel olduğu dolayısıyla anlamı belirleyen

tarihsel kontekstin değişmesi ile insanın Allah karşısındaki konumunun da değişebileceği pekala iddia edilebilecektir. İlişkiyi ontolojik olarak tanımlayan bu cevabi yaklaşım, insanın bir özünün, hakikatinin olmadığı şeklindeki Tarihselcilik ile örtüşmenin de ötesinde esasen insanın ontolojik yapısının karar yeri, sabit yönü İbn Arabî'nin deyimıyla *kevnî insan*- inkarı anlamına gelecektir.

Cevabın "varoluşsal" olduğu, yani insanın tinsel karşısındaki tutumunun onun varoluşunu meydana getirdiği şeklinde olması halinde, kânimca o zaman "tarih" mutlak bir özne olmaktan çıkarılacak ve bu ilişkide insana ve onun iradesine yer açılmış olacaktır. İnsan varoluşu ile tarihte kendisini açıyor olacaktır. Evet insanın *kendisini açması* üzerinde ciddi durulması gereken bir husus olsa gerek. Heidegger bu konuya kendi zaviyesinden yaklaşırken ehemmiyetine binaen "insanlık tarihi" diyerek niteler ve devam eder: "*insan varlığının kendisini açmasının ve örtmesinin tarihidir*".¹⁸ Peki insanın kendisini açması ve örtmesi ne demektir? Heidegger bu soruya felsefesinin merkezindeki kavram ile cevap verir: Varlık. Varlık zaman içerisinde kendisini belli bir tarzda açar. Bu aynı zamanda diğer varlık tarzlarının örtülmesi demektir. Mesela bugün dünyevi bir kullanımla nesnesi olarak gördüğümüz masa onun bize belli bir varlık tarzı içinde açık olması anlamına gelir. Bu aynı zamanda masa ile ilgili diğer varlık tarzlarının (mitik, dinsel, vd) örtülmesini beraberinde getirir.¹⁹ Sürekli olarak varlığın gizini açması ve örtmesi onda bir *neliğin*, ve *özün* yokluğu şeklinde yorumlanacaktır. Varlığın özü yok şu veya bu şekilde kendini açması vardır. Bu yüzden o sa-

bit ve zamanüstülük taşıyan kavramlarla ifade edilemez. Kendisini Varlık ile olan ilişkisinde açığa çıkaran insan içinde aynı durum söz konusudur. Başka bir ifadeyle varlıkla aynı kaderi paylaşan insan içinde sabit ve zamanüstü nitelikler belirlemek mümkün değildir. Kendisinde sürekli açılıp örtülen bir şey olarak insan bu varoluş kip-leri içerisinde ele alınır.²⁰

Bu anlatılanların neticesinde insanın öz-süz-lüğü sonucuna nasıl ulaşılır, doğrusu anlamakta zorluk çekiyorum. Belli bir varlık kipi ile bir zaman diliminde kendisini açan insan aynı zamanda kendisini örtüyorsa, bu, insan varlığının sınırının, açığa çıktığının öte-

sine taşıdığını ifade eder. Bir varlık kipinin açığa çıkarken diğer bir varlık kipini örtmesi, dolaylı bir şekilde, insan varlığının açığa çıkan kip ile özdeş olmadığının itirafından başka bir şey değildir. İnsan kendisini açarak varoluşunu gerçekleştirmiştir. Buda başka bir varoluş tarzının örtülmesi bahasına olmuştur. Burada dikkatimi çeken bir hususta, İslamî istilahta imanın zıddı olan ve inkar anlamına gelen "küfür" kelimesinin de lügatte "bir şeyi örtmek" manasını taşıdığıdır. İnkâr eden insan örtmektedir. Neyi? Yaratılış ile yüklenen hem kendisinin ve hem de bütün varlığın hakikatini. İnsan ontolojik yanı itibarıyla bir imkanlar alanı. Varoluşu ise kendisini açması. Toplum ve tarihsellik bu varoluşta elbette önemli fakat tamamen belirleyici değil. Şayet aksi olmuş olsaydı Kur'an bizlere Ashab-ı Kehf'ten, Hz. Meryem'den, Firavun ailesinden imanını gizleyen bir mümin-den (40/28), yine Firavun'un mümine olan eşinden (66/11) bahsetmezdi. Bu kişilerden örnek şahsiyetler olarak bahsedilmesi insanın ontolojisi ge-

reği tarihi şartların dışına çıkabilme yetisine haiz olduğunu dolayısıyla varoluşun tarihsellik/tinsellik ile uyum içerisinde olabileceği gibi çatışarak ta kurulabileceğini göstermesi açısından da manidar olsa gerektir.

Rahmân ve Rahim Allah

Allah'ın sıfat ismi olan Rahmân ve Rahim kelimelerinin rahmet masdarından mübalağa ifade eden birer sıfat olmakla birlikte aralarında önemli farklar olduğuna işaret eden Merhum Elmalılı yaygın bir anlayışı tashih etmek istercesine "dünyanın Rahmân'ı, ahiretin Rahim'i denilmiştir. Aslında yüce Allah, dünyanın da, ahiretin de hem Rahman'ı, hem de Rahim'idir"²¹ ikazında bulunduktan sonra bu iki sıfatın arasındaki farkları izaha girişir. Rahman'ın rahmeti şarta bağlı değilken Rahim'in rahmeti şarta bağlıdır. Her şeyin ilk yaratılışı, fitri kabiliyeti Allah'ın Râhman oluşundan kaynaklanır. Varlıkların ilk yaratılışları yalnız Allah vergisi ve cebri olup hiç kimsenin çalışması ve seçimi ile ilgili değildir. Taşın taş, ağacın ağaç, insanın insan olması böyle zorlayıcı bir rahmetin eseri. Bu açıdan her şey Rahman'ın rahmetine gark olmuştur. Allah'ın Râhman oluşu cansızdan canlıya, bitkiden insana, müşrikten mümine, şeytandan meleğe bütün mevcudat için bir güven kaynağı. Allah'ın Rahman oluşunun rahmeti kendisine ait iken Rahim olmasıyla rahmetinden irade sahiplerine de bir pay vermiştir. Ana kuşlar Rahman'ın bir eseri olan yaratılıştan var olan içgüdüleri ile yavrularının başında kanat çırpıp, ahlâklı insanlarda Rahim olma etkisiyle hayır işleri üzerinde acıma ve şefkatle yarışır. Başlangıçta çalışana çalışmayana bakmadan varlık alemine göndermek ve o şekilde idare etmek Rahman oluşun rahmeti, irade ile çalışma gerektiren işlerde irade sahiplerine maksatlarını başışlamak Rahim oluşun bir rahmetidir.²²

Her işe besmele ile başlamanın hikmeti de buradadır. İrademizde ve işimizde ne kadar serbest olursak olalım, yaptığımız şeylerin tam sebebi olmadığımız bir gerçektir. Çünkü bizim isteklerimiz, varlık zincirinin kesin bir ilk sınırı değildir, onun akışı içinde bir değişme anıdır. Ve bunun için biz bütün iradelerimizin istek ve dileklerimizin aksa-madan ve sıkıntısız meydana geldiğini görmüyo-

ruz. Demek ki başarılarımız her şeyin ilk sebebi ile isteklerimiz arasındaki münasebetin bereketine bağlıdır ki, bu bereket başlangıçta Rahman'a ait, sonunda Rahim'e aittir. Biz ister bilelim, ister bilmeyelim kâinatta bu oran, bu ciddiyet, bu ilişki, bu bağlantı bütünlük arz eden genel bir kanundur ve eşyanın varolması, bu kanunun meydana çıkmasıdır.²³

Demek ki varlık Allah'ın Rahman sıfatı ile yokluktan varlık alemine çıkmakta ve aynı zamanda varlığının devamı için gereken koruma, güvenlik ve nimetler kendisine sunulmaktadır. İrade sahibi dışındaki bütün mevcudat Allah'ın Râhman sıfatının büyüklüğünün mahkumu. Diğer yani akıl ve irade sahipleri ise farklı olarak istedikleri ve çalıştıklarının karşılığı her ne ise onu buluyorlar. Çünkü onlar Rahim olan Allah'ın rahmeti içerisinde dirler. Burada akla gelmesi muhtemel bir soruyu zikreden Elmalılı cevabını yine Kur'an'dan verir. İnsan vazifesinden sapar ve doğru teraziye kendi iddiaları ile bozmaya uğraşır ve kendini fail-i muhtar Tanrı gibi vehmeder ve şirk iddiasına kalkışırlarsa? Böyle durumda Allah'ın adalet ve rahmeti olaya müdahil olur ve Allah'ın Rahmân olan iradesi üstün gelir. "O Rahmân arşa hükmetmiştir" (Tâhâ 4)²⁴

Bu meydana yine merhum En'âm suresinde geçen *De ki: "Göklerde ve yerde olanlar kimindir?" "Allah'ındır" de (12) ayeti ile Gecede, gündüzde barınan her şey O'nundur. O iştiridir bilendir. (13) ayetini izah ederken ilk ayetin mekan ve mekanlı hadiseleri, ikinci ayetin ise zaman ve zamanlı olayları işaret ettiğine dikkatimizi çekerek, Allah Teâlâ'nın hem mekan ve mekanlılara, hem de zaman ve zamanlılara sahip ve malik olduğunun bizlere bildirildiğini söylemektedir.²⁵*

Meleklerin Endişesi: Ya Lisanlarını Bozarlarsa!

Yukarıda varlığın öznenen bağımsız, zamandışı kende hakikatinden bahsettikten sonra, bu hakikatin insanın anlaması bakımından apaçık olup olmadığını, değilse bir yolunun bulunup bulunmadığını sormuştum. Aynı şekilde ontolojilerinde tarihsellikte malul olduğu yönündeki iddialara değinerek Nicolai Hartmann'ın önerdiği *ontoloji kaynaklı bilginin* bu sorunu halletmede yeterli olup olmadığını da sormuştum.

Kur'an Peygamberin vahiy öncesi bilgisine dair ipuçları verir. "Sen ondan önce bilmeyenlerden idin" (Yusuf 3) "Kitap nedir iman nedir bilmezdin" (Şura 52) "Allah sana Kitabı ve Hikmeti indirmiş ve sana bilmediğin şeyleri öğretmiştir (Nisa 113). Bu ayetler insanın dirayetiyle hakikate ulaşamayacağını ancak doğru haberin delaletiyle ulaşılacağını gösterir. Kur'an toplumların karşılaşabileceği istenmeyen bir duruma da dikkat çeker: Toplumun önde gelenlerinin gerçeği örtmesi. "O kendilerine kitap verdiğimiz ümmetlerin alimleri onu(o peygamberi) oğullarını tanır gibi tanurlar, böyle iken içlerinden bir takımı gerçeği bile bile gizlerler. (Bakara 146). Ve örtülen gerçek zamanla gelenek haline gelip kendi ontolojisini oluşturur. Bu ontolojiye uygun bilgi toplumun hayatına hakim konuma gelir. Tıpkı Hz. İbrahim'in toplumu gibi. O topluma neden putlara taptığı sorulduğu zaman "atalarımızı bunlara ibadet ediyor bulduk"(Enbiya 53) gerekçesiyle kendisini izah eder. Ama Hz.İbrahim o putları kırıp da en irisini sağlam bırakınca, ilahlarının başına geleni soran müşriklere "ona sorun" diyerek kırılmayan putu gösterir. İşte tam o anda asli tabiatlarına dönen putperestler vicdanlarının sesini dinlerler ve İbrahim'e hak verirler. Ancak yaşadıkları dönemin tarihsel/tinsel ve toplumsal kontekste dayanan varoluş tarzlarına tekrar rücû ederek "sen cidden bilirsın ki bunlar söylemez" demek suretiyle İbrahim Peygamberi ateşe atarlar(Enbiya 58-68).

Bütün bu ayetler varlığın hakikatının insan tarafından yarımsız ihata edilemeyeceğini, ancak bildirilme ile birlikte öğrenilebileceğini, böylece insanın esasen Allah'ın bildirdiği kadarı ile hakikati alabilecek ve ihata edebilecek yeteneğe haiz olduğunu gösterdiği kadar, ontoloji kaynaklı bir bilginin dahi, dayanağı olan "ontolojik" yaklaşımın niteliğine bağlı bir değişkenlikle malûl olacağını ikaz etmesi babından da mânidardır... Ontoloji ile bilgi arasındaki ilişkide Kant ontolojiyi epistemolojiye tâbi kılar. Ona göre varlık bilginin koşullarına bağlıdır ve varlığın olduğu gibi incelenmesi düşüncesine katılmaz. Aksi kanaatteki **Hartmann** ise bu ilişkiyi tersine çevirir. Ontoloji temel olup bilgiyi temellendirir. **Heidegger**'de ise bilgi de ontoloji de tarihsel varoluşa bağlıdır. Gerçeklik tarihin aracılık ettiği bir perspektifle kavranabilir ancak.

Bu önemli tartışmanın menşei yaratılışa kadar gitmektedir. Allah meleklerle: "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" deyince Melekler: "Orada bozgunculuk yapacak ve kan dökecek birisini mi yaratacaksın?" (Bakara 30) diyerek hayretlerini gizleyemezler. Yine Kur'an'ın ifadesi ile onlar "oysa biz seni överek tesbih ediyor ve takdis ediyoruz"(Bakara 30) diyerek endişelerinin sebebini de izhar ederler. "Ben sizin bilmediklerinizi bilirim"(Bakara 30) diyen Rabb Âdem'e isimlerin hepsini öğretir(Bakara 31).

Bu ayetleri izahta Elmalılı aynen şöyle bir ifade kullanır: "din,ilim ve dilin başlangıcı";²⁶ ilim hakikatin bir vechi, isim ise vekili ve alametidir. Çünkü ismin asıl mânâsı bir şeyi zihne yükseltmek için alâmet ve delil olan şey demektir.²⁷ Adem'e öğretilen lisan, Adem'in hilafetinin eseri değil,hilafetinin sebebidir.²⁸ Halifelik sıfatını alan insan yani vekil olarak Allah adına hükümlerini icra edecek olan insan acaba bunu asalet zannederek kendi çıkarına hükümler icrasına kalkışarak yeryüzünü fesada verirler mi?²⁹

İşte meleklerin endişesi budur. İnsanın öğretilen lisanını bozması. Varlıkların ontolojik gerçeklerine göre öğretilen ve sonra her peygambere gönderilen vahiyle hatırlatılacak olan isimlerin(varlıkların zihinde aldıkları değer, yükseklik) değiştirilerek itibari değerler atfedilmesi. ³⁰ Dilin bambaşka bir varlık moduna bürünerek hakikati perdelemesi ve örtmesi, dolayısıyla varlığın ontolojisinden kaynaklanan hiyerarşisinin bozulması. Bütün bunların acı bir neticesi olarak insanın kendi gerçeğini de örten bir *varoluşta* karar kılması. Dil varlığın evidir diyen Heidegger dilin tefesühünün insana yönelen bir tehlike olduğunu vurgularken³¹ şüphesiz benim kaygımı paylaşmıyordu ama önemli bir hususa işaret ediyordu. Böyle bir bilginin neticesinde insanı bekleyen en kötü tehlikeye Kur'an işaret eder. Allah'tan başka tapıkları şeylerin kendilerinin ve atalarının tapıkları kuru isimler nedeniyle(Yusuf 40) olduğunu belirtir ve bu çirkin eylemin faillerine sorar: "Söyleyin bakalım onların isimlerini. Yoksa siz Allah'a yeryüzünde bilemeyeceği bir şeyi mi haber veriyorsunuz?"(Rad 33) Bu hayati öneme haiz sorunun cevabını yine bizzat Kur'an vermekte ve tapıklarının otantik yapısına uygun isimlerini hatırlatmaktadır muhataplarına. Bazılarının uluhiyet

vehmettiği güneşi, ayı ve yıldızları emrine boyun eğmiş vaziyette yaratan Allah'tır. (Araf 54) Peki ya o dikilen putların gerçek isimleri: "Sinek onlardan bir şey kapsa onu dahi geri alamayacak" (Hac 73) kadar aciz tahta ve taş parçalarıdır.

Lisanımızın Temeli Allah Merkezli Dünya Görüşüdür

Bütün bunları niçin anlattım? Varlığa dair ontolojiyi, bilgiye dair epistemolojiyi yeniden kurmak, üstelik bunu dini ilimlerin mihranını teolojiden antropolojiye kaydırmak maksadıyla yapmak, netice olarak ta Allah'la olan dikey ilişkiyi lağvedip yerine yatay ilişkiyi ikame etmeyi hedeflemek... Bu açıkça hakikatimizi bozmaya tam teşebbüs olur. Kast eylediğimiz cürümün belki icrai faaliyetlerini yaparız ama neticesini asla alamayız. Alamayız çünkü Allah'la olan ilişkimizin dikeyliği bizim varoluşumuzun değil değişmez ontolojik gerçeğimizin gereğidir. Bu nedenle Kur'an hangi tarihte inmiş olsaydı bizleri hep "kul" olarak niteledi. Bizi bu hakikatimizden, ne kendisi de tarihsellik mâlûl olan tarihselcilik ve ne de anlam vermenin kaynağı da amacı da insandır diyerek hümanist metafizik kurmayı hedefleyen antropoloji koparabilir. Yapsa yapsa lisanımızı bozar, o kadar.

Lisanımızı bozmanın ise bize verdiği zarardan başka hiçbir getirisi yok. Rahim olan Allah hem mekanlı hem de zamanlı hadiselerin sahibi ve Rabbi. Bize düşen besmele ile devam etmek. İnaniyorum ki ümmetin imtihanı bir gün gelecek zemin değiştirecek. Mağlupları değil galipleri oynayacağız. Ama imtihan yine devam edecek. ■

Dipnotlar

- ¹ Tahsin Görgün Tarihselciliği, Fransız devrimi ile oluşan Fransız yayılcılığına ve evrenselciliğine karşı Almanların kendi hayat tarzlarını müesseselerini ve kültürlerini muhafaza etme gayretiyle oluşturdıklarına dikkat çeker. Tarihsellik ve Tarihselcilik Üzerine Birkaç Not.Yeni Ümit Dergisi Sayı.58.
- ² Doğan Özlem. *Siyaset Bilim ve Tarih Bilinci*. sh:164. İnkılap Kitapevi.1999. Brice R. Wachterhauser. *Anlamada Tarih ve Dil*. İnsan Bilimlerine Prolegomena Dil, Gelenek ve Yorum içerisinde. Sh:211. Paradigma.2002. Derleme ve Tercüme Hüsamettin Arslan.
- ³ Brice R. Wachterhauser.Agm. Sh:212.
- ⁴ Nicolai Hartmann. *Ontolojinin Işığında Bilgi*. Sh.8. Türkiye Felsefe Kurumu.Tercüme Harun Tepe.Ankara.1998.
- ⁵ N.Hartmann.Age.Sh:2.
- ⁶ N.Hartmann.Age.Sh:12.

- ⁷ Doğan Özlem. *Takiyettin Mengüşoğlu'da İnsan Kavramı*. Yüzyılımızda İnsan Felsefesi.Takiyettin Mengüşoğlu'nun Anısına . Sh:20.Türkiye Felsefe Kurumu.Ankara 1997.hazırlayan İoanna Kuçuradi.
- ⁸ Harun Tepe. Giriş yazısı.Ontolojinin Işığında Bilgi.Sh:XVİ.
- ⁹ N.Hartmann.Age.Sh:5.
- ¹⁰ Doğan Özlem.Agm. Yüzyılımızda İnsan Felsefesi.Sh:20.
- ¹¹ En'am 98. "Sizi bir tek candan yaratan O'dur. Sonra sizin için bir karar yeri,birde emanet yeri vardır.Biz ayetlerimizi,anlayan bir toplum için apaçık beyan ettik."
- ¹² Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*. Cilt 3 Sh:470-474.Azım Dağıtım. İstanbul.
- ¹³ Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, Paradigma yayınları. Sh:644.İstanbul. 1999.
- ¹⁴ Toshihiko İzutsu. *İbn Arabî'nin Fusûs'undaki Anahtar Kavramlar*. Sh 309-367, Kaknüs Yayınları. İstanbul 1998. Tercüme Ahmet Yüksel Özemre. İbn Arabî'nin İnsan için kullandığı "Allah'ın isimlerinin tecelligahı ve Hakk'ın süreti "gibi nitelemeleri Allah ile İnsan arasında yücelik bakımından bir fark gözetilmediği şeklinde anlaşılmamalıdır. Asli "yücelik" Allah'a aittir. O kendisinden başkasına nisbetle değil mutlak anlamda kendi Zât'ıyla yücedir. Bütün yücelikler yalnızca O'nundur;ve O'nun Yüceliği'nin izafe edildiği her şeyde Allah'ın Alî İsmi'nin ondaki tecellisinin derecesi kadar "yüce"dir. İbn Arabî "Andolsun ki biz onu yüce(alı) bir mekâna yükselttik"(XIX /57) Ayetinden hareketle İnsan her ne kadar bütün yaratılmış varlıkların en yücesi ise de onun yüceliğinin kendisine değil daha çok ona tahsis edilmiş olan "mekan"a olduğuna dikkati çekerek İnsan'ın yüceliğinin asli olmayan tabiatına işaret etmektedir.A.g.e.Sh:342-343.
- ¹⁵ Toshihiko İzutsu.A.g.e. Sh: 347-348.
- ¹⁶ Doğan Özlem. *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*. Sh:80-81. Remzi Kitapevi.1986. İstanbul.
- ¹⁷ Doğan Özlem. *Kültür Bilimleri ve Kültür Felsefesi*. Sh:81-82.
- ¹⁸ O. Pöggeler. Heidegger,Bugün. Heidegger Üzerine İki Yazı içerisinde. Sh:20.Tercüme Doğan Özlem. Paradigma İstanbul.2001.
- ¹⁹ O.Pöggeler.Agm.Sh: 20.
- ²⁰ O.Pöggeler. Agm. Sh: 20. Siyaset, Bilim ve Tarih Bilinci. Doğan Özlem.Sh: 219.
- ²¹ Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır. *Hak Dini Kur'an Dili*.Cilt 1 Sh: 51
- ²² Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır..Age. Cilt 1 Sh:52-53
- ²³ Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır.Age.Cilt 1 Sh :58
- ²⁴ Elmalılı Muhammet Hamdi yazır.Age.Cilt 1 Sh :58-59
- ²⁵ Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır. Age. Cilt 3 Sh: 393.
- ²⁶ Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır. Age.Cilt 1. Sh :257
- ²⁷ Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır. Age. Cilt 1.Sh :271.
- ²⁸ Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır. Age Cilt 1 Sh: 267
- ²⁹ Elmalılı Muhammet Hamdi Yazır.Age Cilt 1.Sh : 259
- ³⁰ Bu konuda geniş bilgi için Abbas Pirimoğlu. Öğrendiği isimlerle okuyan insan. Aylık Düşünce ve Siyaset Dergisi Sözleşme Sayı 4. Şubat 1998.
- ³¹ Martin Heidegger, *Hümanizmin Üzerine Mektup*. Hümanizmin Özü içerisinde Sh: 43. İz yayıncılık İstanbul.2002.Tercüme Ahmet Aydoğan.

TAKLÎDÎ İMÂNDAN TAHKİKÎ İMÂNA GEÇİŞİN DRAMI

AHMED YÜKSEL ÖZEMRE

6-12 yaşları arasındaki imânımın rahatlığını hasretle arıyorum. Nasıl bir imândı ki size anlatılanlara, onları sorgulamadan, şevkle inanmaktaydınız. Arapça hatim indirmiş ama henüz daha Kur'an'ı türkçe meâlinden okumamıştınız. Kur'an'ın size:

- Aklınızı kullanmak, hem de dirâyetle ve isâbetle kullanmak sorumluluğunu, farzını (Yûnus/100),
- Etrâfınızda olup bitenleri gözlemlemek ve bunlardan sonuçlar çıkarmak sorumluluğunu, farzını (Tâ Hâ/128),
- Gözlemlerinden ibret almak sorumluluğunu, farzını (Tâ Hâ/53),
- Düşünmek, fikir yürütmek, akletmek sorumluluğunu, farzını (Bakara/219, Bakara/44),
- Bilmediğinizi sorarak öğrenmek sorumluluğunu, farzını (Nahl/43, Enbiyâ/7)
- Bilgi sâhibi olmadığınız konularda tartışmamak, ahkâm kesmemek sorumluluğunu, farzını (Âl-i İmrân/66, Hac/8, Lokmân/6)
- Zandan çokça sakınmak sorumluluğunu, farzını (Hucurât/12)
- Adâletle hükmetmek sorumluluğunu, farzını (Nisâ/58, A'râf 29)

yüklemiş olduğundan daha henüz haberiniz yoktu.

Bu sorumlulukların idrâki sizde oluşup da iş düpedüz imân safhasından (yukarıdaki Kur'an ayetleri doğrultusunda) *sorgulayarak* tahkik safhasına geçmeye başladığında ortaya çıkan kuşku-

ları bir bir aşmanın ne kadar zor bir süreç olduğunu ancak bunu bütün trajik sonuçlarıyla nefsinizde yaşamışsanız anlayabilirsiniz. Bu süreci sizden daha önce yaşamış ve artık olgunluğa erişmiş bir rehber olmadan aşmaya kalkışmanız sizi pekçok tuzakla karşı karşıya bıraktığını da çok kısa bir zamanda anlarsınız.

Bu, huzur bahşeden ve sizi sorgulamaktan alıkoyan *avâma-ait-imân* safhasını aşıp da **Kur'an âyetleri doğrultusunda** meselelerin kökünü, özünü araştırmak isteyen, yâni taklidî imândan tahkikî imâna geçmek isteyen her aydının trajik bir biçimde yaşadığı ve çoğu kez de ayağının kaydığı bir dramdır. Bu dramı kendi iç âlemlerinde yaşamakta olanlar, doğal olarak dayanacak bir mesned aramakta ve: 1) Kur'an'ı, 2) hadîs rivâyetlerini ve 3) doğru ve isâbetli bilgi içerdiklerini *sandıkları* kitapların ya da kimselerin beyânlarını kendilerine rehber olarak seçmekte yâni bir otorite zannettikleri bir şeye rücû' etmektedirler. Oysa bunlardan "şeksiz-şüphesiz otorite" olanı, *yalnızca ve yalnızca*, ilâhî menşe'li olan Kur'an'dır.

Rivâyetler de, kitaplar da şahıslar da "Kur'an gibi şeksiz-şüphesiz" olamazlar. Bu kabil bir *otoriteye rücû'*un epistemik değeri, hiç, "*lâ rayba fih*" olan **Kur'an'a rücû'**unki gibi olabilir mi? Gnozeoloji'nin (*Bilgi Teorisi'nin*) yâni bilginin nasıl oluştuğunu açıklayan bilim dalının ve Epistemoloji'nin yâni hedefi, elde edilen bilginin değerinin ve sınırlarının ne olduğunu tartışıp ortaya koymak olan bilim kolunun kemâliyle oluşmadığı Ortaçağ'da İslâm ve Hristiyan âlemlerinde, bir

“önerme”yi objektif bilimsel metotlar aracılığıyla değil de ilâhî menşe’li olmayan kitaplara ve şahıslara rücû’ ederek meşrûlaştırmaya çalışmayı hedef alan *otorite’ye rücû’*un, günümüze kadar sarkmış olan yaygın bir *sözde-ispat* tarzı olduğu unutulmamalıdır.

Ancak söz konusu kaynakların her üçü de kendilerine has, aydınlatılması gerekli bir takım meseleleri de beraberlerinde getirmektedirler. Fakat her şeyden önce bilinmeli ve îmân edilmelidir ki:

- *Vahye dayanan Kur’ân’da şüpheye yer yoktur.* Kur’ân ittikâ sâhiplerini doğru yola sevk eden bir kitaptır (Bakara/2).
- *Kur’ân’ın koruyucusu Allâh’dır* (Hicr/9). Dolayısıyla, Kur’ân’ın eksik¹ ya da fazla² olduğu; inmiş olan bâzı âyetlerin O’na dâhil edilmiş ya da fazladan³ âyetler ihtivâ etmekte olduğu hakkındaki bütün iddialar muhâldir.
- *Kur’ân’ın getirmiş olduğu İslâm dini kemâl üzeredir, yâni eksikliği yoktur* (Mâide/3). Buna göre ne bir yeni âyet, ne bir yeni îmân umdesi teklif edilebilir ya da ileri sürülebilir.
- *Allâh akıllarını kullanmayanları pislik içinde bırakır* (Yûnus/100).

Peki ya ama akıl nasıl kullanılır? Aklı kullanmanın sınırı var mıdır? Hiç kuşkusuz *aklı kullanmanın bir sınırı vardır*. Akıl kendi başına bırakıldığında:

- 1) İsâbetli-isâbetsiz, her şeyi sorgulamaya cür’et eder,
- 2) Temyîz ve temkin ile tahkîm edilmediği zaman gerçeğe uymayan öncüllerden hareketle akli (*rasyonel*) görünümlü pekçok zırvanın istidlâl edilmesine destek olur,
- 3) Vehimlileri, akli (*rasyonel*) ya da akla-yatkın bir kılıfa sokarak, sanki ilmî olgularmış gibi de takdîm edebilir.

Bu safhada, *akla konulabilecek asgarî sınır:*

1) *aklın işleyişinin ve 2) akıl yürütmenin eriştiği sonuçların Kur’ân ile çelişik olmamasıdır*. Burada karşımıza Vahiy-Akıl ikileminin ortaya koyduğu önemli bir mesele çıkmaktadır.

Kur’ân Açısından Vahiy

Akl’ın ve Vahy’in mâhiyetleri hakkında *kesin* (*yakîn*) ve *objektif* bir bilgi edinmeye yönelik bir gayretin herkesi tatmin edebilecek sonuçlar vermesi mümkün değildir. Buna karşılık, bunların ortaya koydukları sonuçlar hakkında tefekkür etmek daha temkinli ve daha isâbetli bir tutum olarak ortaya çıkmaktadır. Önce yalnızca Kur’ân çerçevesi içinde kalarak Vahyin *epistemik değerini*⁴ anlamağa çalışalım.

Vahiy, Cenâb-ı Rabbü’l-Âlemiyn’in emir ve haberlerini (Âl-i İmrân/44) *mahlûkâta iletme tarzıdır*. Vahy’in sonucu Rabb’den iletilen bir *bilgidir*. Bu bilgi *diskürsif* yâni akla dayanan bir bilgi değil fakat zaman zaman “aklın isâbetle ve dirâyetle kullanılmasını” da *tavsiye eden* bir bilgidir. *Vahiy* bir bilgi iletme tarzı olduğundan *iletilen bilginin kaynağı değil yalnızca aracısıdır*. Bu bilginin kaynağı bizzât, *Aliym* ismini zâtına lâyük görmüş olan Cenâb-ı Rabbü’l-Âlemiyn’dir.

Beşer söz konusu olduğunda böyle bir bilgi, *Vahiy yoluyla*, ya 1) *bir perde ardından* (Şûrâ/51), ya da 2) *Rabb’in irsâl ettiği bir resûl aracılığıyla* iletilir (Şûrâ/ 51). Fakat, Kur’ân’ın bildirdiğine göre, Rabb yalnızca Peygamberlere değil, kullarından dilediğine de (Mümin/15), Gökler’e de (Fussilet/12), Arz’a da (Zilzâl/5), meleklerle de (Enfâl/12), Hz. İsâ’nın Havârîler’ine de (Mâide/111), Hz. Mûsâ’nın annesine de (Tâ Hâ/38) ve bal arısına da vahyettiştir (Nahl/68).

Vahyedildiği esnâda Vahy’in muhâtabı olan, Vahy’in muhtevâsını tebliğ etmedikçe bir üçüncü şahıs bu muhtevânın ne olduğunu bilemez; yâni Vahiy, Rabb ile kulu arasında ve muhtevâsı açısından (eğer Vahiy getiren melek varsa, onun dışında) bir üçüncü şahsın bu iletişimi paylaşmasına imkân vermeyen bir gizlilikte cereyân eder. Bundan dolayıdır ki Cenâb-ı Rabbü’l-Âlemiyn’in emir ve haberlerini mahlûkâta iletme tarzı olan Vahiy, onu ahz ve kabûl eden tarafından beyân edilmedikçe, paylaşılması mümkün olmayan *sübjektif* bir hâdisedir. Bu hâdiseyi yaşamamış bir kimsenin Vahy’in realitesini ya da Vahyin taşıdığı bilgilerin menşeiini kabûl ya da reddetmesinin objektif bir dayanağı bulunmaz. Bununla beraber Vahy’in varlığına ve bu kanalla gelen bilginin doğruluğuna îmân her müslümana farzdır.

Vahy'in muhâtabı, eğer bunun Vahiy olduğu- nu idrâk etmişse, bunun *sâdık bir bilgi iletim tarzı* olduğunun yâni Allâh'ın mekrinin (*Mekrullâh'ın*) dışında bulunan bir sürece tâbî olduğunun da idrâkindedir. Bu bakımdan Vahiy ilâhî bilginin en emîn, ve en sâdık aktarım tarzıdır. Ayrıca, her şeyi bilen (yâni Alîm olan) Rabb'in kuluna ilettiği Vahiy, O'nun Ezel'de tâyin etmiş olduğu Kader'in dışında da değildir (Kamer/49, Hûd/6, Neml/75).

Bu açıdan bakıldığında Vahiy, beşer için, yalnızca bir inanç meselesidir; kendisini bizzarûre kabûl ettirmek gibi bir vasfı yoktur. Nitekim Hz. İsa'ya gelen Vahy'i Yahudiler, Hz. Muhammed'e gelen Vahy'i de Yahudiler, Hristiyanlar ve Müşrikler reddetmişlerdir. Kur'ân (Kehf/57'de) Rabb'in âyetleri *kendisine hatırlatıldığı hâlde* onlara sırt çevirenlerden daha zâlim kimse olmadığını beyân etmektedir. Beşerin bu zâlimliği kendi nefisinden kaynaklanmaktadır. Çünkü nefis kötülüğü emreder (Hûd/53).

Nefis sâhibi kimselerden ancak kendisine hidâyet lûtfedilmiş olanlar Vahy'i tasdik edip muhtevâsına uyarlar. Rabb'in "Âdem'e secde edilmesi" hakkındaki emri İblîs'e erişince o, bunun apaçık bir Vahiy olduğunu idrâk etmemiş olduğu gibi bu emre icâbet de etmemiştir. Ezeldenberi, kendisine apaçık Vahiy geldiği hâlde buna icâbet etmemiş ve baş kaldırmış olduğu kaydedilen tek fert İblîs olmuştur. Hiçbir peygamberin, hiçbir meleğin, diğerlerinin ve bal arısının Rabb'in Vahy'ine icâbet etmediği görülmemiştir.

Kur'ân Açısından Akıl

Vahy'in Rabb'den kuluna bir *bilgi iletim tarzı* olmasına karşılık Akıl, kulun kendi kendine bir *bilgi edinim tarzı*dır. Beşer: 1) Vahiy söz konusu olduğunda meful (edilgen), 2) Akıl söz konusu olduğunda ise fâildir (etkendir). Akıl: 1) vehim, 2) hayâl, ve 3) mantık'a yataklık eden bir *substratum*'dur; yâni bu üç unsuru tahrîk ve koordine eden bir çeşit *heyulâ*'dır. Akıl bu üç unsur aracılığıyla (eşyâ, kavram, his gibi) her türlü nesne ve bu nesnelerin zihnimizde oluşan temsilleri arasında: 1) seçim, 2) sıralama, 3) yön, 4) boyut, 5) terkîb, 6) tahlîl esaslarına, ve 7) mantık kurallarına göre kategoriler ihdâs etmek ve *bu kategorileri yeni*

nesneler olarak idrâk etmek yoluyla bilgi üretir; üretmiş olduğu bilgilerden hareketle de çeşitli yöntemler ihdâs edip bunları uygulayarak yeni bilgiler üretir. Bu bir *ontolojik* süreçtir⁵. Üretilen bilgilerin gerçeğe uygun olup olmamaları ise, burada değinmeyecek olduğumuz, yaklaşılmaması da çözümü de çok daha zor olan *epistemolojik* bir meseledir.

Bütün bunlar *ilâhî menşeli bilgi iletim tarzı olan Vahiy* ile *beşerî menşeli bilgi edinim tarzı olan Akl*'in: 1) mâhiyetlerinin, 2) tezâhürlerinin ve 3) ilettikleri bilgilerin kökenlerinin ne kadar farklı olduğuna ve Vahiy ile Akl'ın hiçbir şekilde özdeş ya da eşanlımlı (müterâdif) olarak alınamıyacağına, hele hele aklın Vahiy'den üstün tutulmıyacağına yeterince ışık tutmaktadır.

Cenâb-ı Rabbü'l-Âlemin: "Ve andolsun ki Biz, eğer dilersek, sana vahyet-tiğimizi izâle etmeğe de muktedîriz; sonra Biz'e karşı kendine bir vekîl de (yardımcı da) bulamazsın" (İsrâ/86) beyânıyla 1) Hz. Peygamber'e vahyettiğini kendisine unutturmağa da muktedîr olduğunu, ve 2) unutulmuş vahyedilmiş bilgiyi Peygamber'in ihyâ ve ibkâ etmesi için kendisine *akıl dâhil* hiçbir şeyin yardımcı olamayacağını ikâz etmektedir. Bu âyet vahyedilen bilgiye *akıl yürütmek yoluyla denk olacak* bir bilgi elde etmenin mümkün olmadığının da delîlidir.

Kur'ân-ı Kerîm'de *Akl*'in: 1) düşünmek için, 2) ibret almak için, 3) öğüt almak için, 4) hidâyet etmek için, 5) cehâlette kalmamak için, 6) (gönül yönünden) kör, sağır ve dilsiz olmamak için, ve özellikle de 7) Kur'ân'ın mânâsının anlaşılması için ne kıymetli ve *olmazsa-olmaz* bir yardımcı olduğuna dair pekçok âyet vardır. (Meselâ, Bk.: İbrâhim/52, Sâd/29, Tâ Hâ/54 ve 128, Kasas/51, Zümer/21, Hadîd/17, Zümer/ 17-18, Bakara/171-172, Yûsuf/2, Zuhruf/2, Duhân/58).

Bütün bu âyetler *Akl*'in önemini vurgulamaktadır. Gerçekten de Rabbü'l-Âlemin'e lâıyıkı vechile kulluk edebilmek için Kur'ân'ın ne buyurduğunu bilmek, neleri yapmak ve nelerden kaçınmak gerektiğini anlamak ve temyîz etmek gerekir. Bu idrâk ve temyîz ise yalnızca *Akl*'in aracılığıyla olur. Şu hâlde bütün bu âyet-i kerîmelerden: "*Kur'ân'ı tetkik ederken aklını kullanmak her müslümana farzdır*" sonucu çıkmaktadır.

Ancak şuna dikkat etmelidir ki akıl iki türlü

kullanılabilir. Biri insanı felâkete, diğeri ise hakikatların keşfine sevkedebilir. Eğer insan aklını:

- 1) Aklın her şeyden üstün, ve
- 2) Her şeyin Akl'a musahhâr

olduğu vehmiyle kullanırsa bu vehimdeki gizli şirk ona felâket getirir. Eğer aklını usûlüne ve Kur'an'ın rûhuna uygun olarak "Ak'ın aslâ hükümrân olmadığı, aksine, Hakk'ı (Gerçeği) fehîm, idrâk, temyîz ve teslim etmek yönünden **ancak ve ancak hâdim olabileceğinin idrâki**" ile kullanırsa, bu da onu hakikatların keşfine sevkedebilir. Bu hususta dindar kişiyi temkine sevkeden rehberlerden birisi de: "Şüphe yok ki (insanlar) Allâh'ın ilminden bir şeyi ancak O'nun izniyle ihâtâ ederler" (Bakara/255) âyet-i kerîmesi olmalıdır.

Kötülüğü emreden nefsin (nefs-i emmâre'nin) tahrîkiyle vehim ve hayâlî azan beşerin bir bölümü her şeyi aklılık (rasyonalite) çerçevesi içinde görmek marazına kolayca kapılabilmekte ve her şeyi sınırsızca sorgulayabilmektedir. Dindarların da ateist'lerin de tutumlarını zâhîren aklılık çerçevesinde savunabilmeleri ise Akl'ın her iki zıt tutuma da kolaylıkla yataklık edebildiğini göstermektedir.

Bu açıdan bakıldığında, **Akl'**ı vahşî ve serâzat bir küheylâna benzetebiliriz. Bu küheylân kendisine gem ve semer vurmaktan bineni, onun istediği yöne değil kendi istediği yöne çeker götürür; ve bir müddet sonra da sırtından fırlatıp atar. Ama bu küheylânın azgınlığı eğer Kur'an'ın gemi ve Sahîh Sünnet'in de eğeriyle zabt-ü rabt altına alınır, o zaman bu vahşî at ehlîleşerek binicisini ister istemez binicinin sevk ettiği yöne götürür.

Hz. Peygamber'den rivâyet edilen şu üç hadis de aklın hem bu âlemdeki, hem de âhiretteki önemini çok iyi bir şekilde vurgulamaktadır:

- "Doğru yolu akıldan öğrenin; sözüne isyân etmeyin; sonra nâdim olursunuz" (Süyûtî: **Câmi'ü-s Sâgîr**)
- "Cebrâil'e insanlarda ululuğun, önderliğin neyle olduğunu sordum: 'Akilla' dedi" (Abdurrauf Al-Munâvî: **Künûz Al-Hakâyık Fî Hadîs-i Hayr Al-Halâyık**)
- "Akıllıca hareket etmek her iki âlemde de işlerin en ulusudur" (A. Al-Munâvî: **a.g.e.**)

Hat: Recep Şahin

Vahiy ve Akıl kavramları hakkında ortaya atılmış olan çoğunlukla sübjektif ve muğlâk fikirler Vahiy-Akıl ilişkisinin anlaşılmasını kolaylaştırmak yerine pekçok yapay problemin ortaya çıkmasına ve konunun tutulması gereken kanalın dışına taşmasına sebep olmuştur. **Vahy'in ilâhî bir bilgi iletim tarzı**, buna karşılık **Akl'ın da beşerî bir bilgi edinim tarzı** olduğu, Vahy'e ve taşıdığı bilgilerin doğruluğuna **îman etmenin** de ve aklını **kullanmanın** da farz olduğu göz önünde tutulduğu takdirde Vahiy-Akıl ilişkilerinin sınırları daha isâbetli bir biçimde idrâk edilebilecektir.

Müteşâbih Âyetler'e Mahsûs Edeb

Kur'an-ı Kerîm'de Âl-i İmrân Sûresi 7. âyette:

"Sana Kitâb'ı indiren O'dur. Ondan bir kısmı muhkem (hüküm ifâde eden, mânâsı açık ve yorum gerektirmeyen) âyetlerdir; bunlar Kitâb'ın anasıdır (temelidir). Diğer kısmıysa müteşâbih (bir olguya da ilâhî bir sırrı benzetim yoluyla ifâde eden ve dolayısıyla da yoruma açık) âyetlerdir. Kalplerinde (doğruluştan) inhirâf bulunanlar fitne çıkarmak ve (kendi çıkarlarına uygun bir biçimde) te'vil etmek için ondaki (Kitâb'daki) müteşâbih âyetlere uyarlar. Oysa bunların (gerçek) te'vilini ancak Allâh ve "ilimde râsîh olanlar" (yâni Allâh'ın ilâhî ilimden nâsiblendirmiş olduğu kimseler) bilir. Onlar: "Biz ona inandık, hepsi de Rabbimizin katındandır" derler. Bunu ise **ancak aklını isâbet ve dirâyetle kullanabilenler** (Arapça'sı: ulü-l elbâb) akledip düşünebilir."

denilmektedir. Bu âyet-i kerîme, Kur'an-ı Kerîm'i tek başına idrâk husûsunda, reşîd (yâni akıllı, doğ-

ru yol tutan, ergin) müslümanların riâyet etmeleri gereken sınırlara da ışık tutmaktadır. Buna göre râsih olmayan bir müslümanın müteşâbih âyetleri te'vile kalkışması hatâdır. Zirâ bunların te'vilini ancak Allâh ve ilimde râsih olanlar bilir. Nifâk çıkarmak gibi kötü bir niyetle yapılmamış olsa dahî, râsih olmayan bir kimsenin te'vili nifâka ve fesa-da yol açabilmektedir.

Muhkem âyetler hem inanılması ve hem de uygulanması gereken âyetlerdir. Müteşâbih âyetler ise bir olguyu ya da bir sırrı benzetim yoluyla beyân eden âyetlerdir. Bunlara da î mân şarttır ama bunların uygulanması diye bir şey söz konusu değildir. Böylece muhkem âyetlerin **herkese** ama müteşâbih âyetlerin ise "ilimde rûsûh sâhibi olan" **havass**'a yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Râsih olmayan bir kimsenin, hem te'vilin nasıl yapılması gerektiği husûsunda ve hem de yaptığı te'vilin isâbetliliğini sınamak husûsunda sağlam yöntemlerle donatılmış olmamasından ötürü, te'vilinin ilme değil yalnızca vehmine ve hayâline dayanmış olması kaçınılmazdır. Binâenaleyh, râsih olmayan bir müslümanın müteşâbih âyetlerin te'vilinde isâbetli olması da isâbetliliğinin derecesini idrâk ve temyiz etmesi de mümkün değildir. Te'vilin isâbetliliğinin idrâk ve temyizi de ancak ve ancak ilimde râsih olanlara has bir haslettir.

İlimde râsih olanlar ise müteşâbih âyetlerin te'villerini de, bu te'villere varmak için yararlanmış oldukları yöntemleri de râsih olmayanlara açıklayamazlar. Bu konuda kesin bir takıyye'ye uymalıdır. Zirâ eğer Allâh bunların herkes tarafından idrâk edilmesini murâd etmiş olsaydı bunun idrâkini, fark gözetmeksizin, herkese yâni avâma da havassa da lûtfedebilirdi. Müteşâbih âyetlerin te'villerinin idrâklerden gizli tutulmasının şüphesiz ki Allâh katında derin bir hikmeti vardır. Bu hikmetin edebine de herkes riâyet etmelidir. Bu husûsun önemine Hz. Peygamber (s.a.) de: "İlim kazanmak her müslümana farzdır; fakat ehil olmayana bir şey öğreten kimse: mücevherleri, incileri, altınları domuzların boyunlarına takan kişiye benzer"⁶ hadîsinde işâret etmiştir.

Yukarıda söz konusu edilen (Âl-i İmrân/7) âyetinin **ulü-l elbâb**'ı, yâni "akıllarını isâbet ve dirâyetle kullanabilenleri" ne kadar yücelttiği de gözden kaçmamalıdır. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'de **Akl**'in:

- düşünmek için,
- ibret almak için,
- öğüt almak için,
- hidâyete ermek için,
- cehâlette kalmamak için,
- (gönül yönünden) kör, sağır ve dilsiz olmamak için, ve özellikle de
- Kur'ân'ın mânâsının anlaşılması için,

"o olmazsa olmaz" (*sine qua non*) ne kıymetli bir yardımcı olduğuna dair pekçok âyet vardır:

- İşte bu, insanlara bir bildiridir; (*sonlarının fenâ olacağını düşünüp*) onunla korksunlar, tapılacak tek bir ilâhın O olduğunu bilsinler; ve **akıllarını isâbetle ve dirâyetle kullanabilenler** de (*ulü-l elbâb* da) düşünüp ibret alsınlar. (İbrâhim/52)
- Âyetlerini iyice düşünüp tedbir alsınlar ve **akıllarını isâbetle ve dirâyetle kullanabilenler de öğüt alsınlar** diye Sana mubârek bir kitap indirdik. (Sâd/29)
- ... Bunda **akıl sâhibleri** için âyetler (*işâretler ve ibretler*) vardır. (Tâ Hâ/54 ve 128)
- Ve Biz onlara sözü erişirdik. Acabâ düşünüp de öğüt alırlar mı? (Kasas/51)
- ... Bütün bunlarda **akıllarını isâbetle ve dirâyetle kullanabilenler** (*ulü-l elbâb*) için ibret ve öğüt vardır. (Zümer/21)
- Bilin ki Allâh, Arz'a ölümünden sonra hayat verir; Biz âyetlerimizi (*İlâhî Kudretimize delîl olan hârikulâde olguları*) **aklınızla kavrayasınız** diye sizlere apaçık beyân etmekteyiz. (Hâdîd/17)
- ... Onlara müjdeler olsun! Artık kullarını müjdele ki onlar sözü işitir de en iyisine tâbî olurlar Onlar öyle kişilerdir ki Allâh onlara hidâyet vermiştir (*doğru yola iletmıştır*) de **akıllarını isâbetle ve dirâyetle kullanabilenlerin** (*ulü-l elbâb*'m) ta kendileridir onlar. (Zümer/17-18)
- Onlara, Allâh'ın indirdiğine uyun denildiğinde: "Hayır biz atalarımızın uymuş olduklarına uyarız" derler. İyi ama ya atalarınızın **aklı bir şeye ermiyorsa** da doğru yolu bulamamışlarsa? (Bakara/171).
- Kâfirler kelâmın mânâsını anlamayıp ondan yalnızca bir ses algılayan hayvanlar gibidir.

Onlar sağır, dilsiz ve kördürler; ve (bu yüzden de) **onlar akledip anlayamazlar.** (Bakara/172)

- Şüphe yok ki Biz O'nu, **akledip anlayasınız** diye Arapça Kur'ân olarak indirdik..(Yûsuf/2)
- Şüphe yok ki Biz O'nu, **akledip anlayasınız** diye Arapça Kur'ân olarak tertib ettik. (Zuh-ruf/2)
- Şüphe yok ki Biz O'nu (Kur'ân'ı), **anlayıp üzerende düşünsünler diye**, Senin kendi lisânınla (yâni Kur'ân'ı Arapça olarak indirmek sûretiyle) kolaylaştırdık. (Duhân/58).

Yukarıdaki bütün bu âyetler muhkem âyetlerdir. Bu bakımdan da anlaşılmalrı için *te'vile ihtiyaçları yoktur*. Bütün bu âyetler aklın önemini vurgulamaktadırlar. Gerçekten de Allâh'a lâıykıyla kulluk edebilmek için Kur'ân-ı Kerîm'in ne buyurduğunu bilmek, neleri yapmak ve nelerden kaçınmak gerektiğini anlamak ve temyîz etmek lâzımdır. Bu anlayış ve temyîz ise ancak Kur'ân'a hâdim bir akıl aracılığıyla olur.

Hadîs Rivâyetlerinin Sıhhati

Eğer bir kimsenin çocukluğu Cenâb-ı Peygamber'in ahlâkına ve edebine, adâletine, hikmetine, temkinine, şecaat ve cesâretine, müdebbir ve mürebbi' vasıflarına hayrân olmakla geçmiş de daha sonra Kur'ân'ı incelerken bütün bu vasıfları te'yid eden âyetleri de idrâk etmiş ise onda teessüs etmiş ve Kur'ân ile tahkîm edilmiş olan Hz Muhammed imajını kimse yıkamaz. Kur'ân Hz Peygamber Efendimizi:

- Ve şüphe yok ki Sen pek büyük bir ahlâka sâhipsinsin (Kalem/4).
- Sen hiç şüphesiz resûllerdensin. Doğru yol üzerindesin (Yâsîn/4).
- O hâlde Sen Allâh'a tevekkül et! Hiç şüphesiz haklı olan Sen'sin (Neml/79).
- [Yâ Muhammed], De ki "Rabb'im adâleti emretti" (A'râf/29).
- Allâh Sana Kitab'ı ve Hikmet'i indirdi ve Sana bilmediklerini öğretti (Nisâ/113).
- Biz Sen'i ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik (Enbiyâ/107).
- "Allâh'a ve Resûl'üne **îmân** edin..." (Fetih/9, Hadîd/7);

- "Allâh'a ve Resûl'e **itaat** edin ki merhamet edilmişlerden olasınız!" (Âl-i İmrân/132);

ve daha niceleri gibi âyetlerle ta'zîz ve tekrîm etmektedir.

Unutulmamalıdır ki Kur'ân'daki âyetlerden bir tânesini reddetmek dahi kişiyi İslâm'ın dışında bırakır. Kur'ân ise tümüyle her türlü şüphenin ötesindedir (Bakara/2); ve Kur'ân'ın her türlü şüphenin ötesinde olduğu da her müslüman tarafından dâima zinde tutulan kesin bir idrâk ile idrâk edilmelidir.

Yukarıdaki âyetlerin içeriği, her müslümanı, Cenâb-ı Peygamber'in yaptığını yapmak ve yapmaktan çekinmiş olduğundan da çekinmek yolunda Peygamber'in ahlâkını örnek almayı (Rûm/21) bir **hayat tarzı** olarak idrâk etmekle mükellef kılmaktadır. Bu bakımdan günümüze kadar intikâl etmiş olan hadîslerin: 1) **sıhhatinden emîn olabilmek de**, 2) **bunlara uymak da**, Hz Peygamber'i örnek almak isteyen "**idrâk ve iz'an sâhibi her müslüman için**", olağanüstü bir öneme sâhiptir.

Taklîdî îmândan tahkikî îmâna geçiş sürecinde: 1) Kur'an'ın dayanılacak **ilk ve güvenilir** [şeksiz-şüphesiz (Bakara/2)] kaynak olduğunu, 2) tahkikî îmânın, en azından ilk kademedede, ancak Akıl aracılığıyla gerçekleşebileceğini, ve 3) bunun için de Akl'ın isâbetle ve dirâyetle kullanılabilmesi için nasıl kayıt altına alınması gerektiğini böylece tesbit ettikten sonra bu süreçte faydalanabilecek ikinci müracaat (*referans*) kaynağı olarak **hadîs rivâyetlerini** zikretmemiz gerekir.

Yukarıda zikredilmiş olan âyetler, müslümanlar için, Resûlullâh'ın da her türlü şüphenin ötesinde tutulması gerektiğinin tartışılmaz dayanaklarıdır. Buna karşılık vahyin, indiği zaman tesbit edilmiş (yâni hemen sahâbe tarafından ezberlenmiş ve vahiy kâtipleri tarafından da yazıya geçirilmiş) olması hasebiyle zaman içinde değişikliğe uğratılmasının (tahrîf edilmesinin) önüne geçilmiş olmasına karşılık Resûlullâh'ın: 1) günlük yaşantısı, 2) çeşitli vesilelerle söylemiş olduğu sözleri, ve 3) çeşitli olaylar karşısında takınmış olduğu tutum ve tavırları hakkındaki bilgilerimiz yalnızca rivâyetlere dayanmaktadır.

Bu durumda müslümanlar, kendisine hakıyla tâbi' olabilmek için, Resûlullâh hakkında

edilen rivâyetlerin sıhhatinden nasıl emîn olabileceklerdir?

Fakat, günümüze kadar gelmiş olan bu hadîs rivâyetlerini:

- 1) önyargısız, ve
- 2) ciddî bir biçimde, yâni Kur'ân'ın akli isâbet ve dirâyetle kullanma tavsiyesine uygun olarak

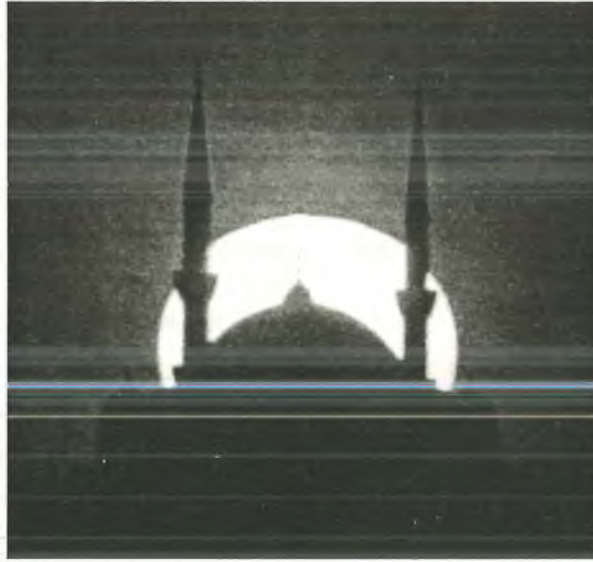
inceleyen idrâk ve temyîz sâhibi bir müslüman: 1) Kur'ân'a, 2) Cenâb-ı Peygamber'in bizzât Kur'ân'ın övdüğü yüce ahlâkına, 3) Cenâb-ı Hakk'ın mîzân üzere vaz edip hıfzetmekte olduğu kevnî düzene, 4) müşâhedeye, mantığa, zamanın akışına ve sağduyuya muhâlif, ya da 5) birbiriyle çelişik pekçok rivâyeti barındırması [yâni Kur'ân'ın menşe' ve mâhiyet itibâriyle lâ rayba fîh (Bakara/2) olmasına karşılık, bu hadîs rivâyetlerinin çok şüpheli ve şâibeli rivâyetleri de barındırmaları] karşısında bu **rivâyetlerin sıhhati meselesiyle**, yâni bunların gerçeği ne kadar aslına uygun bir biçimde yansıtmakta oldukları meselesiyle, ister istemez, dramatik bir biçimde karşı karşıya kalmaktadır.

Özellikle Emevî ve Abbâsî dönemlerinde pekçok hadîs rivâyetinin uydurulmuş olduğu târihî bir vâkiadır. Daha sonraları yapılmış olan ayıklama ameliyelerine rağmen nasıl olup da bir kısmı çok *mûteber* *addedilen* hadîs kitaplarında hâlâ bir takım **sakat rivâyetlerin** kalmış olması ise ancak uygulanan ayıklama işleminin metodolojisinin isâbetsiz, yâhut sakat, veyâhut sübjektif ya da hepsi birden olmasıyla açıklanabilir.

Bu durumda meselâ *Kütüb-i Sitte* gibi, *mûteber* *addedilen* kitaplardaki ve diğerlerindeki rivâyetler, *her ne olursa olsun*: 1) gene de her türlü şüpheden-hâtâdan uzak, ve 2) aslâ sorgulanamaz (*lâ-yûs'el*) **sahîh hadîs** olarak mı kabûl edilecektir?⁷ Yoksa, bunların daha **objektif** kıstaslar çerçevesi

içinde **yeniden** incelenip dikkatli bir elemeye tâbi' tutulmaları mı gerekecektir? Bu bakımdan hadîslerin sıhhati meselesi taklidî îmândan tahkikî îmâna geçiş yapmak isteyenlerin aslâ göz ardı edemeyecekleri dramatik bir mesele olarak ve de, eninde sonunda, sahîh rivâyeti sahîh olmayandan ayırabilen objektif bir **metodoloji** meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ancak, şimdiye kadar bu konu, bildiğim kadarıyla, aslâ **objektif bir metodoloji meselesi** olarak idrâk ve temyîz edilmiş değildir. Bütün bu hadîslerin sahîh olduğunu iddia edenler, bunların sıh-

hatine delîl olarak, ya râvîler zincirinin sağlam olduğunu **kabûl etmekle**, ya da bunları sahîh olarak kabûl eden başka müellifleri göstermekle meseleyi hallettiklerini vehmetmektedirler. Bunun aksine, rivâyetlerdeki bu tutarsızlıkları müşâhede ve tesbit etmiş bulunanların bir kısmı ise, işin kolayına kaçmakta ve, ya 1) hadîslerin tümünü reddetmek, ya da 2) hadîslerin dinî haya-

ta yön verme fonksiyonunu minimuma indirmek gibi bir tutum takınmaktadırlar. Bu tavırların her ikisi de ilmî ve de objektif bir metodolojiyle ilgisi olmayan **sübjektif vehimlerden** başka bir şey değildir.

Hadîslerin sıhhatinden emîn olmak, *râvîler zincirinin güvenilirliği* ya da *râvîlerin birbirleriyle ilişkilerinin sıhhati* gibi bugün için tahkîk edilmesi mümkün olmayan bizâtihtî şâibeli ve sübjektif temellere değil, bunlardan tümüyle bağımsız **objektif** bir temele dayandırılmalıdır.

İlk hadîs toplayıcıları *rivâyetlerin sıhhatinden emîn olmanın kıstası* olarak *râvîler zincirinin*⁸ güvenilir kimselerden oluşmuş olmasını prensip ittihâz etmişlerdir. Oysa içtimaî hayatta bâzı hatâları görülmüş olsa bile bir kişinin Hz Peygamber'den bir hadîs rivâyet ettiğinde de muhakkak hatâlı olacağını peşinen kabûl etmek gerçeği yansıtmayabileceği gibi bu tutum ahlâken Hucurât/12 âyetine⁹

de aykırıdır. Öte yandan *güvenilir olduklarına inanılan râvîlerin hepsinin de hâfızalarının zâfiyet göstermemiş ve dillerinin sürçmemiş olduğunu kim garanti edebilir*¹⁰? Ortadan kaldırılması mümkün olmayan bu şüpheler dolayısıyla, râvîler zincirinin *kendi-başına-rivâyetin-sihhatinin-garantisini* olarak addedilmesi epistemolojik açıdan tatmin-kâr ve objektif bir kıstas değildir. Çünkü hem Emevîler ve hem de Abbâsîler döneminde, uydurulmuş bir hadîsin altına güvenilir olduğuna *inanılmış* bir râvîler zinciri ekleyerek sayısız uydurma hadîsin imâl edilmiş olduğu bilinen bir olgudur.

Bugün hadîs ile meşgûl olan pekçok kimsede ki yaygın kanaat isnâd konusunun günümüz için de geçerli, ve her hadîs rivâyetini doğru olarak kabûl etmenin saflık olduğudur. Bu zevât asl olanın: her hadîsi araştırmak, doğruluğunu veyâ yanlışlığını ortaya koymak olduğunda hemfikirdirler. Ancak isnâd sisteminin bugün hadîsler için geçerli olmadığı, onun yerine kaynakların geçerli olduğunu savunmakta ve “Kimden duydun?” değil de “Hangi kaynaktan aldın?” sorusuna verilen cevâbın, hadîsin sihatini garanti eden, yeterli bir cevap olacağını kabûl etmektedirler.

Burada da objektif bir metodoloji yerine sübjektif bir *otoriteye rücû*’un ağır basmakta olduğu gözlenmektedir. *Sahîh* denilen hadîs kitaplarında yer almış olan aşağıdaki rivâyet örnekleri hadîs kitaplarının *Kur’ân gibi “lâ raybe fih”* (II/2) olamayacaklarının ve bu rivâyetleri *hadîs* ve dolayısıyla *Resûlullâh’ın Sünneti* diye kabûl etmeden önce Kur’ân’ın tavsiyesine uyarak Akl’a rücû’ etmenin zarûretine ışık tutmaktadırlar. Bu bağlamda:

1) Müslim ve Tirmizî’de¹¹:

“.. Asıl müflis, kıyâmet günü namazı ile, orucu ve zekâtı ile gelir; öte yandan, şuna buna hakâret etmiş, iftirâ atmış, birinin malını yemiş, öbürünün kanını akıtmış ve falanı dövmüş olarak gelir. Yaptığı iyilik ve sevapları işte böylece ona buna dağıtılacaktır. Borcu ödenmeden sevapları biterse, bu defa onların günahlarını kendisi yüklenecek ve sonra da cehenneme atılacaktır”

şeklinde ver almış olan rivâyet, en azından son cümlesi açısından, Hz Resûl’ün söylemesi imkân dışı olan uydurma bir rivâyettir; çünkü “kimsenin bir başkasının günâhını yüklenmeyeceği” hakkındaki *En’âm/164, İsrâ/15, Fâtır/18, Zümer/7* ve

Necm/38 numaralı Kur’ân âyetlerine muhâlif-tir.

Bundan çok daha vahim bir rivâyet de Kütüb-i Sitte’de yalnızca İbn Mâce’nin *Sünen*’inde bulunan ve recm cezâsıyla ilgili olarak Hz Ayşe’ye izâfe edilen rivâyettir:

Âişe (*radıyallâhü anhâ*)’dan: Şöyle demiştir:

*Andolsun ki recm etme âyeti ve yetişkin kişiyi on defa emzirme (sebebi ile nikâhlanmanın haramlığı) âyeti indi ve andolsun ki bu âyetler tahtımın (oturduğum yerin) altındaki bir yaprakta (yazılı) idi. Resûlullâh (sallallâhü aleyhi ve sellem) vefât edip biz O’nun ölümü ile meşgûl olunca, evde beslenen bir koyun (veyâ bir keçi) girip o yaprağı yedi.”*¹²

Bu rivâyet de Kur’ân’ın koruyucusunun bizzât Allâh olduğubu beyân eden Hicr/9 âyeti mücibince *Kur’ân’a muhâlif* ve dolayısıyla da uyduruk bir rivâyettir¹³.

2) Kâ’b bin Mâlik’den geldiği söylenen ve Ebû Dâvud’un kitabında yer alan bir rivâyette Hz Peygamber’in, kendisi aleyhinde şiirleri ile tezyîf edici ve inatçı bir propaganda yapan Mekke’li Kâ’b bin el-Eşref’i bir adam gönderterek öldürtmüş olduğu beyân edilmektedir¹⁴. Âlemlere rahmet olarak gönderildiği Enbiyâ/107 âyetiyle tesbit edilmiş olan bir Peygamber’in bu kabil bir suikast ile bir şâiri öldürtmüş olması muhâldir¹⁵.

3) Tirmizî’de bulunan ve İbn Abbâs’dan neşet ettiği söylenen:

“Ümmetimden iki sınıf vardır ki, bunların İslâm’dan nasîbleri yoktur: Mürcie ve Kaderiyye”¹⁶

rivâyeti *anakronik* (yâni hâdiselerin zaman içindeki sırasını alt-üst eden) uydurma bir rivâyettir; çünkü Cenâb-ı Peygamber’in zamanında Mürcie ve Kaderiyye fırkaları da, bunların doktrinleri de teşekkül etmiş değildi. Mürcie, muhtemelen Haricîler’in zuhurundan sonra ortaya çıkan ve “amele önem vermeyen ve îmânı yeterli gören” bir fırka ve Kaderiyye de VIII. yüzyılın ortalarında yâni Cenâb-ı Peygamber’in vefâtından yüz yıl kadar sonra ortaya çıkmış olan Mu’tazile fırkasının “herkesin kendi kaderini kendisinin yaratacağı” husûsundaki doktrinidir. Binâenaleyh, Cenâb-ı Peygamber’e

izâfe edilen bu sözler bizzât onun ağzından çıkmış sözler değil, vefâtından belki bir ya da iki yüzyıl sonra O'na izâfe edilmiş olan uydurma sözlerdir.

4) Kezâ Buhârî, Müslim ve Tirmizî'de İbn Mes'ûd'dan rivâyet edilmiş olan¹⁷:

"Biz Allâh Resûlû sallallâhu aleyhi ve sellem ile Mina'da bulunurken âniden ay ikiye bölündü. Bir parçası dağın arkasına, diğer parçası da önüne düştü. Allâh Resûlû sallallâhu aleyhi ve sellem bize: "Şâhit olun, bakın!" buyurdu".

rivâyeti de uydurmazdır. **İkiye parçalandıktan sonra bir parçası Mina dağının arkasına diğer parçası da önüne düşmüş olan nesne aslâ ve aslâ Ay olamaz.** Ay, Dünyâ'nın çekim kuvvetine bağlı olarak yaklaşık 384.000 km uzaklıkta dolanan, çapı da Dünyâ'ninkinin dörtte birinden biraz büyük, yâni yaklaşık 3.470 km olan bir gök cisimidir. Ay şu ya da bu şekilde ikiye bölünse ve bu her iki parça da (bütün mekanik kânûnlarının aksine) Dünyâ'ya yönelse, hızları ne kadar büyük olursa olsun, bu parçaların yeryüzüne düşmesi göz açıp kapayıncaya kadar geçen bir zaman süresi içinde değil, en azından birkaç gün içinde olur. Ayrıca bu kadar büyük parçaların Arz'a çarpması da yeryüzündeki bütün hayâtı sona erdirmiş olurdu.

5) Aşağıdaki rivâyetler de akla, sağduyuya, mantığa, gözleme aykırı olan ve yalnızca Cenâb-ı Peygamber'e bühtân eden iki örnektir:

"Rabb kazarsa vahyi Farsça indirir. Râzî olursa Arapça indirir".¹⁸

"Ey Hümeyrâ!¹⁹ Güneşlenen su ile yıkanma! Zîrâ o cüzzâm yapar".²⁰

Buhârî'nin Türkçe tercümesindeki şu rivâyetin²¹ ise, olağanüstü garâbetine rağmen, Buhârî'nin külliyyâtında nasıl olup da yer almıştır, anlaşılar iş değildir:

"Ebu Hüreyre radiyallahü anhdn:

Şöyle demiştir: Resûlullâh sallallâhu aleyhi vesellem (efendimiz) buyurdu ki her kim Cuma günü cenâbet guslû ile istiğsal ettikten sonra (ilk saatte Cuma namazına) giderse bir deve, ikinci saatte giderse bir sığır, üçüncü saatte giderse (sağlam) boynuzlu bir koç, dördüncü saatte giderse bir tavuk, beşinci saatte

giderse bir yumurta²² kurban etmiş gibi (sevîba nâil) olur..."²³

Etimolojik olarak **kurban**: "Cenâb-ı Rabbü-l Âlemiy'n'e yakınlaşmayı (kurbiy-yet'i) sağlayan şey" anlamında ise de dinî uygulama bakımından: "Rabb'in rızasını kazanmak gayesiyle belirli şartlara riâyet ederek belirli bâzı hayvan türlerini usûlünce boğazlamak, ya da bu türlü boğazlanan hayvan" anlamındadır. Kütüb-i Sitte'de Hz Peygamber'in kendisi için hep koyun, zevceleri için de bâzen sığır kurban ettiğini bildiren onlarca hadîs bulunmaktadır. Ayrıca tavuğun ve hattâ yumurtanın dahi(!?) kurban edilebileceğini bildiren bir başka rivâyet de bulunmamaktadır. Ayrıca yumurtanın usûlüne uygun bir biçimde nasıl boğazlanacağı da bir başka önemli mesele olup bu hususta da herhangi bir rivâyete rastlamak da mümkün değildir.

Bundan başka, meselâ İstanbul'da, 21 Aralık 2001 Cuma günü Güneş'in doğuşu 07.19 ve öğle ezânı vakti de 12.09 dur. Buna göre o gün, bir deve kurban etmiş olmanın sevâbını kazanmak isteyen bir kimsenin boy abdesti aldıktan sonra Cuma namazına 07.09 da gitmesi ve câmide 5 saat beklemesi gerekecektir. Yok eğer yalnızca bir yumurta kurban etmiş(!) olmanın sevâbıyla yetinmek isterse câmiye Cuma ezânından bir saat önce gitmiş olması yeterli olacaktır.

Dünyâ'nın ömrünün 7000 yıl olduğu husûsunda özellikle Suyûtî tarafından nakledilen rivâyetler de, bugünkü ilmî sonuçların Dünyâ'mızın yaşını 4,5 milyar yıl olarak tesbit etmiş olması dolayısıyla, itibâr edilmemesi gereken uydurma rivâyetlerdir.

6) Mesele halletmekten çok halli mümkün olmayan meseleler ortaya koyan bir rivâyet de **halâl-i müşkilât** (yâni "zorlukları ortadan kaldırıcı") olarak bilinen Cenâb-ı Peygamber'e izâfe edilemez. Böyle bir izâfet O'nun üstün ahlâkına ters düşer.

"Batudan ve doğudan fitne zâhir olduğu zaman Şam'ın ortasında toplanın. Zîrâ o gün yerin altı yerin üstünden iyidir"²⁴

rivâyeti ise, benzer şekilde, bir sıkıntıyı ortadan kaldıracak yerde çözümün olmayan meseleler ve sı-

kıntılar vaz etmektedir. Batıdan ve doğudan fitne çıktığı zaman bütün müslümanlar Şam'a nasıl vâsıl olacaklardır? Söz konusu fitne bugün çıkmış olsa Şam şehrinin ortası ya da Sûriye mıntıkası²⁵ birbuçuk milyar müslümanı nasıl istiâb edecektir? Müslümanlar Şam'ın ortasında toplandılar diye fitneden nasıl korunmuş olacaklardır? Bunlar burada ne zamanadek kalacaklardır? Bu kadar insanın Şam'da toplanması sayısız ikmâl, barınma, geçim ve birlikte yaşama meselelerini ve bunlara bağlı olarak sayısız fitneyi de peşinden sürükleyecek midir? Bana kalırsa bu rivâyet Şam'ı hânedanlıklarının başkenti yapmış olan Emevîler'in bu şehre ve de Sûriye'ye Hz Peygamber'in diliyle bir kutsallık kazandırmak için uydurmuş oldukları bir şeydir.

Fesâhatı, belâgatı ve merhameti müsellemler olan, işleri kolaylaştırmasıyla meşhûr Hz Peygamber'in mezkûr rivâyetlerin muhtevâsını ifâde etmiş olması muhâldir. Bunlar: 1) ya sonradan uydurulmuştur, 2) ya da râvîler Hz Peygamber'in merâmını anlamaksızın kendi idrâk kapasitelerine göre hatırlarındaki sözleri su-i niyetleri olmaksızın deforme ederek kâğıda dökmüşlerdir. Her iki hâlde de bu rivâyetlerin aydınlatıcı, irşâd edici ve mesele halledici fonksiyonları kalmamıştır. Bundan ötürü bunları sahîh hadîs olarak addetmek ve bunlarla amel etmek mümkün değildir.

Yukarıda verilen ve hadîs diye öne sürülen rivâyet örneklerinden çıkan sonuçlar şudur ki *hadîs diye iddia edilen bir rivâyetin gerçekten de hadîs ve Peygamber'in Sünneti sayılabilmesi için, en azından:*

- (1) Rivâyet metninin Kur'an'a muhâlif bir muhtevâsı olmamalıdır.,
- (2) Rivâyet metni Cenâb-ı Peygamber'in bizzât Kur'an tarafından övülmüş olan yüce ahlâkına muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.
- (3) Rivâyet metni anakronik unsurlar ihtivâ etmemelidir.
- (4) Rivâyet metni fizikî olarak Allâh'ın mizân üzere koruduğu kevnî düzene muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.
- (5) Rivâyet metni müşâhedeye, ilme ve sağduyuya muhâlif unsurlar ihtivâ etmemelidir.
- (6) Rivâyet metni çözümünü olmayan meseleler vaz etmiş olmamalıdır.

Bundan dolayı, günümüze kadar gelmiş olan hadîs rivâyetlerinin en azından bu objektif kriterlere göre *yeniden* bir ayıklama ve eleme işlemine tâbi tutulması gerekmektedir.

Otoriteye Rücû'

Taklîdden tahkîke geçerken insanın ayağını kaydıran en büyük tuzaklardan biri de *nefsinin* ve *vehminin* esiri olarak, otorite olarak telâkkî edilen bir şahsa, bir kitaba ya da bir doktrine körü körüne bağlanıp aklını dirâyetle ve isâbetle kullanabilme hasletinden uzaklaşmaktır.

Bu tuzağa düşenler bir müzâkerede savunmakta oldukları fikrin gâlib gelmesi için akıllarını isâbetle ve dirâyetle kullanmaksızın, farkında olmadan lâyuhtî ve lâyüs'el kabûl ettikleri bir şahsa, bir kitaba, bir doktrine rücû ederler. Buna *otoriteye rücû'* denir. Otoriteye rücû'un, epistemoloji açısından, *ispat* ya da *delil* veyâhut da *burhan* (yâni islâmî deyimile "ilmelyakîn") olarak bir değeri yoktur. "*Lâ rayba fih*" olan Kur'an'dan başka, tabiatı gereği "*rayba fih*" olan herhangi başka bir kitabı *yegâne* otorite kılmak, neresinden bakılırsa bakılsın, bir nâkısadır. Buna i'tibâr etmek ise nihâî gerçeğe ulaşmış olmak değil, yalnızca bir zevk ve fehâmet meselesidir.

Kimi *Sahîh-i Buhârî*'den, kimi *İhyâ-i Ulûmî-d Din*'den, kimi *Fusûs*'dan, kimi *Mesnevî*'den, kimi *Nûr Risâleleri*'nden, kimi *Seâdet-i Ebediye*'den, kimi *Kur'an'a Göre İslâm*'dan ve ilh... zevk alır. Bu duruma i'tirâz etmek muhâldir. Ama *bu kitapların hiçbirisi "Kur'an'laştıırılacak" kitap değildir.*

Kezâ kimi Hacı Bektaş Velî'ye, kimi Azîz Mahmûd Hüdâyî'ye, kimi Muhammed İkbâl'e, kimi Râşid Rızâ'ya, kimi Muhammed Hamîdullâh'a, kimi Yaşar Nûri Öztürk'e ve ilh... hayrândır. Bu duruma da i'tirâz muhâldir. Ama *bu zevâtın hiçbirisi "Muhammed"leştirilecek" zât değildir.*

Ve dahî kimi Eş'arîliğe, kimi Şiiliğe, kimi Vahdet-i Şühûd'a, kimi Marksizm'e, kimi lâisizm'e, kimi Kemalizm'e ve ilh... i'tibâr eder. Bu duruma da i'tirâz muhâldir. Ama *bu doktrinlerin hiçbirisi "Lâ-ilâhe illallâh"laştıırılacak" doktrin değildir.*

Bu i'tibârla taklîdî imandan tahkikî imana geçmeye çalışan bir kimsenin: 1) bu inceliklere dikkat etmesi; 2) *nefsinin* ve *vehminin* kendisi-

nin üzerinde bir hükümranlık kurmasına, ve 3) şahısların, kitapların ve doktrinlerin putlaştırılmasına müsaade etmeyip bunları zabtûrâbt altında tutması zorunludur.

Nefsin ve Vehmin Hükümranlığı

Herkes farz ibâdetleri ifâ etmekle yükümlüdür; ama, nefsin ve vehmin insanlar üzerinde bir hükümranlık kurduğu ve bundan âzâd olabilmek için de farz ibâdetlerin, maalesef, yeterli olamadığı da tecrübeyle sâbittir. Çünkü “*Nefs emredicidir*” (Yûsuf/53); “*Rabb’inden apaçık bir delil üzerinde bulunan kimse, kötü işi kendisine güzel görünen ve heveslerine uyan kimse gibi olur mu?*” (Muhammed/14); “[*Nefsinin kendisine telkin ettiği hevâsını kendine ilâh edineni gördün mü?*...” (Furkân/43); “*...Nefsini tezkiye etmiş olan, felâha erer*” (Şems/9).

Hz. Mevlâna da, *Mesnevi*’sinde, vehmin sâlik (yâni “Hakk yolunun yolcusu”) için pek büyük bir engel olduğunu beyân etmektedir (V/2649)²⁶. Bu gerçekten de öylesine büyük bir engeldir ki Hz. İbrâhim gibi bir peygamber bile vehim âlemine düşünce, gözlerini bağlayan vehim ve hayâl âlemi ona müşâhade ettiği yıldız için “İşte bu benim Rabb’imdir” dedirtmiş (V/2650); gördüğü rüyânın sahîh rüyâ olduğu vehmiyle de bu rüyânın yoruma ihtiyâcı olduğunu idrâk bile etmeden oğlunu kurban etmeğe kalkışmıştır (Saffât/100-107).

Tepesinde vehim gibi bir zebellânın nöbet tuttuğu *akl-ı cüz’î* ise ancak mezara kadar olan şeyleri görür (IV/3311). Vehim zâten *akl-ı cüz’î*nin âfeti olduğu içindir ki (III/1558) dağ gibi muhkem akıllar bile vehmin ve hayâlin denizlerinde iz bırakmadan kaybolur gider (V/2654). *Akl-ı cüz’î*ye esir olan, sonunda usanırsa, bunun ne gibi bir ayak bağı olduğunu bâzen idrâk edebilir de, gururundan dolayı Hakk erlerinden yüz çevirmiş olmasından ötürü nasıl bir vehim ve hayâl denizinde çırpınıp durmuş olduğunu anlayabilir (IV/3353-3356). Hz. Mûsâ ile cidâlleşecek kadar akıllı ve filozof (V/2660) olan Firavun dahî halkın kendisini “*Sen İlâhsın, pâdişâhsın*” diye ululayıp secde etmesinden ötürü vehim marazına kapılmış (III/1556), tanrılık dâvasında azmanlaşıp ejderhâ kesilmiş, doymak nedir bilmez bir Rubûbiyyet şehvetiyle mâlûl olmuş değil miydi?

(III/1557). Bu ne büyük bir ibrettir!

Şehvet aklın zıddıdır; şehvetin menşei de akıl değil vehimdir. Şehveti dokuyan akla ise akıl denmez. O, akıl görünümünü altında kendini izhâr eden, fakat aslında akıl altınının kalpî olan, vehimdir. Vehim hep akılla savaşıyor durur; ona benzer; ama o değildir! Vehmin akla nisbeti, baştan-başa vehimle mülevves olan Firavun’un ahvâlinin hakikî akla (*Akl-ı Meâd’a*) sâhib Mûsâ’nın ahvâline olan nisbeti gibidir. Vehim, âlemleri yakıp yıkan Firavun’a, akıl ise canlara cilâ çeken Mûsâ’ya aittir (IV/2301 ve sonrası).

Vehmin gözü perdelidir; hakîkati göremez (IV/3278). Ayrıca, zâhirde, vehmi akıldan tefrik etmek de çoğu kere mümkün olmaz. Bunun için her ikisini de şaşmayan-şaşırtmayan bir mihenk taşına vurmak gerekir ki vehmin ne kadar kalp olduğu kabak gibi ortaya çıksın. Bu işteki mihenk taşı ise: 1) Kur’ân’dır, ve 2) peygamberlerin sünnetidir, vesselâm! (IV/2304).

Vehim sâyesinde akıllı adam bile delirir gider (III/1530). Yüzbinlerce taklîd ve istidlâl ehlini pek küçük bir vehim dahî hemen şüpheye düşürür; çünkü bunların taklîdleri de, delille bir hükme varışları da ve hattâ bütün kolları kanatları da zan ile kâimdir (I/2125-2126). Cenâb-ı Hakk ise (Hucurât/12)’de bizleri zannın çoğundan kaçınmamız, zannın bir kısmının günâh olduğu konusunda ikaz etmiyor mu?

26 Nisan 1986 Çernobil kazâsından sonra da, 17 Ağustos 1999 Gölcük depreminden sonra da, ve kezâ farklı zamanlarda Medya’da din ve î mân konusunda ahkâm kesen bâzı zevâtın kendi vehimlerini dile getirerek bunları ilim imiş gibi takdîm etmelerine şâhit olmadık mıydı?

Sonuç

Bütün bu mülâhazalardan, taklîdî î mândan tahkîkî î mâna geçmek isteyen bir kimsenin her şeyden önce: 1) **aklını isâbetle ve dirâyetle kullanabilmesi**, ayrıca da 2) **nefsini ve vehmini zabtûrâpt** altına alması, yâni 3) nefsin ve vehmin hiylelerine aldanmaması gerektiği sonucu çıkmaktadır. Bir kimsenin bu yolda selâbetle yürüyebilmesi ise zor olduğu gibi, eğer gerekli olgunluğa sâhip değilse, tehlikeli ve fevkalâde çilelidir de. ■

Dipnotlar

- ¹ Hz Ömer'e ve Hz Ayşe'ye izâfe edilen "Recm Âyetleri" denilen âyetlerin Kur'an'a eklenmemiş olduğuna dair rivâyetler, Kur'an'ın koruyucusunun Allâh olduğunu beyân eden Hicr/9 âyeti ile çelişik olduklarından, hakikatla ilgisi olmayan uyduruk rivâyetlerdir.
 - ² Hz. Fâtîma'nın ya da Hz Ali'nin nezdinde muhafaza edilen Kur'an nüshasında elimizdeki bulunmayan âyetler bulunduğu dair rivâyetler de, Kur'an'ın koruyucusunun Allâh olduğu ile çelişik olduklarından, hakikatla ilgisi olmayan uyduruk rivâyetlerdir.
 - ³ Reşat Halife adındaki bir kimsenin Kur'an'daki Tevbe/128-129 âyetlerinin Allâh'ın âyetleri olmadığını iddia etmesi gibi.
 - ⁴ Epistemik değer: Bilgi'nin geçerliliği açısından haiz olduğu değer.
 - ⁵ Yâni hayâl ürünü değil, var olan ve varlığı test ve kontrol edilebilen bir süreçtir.
 - ⁶ Suyûtî: *Câmi-üs Sagîr Muhtasarı, Tercüme Ve Şerhi*, Hazırlayanlar: İsmail Mutlu, Şaban Döğen, Abdulaziz Hatip, 2. cild, s. 547; Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 1996
 - ⁷ Bugüne kadar toplanmış olan hadîs külliyâtlarındaki rivâyetlerin hadîşçiler nezdinde sahîh addedilmesinin kriterleri, öncelikle, râvîlerinin: 1) ahlâkî vasıfları, 2) içtimâî durumları, ve 3) birbirleriyle olan ilişkileri hakkındaki başka türden fakat gene *rivâyetlere* dayanmaktadır.
 - ⁸ Râvîler zinciri'ne senet ya da isnâd da denir.
 - ⁹ "Ey inananlar, zandan çok sakının! Zîrâ zannın bir kısmı günâhdır. Birbirinizin gizli şeylerini araştırmayın! Biriniz diğerinizi arkasından çekıştırmesin..."
 - ¹⁰ *Kütüb-i Sitte*'de ve *Muvattâ'*'da bulunan ve Ebû Hüreyre'den menkul bir rivâyette Cenâb-ı Peygamber'in: "Evde, atta ve kadında uğursuzluk vardır" dediği ileri sürülmektedir. Hz Peygamber'in zevcesi Hz Ayşe: Ebû Hüreyre bu hadîsi ezberleyememiş! Çünkü Peygamber (s.a.v.): "Allâh Yahudilerin belâsını versin! Onlar (nasıl oluyor da) evde, kadında ve atta uğursuzluk olduğunu söyleyebiliyorlar" dediği esnâda Ebû Hüreyre içeriye girmiş, fakat sözün başına değil sonuna yetiştirmişti diyerek Ebû Hüreyre'nin hatâsını tashih etmiştir. (Bk. Osman Gürer: *Ebû Hüreyre'ye Yönelik Eleştiriler*, s. 85-86, İnsan Yayınları, İstanbul 2001).
- Bu durum Ebû Hüreyre'nin hadîs rivâyetinde dikkatsiz ve tedbirsiz olduğuna ve, *hadîşçilerin râvîlere uyguladıkları kriterler açısından*, rivâyetlerine itibâr edilemeyeceğine delâlet eder. Bununla beraber, Cenâb-ı Peygamber'in yanında en çok 3 yıl bulunmuş olan Ebû Hüreyre, bir rivâyete göre 5300 kûsûr ve *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'*ne göre ise (Bk. A.g.e., cild: 10, s. 162, İstanbul 1994) 3800 kûsûr rivâyetle hadîs râvîleri arasında ilk sıradadır. Buna karşılık, Hz Muhammed'in en yakın ve en kadîm dâvâ arkadaşlarından Ebû Bekir'in rivâyet ettiği hadîslerin sayısı 142, Ömer'inkilerinki 50, Osman'inkilerinki 14 ve Ali'ninkilerinki ise 20 kadardır.
- ¹¹ Bk. Rûdânî: *Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyyatı)*, 5. cild, s. 384, No. 9993, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.
 - ¹² Bk. *Sünen-i İbn-i Mâce Tercemesi Ve Şerhi*, terceme ve şerh eden: Haydar Hatipoğlu, cild: 5, *Kitâbü-n Nikâh* bölümü, s. 415, Kahraman Yayınları, İstanbul 1983.
 - ¹³ Zinâ suçu işleyenlere recm (yâni taşıyarak öldürme) cezasının uygulanmış olduğuna dair rivâyetler konusunda da çok temkinli davranmak gerekir. Kur'an'da: "Kadınlarımızdan fu-

huş yapanlara karşı aranızdan dört şahit getirin. Eğer şahitlik ederlerse, o kadınları ölüm alıp götürünceye yâhut Allâh onlara bir yol açmıyaya kadar evlerde hapsedin" (Nisâ/15), "İçinizden fuhuş yapan her iki tarafa cezâ verin; eğer tevbe eder, uslanırlarsa artık onlara cezâ verip eziyet etmekten vazgeçin; çünkü Allâh tevbeleri kabûl eden ve çok esirgeyendir" (Nisâ/16) ve "Zinâ eden kadın ve zinâ eden erkekten her birine yüz sopa vurunuz; Allâh'a ve âhiret gününe inanıyorsanız, Allâh'ın dininde (hükümleri uygularken) onlara acıyacağınız tutmasın. Müminlerden bir grup da onlara uygulanan cezâyı şahit olsun" (Nûr/2) denilmektedir.

Buna rağmen bâzı hadîslerde Cenâb-ı Peygamber'in zinâ suçu sâbit olan birkaç kişiyi recmettirmiş olduğu rivâyet edilmektedir. Hz Peygamber'in Kur'an'ın (Nûr/2) âyetindeki açık hükmü çiğneyerek zinâyı uygulanan cezâyı nefsanî olarak arttırması Kur'an'ın O'nun yüce ahlâkî hakkındaki tavsifi ve Peygamber'e yüklemiş olduğu mükellefiyetler (Nisâ/105, Mâide/48-49, İbrâhim/11, Kehf/27) ile bağdaşmadığından: 1) ya bu rivâyetler uydurmadır, 2) ya da bu recm uygulaması henüz (Nûr/2) âyeti nüzûl etmeden vuku bulmuş olan, o zamanki yaygın örfе uygun bir uygulamadır, ya da 3) Medine yahudilerinden zinâ etmiş olanlara onların Şeriat'ı uyarınca uygulanmış olan cezâdır.

- ¹⁴ Bk. Rûdânî: *Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyyatı)*, 3. cild, s. 215, No. 6215, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.
- ¹⁵ Bu rivâyetin de, istedikleri kimseleri sorgu sual etmeksizin öldürme yetkisine sâhip olduklarına delil olsun diye iktidârı elinde tutan Emevîler ya da Abbâsîler tarafından uydurulmuş olması ihtimâlden uzak değildir.
- ¹⁶ Bk. Rûdânî: *Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyyatı)*, 4. cild, s. 214, No. 7673, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.
- ¹⁷ Bk. Rûdânî: *Cem'ul-Fevâid (Büyük Hadîs Külliyyatı)*, 5. cild, s. 85, No. 8530, İz Yayıncılık/Yeni Şafak, İstanbul 1997.
- ¹⁸ Bk. Sâdık Cihan: *Uydurma Hadîslerin Doğuşu Ve Sosyo-Politik Olaylarla İlgisi*, s. 22, Etüt Yayınları, Samsun 1997.
- ¹⁹ Hümeyrâ: Hz Peygamber'in zevcesi Hz Ayşe'ye hitâb şekli.
- ²⁰ A.g.e. s. 22.
- ²¹ Zeynüddin Ahmed Zebidî: *Sahihi Buhârî Muhtasarı Tecridi Sarih Tercemesi* (Çeviren Ahmed Naim), cild: 3, s. 17, Hadîs no. 480, Diyanet İşleri Reisliği Neşriyatından No. 7, İstanbul 1936.
- ²² Eğer bu rivâyet sahîh ise(!), bundan bir müddet önce tavuğun da kurban edilebileceğine fetvâ vermiş olan Marmara İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof.Dr. Zekeriyya Beyaz'a yapılmış olan eleştiriler isâbetsiz olmuştur. Olsa olsa bu zât bu hadîse binâen yumurtanın dahî kurban edilebileceği konusunda halkı bilgilendirmemiş olması açısından eleştirilebilir!
- ²³ A.g.e. de s. 20 de, Nesefî'de bulunan bir diğer rivâyette "tavuk ile yumurta arasında bir de serçe kurban etmek fazîletini bahş eden bir mertebenin daha zikredilmiş" olduğu ifâde edilmektedir.
- ²⁴ A.g.e. s. 54, No. 443.
- ²⁵ Eskiden Şam hem Şam şehrine ve hem de Süriye mıntıkasına delâlet etmekte idi (Bk. *İslâm Ansiklopedisi, Şam*-bendi, MEB Yayınları)
- ²⁶ Parantez içindeki rakkamlar Çelebî Veled İzbudak'ın Maarif Vekâleti Şark-İslâm Klâsikleri dizisinde yayınlanmış olan *Mesnevî* çevirisinin ilk baskısındaki, sırasıyla, cild ve beyit sayısını göstermektedir.

“ORDA BİR MAKEDONYA VAR...”!

BİR MAKEDONYA SEYAHATİNİN İÇİNDEN...

MÜNİB ENGİN NOYAN

Tayyare Makedonya semalarına girip alçal-maya başladığında, o güne kadar hiç tat-madığım, tanımadığım bir heyecan dalga-sı sardı içimi... Ecdâdımın yüz küsur sene evvel “Dersaadet” bildiği “Pâ-i Taht” İstanbul’da görev yapmak üzere ayrıldığı ve o günden beri de geri dönmediği o muhteşem bölgenin üzerindeydik iş-te... Zirveleri hâlâ karlı, şanlı Şar dağlarının Batı yakasından, koca-yüce Osmanlının Balkanlardaki gözbebeği, o güzelliği dillere destân, Prizren şeh-rinden gelmişti filinta endâm, kasap çengeli bıyık-lı, kafası her dem ustura traşlı, yaman cesâreti ala-bildiğine gözü kara, “besa”sı îmânı kadar kavî, rah-metli büyük dedem, Binbaşı Abbâs Sırrı Nurko-Nojani...

Tıpkı yüzyıllar önce Karaman’dan kalkıp, nes-linin kök salıp gövereceği o cennet misâli toprak-ları fetheden, sonra oralara yerleşip, önce Âlemle-rin Rabbi Yüce Allah’ın, celle celâluhu, dîni İslâm’ın, sonra da koca-yüce Osmanlının bekâsını muhafaza etme aşkıyla, her gün doğuşunda yeni bir cihâda sıvanan “noyan” sıfatlı ecdâdı gibi, o da besbelli, Sultan II. Abdulhamid’in, rahmetullâhi ’aleyh, saray muhafızlığından, Yemen’in ten ve de yürek kavurucu çöllerine kadar uzanacak, akıllara durgunluk verici bir yolculuğa çıktığını hayal bile etmemiş, edememişti o günlerde...

Şimdi ben fakîr, yarım yüzyıllık ömrümün ba-harında, işte ilk defa dönüyordum ecdâd yurduna, öz toprağıma...

Gizlemedim, gizleyemezdim zaten, gözyaşları-mı...

Yol arkadaşlarımdan Orhan efendi kulağıma

eğildi:

“Hak Te’âlâ, celle celâluhu, insanı topraktan yarattığını bildiriyor, malûm... Bir mubârek arka-daşım da buradan hareketle demişti ki bir zaman-lar ‘Her insanın kendi soyunun geldiği topraklarla olan o tarif edilemez bağını, o topraklarla buluştu-ğunda yaşadığı o derin mânevî haz ve heyecanı belki, ya da ancak bunula irtibatlandırmak, böyle açıklamak mümkün, Allahu ‘alem!’. Ne dersin?”

“Hikmetli söz, vesselâm!” diyecek oldum, diye-medim. Bir başka, bu defa çok daha yoğun bir he-yecan dalgasıyla düğümlendi boğazım. Camdan dı-şarı bakıp tayyarenin süzülerek yere inişini seyre koyuldum.

İlk mektepteyken bir şarkı belletmişlerdi bize “Ordaaa bir köy var uzaktaaa... O köy bizim köyü-müüzdür... Gitmesek de, görmesek de, o kööy bizim köyümüüzdüüür!” diye. Hâlâ belletip du-rurlar mı bilmem... Önceleri ben de pek bir şevk-le söyledim o şarkıyı, kafamı havaya dike dike, boyun damarlarımı iştihak ve gayretle şişire şişire, sınıf arkadaşlarımla birlikte. Sonra, babam - Hak Te’âlâ, celle celâluhu, ondan râzı olsun - yaz tatil-lerini, şenliği bol yerlerde, ipe-sapa gelmez boş eğ-lencelerle israf ve hebâ etmek yerine, kendi mem-leketimi içinden tanıyıp, gerçek mânâda onu seve-bilmem için, bizleri derdest edip, kendi deyişle “Yolun bittiği yere kadar!”, köy köy, kasa-ba kasa-ba Anadoluyu gezdirmeye başlayınca, daha çok küçük yaşta, mahzun ve mazlum ülkemin ve halkı-mın gerçekleriyle birebir tanışma ve yüzleşme im-kânı buldum. İstanbul’un “sanal” refahı içinde do-ğup büyümüş olan bütün çocuklar için akılmaz

bir tecrübe ve görgü birikimiymi kazandığım, o buruk tadı hâlâ damağımda olan ve yıllar boyu her yaz, bir adım daha ileri giderek tekarlanan yolculuklarda. Ve daha kendi ülkemle ve insanımla ilk sahici yüzleşmemden geri döndüğümde, nefret etmeye başladım o riyâkâr şarkıdan – bir daha da asla söylemedim! Çünkü bizzat gidip görülmeyen, yani öncelikle ve özellikle de *sıla-i rahîm* ruhu içinde ulaşılmayan, derdine-çilesine şahit ve de ortak olunmayan hiçbir uzak köyün “bizim” olmadığını, asla da “bizim” olamayacağını daha o zaman gördüm, öğrendim ve anladım! O gün bugündür, oturduğu yerden, rahatını bozma külfetine dahi katlanmadan, “Vatan-Millet-Sakarya” gazıyla şişirilen balonlarla oynayarak kendilerini avutan – avutmak da ne kelime, utanmadan-arlanmadan vatan-milletteverlik taslayarak kurum kurum kurumlanan, etrafa çalım satan herkesten tiksindim!

Orda, Batı Trakyaıyla, Makedonyası, Kosova-sı ve Bosnasıyla koskoca Balkanlar var, ecdâd mirasını, İslâm ruhunu ve medeniyetini kendi canı pahasına koruyan ve savunan – uzakta değil üstelik, çok yakında, hemen yanıbaşımızda! Oralara gitmeyip, oraları görmeyip, orada yaşayan bütün Müslüman kardeşlerimizin dertlerine şahit, ortak ve devâ olmadığımız sürece onların “bizden” oldukları hissini yaşayamayız asla ve daha da fenası, asla yaşatamayız onlara!

Hangi birini anayım ki burada kardeşlerimin – içlerinden birinin dahi ismini eksik zikretmiş olmaktan değil, elhamdülillâh, hepsi tek tek yalnızca aklımda değil, gönlümde, onları mahcub etmiş olmaktan çekinirim... Orada, Gostivarda, Raptiştahta, Üsküpte, Kalkandelende, Ohridde ve Prizrende dimdik ayakta duruyorlar, gözleri, şuurları pırıl pırıl. “Cavur”un yıllardır sürdürdüğü nice ayak oyununa gelmemişler hiç, arslanlar gibi direnmişler. Önce “Komunist” boyunduruğunun zulmü, sonra Balkan Müslümanlarını, kavmî mensubiyetlerine vurgu yaparak şahrem şahrem bölüp parçalama çabaları boza pişirmiş enselerinde... Ama onlar hep mubârek Kur’ân’ın aydınlığını rehber bilmişler kendilerine, sımsıkı sarılmışlar Âlemlerin Rabbi Yüce Allah’ın, celle celâluhu, ipine ve kopmamışlar birbirlerinden şartlar ne olursa olsun. Mubârek âyet-i kerimelerin hayatın pratiğindeki tecellilerini en somut, en çarpıcı biçimde görmüşler böylece:

Bismillâhirrahmânirrahîm...

Muhakkak siz, mallarınız ve canlarınız hususunda imtihan olunacaksınız. Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve Allah’a ortak koşanlardan size eziyet verici bir çok söz işiteceksiniz. Eğer sabreder ve Allah’tan gereği gibi korkarsanız, şüphesiz işte bu azmi gerektiren işlerdendir. (3 Âl-i İmrân 186)

Ehl-i kitaptan birçoğu arzu etmektedir ki, sizi imanınızdan sonra çevirip kâfir etsinler: Hak kendilerine iyice belirdikten sonra bile sırf nefsanîyetlerinden ve kiskançlıktan dolayı bunu yaparlar. Buna rağmen siz şimdi af ile, hoşgörüyle davranın tâ Allah emrini verinceye kadar. Şüphe yok ki Allah her şeye kâdirdir. (2 Baqara 109)

Kendilerine kitaptan bir nasib verilmiş olanları görmüyor musun? Onlar, sapıklığı satın alıyorlar ve sizin de yoldan sapmanızı istiyorlar. (4 Nisâ 44)

... ve cihâd etmişler, kelimenin tam mânâsıyla, iman ettikleri, tâbi oldukları o Kitâbın buyruklarına hakkıyla uymak konusunda:

Bismillâhirrahmânirrahîm...

Ey iman edenler! Kendilerine kitap verilenlerden herhangi bir gruba uyararsanız, imanınızdan sonra sizi döndürüp kâfir yaparlar. (3 Âl-i İmrân 100)

... ve mükâfat gecikmemiş! Dünyalar güzeli Makedonya’nın her yerinde dinamik sivil toplum örgütleri kurmak nasîb olmuş kardeşlerimize. Makedonya devletinin verdiği eğitim imkânlarından en yoğun şekilde yararlanma ve imkânları en dar olan kardeşlerini de bundan yararlandırma, ecdâd mirasını en güzel şekilde koruma ve hepsinden önemlisi, İslâm şuurunu, mubârek Kur’ânı ve Sünnet-i Rasûlullâhı, ‘aleyhissalâtu vesselâm, genç nesillere en güzel şekilde öğretmek pekiştirme ve yaygınlaştırma sürekli cihâdını gerçekleştirmişler! Buna rağmen derin bir tevâzu içindeler – özellikle de hâlâ koca-yüce Osmanlının şanlı mirasına en güzel şekilde sahip çıktıklarına inandıkları biz, Türkiye’deki kardeşlerine karşı. Yardım değil, yalnızca dayanışma beklemişler –hâlâ da bekliyorlar– bizlerden.

Peki, biz ne yapmışız – ne yapıyoruz?

Uzmanlıkları yalnızca kendilerinden menkûl birtakım “Balkan Uzmanları”nın yalnızca Makedon ve Sırp resmî belgelerinden yaptıkları çevirilere dayanan, dolayısıyla da alabildiğine muharref bilgilerden meydana gelen, ukâlâ edâlî ahkâm kesmeleri dinletmişiz/dinletiyoruz onlara, tereciye tere satar misâli...

“Gülüyoruz ağlanacak halimize onları dinle-

dikçe... Yahu, insan yolu buralara düştüğünde, bir kere olsun, bizim yanımıza gelir, bize zaman ayırır da, bir de burada yaşayanların birikimlerine ve tecrübelerine başvurur!" diye edebli ama buruk bir tebessümle yakınıyor Makedonyalı Müslüman kardeşlerimiz, "Netice itibariyle biz de akademisyenleriz – eğer ille de ölçünün bu olması gerekiyorsa!"

Yıllardır bekliyorlar Türkiye'nin göstermelik olmayan, meselelerin adını dosdoğru koyup tartışan, çözümler, projeler üreten, ufuk açan, uluslararası itibâra sahip bir "Balkan Araştırmaları Enstitüsü" kurmasını...

"Niyetleri var, ama zamanları yoksa, bize bu görevi gerçekleştirebilmemiz için ihtiyaç duyduğumuz desteği versinler, yeter!" diyorlar.

Türkiyede faaliyet gösteren bilumum Balkan dernekleri, kendi mensuplarına "turistik gezi"ler düzenlemekten öteye gitmemişler yıllardır...

"Ohrid gölünün kıyısında tatil yapmaktan zaman ayırıp da bir kez olsun kapımızı çalmadılar! Gelen resmî heyetler, Türkiye dışında yaşayan Türklerden en yüksek derecede sorumlu olanlar bile, dostlar alış-verişte görsün misâli besbelli, bizlere ancak beş-on dakika ayırmakla yetindiler kıymetli zamanlarından! Çay ikram ettik, ayran ikram ettik, 'Aferin oğlum Ahmed, sen bu yolda devam et!' deyip, sırtımızı sıvazlayıp gittiler..."

Sonra bilumum "cemaat"ler sökün etmeye başlamış Makedonyada... Her biri mubârek Âl-i İmrân suresinin 104. âyet-i kerimesini şâhit gösterip, ama bir sonraki âyet-i kerimedeki büyük ilâhî uyarıyı görmezden gelerek, Bismillâhirrahmânirrahîm... *Kendilerine apaçık deliller geldikten sonra parçalanıp ayrılığa düşenler gibi olmayın. İşte bunlar için büyük bir azap vardır.* (3 Âl-i İmrân 105), kendilerinin, yalnızca kendilerinin o "fırka-i nâciye" olduklarını vehm ve ilân ederek.

"Önce pek bir sevindik, düğün-bayram ettik, tarih tekerrür ediyor, bu defa müsbet yönüyle dedik amma..."

Gelenler her işe burunlarını sokmaya, her köfteye maydanoz olmaya başlamışlar, tâbir-i âmiyâne ile!

"Gelir gelmez onlar da yok saymaya, görmezden gelmeye, daha da fenâsı çoluk-çocuktan, yarı cahil heveskâr takımından saymaya başladılar bizleri! Burası Balkanlar, Makdeonya! Sibiryanın üçrâ köşelerindeki, İslâmî şuur kaybının girdâbına

kapılmış, o büyük ve şanlı-şerefli âdiyeti çoktaaan unutmış gariban cumhuriyetçilere benzemez! Buranın insanları nice büyük ulemâ, devlet adamı, fikir önderi yetiştirip buralarda, hizmet etmiş yüzyıllar boyunca, hatta en yakın zamana kadar kocayüce Osmanlıya! Bizler de onların torunları, vârisi olarak, elhamdulillâh, yaşadığımız onca acıyasıkıntıya rağmen, çoğu zaman canımız pahasına korumuşuz ve korumaktayız bu şuur ve geleneği... Ne yaptığımızı, neden yaptığımızı ve nasıl yapacağımızı da iyi biliyoruz! Bizim "abi"lere değil, dayanışma içinde aynı yükün altına girip hizmet vermeye âmâde "kardeş"lere ihtiyacımız var! Daha yeni kurtardık kendimizi "cavur"un bizleri kavmî mensûbiyetlerimizi kullanarak bölüp parçalama ayak oyunundan... Şimdi de siz gelip bizi, Müslüman kardeşlerinizi, "cemaat taassubu" aşilayarak bölmeyin Allah aşkına! Âlemlerin Rabbi Yüce Allah'ın, celle celâluhu, uyarısına kulak verin: Bismillâhirrahmânirrahîm... *İnançlarının bütünlüğünü bozarak parçalara bölünen ve her grubun yalnız kendi sahip olduğu [ilkelerle] övündüğü kimselerden olma!* (30 Rûm 32) Kendinize gelin!"

Bir türlü dinletememişler sözlerini...

"Yüzümüze bile bakmıyorlar... Kimi hristiyanlarla, zengin Makedon ailelerle kolkola, kimi kendi şeyhlerine mürid avında..."

Velhâsıl, neredeyse "Gölge etme, başka ihsan istemez!" deme raddesine getirmişiz Makendonyalı Müslüman kardeşlerimizi.

Oysa, gördüm, yaşadım ve öğrendim ki, onların bize olduğundan çok, bizim onlara ihtiyacımız var – en azından mensûbu ve vârisi olduğumuz o büyük medeniyet şuurunu tazelemek, hakiki zemini ne oturtmak ve de buradan kaynaklanan büyük sorumluluğumuzu yeniden idrak etmek bâbında.

Şimdi odamda bir afiş asılı duruyor, bakıp bakıp da hasret gidermeye çalıştığım. O afiş süsleyen ve oraların yaşayan Türkçesiyle söylenmiş bir dörtlük, onu her okuyuşumda gözlerimi yaşartıyor ve Balkanlara mahsus o zinde tevazuu ile beni uyarıyor. Umudum ve niyâzım odur ki siz de bu dörtlülüğü, kendinize yapılmış bir dâvet olarak okur, öyle algılersiniz:

"Ey bostancı!
ver bir karpus,
hastam var
ben da bileyim ki
Raptiştâ'da dostum var."

TUTARLILIK MUHASEBESİ

VAHDETTİN IŞIK

Dostlar!

Bu ay “tutarlılık mevzû”nu konuşacağız inşallah.

Niye “tutarlılık muhasebesi”?

Önce bu soruya/ mevzûya belli bir açıklık getirmeye çalışalım biraz...

Maalesef kendisiyle ve çevresiyle barışık insanları görmek gittikçe zorlaşıyor. Gergin, teyakuz psikolojisiyle davranan, savunma ve saldırma güdüleriyle düşünen bir insan tipi neredeyse ortalama insan tipi olmaya başladı, günümüzde.

Arta kalan insanların bir çoğu ise omurgasız! Yani, **eyyamcı**. Moda kavramlarla ifade edersek **oportünist**. Bu yüzden, bulunduğu zemine göre şekil alıyor.

Kur'an'ın o ilahi hikmet yüklü kavramlaştırmasıyla “**heva ve hevesini ilah edinmiş**”, nefsinin esiri olmuş

Anlayacağınız, insanların önemli bir kısmı,

1. “**Ontolojik güven bunalımı**” yaşayan insanların “**emniyetsizlik hissi**” içerisinde zalim oluyor.

2. Yahut, aynı “emniyetsizlik” hissi ile güçlü olduğunu düşündüğü mihraklar karşısında “**mazlûm**” olmayı içselleştiriyor; “mus-

taz’af zalim” oluyor, anlayacağınız.

“Mustaz’af zalim” kavramı çok ilginç, çok uyarıcı bir kavram. Bu kavramı biraz açıkladıktan sonra mevzumuzla yani “**tutarlılık çağrısı niye yapıyoruz?**”la bağlantısına dönelim, inşaallah.

Kavramı ilk kez merhum şehit Muhammed Bakr es-Sadr’ın “**Kur’an Okulu**” kitabında okumuş ve doğrusu çok sarsılmıştım.

Orada mealen şöyle izah ediliyor “mustaz’af zalim” kavramı:

Mustaz’af zalim öyle bir insandır ki;

Allah mustaz’aflara lûtfederek onları yeryüzüne varis kılmak ister, ancak onlar

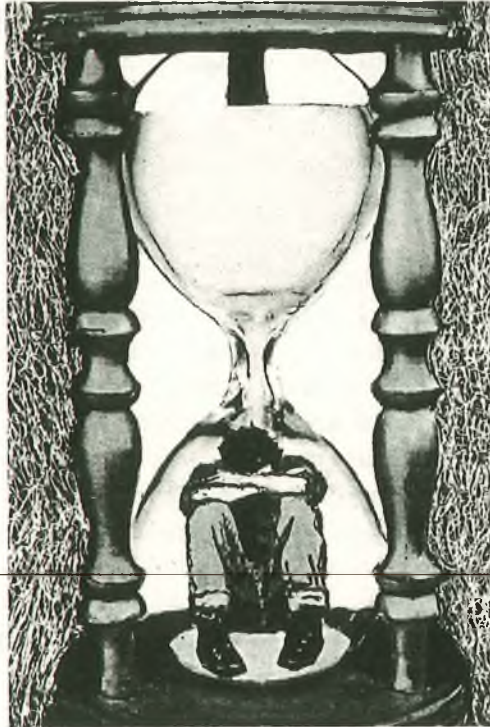
“mağdur ve mazlum” durumunda olmalarına yol açan ahvâl ve şerâite itiraz ve muhalefet anlamına gelebilecek hiçbir hâl ve davranış göstermezler.

Mevcut hallerini kanıksamışlardır, onlar!

Hâsâ, Allah’ın taKDîRi buymuş gibi bir “rıza” ve “teSLiMiyet” içerisinde, idame-i hayat edenlere “mustaz’af zalim” diyor, Muhammed Bekr es-Sadr.

Evet, dostlar!

Allah, mustaz’aflara, yani “**za’afî bir hale getirenler**”e; ezilenlere, sömü-

rülenlere lütfederek yeryüzüne varis kılmak ister,

Mustaz'af durumda olan kimi insanlar ise bu lütûftan nasip almak yerine,

“Zaafli” halin kişiliklerde ve kültürlerde oluştuğu her türlü “maraz”ı normal görmeyi, hatta bu durum sanki Allah’ın ona biçtiği bir “taK-DiR”miş gibi “teSLiM”iyeti ‘hâl’ edinirler.

Demistik ki; “ontolojik güven bunalımı/ sorunu” yaşayan insanlar büyük bir “emniyetsizlik” hissi yaşıyor ve iki halden birisi teZaHüR ediyor.

Birincisi; kendinde güç olduğunu hissettiği alanlarda, iktidar sahibi olduğu zeminlerde zalimleşiyor, zorbalasıyor. Çünkü “emân” hissetmiyor, çünkü “güvenmiyor”.

O yüzden de denetlemek istiyor; kontrolü elden kaçırmak istemiyor!

O zaman ne oluyor?

O zaman ya iyi niyetlerle, güzel öngörülerle ama maksadı hasıl etmeyecek yöntemlerle ipleri hep kendi elinde tutma eğilimini gittikçe besliyor. Ve, her şeye “müdahale eden” her şeyin en iyisini, en doğrusunu, en güzelini hep kendisinin bildiği zehabına kapılarak başkalarının kişiliklerine, alanlarına yön vermeye kalkışan bir “müReBbi-Ye” çıkıyor karşımıza.

Ya da, bu kadar iyi, bu kadar doğru ve güzel maksat bile gütmeyen apaçık “azgın” bir insanla karşı karşıya kalıyorsunuz.

İkinci halde; iktidarı hepten yitirdiğini hissedilen insan ise, “şahsiyet parçalanması” yaşıyor. Özgüvenini, kendisine saygısını ve hilafet konumunu bir kenara bırakarak “muktedir olanla uyum” göstermeyi önceleyip, durumdan vazife çıkarmaya başlıyor.

Mesela; “Dünyayı kurtarmaya bizim gücümüz yetmez. Boş yere başımıza “bela” almanın lüzumu yok. Onun için, biz tatlı sulara gemimizi yüzdürelim ve limana sağ/ salim varalım. Nasıl olsa her koyun kendi bacağından asılacak!” diyerek koca bir sistemin çarkları arasında bir dişli olmaya razı olacak. Zamanla da, işine, hayata ve nihayetinde kendisine yabancılaşarak başkalarının değirmeni-ne su taşımayı bir taKDİR olarak belleyecek veya bunalım yaşayacak.

Sevgili Dostlar!

Birinci kategoridekiler zalim;

İkinci kategoride yer alanlar ise, mustaz'aftır.

Ancak, zalim'in ister iyiniyetli olarak isterse hıyanetle ortaya koyduğu, “denetleme mekanizmaları” bir mustazaflar kümesinin oluşmasına zemin oluşturuyor.

Mustazaflar içinde yer alan ve bu durumu bir kader gibi telakki ederek durumdan vazife çıkaran,

Halini değiştirme amacıyla sa'y ve gayret göstermeyen mustaz'af zalimler de zalimlerin var olmasına zemin oluşturuyorlar.

Anlayacağınız; birinin varlığı diğerinin varlığına bağlı!

Bu durumda zulüm hem iktidarı elinde tutanların hem de iktidarın varlığına zemin oluşturan/ çanak tutan mustaz'afların ortak bir inşaa'ı olarak kurumlaşıyor demek mümkün.

Zulmü inşâa eden bir iktidardan da zulme çanak tutan bir “zaafli hâl”den de muhafaza olmaya elveren, anlayış sahiplerinden olabilenlere ne mutlu.

Kıymetli dostlar!

Çevremizdeki insanlardan da gözlemleyebileceğimiz gibi insan, kimi zeminlerde iktidar konumunda kimi zeminlerde ise daha edilgen yani iktidarın yönettiği/ idare ettiği bir konumda sürdürüyor hayatını.

İster idare etme durumunda iken zorbalık yapan,

İster idare edilme durumunda iken zorbalığa razı ve teslim olmuş durumda olalım.

Her iki durumda da “zalim”lik sözkonusudur.

Farklılık ise sadece, zulmü işleyiş biçiminden kaynaklanıyor.

Peki!..

Bir üçüncü kategori, daha doğrusu ikinci bir kategori (çünkü zikredilen iki kategori de zalimlik ortak paydasına alınabilir) yok mudur?

Elbette var!

İster idare eden, isterse idare edilen pozisyonunda “zalimlik yapan kategori”nin dışındaki kategori nedir öyleyse?

el-Cevap: -İdare etme kudretine/iktidarına sahip olduğunda da idare edilme vaziyetinde bulunduğu da “adaleti gözetin”, ikame eden bir hâlde olmak!

İşte, felah!..

İşte, itminan olunacak,
İşte, sükun bulunacak,
Ve
İşte, rıza gösterilecek/ teSLiM olunacak yegâne hâl!

Değerli Dostlar!

Büyük ve dahi yoğun bir “ölçü ve kavram kargaşası” yaşadığımız gün gibi ortada.

Halimize bakın!

Eğer yazının başından beri sunduğumuz çerçeveye bir itiraz varsa onu konuşmak gerek.

Yok eğer bu çerçeve size ma’kul bir çerçeve gibi geliyorsa bu durumda halimizi konuşmanın vasatı oluşmuş demektir.

Bu vasatın oluştuğunu kabul, yazının başında yazmayı taahhüt ettiğimiz TUTARLILIK mevzuuna artık dönebiliriz.

Tutarlılığın soyut ve yeni yeni izahlar yapmayı gerektirecek tanımlarını yapmaya gerek yok.

Bir önermenin bir davranışın ve/yahut bir inşaa olarak kişiliğin tutarlı olup olmadığını anlamada bize imkân oluşturacak kimi özellikleri biliyoruz.

Mesela, bir önermenin tutarlı olması demek;

İddianın kendi içinde çelişki barındırmaması demektir.

Farz-ı muhâl, bir insanın hem insanların hepsinin mayasında ve bütün yapıp etmelerinde “çıkarıcılık” olduğunu söyleyip hem de bazı insanların “erdem sahibi” olduğunu söylemesi tutarsız bir durumdur.

Zira, her insanın yapıp ettiği her davranışta “çıkarıcı” davrandığı doğrudur,

Bazı insanların da bütün insanlar kümesinin bir cüz’ü olarak “çıkarıcı” olmaları icab eder. Ve, çıkarıcılık erdemli olmaya mani bir haldir.

Yok, eğer bazı insanların “erdem sahibi” olduğu iddiası doğru ise,

Bu durumda da “erdem sahibi” olan bazı insanların da içerisinde yer aldığı insanların hepsinin

“çıkarıcı” olmaları imkânsızdır. Eski dille söylersek bu iddia “butlan”dır. Yani, bu iddia “batıl”dır.

O halde; bu iddia kendi içinde çelişki/tenakuz barındırıyor.

Bu yüzden de biz bu iki idianın her ikisini birden, aynı anda savunan insana “güven”meyiz. Zira, mezkur iddiaları dile getiren bu insan iki halde ya herhangi birisiyle veyahut da her ikisiyle birden ma’lul’dur:

1. Bu insan “nakıs” bir akılla, yani bütünlüğü olmayan bir zihinle düşünüyordur. Dolayısıyla tesbiti “noksan” ve/veyahut “çelişkili”dir. Bu yüzden de eşyayı kendi hakikatine uygun algılamaktan acizdir.

2. Bu insan, muhtelif saiklerle, muhatabını aldatmak istiyordur. Ve/yahut farklı muhataplara göre farklı ve çelişik iddialarla menfaat temin etmek istiyor olabilir.

Dostlar!

İster “nakıs” bir akla sahip olsun, isterse muhatabını aldatmak ve/yahut menfaat temin etmek istiyor olsun, her iki durum da “güven sarsılması”na yol açar.

Bu izahların ardından, peygamber (a.s)’in en temel vasıflarından birisinin “el-Emin” olmasının ne anlama geldiğini bir kez daha düşünmeye çağırıyorum sizleri.

O, ‘el-Emin’ sıfatını haiz olduğunu göğsümüzü gere gere anlattığımız “şerefli elçi”nin ümmeti olarak, bırakın başkalarına güven telkin etmeyi, çoğu kez birbirinize bile güven telkin etmediğimiz malum.

Niye böyle, pekiyi?

Çünkü, “emniyet telkîn etme”nin asgari şartı, tutarlılıktır dostlar!

Hatta, “özgüven” sahibi olabilmenin de asgari şartı, ‘tutarlı olduğunun farkında olmak’tır.

Özgüveni olmayanların başkalarına güven vermelerinin sahici bir değeri ise elbette yoktur.

O zaman, kaçınılmaz soru şu:

Niye “özgüven”imiz yok?

Niye “güven telkin etmiyoruz/edemiyoruz?”

el-Cevab: Belki bir çok gerekçeden bahsetmek

mümkün ama şimdilik mevzu'umuzla ilgili olan kısmıyla yetinerek söyleyebilirim ki,

"Özgüven sahibi" olmak için gerekli asgari şartı haiz değiliz.

Ve dahi; "güven telkin etmek" için gerekli olan asgari şartı haiz değiliz.

Daha açık söylersek;

Birinci olarak; ya farkında olabileceğimiz kadar iyi işleyecek bir potansiyel akıl bizde yok ki, bu mümkün olmayan bir seçenek.

Ya da farkında olmamızı temin edebilecek düzeyde bir hasıla mevcut değil, düşüncelerimizde.

İkinci olarak; ya kendi içinde çelişki barındıran düşüncelerimiz var ve/yahut da başkalarını istismar etmiş olduğumuza dair bir kanaat hakim, muhataplarımızda.

Bir başka muhatap kitleden de bahsedilebilir tabii; biz tutarlı da olsak, başkalarını istismar da etmesek birileri bizim "duruşumuz"a karşı-tavır alabilir ki; bu durum ayrı bir mevzu olarak konuşulabilir evsafıdır. Onun için bunu şimdilik geçiyorum.

İster birinci ister ikinci seçenek! İsterse her ikisi de bir miktar veya bütünüyle mevcut olsun; "bize düşen" her hâl ü kâr'da **kendimize bakmaktır**.

Dostlar!

Noksanlık, akıl kullanma tarzımızda ise aklımızı kemale doğru işletmenin imkânlarını,

Noksanlık farkındalığı temin etmemize elverecek fikri ve ameli gereklilikler noktasında ise, buna ilişkin zaafları izale etmenin imkanlarını,

Noksanlık, muhatapları aldatmanız ve kendimiz için basit menfatler temin etmemiz veya muhataplarımızın böyle hissetmeleri noktasında ise bunları izale etmenin imkanlarını araştırmaktan başka bir yol görünmüyor bana.

Bu çerçevede, önceki yazımızda söylediğimiz bir şeyi tekrarlamakta yarar görüyorum:

Demiştik ki; "En zayıf olduğunuz nokta/husus, sizin en güçlü olduğunuz noktayı da işaret eder." O halde, önce sorularımızı ve sorunlarımızı teS-BiT'le işe başlayabiliriz ve bu yolla çözüme ilişkin de "işaretler" bulabiliriz diyerek dört ana başlık altında mevcut müktesebatımızın muHaSeBesini yapabileceğimizi ifade etmiştik.

Neydi o dört başlık?

1. Niyetlerimizdi;
2. Tasavvurumuzdu;
3. Kurumlarımız ve kişiliğimizdi;

4. Emeğimiz ve emeğimizi istihdam etmedeki yeterliliğimiz ve önceliklerimizdi.

Bu kez de diyorum ki; gelin aynı yaklaşımla bu hususlarda **tutarlı** olup olmadığımızın muHaSeBesini yaparak sorunlarımızı ve sorularımızı teS-BiT edelim. Buradan kalkarak da, "sorunlarımızı çözmek içi nereden başlamalıyız?" hususunda bir kalkış noktası daha teŞHiS etmiş, teSBiT etmiş oluruz.

Ben inanıyorum ki, kalkış noktası olarak belirlenebilecek en önemli hususlardan birisi, **tutarlılık muhasebesi** noktasıdır. Çünkü insanın kendisine ve muhataplarına karşı dürüst olması için bu elzemdir.

Dostlar!

Demiştik ki, "güven telkin etme"nin asgari şartı **tutarlılıktır**.

Ve yine demiştik ki,

"Özgüven" sahibi olmayan insanların başkalarına güven vermeye kalkışmalarının sahici bir değeri elbette yoktur.

O halde,

Özgüven sahibi olma'nın asgari şartı nedir?

Özgüven sahibi olma'nın şartı da tutarlı olduğunun farkında olmaktır.

Şimdi yeni bir soru

Peki, ahlâklılık olmak için, Rabbimize ve kendimize karşı dürüst olmak için tutarlı olmak yeterli midir?

Cevap: Ahlaklı olmak için Rabbimize ve nihayet kendimize karşı dürüst olmak için tutarlı olmak, olmazsa olmaz bir gerekliliktir ama yeterli değildir!

Başka hangi şartlar gereklidir o halde, ahlaki olmak ve kalmak için?

Bence en azından şu iki şeyin ifade edilmesi gerekir.

1. Gerçekçi/sahici bir bağlamda düşünmek
2. Düşüncelerimizde de eylemlerimizde de "Hak'lı", dolayısıyla "Hakikate Sadık" bir önermeler bütününden meşruiyet almak!

Bu iki gerekliliği de hâiz olan düşünme ve davranışlar tutarlı da olurlarsa ahlâkîlik vasfını haiz olurlar.

Aksi halde "noksanlık" vardır ve yahut "haksızlık" vardır.

Ahlakiliği zedeleyen en temel unsurlardan ikisi de, "**noksan olmak**" ve "**çelişkili olmak**"tır.

Vesselam. ■

Peyami Safa, A.H. Tanpınar ve Tarık Buğra, romanda üstad veya usta olarak benim üzerinde durduğum üç büyük şahsiyetten biridir. Ben romanı biraz da onunla tanıdım ve lise yıllarında onu okuduktan sonra pek çok romancıyı okuyamaz bir seviyeye geldim. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* ile tanıdığım ve sevdiğim Peyami Safa, okuduğum bir dizi romanı ve fikrî kitaplarıyla beni Dostoyevski'yle öteki büyük yazarlara sürükledi. Daha önce Halit Ziya'nın *Mavi ve Siyah* ile Yakup Kadri'nin *Yaban* ve *Kiralık Konak* romanlarını okumuştum. Peyami Safa'dan sonra Reşat Nuri ile Halide Edib'i okumakta çok zorlandım. Çünkü artık Dostoyevski ve Tolstoy ve Albert Camus gibi eserlerinde felsefi bir öz ortaya koymaya çalışan yazarları önemsemeye başladım. Bu arada Necip Fazıl'ın hikâyeleri ile tiyatro eserleri, özellikle de iki kere üst üste okuduğum *Bir Adam Yaratmak* adlı piyesi beni çok etkilemişti. Yunan klasikleri ile Shakespeare, Anton Çehov, Kafka ve Faulkner'dan başka çok az yazar ilgimi çekiyordu. Filozoflarla romancılar yanında Sembolistlerle İmam Gazali de beni çok derinden etkilemişti.

Zamanla Peyami Safa'nın yanı başına iki yazarı daha ekledim. Hikâyeleri ve oyunlarıyla Tarık Buğra ve Haldun Taner...

Bunlarla hüznün ve humourun tadına vardım. Başka türlü yaşadığımız hayatın trajik yorumundan kendimi kurtaramıyordum.

PEYAMİ SAFA'NIN ROMANLARI

MUSTAFA MİYASOĞLU

Bunların ikisini yakından tanıma imkânı bulurken, nesirleriyle yeni tanıştığım Yahya Kemal ve tilmizi A. H. Tanpınar'ı okudum... Böylece kendimize özgü bir romanın şartlarını tartışırken, Peyami Safa, Tanpınar ve Tarık Buğra'nın çağdaşlarına göre romanı çok farklı değerlendirdiklerini ve orijinal olduğu kadar yeni ve farklı teknikler, bakış tarzları geliştirdiklerini fark ettim. Bu yüzden de üçünün birini bütünleyen yanları üzerinde sık sık durdum. Çünkü edebiyat temel değerler üzerinde konuşan ve onları dert edinen insanların diyalogundan güç alır.

Burada Peyami Safa'nın romancılığı söz konusu olduğu için, her biri geniş araştırmalara konu olacak bazı tespitler üze-

rinde durmak istiyorum: Peyami Safa'nın romancı muhayyilesi "hep bir facia atmosferinde" şekillendiği için, romanlarının zamanı genellikle iki dünya savaşları çerçevesinde ortaya çıkan olaylardan birini konu alır. Servet-i Fünun ve Mütareke dönemlerinin kozmopolit tiplerini eleştirerek başladığı romancılığında, o dönem yazarlarının "muhayyel bir hayat" için vazgeçtikleri veya hafife aldıkları Müslüman Türk kimliği üzerinde titizlikle durur. İlk romanlarında kendinden önceki edebî anlayışların eleştirisini yaparak işe başlar. Yerli ve yabancı, kendinden önceki bütün romancılara çok az bağlı modern bir karakteri vardır. O yüzden de romanda yeni teknikler ve bakış açısı konusunda batılılarla yarış halindedir. Romanda ölçüsü, dünya kriterleridir.

**Dokuzuncu Hariciye
Koğuşu'nda Oluşan
Roman Dünyası**

Peyami Safa, *Sözde Kızlar* ile başlayan edebî romanlarının yanı başında ekmek parası için tefrika tarzında pek çok piyasa roma-

ni ile polisiye yazdığı için, romanla okuyucu arasındaki ilişkiyi çok iyi bilen ve okuyucusuyla birlikte tecessüsü gelişen bir romancıdır. Gerek dilin sentaksında kendine özgü tasarruflar yaparak hayatın ritmini yakalamaya çalışması ve gerekse kişileri kendine özgü bir kurgu içinde ortaya koyarak farklı bir olay örgüsü oluşturma çabasıyla çağdaşlarından çok farklı dinamik bir tutumu vardır. Bütün bunlara rağmen; *Şimşek*, *Mahşer*, *Bir Akşamı* ve *Cânân* gibi romanlarında, Peyami Safa'nın aile içi çalışmalar yanında sosyal boyutu olmayan irsiyet ve cinsiyet meseleleriyle yüklük psikolojik tahlillere yöneldiğini görüyoruz. Bunlar roman okuyucusunda büyük ilgi uyandırmış ve romancımızı edebî tutumunda daha iddialı bir çizgiye yöneltmiştir.

Bağımsız bir sanatçı kimliğini yansıtan *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu* ile dünya çapında başarı ortaya koyan Peyami Safa, bu eseriyle edebiyatımızda kendine özgü bir yer edinir. Bu roman Cumhuriyet döneminin ilk romanlarında görülen güdümlü edebiyat anlayışından çok farklıdır. Roman kişisi ilk kez sokağa çıkar. Romancı eserinin gerektirmedeği hiçbir fikrî desteği benimsemez. Dergi ve gazete yazılarıyla edebiyatta angaje tavra tepki gösterdiği gibi, hayat görüşünde de doktriner bir tavra sıcak bakmaz. O yüzden de romanlarında bile kesin inançlı, tek boyutlu insanlar pek yer almaz. Taklitçilik, sathîlik ve kolay başarılar onu rahatsız eder.

Kültür ve medeniyet meselelerinde, Namık Kemal ve Ahmet Mithat Efendi ile köprü

kurduğu görülür. Onunla birlikte bu meseleleri eserlerine konu edinen çok az sanatçı vardır. İnsanımızın yaşadığı dünya çapındaki kültür ve şahsiyet buhranını yansıtan Necip Fazıl ve A. H. Tanpınar gibi has sanatçılarla birlikte bu temaların hikâye ve romanımızdaki tek ve en önemli sözcüsüdür. Kültür buhranının romanımızdaki tek ve en önemli sözcüsüdür. *Fatih-Harbiye* adlı romanı, dönemin Batıcı modalarına karşı kendi hayat tarzımızı savunur. *Bir Tereddütün Romanı* ile sürdürülen ikinci ve üçüncü dönem romanlarında çağımızın en önemli meseleleriyle "*Doğu-Batı Sentezi*"ni ele alır. Mistik ve metafizik meselelerle Allah inancı konusunda inanılmaz bir ısrarı ve psikolojik tahlillerde ulaşılmaz başarıları vardır. *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*'nda ruhî gelişimi ele alırken *Yalnızız*'daki kahramanının hülyası olan Simerenya ile temelsiz ütopya konusu üzerinde ciddi eleştiriler ortaya koyar.

Romancılığında Üç Merhale

Server Bedi takma adıyla yayınlanan pek çok romandan biri olan *Cumbadan Rumbaya*'nın çok sevilmesi ve Cingöz Recai serisinin türünde oldukça başarılı sayılması hiç şüphesiz romancımıza sürekli cesaret vermiştir. Buna rağmen kendisi daha çok edebî iddialı onbir romanını benimser ve bunları yeni baskılarında gözden geçirir. Hatta kimi araştırmacıları şaşırtacak değişiklikler yaparak, popülist endişelerle yer verdiği unsurları ayıklar...

Sözde Kızlar ile birlikte *Şim-*

şek, *Mahşer*, *Bir Akşamı* ve *Cânân* adlı ilk beş romanı Birinci Dünya Savaşı ile Mütâreke dönemindeki ilişkileri konu alır. Daha çok psikolojik tahlillerle geliştirilen bu romanlarda *Servet-i Fünun* neslinin duyarlılığı ve bu duyarlılığın çıkmazları ön plandadır. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, *Fatih-Harbiye*, *Bir Tereddütün Romanı* ve *Biz İnsanlar* gibi ikinci dönem romanları 1930'lu yılları konu edinir ve daha çok Doğu-Batı çatışması ile sentez arayışlarını ortaya koyar. Bu romanlarda görülen fikrî yoğunluk, bir tez ortaya koymaktan çok, kendi kimliğini arayan insanların yaşadığı tereddütler çevresinde gelişir ve *Fatih-Harbiye* dışındaki eserlerde sentez okuyucuya bırakılır.

Matmazel Noraliya'nın Koltuğu ile *Yalnızız* adlı son iki romanın konusu da Birinci Dünya Savaşı çevresinde gelişir. Bu savaşın doğurduğu buhranlarla şahsiyet krizi yaşayan İstanbullu aileler arasında gelişen son iki romanının konusu, daha çok ruhî değerlerle inanma ihtiyacı çevresinde gelişir. *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*'nun fizikî rahatsızlık geçiren gencine karşılık, *Matmazel Noraliya'nın Koltuğu*'ndaki Ferit ruhî bunalım geçirir. Mühtedi kadının not defterinde kendi sorularına cevap bularak bunalımlarından kurtulan Ferit, kız kardeşiyle birlikte ele geçirdikleri mirasla yepyeni bir hayata başlarlar. Yalandan ve her türlü iki yüzlülükten tiksinen *Yalnızız*'daki Samim, yenilik edebiyatımızın onmaz hastalığı olan ütöpic bir dünya hayaline kapılır. Simerenya adını verdiği

bu düş ülkesinde her şey samimi ve dürüsttür. İnsan istismarına imkân verilmez. Herkes iyilik duygusuyla birbirine yaklaşır ve her türlü ideolojik doktrinin geçersizliğini bilir. İnsanî olan yasar.

Metafizik meselelerle Allah inancı konusunda inanılmaz bir ısrarı ve psikolojik tahlillerde ulaşılmaz başarıları olan Peyami Safa, çağdaş Türk insanını derinden ilgilendiren sosyal ve kültürel olaylara olduğu kadar fikrî ve felsefî görüşlere de eserlerinde yer verir. Kültür ve inanç buhranından kimlik ve kişilik bunalımına yönelen her türlü çatışmayı eserlerinde derinliğine ele alan bir romancı tavrının orijinal bir örneğidir. Öteki ülkelerde olduğu gibi bizde de batılı ustalara özenerek roman yazanlardan farklı, kendine özgü bir tavra sahip...

Mütefekkir romancı tavrıyla çağdaşlarından ayrılır. Her romanın yapısına uygun geliştirdiği felsefe ile Ahmet Mithat Efendi, Mizancı Murat, Kemal Tahir, Atilla İlhan ve Oğuz Atay gibi yazarlara göre oldukça başarılıdır. Çünkü romanlarının büyük çoğunluğunu bir tezi ispat için değil, bir takım insanî olguları ortaya koymak için yazdığını fark edilir. Üzerinde durduğu fikirler ve görüşler de roman kişilerine aittir ve onların dışındaki görüş ve bilgiler çoğu kere romanda hiç yer almaz. Bu yüzden de romana dair düşünceleri de romanları kadar derinliğine insanî gerçeklere yaklaşma çabasını ortaya koyar. Bu anlamda romancılarımız tarafından henüz aşılmamış bir fikrî derinliğe de sahip.

Bir romancının, ele aldığı insanı içinde bulunduğu toplum katının özellikleri yanında, onun bile kendi kendine itiraf-tan çekindiği sırlarını keşfedecek derinliğe inebilecek cesareti olmalıdır. Sokağın sesleri yanında, insanın iç hesaplaşmalarıyla halisünasyonları da romanda görülmeli...

Resmî ideoloji ile birlikte her türlü ideoloji desteğine ihtiyaç duymayacak bir müstakil şahsiyet başarısı gösteren Peyami Safa'nın romanları, modern anlatım türlerinin sınırlarını zorlar. O yüzden de her romanında ayrı bir yapı kurmaya çalıştığı görülür. Bir kısım romanlarında görülen bilgi aktarımından doğan teknik hataları onun zaafı değil, özelliği sayılabilir... Kimi eleştirmenler, Peyami Safa'nın önem-

seyerek aktardığı bazı bilgileri başka romanlardan aldığını zan-netmelerine rağmen, bunun böyle olmadığı, iki yazarın da aynı kaynaktan beslendiği anlaşıldı. Öte yandan, roman kişisine özgü bakış açısıyla eşya ve insan ilişkilerinin yansıtılması da batılı yazarlarla eşzamanlı olarak Peyami Safa'nın geliştirdiği bir tekniktir ve o, çilesini çekmediği hiçbir şeyi sahiplenmez. Post-modernlerin yeni denedikleri bazı teknikleri, o elli yıl önce yazdığı son romanlarında kullanmıştır.

Çağdaş Türk düşüncesiyle romanımızın vazgeçilmez kilometre taşlarından biri olan Peyami Safa'ya dair pek çok araştırma, inceleme ve hatıra yayınlanmıştır. Onsun çağdaş edebiyatımız değerlendirilemez. ■

Hattat Recep Şahin'in 7-17 Mayıs 2004 tarihinde Taksim Sanat Galerisinde sergilediği eserlerinden biri.

MUSTAFA ARMAĞAN'LA OSMANLI ÜZERİNE

Röportaj:
MUSTAFA ALDI

Mustafa Aldi: Öncelikle kitabınızın adından başlayalım: “Osmanlı İnsanlığın Son Adası”. “Ada” genel olarak İngiliz yazınsal geleneğine ait bir imge. Sömürgecilikle, bireyci anlayışlarla şekillenmiş kurgusal bir yer arayışının edebiyata yansması. Oysa siz emperyalizme karşı direnen bir imparatorluğu nitelendirme için “ada” kavramını kullanıyorsunuz. “Osmanlı adası” nasıl bir “ada”?

Mustafa Armağan: “Osmanlı adası” garip bir ada. Ve sözünü ettiğiniz nevezhur, sömürgeci muhayyilenin mahsulü olan adalarla herhangi bir alakası bulunmuyor. Yani “Robinsonad”lardaki vahşi adalardan değil. Muhtemelen 19. yüzyılda bilince çıkan ama daha kuruluş yıllarında da, zamanımıza volümü artarak gelen bazı mırıltılarını işittiğimiz bir ada bu.

Biliyorsunuz “ada”nın nerede bittiği ve “kita”nın nerede başladığı tam olarak belirlenebilmiş değil. Coğrafya uleması da, harita bilginleri de laf bu konuya geldiğinde dut yemiş bülbüle dönüyorlar nedense. Yani 2 milyon kilometre kareyi aşan toprağıyla

Grönland bir adadır ama 8 milyon kilometre kare toprağa sahip olan Avustralya kıtadır! Ama 13 milyon kilometre karelik bir toprağa sahip olan Antarktika bir sözde kıtadır. Demek ki, fizikî coğrafya bile üzerinde oturanların değerine göre şekillenen plastik bir oyuncaktan ibaret. Avrupa bir “kita” ise -ki gerçekte bir yarımadadır- yine bir yarımada olan, üstelik de nüfusu Avrupa’ninkinden 4 misli fazla olan Hindistan neden bir “kita” değildir? Demek ki coğrafi tanımlara fazla bel bağlamak faydadan çok zarar getirecektir bize.

Yani Osmanlı’ya “ada” derken, aslında bu ada’nın minnacık bir ada olduğunu söylüyor değilim; yine aslında bu adanın büyüklüğü veya küçüklüğünü de göz önünde bulunduruyor değilim. Ada müsait bir vasat bulunca büyür, sular yükselince küçülür, daha doğrusu küçülür gibi gözükür. Ama suların çekileceği bir vaktin de her zaman eli kulağındadır. Bazen suların içine bile gömülebilir ama yok olmaz. Ben böyle ezeli ve ebedî bir adayı düşünüyordum kitabıma “İnsanlığın son adası” ismini koyarken.

Bu adanın kökleri, insanlığın başlangıcına geliyor. İnsanlığın başlangıcına, yani İslamın başlangıcına. Necat adası... Nuh’un gemisi... İnsanlığın o en daraldığı zamanlarda içinden fışkıran “alevden bir at”. İçinden kir saçılan oluğun karşısındaki “nur” akıtan oluk bir bakıma. İnsanların emin olduğu belde. İnsanların, en sıkıştıkları bir zamanda varlığından, sırf var oluşundan bile içlerine emniyet yağmurları yağdıran barış diyarı.

Ben böyle baktım meseleye ve “Osmanlı” dediğimiz fenomeni, gözümüzdeki bir çapak olmaktan çıkartarak aslı ve faslıyla ortaya koymaya çalıştım. Osmanlı’nın sadece Osmanlı demek olmadığını, onun Müslümanların yeryüzündeki varoluş serüvenlerinin en hayatî uğraklarından birisi olduğunu tespit ettim. Daha da önemlisi, bu misyonu, o ‘en uzun yüzyıl’da, sömürgecilik asrında, dünyayı kapsıyıp kavuran meşum 19. yüzyıl

boyunca yitirmeyen, hatta onu daha bir bilinçle sahiplenen bir tavrın sahibi olduğunu anlattım. Bunlar beni, egemen veya egemen olmak için uğraş veren bir çok "Osmanlı" anlatısından uzağa düşürdü ister istemez. Büyük bir kopuştu benimkisi.

Kopuş, evet. Resmi, Cumhuriyet tarihinin "geri", "dejenere" ve "beceriksiz" Osmanlı imajından da, milliyetçi tarih yazımının Kanuni sonrasını çöplüğe la-yık gören tavrından da, İslamcı söylemin iman eksenli Osmanlı eleştirisi geleneğinden (en basit haliyle, 'Osmanlı Devleti imanı zayıfladığı için çökmüştür' tezin-den) de, Osmanlı'nın Batı'yı yeterince takip etmediği veya feodal olarak kaldığı için gerilediği iddiasını ballandıra bulandıra senelerdir anlatagelen sol söylemiden de koptuğumu biliyorum. Hatta Doğan Avcıoğlu'nun emperyalizmin Türkiye'yi avucuna alışının başlangıç tarihi olarak 1838 İngiliz-Osmanlı Ticaret Anlaşması'nı göstermesini bile hatalı buluyorum. (Avcıoğlu'nun Osmanlı tarihi yorumu, İslamcı-Türkçü kesimde sanıldığından da yaygın bir kabul görmüş durumdadır. Neyse, bu da bir bahs-i diger.) Anlayacağınız ne İsa'ya, ne Musa'ya yaranabiliyor kitabım.

Ne ki, Türkiye'de herkesin şikayet ettiği tarih/resmi tarih ikileminden kurtulmak isteyen lakin neyle ve nasıl kurtulacağını bilemeyen pırıl pırıl genç ruhlar ve beyinler var Allah'tan. Bunların kökü kurumuş değil herşeye rağmen. Hamasete ve "şanlı tarih hastalığı"na düşmeden de Osmanlı'nın büyüklüğünün anlatılabileceğini göster-

mek istedim, panzehir hazırlamak için çaba sarfettim. En önemlisi de, savaşları kazandığı vakit Osmanlı'yı alkışlayan, buna mukabil, kaybettiği vakitlerde onu Amerikan işkencecilerini aratmayacak tekniklerle utanç kuyularına gömen sözde Osmanlıcı söylemlerin ikiye bölünmesini deşifre ettim. Mümtaz Turhan'ın da, Necip Fazıl'ın da, Yalçın Küçük'ün de, Yılmaz Öztuna'nın da, Çetin Altan'ın da yeniçeri ocağı karşısında nasıl tam siper olduklarını ve paslaştıklarını ortaya çıkardım. Böylece kitabım bir tür "aydınımızın Osmanlı ile imtihanı" mahiyetine bürünmüş oldu.

Emperyalizme direnen bu ada, Osmanlı adası sayesinde Müslümanların izzet-i nefsi, şerefi, namusu en azından büyük ölçüde 20. yüzyılın başlarına kadar korunabildi. Müslümanlar başları dik gezebildiler kendi topraklarında. Ve sadece gezmediler, Pekin'den Paris'e ve Bingazi'den Londra'ya kadar engin bir coğrafyada etkili olabildiler. Yeryüzünün birinci sınıf bir devletinin tebası olarak yaşayabildiler.

Peki bu ada nereye gitti? diye bir soru gelebilir aklınıza, onu da cevaplandırayım izninizle. Yukarıda dediğim gibi, ada kâh büyür, kâh küçülür, kâh sulara gömülür, kâh başını gösterir. Bu ada, Müslümanların, daha da genelinde İnsanlığın son ümidi, bitmeyen, bitmeyecek olan ümididir. Dün Osmanlı kılığında karşımıza çıkmıştır, yarın bir başka kılıkla çıkmayacağını kimse söyleyemez.

Burada bir Batılı'dan alıntı yaparak iddiamı netleştirmek is-

tiyorum. Şöyle diyor Antero Letzinger:

"İmparatorluklar ne doğar, ne de ölürler; sadece kendilerini [bir kalıptan ötekine] dönüştürürler. Dağılır ve yeniden bütünleşirler, topraklarını küçültür veya genişletirler. Bir imparatorluk, hanedanı değişse bile devam eder, çünkü saltanatın değişmesi, zorunlu olarak yönetim (governance) kültüründe ve imparatorluğun stratejik konumunda bir değişiklik anlamına gelmez." ("Russia and the Kipchak curse", *The Eurasian Politician*, Sayı: 1/2000.)

Osmanlı adası bir dönüşüm içerisinde aslında. Toprakları ve imajı küçülse de, ideal olarak hep yanı başımızda gezip durmakta bir gölge gibi. Bosna'da, Filistin'de, Irak'ta hep onunla dertleşmedik mi? Hatırlayın, *Hürriyet* gazetesi bile Binbaşı Cengiz Toytunç'un Filistin'de şehit düştüğü haberini, "Yüz yıl sonra ilk hava şehidimiz" diye vermedi mi?

Aldı: Türk tarih yazımı hayaletler savaşının şekillendirdiği bir alan. Entellektüeller de bu hayaletlerden besleniyor. Bazıları kölece bir sevgiyle, bazılarıysa efendilerinin gözüyle Osmanlı dünyasına bakıyorlar. Nietzsche "Batan güneşi severim, çünkü o doğacaktır" der. Sizin de kitabınızda "Osmanlı'nın batışı da muhteşemdi" başlıklı bir yazınız var. Melekleştirici, şeytanlaştıracı söylemler geçidinden geçmeden Osmanlı'nın çözülüşünü nasıl anlamlandırmak gerekir?

Armağan: Osmanlı'nın çözülüşü, "bizim" çözülüşümüz değil mi? Onu neden ve hangi ge-

rekçeyle dışarıda tutuyoruz ki kendimizden? Çözülen de bizdik, yükselen de. Elbette biyolojik olarak bir *biz*'den bahsetmediğimi anlamışsınızdır. Bugün nasıl "ben" dediğimde sadece kendimi kastediyor değilsem (bu ben'in içine ne kadar çok ben sığmıştır!), aynı şekilde Osmanlı dediğimiz zaman tabiatıyla onun engin gölgesi içerisine bugünkü *biz* de girmektedir. Böyle bir bütünlük şuuru içinde bakmalıyız olaylara.

Burada frene basarak bir tepitte bulunmak istiyorum. Çözülme, gerileme, çöküş, yıkılış... gibi "ideoloji" yüklü kavramları kullanırken nedense müthiş bir ittifak hasıl oluyor Türk aydınları arasında. Osmanlıya saldıranlar ile savunuların safları birbirine karışıyor, tozdan dumandan göz gözü görmez oluyor. "Osmanlı beceriksizlikten battı" diyenler de, "Osmanlı kendisini aşmayı başaramadı" diyenler de aynı teraneyi tutturmuş durumdalar. Yok aslında birbirinden farkları! Ve tarih görüşlerinin bu kadar resmi tarihe endekslediği ve görünüşteki bazı ayrıntılar

haricinde hemen aynı köke sarıldığı, birbirine dolandığı başka bir memleket var mıdır bilmiyorum. Dikkat ederseniz, yapılan açıklamaların çoğu, psikolojik ve sathî kalmakta birbiriyle yarış içinde. Hani şu ders kitaplarımıza kadar girmiş olan Cezayir'in Fransızlar tarafından işgalini Cezayir Dayısı'nın Fransız Konsolosunun kafasına indirdiği püsküllü asaya bağlayan bir sözde açıklama vardır ya, hemen bütün çözülme anlatıları, bu ve benzeri hissî-psikolojik gerekçelere dört elle sarılmış durumdadır. Bu yüzdendir ki, ne bugünkü problemlerimizi, ne de bugüne nasıl geldiğimizi adam gibi tahlil edebiliyoruz.

Her şeyden önce Türkiye'de tarihe, Osmanlı tarihine dair artık farklı bir bakış açısı geliştirmemiz gerekiyor. Bu bakış açısı bizi bugün olduğundan epeyce farklı bir tarih görüşüne, dahası, yine epeyce farklı bir kimlik algısına götürecektir.

"Çözülme" söylemi de bu yarılmacalardan biridir. Dikkat ederseniz "çözülme"ye kavram veya olgu demedim, söylem dedim. Bunun sebebi, bu tür nötr ve objektif görünen kavramların aslında belli bir talebi dillendiriyor olmalarıdır. "Çözülme" söylemi, durumu tesbit gibi eder görünürken, aslında bizi daha yoğun bir kavramsal karanlığın, hatta kavramsal kafesin içerisine itiklemekte, sonuçta tarihi açık-

ladığından fazla karartmaktadır.

1949'da ilk baskısı yayınlanan kitabıyla (*Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*) Fernand Braudel, ondan önce Marc Bloch ve Lucien Febvre ikilisi yeni bir tarih anlayışı rüzgârını estirmişlerdi Avrupa kıtası üzerinde. Bu yaklaşım, ideolojik ve klasik tarihin yerine, yani dileyenin dilediği kadar çarpıtılabildiği "olayların tarihi" yerine, yapıların ve dip dalgalarının tarihini geçirmeyi vaad etmişti. Bir tarihin yapısı ve derin dalgaları anlaşıldığı zaman, denizin yüzeyindeki çırpıntılar mesabesindeki dalgalar ve köpükler ile uğraşmak fuzuli bir çaba haline gelirdi. Köpük tarihçileri, skor tarihçileridir ve tarihlerin hep yüzeydeki kımultılarını seyretmeyi marifet sayanlardır. Oysa tarih, bu mudur? Yüzeydeki çırpıntıların altında koskoca bir denizin yattığını, dahası onun da altındaki denizi kuşatan fizikî yapının anlaşılmalı beklediğini nasıl unuttururuz? Ve bunları unutursak, hangi yüzle tarihi yüzey öpücüklerinden teşhis ettiğimiz iddiasında bulunabiliriz?

Çözülme ve gerileme, son yılların tarihçiliğinde ciddi eleştirilere maruz kaldı ve artık tarihçiler, çok mecbur kalmadıkça yaklaşmıyor ve tam olarak neyi kastediyorlarsa onu hedefleyerek kullanıyorlar bu söylemsel düzenleri. Bir başka deyişle Büyük Hikâyelere aşırı bir ihtiyatla yaklaşıyorlar yeni tarihçiler.

Daha kapsamlı olarak tartışmaya vaktimiz müsait değil belki ama şu kadarını söyleyeyim ki, bizim 300 yıldır "çözülme" ve "gerileme"ye müptela olduğumuz görüşü, gerileyenin sadece

biz, ilerleyenin ise sadece Avrupa veya Batı olduğu gibi bir ideolojik bakış, hatta Alasdair McIntyre'in deyişiyle, "ahlakî vakum" içinden bir gerçeklik üretme derdindedir. Yani ilerleme ideolojisinin negatifi karşındayız.

İlerleme? Neye göre ve tam olarak nedir ilerlediği söylenen şey? Hangi nokta baz alınmıştır ilerleme endeksine? Böyle sabit bir Arşimed noktamız var mıdır tarihte? Elbette ilerleyen birileri olunca, kaçınılmaz olarak da birilerinin aleyhine gelişmesi gerekir bu sürecin ve gerileyenlerin de bulunması oyunun gereğidir. O zaman da şu soruyu sormak gerekmez mi acaba: Avrupa'nın ya da Batı'nın hep ilerlediğini kim söylemiş?

Decline söylemi hakkında yakınlarda çıkan bir çalışma (J. K. Thomson, *Decline in History: The European Experience*, Polity Press, 1998, s. 191), Osmanlı Devleti ayakta iken "çöken" Avrupa devletlerinin tarihlerini inceliyordu. Yazara göre, Avrupa'daki çöküşlerin (Bizans, Venedik, İspanya ve Portekiz örnekleri üzerinden) yaygınlığına rağmen göze batmamış olmasının sebebi, çöken sistemlerin yerini bir başka sistemin alması, böylece dışarıdan sanki çöken bir şey yokmuş gibi mat bir görüntü vermesidir. Oysa Osmanlı örneğinde gördüğümüz gibi "çözülme" dediğimiz iddia, tek bir siyasi ve idarî yapı üzerinde odaklanmış durumdadır ve bu büyük gövdenin sanki tek bir gövde gibi algılanması sonucunda, onun sürekli kan kaybettiği ve çöktüğü gibi bir netice hasıl olmuştur. Yani aslında bir çok

gövdeden oluşan Avrupa'yı biz tek bir gövde gibi görüyor ve o gövdenin içindeki çeşitli çöken noktaları, eksileri hep görmezden gelerek ve artılarını hep bu gövdenin tamamına hamlederek yorumluyoruz. Eksiler lokal, artılar genel!

Buna mukabil sıra Osmanlı'ya geldiğinde tam tersi, yani ikiyüzlü bir strateji izlediğimiz gözden kaçmıyor. Kendisinin tek bir memleketi değil, memleketleri yönettiğini *Memâlik-i Osmaniye* (Osmanlı Memleketleri) diye ilan eden Osmanlı Devleti'ni bir çok parçadan oluştuğu halde yekpare olarak algılamak, buna mukabil ondaki bölgesel gelişmeleri (mesela Mısır, Halep, Selanik veya Raguza'daki ekonomik veya askerî gelişmeleri) lokalize ederek nötrleştiriyoruz, olumsuz gelişmeleri ise ustaca gövdenin genelindeki (Osmanlı'daki) çözülmenin mutlak alametleri hanesine kaydediyoruz. *Hayalî bir Batı dünyası ile hayalî bir Osmanlı dünyası* arasındaki savaşlar cereyan ediyor kafamızda. Osmanlı Devleti, son meydan savaşını kafalarımızda veriyor sanki!

Nitekim Braudel'in "19. yüz-

yıldan önce Osmanlı'nın gerilediğinden söz edilemez" dediğini ve bu gerileme için genel bir tarih değil, coğrafi bölgeler için ayrı ayrı tarihler verdiğini ("Balkanlar için 1800'ü; Mısır ve Doğu Akdeniz için herhalde 19. yüzyılın ilk çeyreğini; Anadolu için 1830'lu yılları seçerdik" diyordu) ibretle okumamız gerekmez mi? Ve şu tefekkür taşan cümlelerini de: "Osmanlı uzmanlarının ağızlarından eksik etmedikleri bu tehlikeli *bozulma* kelimesi o kadar çok unsuru gündeme getirmektedir ki, her şeyi açıklama kastıyla, her şeyi karıştırmaktadır."

"Osmanlı'nın batışı da muhteşemdi!" derken, önyargılardan ve ilerleme fikrinden uzak bir şekilde baktığımızda ve emsali devletler ile karşılaştırıldığında Osmanlı gücünün sırtına ve bu gücün dayandığı bir tür saflığa rastlarız. Bu saflıktır işte Osmanlıları modern dünyanın şeytanlıkları, emperyalizmin acımasız mantığından, kapitalizmin insanlığı boğan mantığından uzak tutan faktör. İşte aynı zamanda bu inatla korunmuş saflıktır bizi "geri bıraktıran" faktör. **Modern dünyanın kurtlarına karşı, kurtlaşma-**

dan mücadele etmenin tarihidir Osmanlı'nın son 300 yılının tarihi. Deli Petro'nun yaptığı gibi kurtlaşma yoluna girse, işi çok daha kolaydı belki, ama sanki kaybedeceği çok önemli şeyler varmış gibi, bu yola tevessül etmek istemedi. İyilik, hayr ayakta kalsın diye iyilerin kurtlara kapatılmasının hikâyesidir "çözülme" dediğiniz şey.

Şu olmuştur, bu olmuştur ama Osmanlı tarihi, bize yüzümüzü yere baktırmayacak bir birikim sunmuştur. Şimdi bu birikimin üstüne serilen ideolojik örtülerin kaldırılma vaktidir. İşin daha garibi, bu örtüyü kaldırma çabasında "yabancılar"ın bizden hızlı davranmalarıdır. Dünyadaki Osmanlı tarihçiliğinde yaşanan büyük "devrim" in bir sonucudur bu. Bu "devrim" bize "çözülme"nin başka, alışık olmadığımız bir resmini sunuyor. Çözülme ve bunalımların sağlık alametleri olduğunu ve toplumların uzun yolculuklarında bunalım demlerinin bir tür katalizör, hızlandırıcı işlevi de görebileceğini söylüyorlar ki ben de aynı kanaatteyim. Nietzsche'nin andığınız sözünü de bu bağlamda okumak gerekir.

Aldı: İlber Ortaylı "Osmanlı'nın en uzun yüzyılı" olarak 19.yüzyılı gösterir. Buradan hareketle Müslüman muhayyilenin en uzun yüzyılı 20.yy, Osmanlı siyasi merkezinin çözülüşüyle şekillenmiş "siyasal bedensiz" bir yüzyıl... Osmanlı sonrasındaki Müslüman coğrafyayı nasıl değerlendirmek gerekir? Örneğin; İsrail'in kuruluşu Osmanlı döneminde mümkün olmamıştı.

Armağan: Bütün direnişine

rağmen Osmanlı siyasî yapısı, milliyetçiliğe ve emperyalizme yenik düştü. İki milliyetçilik arasında, yani gayri Müslim ve Arap milliyetçilikleri ile içerideki Türk milliyetçiliği arasında kalan bir gövdenin milliyetçi olmayan bir milliyetçilik(?) gibi garip bir alternatifi kalıyordu geriye. Bunu da İttihadçılar denedi ve gözüpekçe giriştikleri maceralar sonunda, tam da kurtarmak istedikleri yapının çökmesine yol açtılar. Ve bu büyük dağılmanın içinden bir çok devlet 'icad' edildi.

Garip gelebilir size ama Türkiye Cumhuriyeti kurulurken, amacını, Hilafetin ve vatanın kurtarılması gibi çifte bir strateji üzerinden yürütmüş ve meşruiyet zeminini böyle bir çifte hedefe kilitlemişti. Nitekim bunu İsmet İnönü de, hatıralarında belirtmiş ve Hilafet gibi bir kutsal hedefi önlerine koymamış olsalardı, Kuva-yı Milliye'nin toplumsal meşruiyet tabanının nasıl zayıflayacağını itiraf etmiştir. Mete Tunçay söylemişti bir keresinde, TBMM'nin ilk günlerinde, şimdi "Hakimiyet kayıtsız, şartsız milletindir" yazısının yerinde meşhur "Ve şâvirhüm fi'l-emr" âyeti asılıymış. Ve Lozan müzakereleri sırasında Filistinliler, önce İstanbul'a, ardından da Lozan'a heyetler yollayarak kendilerini bir başına İngilizlerin eline bırakmamaları, en azından İngiliz manda yönetimini de pazarlığa dahil etmeleri için yalvarmışlardı. Keza Mısırlılar da Lozan'da, Türkiye kapitülasyonları kaldırırken acaba Mısır'da da kapitülasyonların kaldırılmasını ve Mısır'ın tam bağımsızlığını gündeme getirir mi diye Türk

delegasyonuna bel bağlamışlardı. (Geniş bilgi için bkz. Hazırlayanlar: İskender Gökalgıp ve François Georgeon, *Kemalizm ve İslam Dünyası*, Çeviren: Cüneyt Akalın, İstanbul 1990, Arba Yayınları, s. 32.) Düşünün ki, Libya'nın yöneticisi Şeyh İdris Sunuş, emperyalizme boyun eğmeyen Osmanlı'nın varisi Ankara'dan bir Başbakan (evet, Başbakan!) talebinde bulunmuş. Nitekim 1949 yılında Türkiye Cumhuriyeti bu emekli Hakkari Valisi'ni (Sadullah Koloğlu, tarihçi Orhan Koloğlu'nun babasıdır) Libya'ya Başbakan olarak ihraç etmiş ve 1952'ye kadar da Libya'yı yönetmiştir (Bkz. Orhan Koloğlu, *Arap Kaymakam*, İstanbul 2001, Aykırı Yayıncılık.) Hadi son bir şey söyleyeyim: 1926'da Suudi Arabistan Devleti kurulduğu zaman onu ilk tanıyan ülke, Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Ve tanırken de, sömürgecilikten kurtulmayı başaran ikinci İslam ülkesi olarak bundan böyle samimi bir dayanışma içerisinde olacakları mesajını göndermeyi ihmal etmemiştir. (Bu tanıma sürecine ilişkin belgeleri Fethi Tevetoglu, *Studies on Turkish-Arab Relations* dergisinin 1986 sayısında yayınlamıştır. İlgilenenler Türkçe olan bu önemli yazıya başvurabilirler.)

Peki ne anlama geliyor bütün bunlar?

Hilafetin kaldırılması, evet başta Mısır olmak üzere İslam dünyasının pek çok köşesinde ağır bir sarsıntıya sebebiyet vermiş ve asıl -bugünkü manasıyla- **İslamcı düşüncenin başlangıç noktasını, Hilafetin kaldırılması olayı teşkil etmiştir.** O zama-

na kadar iyi kötü bir "baş"ın altında oldukları hissiyle hareket eden İslam alemi, başsız bir gövde gibidir artık. Gelenek sahipsiz kalmış, kurumsal gövdesi gözlerden yitip gitmiştir. Bu hepimizin katıldığı bir malumu ilam...

Gelin görün ki, gelenekten böylesine sert bir kopuş, bir yandan geleneğin marazî bir şekilde sık sık kapımızı omuzlayıp durmasına yol açmakta, öbür yandan da tarihten kopmuş olmanın verdiği bir hafifleme duygusunun etkisi altında kalmaktayız. Böylece, dikkat ederseniz, Türkiye'de İslamcı düşünce de, Türkçü düşünce de, Solcu ve Liberal düşünceler de, farklı, Türkiye'ye has eklemleme biçimleri sergilemiş ve sergilemektedir. Mısır, Pakistan ve İran'daki akımlar ile sefilik ve tasavvuf gibi çok farklı ve üst üste binmesi kolay kolay mümkün olmayan akımlar Türkiye'de aynı çevrelerin malı oldu ve aralarında hiçbir sürtüşme yokmuş gibi tüketildi. Aynı şekilde, Türkiye'nin önü, Hannah Arendt'in dediği gibi, sözünü ettiğim hafiflemekten ötürü açıktır ama tehlikeli sularda olduğumuzu da unutmamak gerekiyor. Belki tehlike de, fırsat da bu noktaya düğüm-lüyor bizi. Hilafetin gövdesinden kopmak, çapasız kalmamıza yol açtı denizin ortasında ama bir yandan da onlar varken çıkmayacağımız, çıkmayı düşünmeyeceğimiz yeni maceralara sevketti bizi. (Hilafetin de zannettiğimiz kadar "güvenli bir çapa" olup olmadığı meselesi ayrıca tartışmaya açık bir noktadır.)

Bakalım atalarımız mı daha

iyi anlamışlar İslamı, yoksa biz mi? Onların her şeye rağmen gemiyi 21. yüzyıla kadar getirdiklerini, bundan sonrasının bize baktığını söylememe gerek var mı?

Aldı: Osmanlı dünyasından söz ederken Fatih Kanunnamele-ri'yle ilgili olarak gündeme gelen İslami ve İslam dışı kaynakların tarihsel bir anakronizm örneği olarak, sekülerliğin Osmanlı'daki kökenleri biçiminde yorumlandığını görüyoruz. Sizin "gözkapakları kapanmayan adam" olarak nitelendirdiğimiz Halil İnalcık hocanın çalışmalarından hareketle Şerif Mardin'in "seküler kanun" olarak adlandırdığı hukuki düzenlemeler "laik" olarak nitelendirilebilir mi?

Armağan: Osmanlı'da "laiklik" meselesi epeydir sakız yapıldı ağızlara. Bu tabirin ancak bir teşbih gibi kullanılabileceğini düşünüyorum, bir gerçeklik ala-

nını tavsif için değil. Aksi halde anakronizme düşmemiz kaçınılmaz olur.

Bu neye benzer biliyor musunuz? Mesela *Destârî Sâlih Târîhi*'ni açın, orada yeniçeri isyanını bastırmak için Peygamber Efendimiz'in sancağının meydana çıkarılmış olduğunu, buna karşılık isyancıların bu sancağa kurşun sıktıklarını okuyacaksınız. (Murat Bardakçı'ya harika bir malzeme olurdu bu!) Lakin burada hatırlamamız gereken husus şudur: Kurşun sancağa değil, sancağı kalkan yaparak kendilerini tepelemeye gelen kuvvetlere sıkılmıştır!

Osmanlı'da laikliğin varlığına gösterilen deliller de buna benziyor. Kafalarda bir saf laiklik var (İlahi olan hiçbir hususu içermeyen, salt dünyevi bir yönetim), bir de saf Kutsal-Şer'i yönetim anlayışı var. Bu iki saf modelin zihinlerimizdeki kavgasındandır ki, "Osmanlı laik miydi?" tartışması zuhur ediyor.

Bir doğrudan Şer'i hukuk var, bir de Şer'ileştirilmiş hukuk. Yani doğrudan dünyevî problemlere inhisar eden ve Kur'an ve Sünnet'te bir açıklama bulunmayan yahut oradaki açıklamanın problemleri çözme-ye yetmediği durumlar karşımıza çıkabilir ve çıkmıştır da. Mesela, pratik hayattan bir örnek vereyim, eskiden dar, dolambaçlı sokaklar ve ahşap evler vardı ve evleri yaptıranlar, şimdilerde kaçak kat çıkanlar gibi, cumbalarını sokağın üzerine uzatmak suretiyle sokağı yukarıdan iyice daraltırlardı. Bu uygulamaya uzun süre göz yumulmuştur. Lakin yangın çıkmasını, çıkan yangınların da yayılmasını kolaylaştı-

ran ve söndürülmesini imkânsızlaştıran bu uygulamaya çeşitli defalar son verilmek istenmiş ama Şer'i yollardan bu işin üstesinden gelinememiştir. Çünkü Şeriat, ferdin mükteseb haklarını garanti eden bir kurallar zinciri ile yönetimin elini kolunu bağlıyordu. Ama yangınlar sonucunda bazen onlarca mahalle de kül oluyordu. Şimdi siz zamanın padişahı olsanız nasıl davranırdınız? Yangına davetiye çıkararak bu cumbaların yıkılmasını mı isterdiniz yoksa battı balık yan gider diye kendi haline mi bırakırdınız? Nitekim Padişahların, "kanun hükmünde kararname" diyebileceğimiz fermanları ile cumbaların yıkılmasını emretmekten başka çare bulamadıklarını görüyoruz. Lakin burada yine Kadı devreye girmekte ve çeşitli kadı sicillerinden öğrendiğimize göre, verilen emri savsaklamaktadır. Bunun sebebi basittir: Çünkü "laik" (örfî) hukukun uygulayıcısı da, Şeriatın temsilcisi olan Kadı'dan başkası değildir! Böylece Şeriat, büyük

ölçüde bu örfî tasarruflara set çekmiş, uygulanmasını geciktirmiş, hatta engellemiştir. Nitekim Tanzimat döneminde Nizamiye Mahkemelerinin kurulmasının en büyük sebebi, budur. Ve giderek Şer'i hukukun alanını daraltma girişimleri, onun tepeden inme fermanlara karşı bir savunma duvarı oluşturmada ileri gelmektedir.

Ben böylesine girift bir ilişki olduğunu düşünüyorum Osmanlı'da Şeriat ile Örfî hukuk arasında. Örfî hukukun ortaya çıkış şartının, bir soruna Şer'i hukuk alanında çözüm bulunamaması olduğunu bilmek gerekir. Bulunabildiği zaman zaten sorun yok. Ama ya bulunamıyorsa? Yangın mı, istimlak mı? Siz karar verin.

Aldı: Bernard Lewis gibi Oryantalist tarih araştırmacılarının Osmanlı dünyasına bakışlarındaki perspektifsizliği, artniyeti rahatlıkla okuyabiliyoruz. Ancak E. Said gibi Oryantalist kalelere savaş açan "sürgün" entelektüellerin Osmanlı'ya bakışla-

rındaki "kusurlu artniyeti" nasıl anlamlandırmak gerekir?

Armağan: Edward Said, düşüncelerine ve kişiliğine çok önem verdiği bir aydın. Katılmadığım tarafları olsa bile, düşünmek için sarfettiği emeği her zaman takdir etmişimdir. Benim asıl çözemediğim husus, bal gibi Oryantalizm kokan "Ermeni Katliamı" gibi bir problemde nasıl oluyor da onun gibi uyanık zihinli bir adam, kalkıp Osmanlı tarafını dinlemek zahmetine katlanmadan ceffe'l-kalem hüküm verebiliyor? Ve bu ihtimali Oryantalistlere karşı gösterdiği uyanık bilincine asla ve kat'a düşürmüyor. Yani bir bakıma Ermeni lobisinin dünyadaki propagandalarına kapılarak, Osmanlı'yı ve Türkleri katliam yapmakla suçlamasını affedemiyorum. Ben bu aymaz tavrı Said'e yakıştıramadığım için onu eleştiren birkaç yazı yazdım hakkında.

Yani ömrünü Oryantalist propagandaların iç ipliğini pazara çıkarmaya adanmış bir aydının, iş Ermeni Tehciri'ne gelince nasıl bu kadar tek yanlı bakabildiğine doğrusu hayret etmemek mümkün değil. Sanıyorum Türkiye'ye gelmemesinin, gelmek istememesinin altında da bu önyargısı yatıyordu. Kendisi bir sürgün olan Said'in Kudüs'te Ermeni sürgünlerle karşılaşmış olması ve Amerika'ya gittikten sonra David Barsamian gibi Ermeni dostlarıyla sıkı teması, kendisinde bu düşüncelerin kemikleşmesine yol açmış olmalı. Ama bir aydın'ı aydın yapan şey, -burada Said'e karşı Said'in Entelektüel kitabındaki aydın tanımını vermek zorundayım- bağımsız düşünebilmesi değil midir? Peki bu bağımsızlığını Erme-

ni meselesinde neden kaybetmiştir Edward Said? Bunu sorgulamayacak mıyız?

Aldı: Tarihin günümüzde “romana” emanet edildiğini görüyoruz. Sonrasında sinemaya aktarılan bu eserlerin özellikle Osmanlı sultanları, hanım sultanlarıyla ilgili olanlarının “oryantalist fantazi” kurgusunda olduğuna tanık oluyoruz. Romanlarla ve filmlerle yağmalanan “Osmanlı kadın dünyası” hakkında neler düşünüyorsunuz?

Armağan: Osmanlı saray kadınının dünyası hakkındaki en iyi kitap, Leslie Peirce adlı Amerikalı bir araştırmacının *Harem-i Hümayun* adlı eseridir. Ne gariptir ki, Osmanlı kadını hakkındaki en iyi çalışmalardan birisi, yine Leslie Hanım’dan gelmiştir: *Morality Tales*. 1541 yılında Gazantep’teki üç kadının hikayesini anlatır bize kitabında. Ve Hacıye Sabah adlı bir Antepli kadının mahalle kadınlarını örgütleyerek onlara dersler verdirdiğini, cerre çıkmış hocaları evine davet ettiğini ve kadınların bilincini yükselten çalışmalar içine girdiğini belirtiyor kitabında. Bu ve benzeri çalışmaların çoğalmasa, Osmanlı’da kadın gibi hem içeride, hem de dışarıda istismar edilen bir konunun aslının faslının iyice ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır. Tabii Yahudi araştırmacı Haim Gerber’in 16. yüzyıl Bursa’sında kadın dokuma patronları olduğunu ortaya çıkartan araştırması da son derece önemli. Yine araştırmalardan öğrendiğimiz kadarıyla timar sahibi kadınlara da rastlıyoruz belgelerde, loncalarda kundura imalatçısı kadınlara da.

Ama Osmanlı kadınının

normal bir kadın olduğuna önce kendimiz inanmalıyız. Osmanlı kadını ve ailesi hakkında daha objektif bilgilere ulaşmak için çaba göstermeli ve aydınlanmalıyız. Kafamızın bir yerlerinde hala **Oryantalist tortular** bulunduğunu düşünüyorum. Bu tortular bulunduğu müddetçe elbette istismar edenler çıkacaktır. Hele Sertap Erener gibi tüccarlar bu fırsatı hiç kaçırmayacaklardır.

Aldı: Büyük Oradoğu Projesi gündeme geldiğinden bu yana Osmanlı dünyasının mirasının Anglo-Amerikan çıkarlarına uyumlulaştırılmak istendiğine şahit oluyoruz. Ama öncesinde Bill Clinton’un George Town Üniversitesi’nde, TBMM’de Osmanlıya övgü cümlelerini işitmiştik. ABD’nin Osmanlı’ya ilişkin politik tasavvuru hakkında neler söylenebilir?

Armağan: Amerika, Osmanlı’yı merak ediyor. Yoksa Osmanlı araştırmalarının en hızlı geliştiği ülke ABD olmazdı. Daha geçenlerde Harvard Üniversitesi’nde Halil İnalçık ile ilgili kapsamlı bir toplantı düzenlendi. Sanırım Osmanlı’da kendilerine yakın bir şeyler bulunduğunu düşünenler var Amerika’da. Ve bu bakımdan Osmanlı’ya Avrupa’dan daha önyargısız bakabiliyorlar. Nitekim eski Başkan Ronald Reagan’ın İbn Haldun’un *Mukaddimes*’ini okuduğunu, okumakla kalmayıp düşük vergi uygulamasını başlatırken İbn Haldun’un görüşlerinden misaller zikrettiğini biliyoruz.

Ancak bence Amerika, tek bir gövdeden oluşmuyor. Bir çok iktidar odağı mevcut ve bunlar kendi aralarında müthiş bir sürüşme, hatta çatışma içerisinde.

Ve işin başındaki grup, aslında dünyanın en kapsamlı bilgi toplama kapasitesine sahip olan Amerikan üniversitelerinin ürettiği bilgilerden işine geleni alıyor. Görünen durum, bunun böyle olduğunu söylüyor. Ülkesinde bu kadar Ortadoğu kürsüsü ve kıyamet gibi araştırmacı bulunan bir devlet onların ürettiği bilgileri kullansa, Irak’ı 1 yıl içinde cehenneme çevirmezdi herhalde. En azından selefi İngiltere’nin sömürge tecrübelerinden ders çıkarması gerekmez miydi? Bence Amerikan aklı, bölünmüş, parçalanmış durumda. Bilgi üretiliyor ama “fikir tankları boş”. Böylece bilgi, fikre dönüşmüyor ve Th. Veblen’in yüz küsur yıl önce tespit ettiği gibi Amerikan halkının vahşi tabiatı en insanlık dışı uygulamaları hiçbir şey yokmuş gibi munisleştiriyor. “Batı’ya hücum”, altına hücumdu eskiden. Şimdi “Doğuya hücum” başladı; altının yerini petrol aldı. Yani Amerikan halkının gelecek 20-30 yılının garantisi...

Osmanlı açısından bakarsak, ne Fransa, ne İngiltere, ne de Amerika, Osmanlı’nın temsil ettiği o klasik imparatorluk semsiyesini tesis etme becerini gösterebilmiştir. Ne de onun işlevini üstlenebilmiştir. Bu işlev, bu misyon yine bizim, Müslümanların omuzlarındadır. **“Osmanlı adası”**, bunun için önemli ve değerli. Yalnız dün için değil, yalnız bugün için de değil, aynı zamanda yarınlar için de önemli ve değerlidir Osmanlı tecrübesi. Bu tecrübenin kırıntılarını konuşmak bile gördüğünüz gibi hayli zamanımızı aldı.

Aldı: Teşekkürler. ■

KAYSERİ'DE KUR'ÂN SEMPOZYUMU

HİKMET DEMİR

Fecr yayınlarının her yıl düzenlediği Kur'an sempozyumlarının yedincisi, "Kur'an ve Müslümanlar" başlığı altında 15-16 Mayıs 2004 tarihinde Kayseri Şehir tiyatrosunda gerçekleşti.

İki gün boyunca dört oturum halinde gerçekleştirilen sempozyumdaki oturum başlıkları, oturum konukları ve konuları şöyle:

I. OTURUM: KUR'AN'IN OKUNMASI (15.05.2004; 10.00-12.30)

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Hayri Kırbasoğlu (Ancak gelmediği için yerine Prof.Dr. M.Zeki Duman geçti.)

Konu:İlk Dönem Kur'an Okumaları

Doç.Dr. Bünyamin Erul

Müzakere:Prof.Dr. Selahattin Polat

Konu:Günümüz Kur'an Okumaları

Mustafa İslamoğlu

Müzakere:Doç.Dr. Burhanettin Tatar

II. OTURUM: KUR'AN'IN ANLAŞILMASI (15.05.2004; 14.30-17.00)

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Sait Şimşek

Konu:Kur'an'ı Anlama Yöntemleri

Prof.Dr. Mehmet Paçacı

Müzakere:Doç.Dr. Sait Rençber

Konu:Kur'an'ı Anlamada Temel İlkeler

Prof.Dr. M.Zeki Duman

Müzakere:Doç.Dr. Talib Özdeş

III. OTURUM: KUR'AN'IN YAŞANMASI (16.05.2004; 10.00-12.30)

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Halit Ünal

Konu:Kur'an'ın Bireysel Hayatı İnşası

Doç.Dr. Ramazan Ertürk

Müzakere:Yrd.Doç.Dr. Gürbüz Deniz

Konu:Kur'an'la ve Birlikte Yaşamın İmkânı: Doç.Dr. M.Emin Özafşar (Ge-

lemediği için B.Erul sundu)

Müzakereci:Doç.Dr. Tahsin Görgün

IV. OTURUM: KUR'AN'IN TEBLİĞİ (16.05.2004; 14.30-17.00)

Başkan: Prof.Dr. Hayati Hökelekli

Konu:Kur'an Tebliğinde Sanat ve Edebiyat: Metin Önal Mengüşoğlu

Müzakere:Prof.Dr. Turan Koç

Konu: Çağdaş İletişim Teknikleri Işığında Kur'an Tebliği: Doç.Dr. Mustafa Köylü

Müzakere:Prof.Dr. M. Şevki Aydın

Şüphesiz sempozyumun çok geniş düzeyde kritiğini yapmak mümkündür. Ancak ben, bir dinleyici olarak, belki geleceğe dönük bir projeksiyon geliştirilmesine katkı sağlamak açısından birkaç noktaya dikkat çekeceğim. Öncelikle tebliğ ve müzakerelerin büyük çoğunluğuna akademik bir üslup ve dilin hakim olduğunu belirtmeliyiz. Bu bağlamda halkın da katıldığı böyle bir sempozyumun "ara" sohbetlerinde, "anlama" probleminin dile getirildiğine şahit oldum. Gerçekten bu sorunun nasıl aşılabacağını bundan sonra üzerinde ciddi olarak düşünülmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Nitekim tebliğcilerden Mustafa İslamoğlu, Akabe dersleri örneğinden hareketle, yaygın Kur'an okuma ve anlatımları ile örgün (akademik) Kur'an okuma ve anlatımları ayrımı üzerinde durdu. Her iki okuma ve anlatma tarzlarının imkân ve zaafiyetlerine işaret etti. Yaygın Kur'an anlatımının çok geniş düzeyde yankı bulmakla birlikte, yöntem ve sis-

tematikten yoksun olduğunu; buna karşın örgün (akademik) anlatımın yöntem ve sistematığa sahip olmakla birlikte, yaygınlığı bulunmadığını ve modern paradigmalarda içerisinde İslam'ı yeniden konumlandırma gibi bir zaafiyeti bünyesinde barındırdığını söyledi. Sonuçta, bu iki anlatım tarzı arasındaki mesafenin dirsek temasının da ötesinde yoğun ilişkiler ile aşılması gerektiğini vurguladı. Müzakereci Burhaneddin Tatar da, İslamoğlu'nun bu tebliğine açılım getirerek, Kur'an'a hayatın içinden sorular sorulunca hayatîyet kazanacağını özellikle belirtti.

Tahsin Görgün'ün M. Emin Özafşar'ın tebliğiyle ilgili müzakeresinde, "Kur'an'a içeriden yaklaşım" dediği bir hususa dikkat çekmek gerekmektedir. Görgün, Özafşar'ın tebliğinin, bu bağlamda içeriden bir yaklaşım olduğunu olumlayarak vurguladı. Öncelikle sempozyumda birkaç kere Kur'an'a samimiyet ile ve O'nun verdiğini almak için yaklaşılmaması gerektiği; Kur'an'ı nesneleştirerek, bir obje görerek okumanın yanlışlığı dile getirildi. Görgün de, bilhassa Avrupa Birliği tartışmalarının devam ettiği şu zaman diliminde, Kur'an'ın içeriden okunması ve müzakere edilmesinin son derece önemli olduğunu altını çizdi. Bu konuda Batı'da hiçbir teoloğun kendi kutsal metinlerine nesneleştirerek ve inceleme objesi olarak yaklaşmadığını hatırlattı.

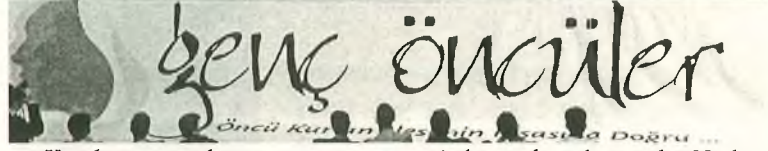
İlginin oldukça yoğun olduğu Kur'an sempozyumu, büyük bir olgunluk ve düzeyli bir seviyede gerçekleşti. Tebliğcilerin konuyu sunumlarının ardından müzakerecilerin düzeyli eleştirisi ve katkıları bunu somut olarak gösterdi. Fecr yayınlarının Kur'an'ın okunması, anlaşılması, yaşanması ve tebliği gibi bir sıra içinde düzenlediği sempozyum, Kur'an ile ilgili araştırmalara önemli katkılarda bulunduğu gibi, daha çok araştırmalara ihtiyaç olduğunu da ortaya çıkardı. ■

Genç Öncüler Yazı ve Karikatür Yarışması

Günlerden 28 Mayıs 2004. Genç Öncüler'in Fatih binasında coşkulu bir bekleme var. Nedeni malum. Bu yılın büyük organizasyonlarından biri gerçekleşecek, yer: Feza sineması, saat: 18.30. İnanılmaz bir heyecan ve onun da getirdiği göğüs kabartıcı duygular. Genç Öncüler'in bir araya toplandığı bu görkemli geceyi sizlere bir kere daha yaşatmak istiyorum. Hani klişeleşmiş bir söz vardır: "Anlatılmaz, yaşanır" diye ben onu kale almayarak sizleri o geceye götürmek istiyorum.

Günlerden beri beklediğimiz 28 Mayıs Fetih ve Gençlik Şöleni, saat 18.30'a gelip çatmıştı. Bütün salon Genç Öncüler afişleriyle donatılmıştı. Konuk karşılama merasiminden tutun, iç düzene kadar herkes yerinde hazır sunucumuz **Metin Çıgırıkçı** ağabeyi bekliyordu.

Saat 18.30 sularında **Metin** ağabeyimiz yerini alıyor bu muhteşem gecenin açılışını çok güzel bir konuşmayla başlatıyordu. Salon tam manasıyla izdiham radde-sine ulaşmıştı. Toplantımızın başında yer verdiğimiz yüce kitap Kur'an-ı Kerim tilavetinden sonra Genç Öncüler olarak neleri referans alıyoruz ve onları nasıl uyguluyoruz temasında gözlemlere ve gönüllere hitap eden slayt gösterimiz yerini alıyordu. Son derece titizlik ve itina ile hazırlanmış sunumumuzun ardından yaklaşık bir aydır devam eden "Televizyonun Hayatımızdaki Yeri" konu başlıklı yarışmamızın ödül törenine geliyordu sıra. Herkes de hummalı bir bekleme. Türkiye'nin her yerinden gelen yoğun başvurular bu heyecanı bir nebze daha arttırıyordu. **Metin** ağabeyimiz teker teker yarışma derecelerini ve mansiyonları açıklıyordu:

Yazı kategorisinde:

1. Kübra Açık (Adapazarı-Anadolu İmam Hatip Lisesi)
2. Ece Erdal (İstanbul- Şişli Lisesi)
3. Rukiye Turgut (Hakkâri Lisesi)

Karikatür kategorisinde:

1. Yasir Buğra Eryılmaz (İstanbul-Kartal Anadolu İHL)
2. Ahmet Necati Erdem (İstanbul-Özel Derya Öncü Lisesi)
3. Seda Ekin (İstanbul- Açık öğretim Lisesi)

Sonra ödülleri takdim etmek üzere saygıdeğer büyüklerimizi sahneye davet ediyordu. Sayın jüri başkanı **Mehmet Akif Ak** ağabeyimiz yazıların nasıl niteliklerde olduğunu ve hangi seçici davranışlarını anlatıyordu bizlere.

Ödül törenimizin ardından İstanbul'un Fethi'nin anlamını belirtmek üzere gazeteci yazar **Abdurrahman Dilipak** beyefendi sahneye davet ediliyordu. Farklı bir anlatım tarzıyla seyirciyi büyülemişti adeta. Fethin içtenliğini o günkü gibi bize aktaran **Abdurrahman Dilipak** bizlere Fatih'in burarlarda nasıl dolaştığını mizah çerçevesinde bütün haşmetiyle anlatıyordu.

Sonra **Umran** dergisinin sahibi, gazeteci yazar **Abdullah Yıldız** ağabeyimiz sahnedeki yerini meraklı bakışlar arasında alıyordu. Fethi bizlere Kur'anî perspektiften sunan **Abdullah** ağabeyimizin arkasından sıra finale yani Mehte-

ran'a bir türlü gelmiyordu. Herkes hangi kapıdan gelecek diye her kapıyı gözleriyle yokluyor ve ardı arkası gelmeyen alkışlarını kesmiyorlardı. Sunucunun adeta yürekleri coşturan anonsundan sonra salon tam bir renk cümbüşüne bürünüyordu. Sahneye kurulan **Eyüp** mehter ekibi bütün haşmetiyle alkışların bitmesini bekliyordu. İlk marşlarına başlamaları için komut geldi. Seslerin birbirine uyumu Genç Öncülerini daha bir coşturmuştu. Kimse yerinde duramıyordu. Alkışlar eşliğinde mehteran takımı konserini bitirmişti ki arka saflardan "bir daha, bir daha" nidaları yükselmeye başlıyordu. Mehterân Baş, bizleri kıramadıklarını dile getirdikten sonra son bir marşla konserlerine son veriyorlardı. Geldikleri gibi uğurlanan kadro eski zafer günlerini aratmıyorlardı.

Ve son gelip çatmıştı. Bütün görevli arkadaşlar bu güzel gecenin bitimde yüzlerindeki yorgunluk edasını gizlemeyi bilmiş ve birbirlerini tebrik ediyorlardı. Genç Öncülerin dev kadrosunun fotoğraf çekiminden sonra salon yavaş yavaş boşalmaya başlıyordu. Gecenin pürüzsüzlüğü fert fert herkesin yüzüne vuruyordu.

Allah bize daha nice böyle büyük ve görkemli geceler düzenlemeyi nasip ve müyesser eylesin! AMİN.....

Mert EROĞLU

20. yüzyılın sonuyla milenyumun sonunun kesiştiği, içinde bulunduğumuz zaman diliminde, uygar dünya olarak adlandırılan olguyu nasıl algılayabiliriz? Uygarlığın zirvesinde miyiz, yoksa çağdaş barbarlığı mı yaşıyoruz?

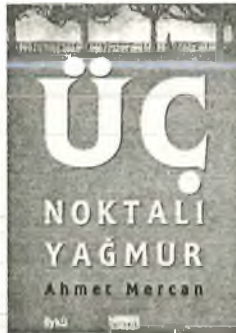
Modernlik'i çağdaş bir barbarlık olarak adlandırmak mümkün mü?

Yazarın bu yeni teorik yaklaşımı, insanın uygarlık tarafından evcilleştirilemeyeceği varsayımında bulunan bir tür eleştiri teorisi-dir. Bu yaklaşım, kökenleri Platon'a kadar geri götürülebilecek, görünürde çözümlenemez gibi duran, insanın erdemi nasıl öğretebileceği ya da iyi bir toplum oluşturmada nasıl başarı sağlayabileceği sorunu gündeme getirmektedir. 19. yüzyıl sonunda yaşamış Amerikalı sosyolog Thorstein Veblen Amerikan kültürünün giderek bütün dünyayı saracak olan çağdaş barbarlığı temsil ettiğini ileri sürmüştü.

Üç noktalı yağmur; kelimelerin tükendiği yerlerde, yeni ifadeler yeni evrenler kuracak... Zamanın yakasını çitileyecek, en yakınlarımızın kaybolan saatlerini, aradığınız düşleri size bulduracak... Sadece saçlarınız değil ruhunuz da ıslanacak. Körüklü gemilerde ışıktan deryalarda süzüleceksiniz... tepenizde martılarla... tutulduğunuz bu yağmur, tutkunuz olacak... İyi okumalar.

(Okul Yayınları)

Yayın dünyamıza islami / tevhi-di çizgide yeni bir dergi daha girdi: Özgün İrade. Misyonunu "akıl" ve "irade"yi "vahiy"le buluşturmak şeklinde ifade eden Özgün İrade aylık olarak yayın hayatını sürdürecektir.

Özgün İrade Mayıs sayısında "İrade" kavramı çerçevesindeki yazıların yanında Irak'ta ve Filistin'de yaşanan katliamlara yer vermiş...

Ramazan Kayan, İhsan Eliaçık, Abdülaziz Tantik, Turan Kışlakçı, Serdar Demirel M. Metin Zirek gibi imzaların yer aldığı Özgün İrade'ye yayın hayatında başarılar diliyoruz.

BİZE GELENLER

• **Derleyen: Ahmet Albayrak, İktbal'in Düşünce Dünyası, İnsan Yayınları:**

Muhammed İktbal'in düşüncelerinin tanınması ve yorumlanmasında katkısı olacağı inancıyla farklı müellifler tarafından kaleme alınan makalelerden derlenmiş bir seçki.

• **İhsan Süreyya Sırma, Sen Geldin, Beyan Yayınları:**

Kronolojik olarak ve şiir diliyle Hz. Peygamber'in Yüce Allah'tan getirdiği mesaj anlatılıyor.

• **Yaşar Bedri, Ah Miyatürleri, Ada Kitapları.**

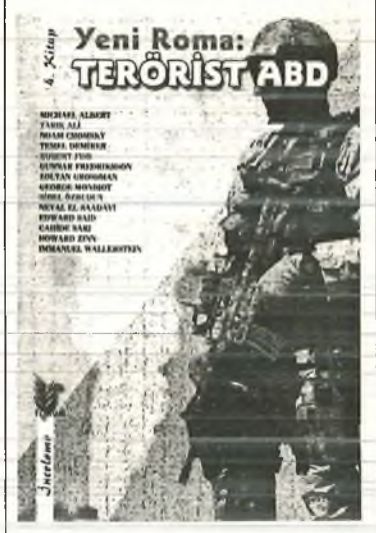
Bedri "zamanın acıtarak", ama gene de "bir îmâ" gelip geçtiği bir zaman'da yazıyor şiirlerini.

• **Edisyon, Yeni-uhafazakarlık Yoğunlaşırken... Küresel Vahset!., Tohum basım yayın.**

• **Edisyon, Küreselleşmenin Tiranlığı? Ne, Niçin, Nasıl? Tohum basım yayın.**

• **Edisyon, Küreselleşme ve İmparatorluk "Yeni Ekonomi"den Öneleyici Savaş...., Tohum basım yayın.**

• **Edisyon, Yeni Roma: Terörist ABD, Tohum basım yayın.**

"BİZ"

Yavrulu Bir Köpeğin Korunması

Rasûlullah (s.) Mekke'nin fethi için harekete geçer. Yol üzerinde yavrularının üzerine gerilmiş, onları emziren bir dişi köpek görür ve ashab-ı kiramdan Cuayl b. Sü-raka'ya, hemen gidip köpeğin hizasında durmasını ve askerlerden hiç birinin, ne köpeğe ne de yavrularına dokunmamalarını emreder.

Adaletten Duvarlar

Humus şehri âmili, Ömer b. Abdülaziz'e "Humus şehrinin duvarı harap olmuştur; onu tamir etmek lazımdır. Ne emredersiniz" diye mektup yazdı. Ömer "Humus şehrine adaletten bir duvar yap; yolları korku ve zulümden temizle; zira bu türlü tamir, harca, kerpice ihtiyaç göstermez" diye cevap yazdı.

Adalet Mamur Eder

Sultan Keyhüsrev, tahta çıkar çıkmaz, Bizans'la arası açıldı. Zira, Bizans İmparatorluğunda ticaret yapan Türk tacirlerinden bazıları tevkif edilmiş ve mallarına da el konulmuştu. İmparator 3. Alexius'un ileri sürdüğü şartları kabul etmeyen Sultan, Menderes vadisinde Bizans topraklarında batıya doğru ilerledi. Büyük ölçüde esir ve mal topladı. Esirleri, aileleri ile birlikte beş biner kişilik kabileler halinde Akşehir ve çevresine yerleştirdi. Onlara toprak, alet, tohumluk hayvan verdi, 5 yıl vergiden muaf tuttu. Bizans ile barış yapılıncaya bu köylülerin geri dönüşüne izin verdi. Fakat bu köylülerden kimse Bizans'a geri dönmedi.

Osmanlı Adaleti

Kanuni 1538 yılında yaptığı Boğdan Seferinde iki askeri ev yakma suçundan idam ettirir. Oysa düşman toprağında ilerlemektedir. Ancak kural dışı her davranış şiddetli bir biçimde cezalandırılır.

Savaşmayı sadece düşman ilan ettiği ülkelerin şehirlerini bombalamaktan ibaret sayan ABD ve İsrail'in tarzının ne kadar dışında davranışlar değil mi?

VE "ONLAR"

Yamyamlık

Daha önce bu sayfalarda Amerika'ya çıkan Avrupalıların nasıl yamyamlık yaptıklarını o yıllarda yaşayan din adamı Bartolome de las Casas'ın "Kızıldiller Nasıl Yok Edildi" isimli kitabından görmüş-tük. Şimdi de Haçlı Seferlerinde meydana gelen benzer bir olayı görelim: Haçlılar Antakya kentini kuşatmışlardı. "Latin önderler kente girme girişiminde bulunma ya da takviye bekleme konusunda karara varamıyorlardı. Haçlıların duraksamasından faydalanan Türkler kentten akın düzenleyerek, yiyecek aramaya gönderilmiş gruplara saldırıyorlardı. Kuşatma uzadıkça uzadı. Soğuktan, yağmurdan ve açlıktan kırılan Hristiyan ordusunda moraller bozuldu ve Haçlılar, günahları yüzünden Tanrı'nın kendilerini yüzüstü bıraktığını düşünmeye başladılar. Anadolu'yu geçerken atlarının ve katırlarının büyük bir bölümünü yitirdikleri için, şövalyelerin dörtte üçü yola yaya devam etmek zorunda kalmıştı; şimdi de, hayatta kalamamak için geriye kalan hayvanları yiyorlardı. Ermenistan'dan geti-

rilen yiyeceğin fiyatı çok yüksek olduğundan bunları sadece zenginler alabiliyordu. Münzevi Pierre'in peşinden gelmiş olan ve Taffur denilen yoksul düşmüş kimi Flemenkler, öldürdükleri Türkleri yiyorlardı. 'Askerlerimiz' diye yazmıştı, Caen'li Raoul; 'Yetişkin paganları kazanlarda kaynattılar; çocukları ise şişe geçirip kızartarak yediler.' (Piers Paul Read, *Tapmak Şövalyeleri*, Dost Yayınları, s. 93)

Cezayir'deki Fransız Katliamından Bir Sahne

Cezayir toprağı santim santim adımlanmalı ve Cezayir ailesinin nasıl parçalandığı sorulmalıdır. Fransız askerleri tarafından götürülen ve sekiz gün sonra geri gelen kadının yüzlerce defa işgal edildiğini anlamak için onu soru yağmuruna tutmak gerekmez. Koca ise evinden götürülür ve suyunu kaybetmiş olarak yara-bere içinde geri döner. Çocuklar perişan edilir, yetimler korkunç bir görünüm içinde orada, burada sürünür.

İki hafta boyunca bir Fransız kampında kalan karısını karşılayan koca "hoş geldin, aç mısın?" diye sorarken yüzüne bakmamaya çalışır ve başını önüne eğerek. Cezayir ailesine dokunulmadığını sanmak, Fransız sömürgecilik kininin ölçüsüzce büyümediğini sanmak ne mümkün...

Şimdi yedi yaşlarında bir erkek çocuğu ile beraberim. Vücudu yara-bere içinde. Anasını, babasını, kız kardeşini önce tartaklayıp, sonrada öldüren Fransız askerleri onu da tellerle sıkı sıkıya bağlamışlardı. Bir Fransız teğmen de görsün ve gördüğünü uzun süre hatırlasın diye çocuğun gözlerini elleriyle açık tutmaya çalışmıştı. (Frantz Fanon, *Cezayir Bağımsızlık Savaşının Anatomisi*, Pınar Yayınları)

Ertuğrul BAYRAMOĞLU

FAZLA KİLOLARLA BAŞIMIZ DERTTE

FAHREDDİN GÖR

Yazın gelmesiyle medyada dizi dizi programlar, ilanlar ve reklamlarına gündemde ki konu: **aşırı beslenme** (obezite). Magazin dünyası işin daha çok estetik yönüyle ilgileniyor, oysa önemli olan sağlık

"Şüphesiz biz herşeyi bir ölçüye göre yarattık" âyetinde bildirildiği üzere insan vücudu belli bir boy-kilo dengesine göre yaratılmış. 1.70 cm boyundaki kişinin kilosu 60 civarında olmalıdır, vücudun tüm organları bu ağırlığa göre normal çalışırlar; siz kilonuzu 90-100'e çıkartmışsanız her organ ekstra bir yükü karşı karşıya demektir. Kalbiniz sağ yumruğunuz kadardır; 60 kiloluk alan 100 kiloya çıkınca 40 kg.lık yeni alana da kan pompalayacaktır, bunun için kapasitesini arttırarak çalışmaya devam eder, kalbiniz hacmini büyütür, tıbbi tabirle bu bir patolojik haldir yani kalbiniz artık hastadır. Bu durum diğer organlar için de geçerlidir; mide, karaciğer, pankreas... bu aşırı yükün baskısıyla yorulup hastalanır.

Obezitenin oluşumunda psikolojik, kültürel, sosyo-ekonomik bir sürü neden var. En önemlisi de psikolojik. Çağın stresiyle oluşan üzüntü, endişe midenizdeki asit salgısını arttırır. Onu dengelemek için yemek yemek istersiniz. Bunu da en kolay sahip olduğunuz ekmek, pilav, makarna gibi midede kalma süresi az olan karbonhidratla giderirsiniz, kısa sürede tekrar acıkır tekrar yersiniz. Bu böyle de-

vam eder gider. Gelsin kilolar...

İş hayatındaki hız, fast-food kültürünü oluşturduğundan, zamanında yemek yeme geleneğini bitirdi. Halbuki öğün sayısı azaldıkça kilo artar. Çünkü sofraya aç otursunuz ve daha fazla yersiniz. Bu arada spora da gerekli zamanı ayırmadığımızdan kalori birikimi başlar. Yine gelsin kilolar...

Yemek yeme sadece açlığı gidermekten öte bir haz alma halidir de... Bu, ekonomik gücü olanlarda bir yaşama tarzıdır. Eski Roma'da zenginler yerler yerler, gırtlaklarına kadar doyarlar ancak tekrar yemek yiyebilmek için yediklerini kusarlar, tekrar yemek yemeye devam ederlermiş.

Yukarıda anlatılan Romalı hayatının yerli versiyonu gibi bir şey yaşadım, geçenlerde. Kilolu bir dostum ziyaretime gelmişti. Kilonundan şikayet etti ama yemek yemekten vazgeçemediğini, doymak nedir bilmediğini (burada sanki bir suç ortağı arar gibiydi) 'sen de öyle misin bilmem ama' deyip devam etti. "Kardeşim sofraya oturup başlıyorum yemeye; yiyorum, yiyorum kalkıyorum. İştahım çok, daha sonra buzdolabına gidiyorum yine yiyorum. Ne zaman karnım gerilip, kaburgalarımda bir çıt sesi duyuyorum o zaman bırakıyorum yemeyi" dedi. Gülüştük.

Kilonun problemleri tartışılmaz ama bazı güzellikleri de vardır:

-Bir dirhem et, bin ayıp örter atasözünü çok severler.

-Ben filandan daha zayıfım.

-Yemeyi de yedirmeyi de çok severler. Ancak açlığa tahammül-leri yoktur.

-Verilen diyetleri bozmakta da bahaneleri çoktur:

-O kadar diyet yaptım, aç kaldım, bir kilo bile veremedim.

-Ne yapayım kardeşim, metabolizmam kiloya uygun çalışıyor. Su içsem yarıyor.

Söz buradayken rahmetli Sakıp Sabancı'nın bir sözünü yazmadan geçemeyeceğim: **"Kilo meselesi bir istihdam sorunudur. Girmeyen malın deposu olmaz."**

Doktor doktor taşınıp dururlar. Bitki çayları, diyet tarifleri alırlar ama bunları uygulamaktan hoşlanmazlar. Böyle bir hasta doktora gitmiş. Doktor, iyi bir muayeneden sonra bir diyet reçetesi vermiş. Bir ay sonra da kontrole gelmesini söylemiş. Bir ay sonra hasta kontrole gelmiş. Hastanın daha çok kilolu olduğunu gören doktor, biraz şaşkınlık ve biraz kızgınlıkla hastaya sormuş:

-Size verdiğim diyeti uygulamadınız mı?

Hasta cevap vermiş:

-Uyguladım doktor bey ama bir yerde sanıyorum hata yaptım; bu verdiğiniz diyet yemekten önce miydi sonra mıydı orayı karıştırdım.

Aşırı tüketim herşeyde olduğu gibi bir israftır. Lüks arttıkça israf da artar, israf da inancımızda haramdır. İslam'ın bu konudaki tavsiyelerinden bir âyet bir de hadis le yetinelim:

"Yeyiniz, içiniz, israf etmeyiniz; Allah israf edenleri sevmez" (âyet)

"Ademoğlu karnından daha kötü bir kabı dolduramıştır.. Ademoğluna soyunu devam ettirecek kadar yemek yeter. Eğer bunu yapacaksa 1/3 ünü yiyecek 1/3 ünü içeceklerle doldurmalı 1/3 ünü de kendisi için ayırmalı, yani boş bırakmalıdır." (hadis)

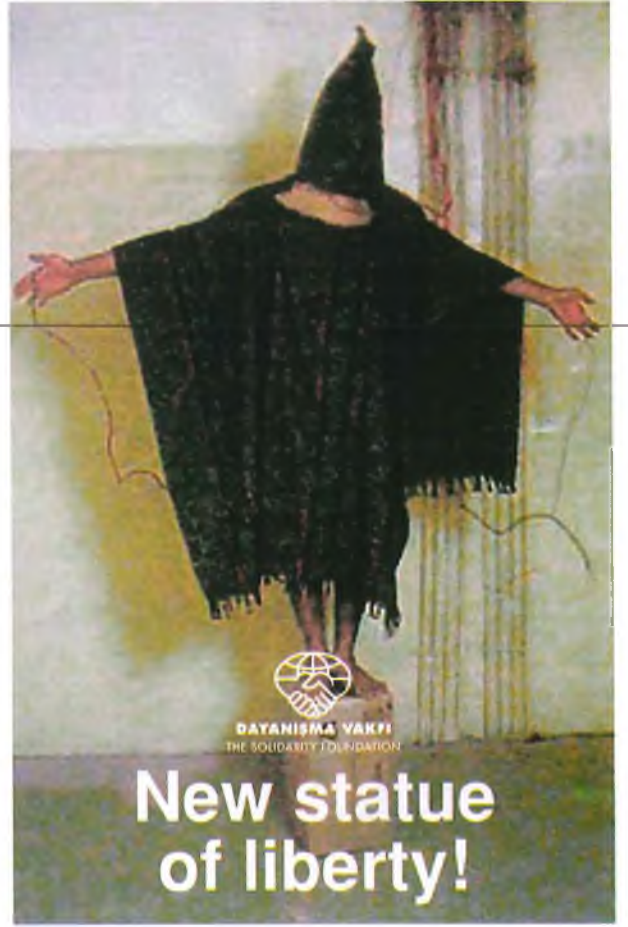
Bu güzel öğütlerin üzerine söz söylemek bize düşmez.

IRAK'TA AMERİKAN VAHŞETİNİ BELGELEYEN FOTOĞRAFLAR

Aşağıdaki fotoğrafları işaretli yerlerinden keserek arkalarında yazılı adreslere gönderebilirsiniz.

Bu işkence fotoğraflarını ilgili adreslere göndererek ABD vahşetine tepkinizi yükseltiniz!

Umran Dergisi / Dayanışma Vakfı

No reason could justify
the torture!

For whom is the law?

IRAK'TA AMERİKAN VAHŞETİNİ BELGELEYEN FOTOĞRAFLAR

Aşağıdaki fotoğrafları işaretli yerlerinden keserek arkalarında yazılı adreslere gönderebilirsiniz.

Bu işkence fotoğraflarını ilgili adreslere göndererek ABD vahşetine tepkinizi yükseltiniz!

Umran Dergisi / Dayanışma Vakfı

New statue of liberty!

The elderly Americans I knew were proud of the fact that visitors to their country were first welcomed by the "Statue of Independence" with a torch in her hand. However, the young Americans of the 21st century put a hood over the head of the statue and a black torturing robe on her... Oh, not to forget that they began electrocuting the torch when its fire ran out; but, because of habit, they electrocuted not her torch but her sexual organ...

ABD'nin yeni özgürlük heykel!

Benim tanıdığım yaşlı ABD'liler ülkelerine gelenleri ilk karşılayanın elinde meşalesiyle "Özgürlük Anıtı" olmasıyla övünürlerdi. 21. Yüzyılın genç ABD'lileri o anıtın boğazına kukuleta geçirdiler. Üstüne ise siyah işkence pelerini... Anıtın meşalesi sönünce elektrik vermeye başladılar. Yalnız, el alışkanlığıyla meşaleye değil, cinsel organına bağladılar elektrigi...

Bush and his gang should be put on trial!

Bush ve çetesi yargılansın!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Human Rights Watch
350 Fifth Avenue 34th Floor
New York NY 10118 - 3299 USA

No reason could justify the torture!

The law is one of West's sacred assets. The law is the foundation of the Western civilisation; the basis of international equality, social justice, evolution and all civilisation. Poor law! A law that could not protect itself; a law that is a game for bandits...

Hiçbir sebep işkençeyi haklı gösteremez!

İnsanlığın temel kutsallarından biri Hukuk. Batı medeniyetinin temel taşı, toplum düzeninin, uluslararası eşitliğin, sosyal adaletin, gelişmenin, medeniyetin temel hukuk. Zavallı hukuk! Kendini korumayı başaramayan hukuk. Gücünün oyuncacı, güçsüzün kabusu hukuk...

Bush and his gang should be put on trial!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Bush ve çetesi yargılansın!

Human Rights Watch
350 Fifth Avenue 34th Floor
New York NY 10118 - 3299 USA

For whom is the law?

The law is one of West's sacred assets. The law is the foundation of the Western civilisation; the basis of international equality, social justice, evolution and all civilisation. Poor law! A law that could not protect itself; a law that is a game for bandits...

Hukuk kimin için?

İnsanlığın temel kutsallarından biri Hukuk. Batı medeniyetinin temel taşı, toplum düzeninin, uluslararası eşitliğin, sosyal adaletin, gelişmenin, medeniyetin temel hukuk. Zavallı hukuk! Kendini korumayı başaramayan hukuk. Gücünün oyuncacı, güçsüzün kabusu hukuk...

Bush and his gang should be put on trial!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Bush ve çetesi yargılansın!

Mr. Kofi Annan
General Secretary of United Nations / New York

If Milosevic is on trial, it should be the same for Bush!

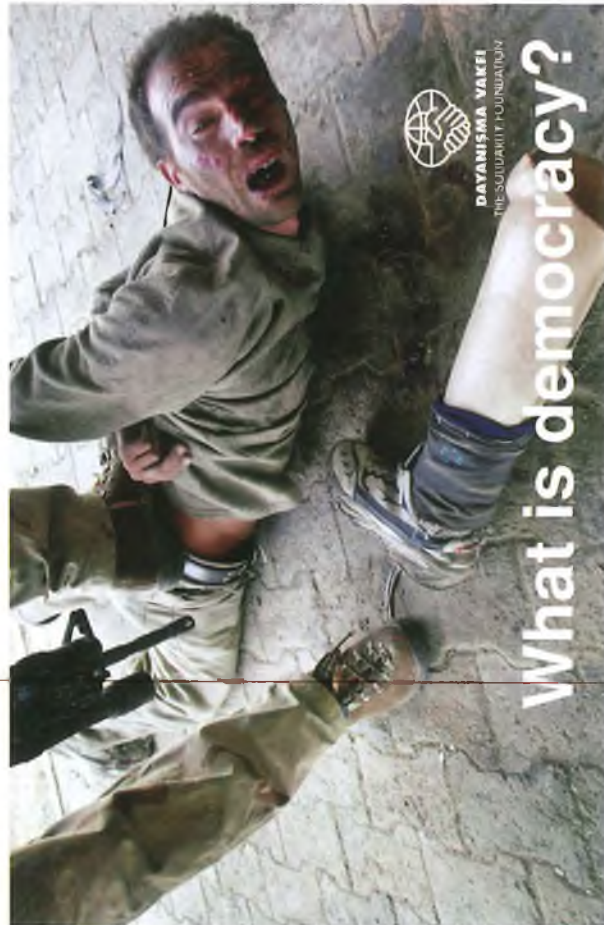

DAYANISMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION

DAYANISMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION

**USA:
The shame of
21st Century!**

DAYANISMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION

What is democracy?

DAYANISMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION

**For whom is the
human rights?**

If Milosevic is on trial, it should be the same for Bush!

During our school days, we were all taught that the Declaration of Human Rights was universal. However we now know that the universality of the human rights does not mean that they apply to each human being. The application of these rights depends on the prior permission of Bush, Rumsfeld, or some other person. We had been in a dream, but we are wide-awake now.

Milosevic gibi, Bush da yargılanmalı!

Okul sıralarında hepimize İnsan Hakları Beyannamesi'nin Evrensel olduğu anlatılmıştır. Artık biliyoruz ki, insan haklarının evrenselliği, tüm insanların bu haklardan yararlanmasına yetmiyormuş. Bu hakkı kullanmak Bush, Rumsfeld ya da bir diğlerinin iznine bağlıymış. Bir rüyaymış, uyandık...

Bush and his gang should be put on trial!

Bush ve çetesi yargılansın!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Mr. President George Bush
1600 Pennsylvania Avenue NW Washington
U.S 20500 USA

USA: The shame of 21st Century!

During our school days, we were all taught that the Declaration of Human Rights was universal. However we now know that the universality of the human rights does not mean that they apply to each human being. The application of these rights depends on the prior permission of Bush, Rumsfeld, or some other person. We had been in a dream, but we are wide-awake now.

ABD: 21. yüzyılın ayıbı!

Okul sıralarında hepimize İnsan Hakları Beyannamesi'nin Evrensel olduğu anlatılmıştır. Artık biliyoruz ki, insan haklarının evrenselliği, tüm insanların bu haklardan yararlanmasına yetmiyormuş. Bu hakkı kullanmak Bush, Rumsfeld ya da bir diğlerinin iznine bağlıymış. Bir rüyaymış, uyandık...

Bush and his gang should be put on trial!

Bush ve çetesi yargılansın!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Mr. Tom Dilenge Chief Counsel
Homeland Security Committee
433 Cannon House Office Building
Washington D.C 20515

What is democracy?

We describe democracy as such: democracy is knowing for sure that, in the early morning when the doorbell rings, it is the milkman. But who are these people who break in and enter the house where the milkman has not knocked on the door for years? Could they be the "Operation Freedom Iraq" soldiers? If so, do not wait; runaway quickly from democracy...

Demokrasi ne demek?

Bizde demokrasi şöyle tarif edilir: Demokrasi, sabahın köründe kapının zili çaldığında gelenin sütçü olduğundan emin olmaktır. Sütçünün yıllardır uğramadığı bu evde, sabahın köründe kapının kırılmasıyla içeri dalarlar da kim? Sakın "Irak"ı Özgürleştirme Operasyonu'nun askerleri olmasın? O halde durmayın kaçın demokrasiden...

Bush and his gang should be put on trial!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Bush ve çetesi yargılansın!

Presidency of International Court of Justice
Peace Palas 2517 KJ The Hague
The Netherlands

For whom is the human rights?

During our school days, we were all taught that the Declaration of Human Rights was universal. However we now know that the universality of the human rights does not mean that they apply to each human being. The application of these rights depends on the prior permission of Bush, Rumsfeld, or some other person. We had been in a dream, but we are wide-awake now.

İnsan hakları kimin için?

Okul sıralarında hepimize İnsan Hakları Beyannamesi'nin Evrensel olduğu anlatılmıştır. Artık biliyoruz ki, insan haklarının evrenselliği, tüm insanların bu haklardan yararlanmasına yetmiyormuş. Bu hakkı kullanmak Bush, Rumsfeld ya da bir diğlerinin iznine bağlıymış. Bir rüyaymış, uyandık...

Bush and his gang should be put on trial!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Bush ve çetesi yargılansın!

Mr. Richard Cheney President of US Senate
U.S Capitol Washington 20510

**For whom is the
human rights?**

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION

**What is the difference
between Bush and Saddam!**

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION

Operation Iraqi freedom!

What is the difference between Bush and Saddam!

During our school days, we were all taught that the Declaration of Human Rights was universal. However we now know that the universality of the human rights does not mean that they apply to each human being. The application of these rights depends on the prior permission of Bush, Rumsfeld, or some other person. We had been in a dream, but we are wide-awake now.

Saddam'la Bush arasında ne fark var!

Okul sıralarında hepimize İnsan Hakları Beyannamesi'nin Evrensel olduğu anlatılmıştır. Artık biliyoruz ki, insan haklarının evrenselliği, tüm insanların bu haklardan yararlanmasına yetmiyormuş. Bu hakkı kullanmak Bush, Rumsfeld ya da bir diğlerinin iznine bağlıymış. Bir rüyaymış, uyandık...

Bush and his gang should be put on trial!

Bush ve çetesi yargılsın!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Mr. Kofi Annan
General Secretary of United Nations / New York

Operation Iraqi freedom!

The elderly Americans I knew were proud of the fact that visitors to their country were first welcomed by the "Statue of Independence" with a torch in her hand. However, the young Americans of the 21st century put a hood over the head of the statue and a black torturing robe on her... Oh, not to forget that they began electrocuting the torch when its fire ran out; but, because of habit, they electrocuted not her torch but her sexual organ...

Irak'ı özgürleştirme operasyonu!

Benim tanıdığım yaşlı ABD'liler ülkelerine gelenleri ilk karşılayanın elinde meşalesiyle "Özgürlük Anıtı" olmasıyla övünürlerdi. 21. Yüzyılın genç ABD'lileri o anıtın boğazına kukuleta geçirdiler, üstüne ise siyah işkence pelerini... Anıtın meşalesi sönmüce elektrik vermeye başladılar. Yalnız, el alışkanlığıyla meşaleye değil, cinsel organına bağladılar elektrigi...

Bush and his gang should be put on trial!

Bush ve çetesi yargılsın!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

John Kerry for President Inc.
P.O Box 77247 Washington DC 20003

For whom is the human rights?

During our school days, we were all taught that the Declaration of Human Rights was universal. However we now know that the universality of the human rights does not mean that they apply to each human being. The application of these rights depends on the prior permission of Bush, Rumsfeld, or some other person. We had been in a dream, but we are wide-awake now.

İnsan hakları kimin için?

Okul sıralarında hepimize İnsan Hakları Beyannamesi'nin Evrensel olduğu anlatılmıştır. Artık biliyoruz ki, insan haklarının evrenselliği, tüm insanların bu haklardan yararlanmasına yetmiyormuş. Bu hakkı kullanmak Bush, Rumsfeld ya da bir diğlerinin iznine bağlıymış. Bir rüyaymış, uyandık...

Bush and his gang should be put on trial!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Bush ve çetesi yargılsın!

Mr. M Luzius WILCHABER
President of European Human Rights Court
Cour européenne des
Droits de l'Homme
Conseil de l'Europe
F-67075 Strasbourg - Cedex

Super terror from the super power!

During our school days, we were all taught that the Declaration of Human rights was universal. However we now know that the universality of the human rights does not mean that they apply to each human being. The application of these rights depends on the prior permission of Bush, Rumsfeld, or some other person. We had been in a dream, but we are wide-awake now.

Süper güçten süper terör!

Okul sıralarında hepimize İnsan Hakları Beyannamesi'nin Evrensel olduğu anlatılmıştır. Artık biliyoruz ki, insan haklarının evrenselliği, tüm insanların bu haklardan yararlanmasına yetmiyormuş. Bu hakkı kullanmak Bush, Rumsfeld ya da bir diğlerinin iznine bağlıymış. Bir rüyaymış, uyandık...

Bush and his gang should be put on trial!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Bush ve çetesi yargılsın!

Mr. Tom Dilenge Chief Counsel
Homeland Security Committee
433 Cannon House Office Building
Washington D.C 20515

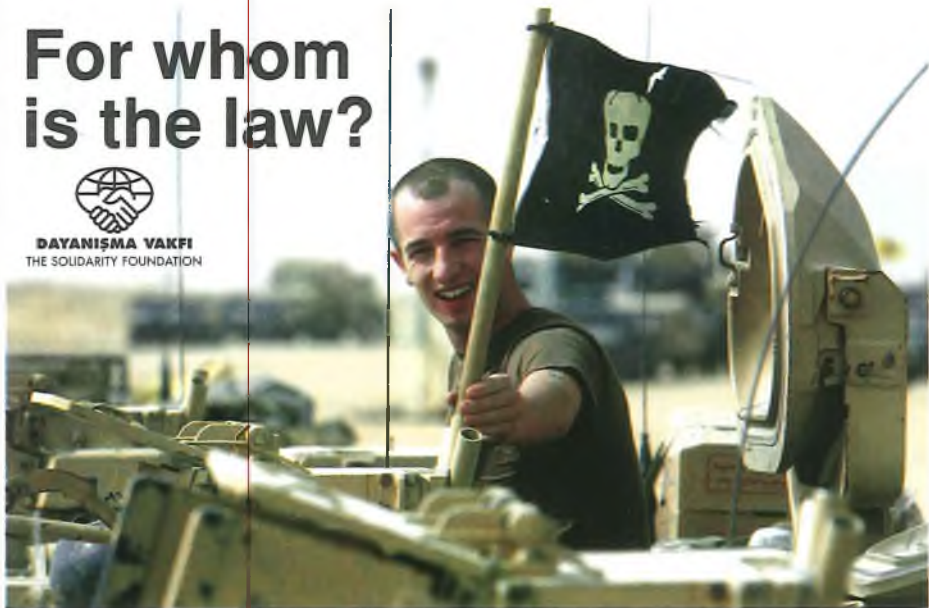
DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION

Is this freedom?

For whom is the law?

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION

A remembrance from Iraq!

In the past, one used photographs to immortalise the sweetest, most beautiful and precious moments of life. Unforgettable memories were immortalised by photographs. It is possible for a human being to be a savage; but, to take photographs to immortalise their savagery...There must be another name for this...I could not find a name for this act, but I am sure they will find the best name...

Irak hatırası!

Bir zamanlar en tatlı, en güzel, en değerli hatıraları sonsuzluğa taşımak için hatıra fotoğrafları kullanılırdı. Unutulmaz güzel kler ölümsüzlüğe hatıra fotoğrafıyla kazanırdı. İnsan vahşi olabilir, ancak bu vahşeti sonsuzluğa taşımak için hatıra fotoğrafı çektiirmek!.. Bunun bir başka adı olmalı... Ben bulamadım, ama eminim en iyi ismi de kendileri verirler...

Bush and his gang should be put on trial!

Bush ve çetesi yargılansın!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

A remembrance from Iraq!

In the past, one used photographs to immortalise the sweetest, most beautiful and precious moments of life. Unforgettable memories were immortalised by photographs. It is possible for a human being to be a savage; but, to take photographs to immortalise their savagery...There must be another name for this...I could not find a name for this act, but I am sure they will find the best name...

Irak hatırası!

Bir zamanlar en tatlı, en güzel, en değerli hatıraları sonsuzluğa taşımak için hatıra fotoğrafları kullanılırdı. Unutulmaz güzel kler ölümsüzlüğe hatıra fotoğrafıyla kazanırdı. İnsan vahşi olabilir, ancak bu vahşeti sonsuzluğa taşımak için hatıra fotoğrafı çektiirmek!.. Bunun bir başka adı olmalı... Ben bulamadım, ama eminim en iyi ismi de kendileri verirler...

Bush and his gang should be put on trial!

Bush ve çetesi yargılansın!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Is this freedom?

The elderly Americans I knew were proud of the fact that visitors to their country were first welcomed by the "Statue of Independence" with a torch in her hand. However, the young Americans of the 21st century put a hood over the head of the statue and a black torturing robe on her...Oh, not to forget that they began electrocuting the torch when its fire ran out; but, because of habit, they electrocuted not her torch but her sexual organ...

Özgürlük bu mu?

Benim tanıdığım yaşlı ABD'liler ülkelerine gelenleri ilk karşılayanın elinde meşalesiyle "Özgürlük Anıtı" olmasıyla övünürlerdi. 21.Yüzyılın genç ABD'lileri o anıtın boğazına kukuleta geçirdiler, üstüne ise siyah işkence pelerini... Anıtın meşalesi sönünce elektrik vermeye başladılar. Yalnız, el alışkanlığıyla meşaleye değil, cinsel organına bağladılar elektrigi...

Bush and his gang should be put on trial!

Bush ve çetesi yargılansın!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Presidency of International Court of Justice
Peace Palas 2517 KJ The Hague
The Netherlands

For whom is the law?

The law is one of West's sacred assets. The law is the foundation of the Western civilisation; the basis of international equality, social justice, evolution and all civilisation. Poor law! A law that could not protect itself; a law that is a game for bandits...

Bush and his gang should be put on trial!

Bush ve çetesi yargılansın!

DAYANIŞMA VAKFI
THE SOLIDARITY FOUNDATION
İSTANBUL

dayanisma-vakfi.org
info@dayanisma-vakfi.org

Hukuk kimin için?

İnsanlığın temel kutsallarından biri Hukuk. Batı medeniyetinin temel taşı, toplum düzeninin, uluslararası eşitliğin, sosyal adaletin, gelişmenin, medeniyetin temeli hukuk. Zavalı hukuk! Kendini korumayı başaramayan hukuk. Gücünün oyuncuğu, güçsüzün kabusu hukuk...

John Kerry for President Inc.
P.O Box 77247 Washington DC 20003